

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXI, Nr. 5 — 6 - MAI — IUNIE 1972

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXI Nr. 5 — 6
MAI - IUNIE
1 9 7 2

Redacția și Administrația: Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

JUSTINIAN

**Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul României**

VICEPREȘEDINȚI :

P. S. Dr. ANTIM
Episcopul Buzăului

P. S. CHESARIE
Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. Dr. ANTIM TÎRGOVIȘTEANUL
Episcop vicar patriarhal

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. PETRE F. ALEXANDRU
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

Pag.

ANIVERSĂRI

REDACȚIA, <i>Cea de-a XXIV-a aniversare a instalării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian</i>	477
--	-----

ÎNDRUMĂRI PASTORALE, OMILETICE ȘI CATEHETICE

Pr. SAVULESCU ȘTEFAN, <i>La Duminica Samarincii</i>	480
Pr. DAVID POPESCU, <i>La Duminica Orbului</i>	483
Prof. ALEXANDRU ELIAN, <i>La Duminica Rusalilor</i>	486
Pr. Prof. GHEORGHE SÎRBU, <i>La Sfânta Treime</i>	491
Diac. PETRE I. DAVID, <i>La Duminica a I-a după Rusalii</i>	495
Pr. Asist. DUMITRU RADU, <i>La Duminica a II-a după Rusalii</i>	498
Pr. Prof. MIRCEA CHIALDA, <i>La Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul</i>	503
Pr. Prof. DUMITRU STĂNILOAE, <i>La Duminica a IV-a după Rusalii</i>	507
Diac. Prof. NICOLAE BALCA, <i>Cuvînt la o cununie</i>	508

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

REDACȚIA, <i>Acțiuni în slujba păcii (mai—iunie)</i>	513
REDACȚIA, Prof. O. BUCEVSCHI și AN. LEFTER, <i>Știri ecumenice</i>	517

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. PETRE F. ALEXANDRU, <i>Dogmă, cult, viață morală, înfrățire, pace</i>	523
Pr. Conf. ION BRIA, <i>Biserica și Sinodul Ecumenic</i>	528
Pr. Prof. IOAN CONSTANTINESCU, <i>Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție</i>	533
Pr. MIRCEA NIȘCOVEANU, <i>Contribuția Sfântului Ioan Casian la cunoașterea monahismului din secolele IV—V, în lumina ecumenismului creștin</i>	549
Drd. DOREL POGAN, <i>Urmările păcatului strămoșesc în concepția ortodoxă</i>	563

DOCUMENTARE

Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU, <i>Ghid bibliografic pe teme și probleme, din publicațiile revistei mitropolitane «Glasul Bisericii»</i>	578
Pr. HORIA CONSTANTINESCU, <i>Influența Cantacuzinilor în arhitectura noastră religioasă</i>	597
Pr. Drd. ȘTEFAN-VLĂDUȚ VASILIU, <i>Biserica fostei mînăstiri «Sfântul Gheorghe-Nou» din București</i>	609

Pr. NIȚȘOR CAZACU și MATEI CAZACU, <i>Hirotoniile săvârșite în Eparhia Mitropoliei Ungrovlahiei între 1834—1852, Partea a III-a (1847—1850)</i>	622
Drd. PETCU I. SORIN, <i>Contribuția liturghiștilor români din secolul al XIX-lea la dezvoltarea literaturii liturgice românești</i>	638

COMEMORĂRI

Pr. NICULAIE ȘERBĂNESCU, <i>O pomenire și o aniversare</i>	649
ASISTENT, <i>Veșnică să-i fie pomenirea</i>	657

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

Diac. MIRON MIHUȚ, <i>Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în Belgia</i>	659
REDACȚIA, <i>Cea de-a doua Conferință de orientare a preoților din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor</i>	664
ASISTENT, <i>O nouă serie de cursuri pentru îndrumarea ghizilor</i>	669
ASISTENT, <i>Întâlnire colegială</i>	675
ASISTENT, <i>Serbarea de sfârșit de an la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul teologic din București</i>	679
ASISTENT, <i>Un eveniment de seamă din activitatea Coralei Patriarhiei</i>	681
ASISTENT, † <i>Preotul Dumitru Erbașu</i>	683
ASISTENT, † <i>Preotul Petre Tătărăscu</i>	683
ASISTENT, † <i>Preotul Ionescu F. Alecu</i>	685
ASISTENT, † <i>Arhimandritul Iustinian Florea, exarhul minăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor</i>	686
ASISTENT, † <i>Preotul Constantin Necșoiu</i>	688

EPISCOPIA BUZĂULUI

Pr. ION ZAMFIR, <i>Conferințele de orientare din cursul lunii mai 1972</i>	690
--	-----

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

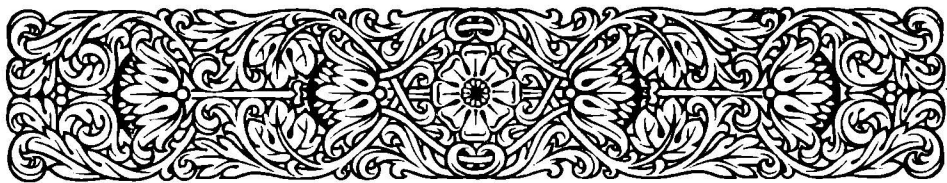
Pr. NICOLAE GROSU, <i>Știri din Eparhie</i>	692
---	-----

RECENZII

<i>Apocalypse syriaque de Baruch, Introduction, traduction de syriaque et commentaire</i> , par Pierre Bogart, de I. V. GEORGESCU	695
<i>Buletinul Monumentelor Istorice</i> , anul XL, nr. 4, 1971, 80 p., de Prof. N. STĂNCULESCU	701
<i>Note bibliografice</i>	703

ANEXA

Prof. IOAN CHIRESCU, <i>Cântările Sfinței Liturghii după vechile melodii tradiționale psallice (continuare)</i>	LXV—CXXVIII
---	-------------

ANIVERSĂRI

CEA DE A XXIV-A ANIVERSARE A INSTALĂRII PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN

Cu fiecare an ce se înscrie în crugul vremii aniversarea evenimentelor din viața și activitatea Întiiistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian capătă valoare de simbol pentru Biserica noastră și pentru preoțimea ei.

Fiecare aniversare constituie un popas duhovnicesc în care rugăciunea se împletește cu mulțumirea adusă lui Dumnezeu pentru binefacerile ce a coborât asupra Bisericii și a credincioșilor săi, pentru tot ce s-a înfăptuit sub înțeleapta conducere a Bisericii Ortodoxe Române de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Ele constituie o bucurie deosebită pentru întregul Centru Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, și, în același timp, mărturisirea solemnă a întregului devotament și prețuire, pe care le aducem cu smerenie Înalțului nostru Ierarh, rugându-ne pentru sănătatea Sa și pentru dăruirea încă a mulți ani de viață și de fericită conducere a Bisericii.

Pentru aceasta, — și în acest an —, la 6 iunie, colaboratorii apropiați ai Prea Fericirii Sale au prezentat în numele Centrului Eparhial, al Administrației Patriarhale și unităților anexe, al Așezamintelor de învățământ teologic etc., felicitări pentru înfrumășa aniversare a 24 ani de patriarhat, aducându-I mărturia respectului și ascultării tuturor.

Astfel, la orele 12 d.m. s-a oficiat un Te-Deum în Paraclisul Patriarhal de către un sobor de preoți în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar Patriarhal.

Au asistat o parte din membrii Sfintului Sinod, II. PP. SS. Mitropoliți și PP. SS. Episcopi, P.C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii, P. C. Pr. Nițșor Cazacu, secretarul Cabinetului Patriarhal, PP. CC. Preoți Consilieri Patriarhali și Mitropolitanii, corpul profesoral de la Institutul teologic și Seminarul teologic din București, protoiereii Capitalei, stareții mănăstirilor din eparhie, funcționarii superiori ai Administrației Patriarhale și ai Centrului Eparhial.

Din partea Departamentului Cultelor a fost de față Dl. Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului.

Au fost de față, de asemenea, Episcopul John Satterthwaite, reprezentantul Grației Sale Michael Ramsey, primatul Angliei, P. C. Arhimantrit Vartolomeu Anania, directorul Episcopiei ortodoxe române din America, P. C. Protoiereu Constantin Juga din Montreal — Canada precum și președinta femeilor ortodoxe din Noua Zeelandă.

După săvârșirea Te-Deum-ului, I. P. S. Dr. Iustin Moiescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, în numele Sfântului Sinod, al Administrației Patriarhale, Centrului Eparhial, Instituțiilor de învățămînt teologic și al salariaților bisericești, a rostit un ales cuvînt omagial Întîistătorului Bisericii noastre pentru această aniversare. Subliniind că această sărbătoare de 6 iunie aparține nu numai Prea Fericirii Sale, arată că ea este a tuturor membrilor din conducerea Bisericii și a tuturor colaboratorilor, și ea, pe fiecare an ce trece, devine mai mare și mai plină de realizări.

Sărbătorită mai mult decît ziua nașterii sau ziua onomastică, ziua de 6 iunie, ziua instalării pe scaunul patriarhal a Prea Fericirii Sale, capătă o semnificație profundă, simbolizînd jertfa de dăruire a întregii activități și vieți a Prea Fericirii Sale pentru Biserică și pentru propășirea ei.

În încheiere, I. P. S. Sa a spus: «În numele tuturor celor de față ne-am îngăduit să Vă adresăm din toată inima, calde felicitări pentru acest popas sărbătoresc, sănătate deplină și puteri mereu înnoite, pentru a cîrmui sfînta noastră Biserică».

Răspunzînd cuvîntului omagial adus de către I.P.S. Mitropolit Iustin Moiescu, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adus mulțumiri tuturor celor de față că și-au luat osteneala de a sărbători împreună această zi. În continuare, Prea Fericirea Sa a spus: «Eu îmi întorc privirile mai întîi spre colaboratorii mei, fiindcă dacă am făcut ceva bun, aceasta se datorește contribuției pe care au adus-o colaboratorii mei cei mai apropiați. De data aceasta aș vrea să subliniez că, comemorarea pe care ați făcut-o astăzi este încununată de prezența unor reprezentanți mai de departe. În primul rînd reprezentantul Grației Sale Arhiepiscopului Michael Ramsey, primatul Angliei, Episcopul John Satterthwaite, care cu toată dragostea participă la comemorarea noastră de astăzi.

Este de față Directorul Episcopiei noastre din America, Arhimantrit Vartolomeu Anania, și, Președinta femeilor din Noua Zeelandă, care și-a luat din timpul pe care îl are pentru vizitarea în țara noastră, ca să participe la solemnitățile de astăzi.

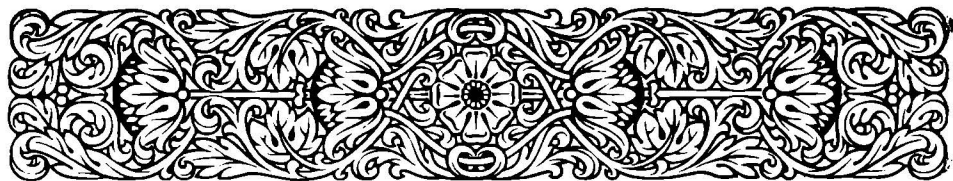
După cum Dvs. știți, noi am înființat o parohie la Melbourne în Australia. Alta este pe drum de constituire la Sidney și cea de a treia este în Noua Zeelandă, datorită femeilor ortodoxe române din acea țară și tot așa cea a părintelui Iuga din Montreal — Canada. Iată că marginile unde au ajuns românii noștri au de data aceasta, prin cei

de față, pe reprezentanții lor. Să mulțumim lui Dumnezeu pentru ajutorul pe care ni l-a dat de a avea sub jurisdicția Patriarhiei Ortodoxe Române pe credincioșii ortodocși români care au ajuns pînă în Canada, Statele Unite, Anglia și Australia și să-L rugăm ca peste tot, să-i facă să-și strîngă rîndurile în jurul Bisericii-mame, strămoșești».

Cuvîntul părintesc și cald al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian a mișcat inimile tuturor și le-a întărit cu valențele spirituale ale propășirii Bisericii noastre ortodoxe și cu stăruința pe care o depune Biserica și preoțimea pentru a aduce un aport și mai mare la opera de reînnoire și de dezvoltare a vieții religioase, culturale și sociale a vremilor noastre.

După intonarea solemnă a Imnului Patriarhal, Prea Fericirea Sa s-a întreținut călduros cu cei de față care au participat la această sărbătorire ce a intrat în tradiția Arhiepiscopiei Bucureștilor, fiecare primind, cu bucurie, un sfat și o binecuvîntare din partea Înaltului nostru Chiriarh.

REDAȚIA

ÎNDRUMĂRI PASTORALE, OMILETICE ȘI CATEHETICE

LA DUMINICA SAMARINENCII

Înțelepciunea cea de peste veacuri, care neconținut lucrează și luminează în Sfânta noastră Biserică Ortodoxă a orinduit citirile Sfințelor Evanghelii în curgerea anului bisericesc, după dreapta potrivire a nevoilor sporirii noastre duhovnicești.

De aceea după Evangheliile ce se citesc în vremea celor patruzeci de zile ale Păresimilor, zile adevărate de pregătire a inimilor noastre pentru împreună-pățimire cu Domnul Iisus, vin ca niște firești întregiri Sfintele Evanghelii ale acestor patruzeci de zile de după mărita Sa înviere.

Acelea, cuvinte de îndemn la pocăință, la mărturisirea păcatelor în fața lui Dumnezeu, iar acestea — descoperiri ale mintuitoarelor roade duhovnicești pe care ni le-a odrăslit nouă strălucita biruință a Domnului Hristos cel înviat a treia zi, asupra întunericului morții.

Sfânta Evanghelie de astăzi ne înfățișează convorbirea Mântuitorului în drum spre Galileea, la puțul lui Iacov cu o femeie samarineancă.

Părăsise Iudeea, urmărit de ura fariseilor boğați pentru că «face mai mulți ucenici». Obosit de drum — se oprește lângă puț unde vine această femeie samarineancă careia îi cere apă să-și potolească setea.

Cu mare uimire femeia îndrăzni să-l întrebe: «Cum tu iudeu, ceri apă de la mine, femeie samarineancă» și aceasta pentru că separatismul mergea atât de departe, încît «iudeii» nu se amestecau cu «samarinenii».

Pretextul potolirii setei fizice se deapănă într-o discuție de o înaltă spiritualitate creștină. De la apa din puțul lui Iacov, care nu avea nici ciutură, se ajunge la «apa cea vie», la pilda creștină din care cei ce beau nu mai insetează, devenind în om «izvor de apă, care curge spre viața veșnică, Dumnezeu nemaicerind jertfe sîngeroase, ci închinare în duh și adevăr».

Uimirea femeii samarince crește tot mai mult pe măsură ce udeul din fața sa lungește convorbirea cu ea și-i vorbește despre tai-

nele vieții ei personale, așa cum numai ochiul cel clarvăzător al Proorocului o poate spune și-i trezește astfel interes deosebit pentru întrebările puse în legătură cu credința adevărată și închinarea la Dumnezeu.

Treptat, treptat, uimire și respect, înălțare spirituală și entuziasm, de la apa izvorului pămîntesc pînă la «apa cea vie» a vieții de veci, pînă la adevărata închinare în duh și adevăr, pînă la darul niciodată nădăjduit și atît de arzător al vieții ei, de a cunoaște în «Iudeul» acesta însetat și obosit, dar atît de bun față de ea, pe însuși Mesia cel mult așteptat.

Cum să nu-și lase ciutura și cum să nu alerge în grabă spre a vesti în cetate bucuria mare.

Dar cum se face că Domnul nostru Iisus Hristos își dezvăluie calitatea Sa providențială în fața acestei femei? Ba mai mult, pentru prima dată în viața și în activitatea Sa, Mîntuitorul nu va repeta această directă mărturie personală a mesianității Sale, decît în fața unor oameni foarte apropiați, precum erau slăviții Săi ucenici și unor credincioși adînc mișcați de cuvintele și de minunile Sale, ca de pildă orbul din naștere (Ioan IX, 35—39). Cu prilejul vindecării și convertirii acestui orb, Mîntuitorul a spus: «Am venit în lumea aceasta, spre judecată, ca să vadă cei fără vedere, iar cei cu ochi să orbească». Cărturarilor și fățarnicii farisei credeau că au ochi buni, dar nu vedeau. Femeia samarineancă nu vedea, era oarbă sufletește, dar dorea să vadă și de aceea ea întrebă pe cel din fața ei unde este locul în care se cade a se închina. Și de aceea probabil și Mîntuitorul i se destăinuie și o face să vadă.

Cu adevărat Dumnezeu a voit să mintuiască pe samarineancă, fiindcă ea era vrednică de mintuire pentru voința și firea sa bună. Cînd samarineanca a cunoscut că Cel care i-a cerut apă era iudeu, dacă ar fi stăpînit-o obiceiul cel urît al vrajbei față de iudei, ar fi refuzat să-i dea apă, ar fi fugit îndată și n-ar fi stat de vorbă cu Iisus Hristos, fiindcă nu numai iudeii fugeau de samarineni, ci și samarinanii mult mai mult se fereau de iudei.

Samarineanca, însă n-a făcut nimic din toate acestea fiind lipsită de asemenea șocotințe păgubitoare. Înțeleaptă și cumînte, dimpotrivă, ea s-a mirat cum El, fiind iudeu, cere apă să bea de la o samarineancă.

Cînd a auzit apoi că El deține apa cea vie, ea nu s-a tulburat, nici nu s-a îndoit și nici n-a socotit că ar fi cu neputință acest lucru ci îndată a zis: «Doamne, dă-mi și mie această apă, ca să nu mai însetez», arătînd astfel curățenia inimii ei. Cînd a auzit apoi pe Cel ce-i vorbea că-i știe faptele sale cele ascunse, ea a mărturisit și a întărit cele spuse zicînd: «Doamne, vād că Tu ești prooroc», arătînd prin aceasta blîndețea și smerenia ei. Cînd a auzit apoi de învățătura Mîntuitorului, atîta dragoste și rîvnă a arătat, încît lăsîndu-și vasul de apă — a alergat în cetatea sa propovăduind numele lui Hristos celor de un neam cu ea. Iată cum era această femeie. Ea avea înțelepciune, bunătate, blîndețe, smerenie, nădejde în Hristos cel așteptat, rîvnă și

dragoste pentru aproapele său. Pentru toate aceste podoabe sufletești Dumnezeu a învrednicit-o de harurile Sale bogate.

Trufia iudeilor și mai cu seamă a cărturarilor și fariseilor care «dețineau cheile împărăției, în care nici ei nu intrau și nici pe alții nu-i lăsau să intre», era depășită mereu de către vameși și desfrîinate, frământați în conștiința lor încă vie de grozăvia păcatelor și porniți pe calea pocăinței, după cum era depășită de către atîția din samarineni urîți și disprețuiți. Și iat-o pe această femeie samarineancă ridicată mai presus de păcatele ei, atunci cînd ajunge să-L cunoască pe Mesia cel așteptat. Iat-o ridicîndu-se cu ajutorul Lui mai presus de Garizim și Ierusalim pentru a înțelege că «Duh este Dumnezeu, și cel ce se închină Lui, se cade să I se închine cu Duhul și cu adevărul».

Și iată mai departe cum această femeie îndeplinește slujba de apostol în cetatea Siharului și cum cei de acolo lasă grijile și îndeletnicirile lor pentru ca să-și umple sufletele lor însetate de vestea minții, care «din iudei este», dar nu de la iudei, ci de la Dumnezeu-Tatăl nostru din ceruri, care iubește la fel pe toți fiii Săi.

Mîntuitorul a mers cu adevărat mai întii către oile cele pierdute ale casei lui Israel, dar El a pășit mai departe în părțile Tirului și ale Sidonului, în Samaria și în Decapole.

Sfîntul Apostol Pavel va lămuri apoi foarte bine aceasta prin cuvintele: «Nu mai este Iudeu, nici Elin. Nu mai este rob, nici slobod. Nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sînteți în Iisus Hristos» (Galateni III, 28).

Toate aceste opreliști de convorbire și de relații între iudei și celelalte neamuri erau puse în separatismul bigot inspirat de fariseii fățarnici, a căror puteri vor înceta odată cu predica lui Iisus. Ura dintre iudei și samarineni mergea pînă acolo, încît nici paharul cu apă rece, necesar unui drumet obosit și încălzit de arșița soarelui, nu putea fi dăruit.

După acest șovinism și separatism inaugurat și practicat de farisei truda unui om nu trebuia îmbunătățită; omul nu trebuia ajutat, ci fără nici o tresărire sufletească se trecea pe lângă orice obosit al vieții fără să fie ajutat. Hristos vine în duminica samarinencii, pe care o prăznuim astăzi ca să înlătore neînțelegerile religioase. Diferență confesională sau națională nu trebuie să mai existe. Samarinean idolatru sau iudeu monoteist este bine să trăiască împreună în frățietate sinceră, respectîndu-se reciproc și ajutîndu-se în nevoile lor de fiecare zi.

Convorbirea lui Iisus cu femeia samarineancă este un izvor nesecat de învățătură creștină. În această convorbire, adevăratul creștin vede îndemnul lui Hristos de a respecta credința semenului nostru, de a ajuta pe orice om, fără să țină seamă de crezul său religios, sau de apartenența sa națională. Nu într-un templu sau altul, nu într-un munte sau altul trebuie să spunem că stă adevărul. Adevărul stă în fiecare dintre noi, cînd prin iubire creștină vom îmbrățișa pe toți semenii noștri, căci în Hristos nu există «nici Iudeu, nici Elin» și nimeni nu mai poartă pecetea separatismului care a degenerat în ură de rasă și persecuție religioasă, ci toți sîntem fiii aceluiași părinte,

îndemnați de învățătura Domnului Hristos să trăim în frăție, pace și bună înțelegere.

Pericopa evanghelică de astăzi ni-L arată pe Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, vorbind îndelung cu femeia samarineancă spre marea uimire a ucenicilor Săi, care nici ei nu se eliberaseră încă de sub prejudecata timpului. Domnul Hristos o învață cele mai înalte taine ale legii, o învrednicește de însăși mărturia personală a mesianității Sale, o transformă sufletește oferindu-i «apa cea vie», după care ea a sperat mereu.

Biserica a pus în valoare de la începuturile ei însușirile caracteristice femeii: iubirea, devotamentul și spiritul său de jertfă, stăruința zilnică în atâtea lucruri, simțul său practic și gospodăresc atît de plăcut etc.

Mărturie la acestea ne stau milioanele de sfinte fecioare care și-au închinat viața lui Hristos, ne stau mărturie mucenițele care au mărturisit credința în Hristos, și care din iubire pentru Hristos au alinat suferințe, au potolit dureri, au ușurat necazuri, au tămăduit răni.

În sufletele creștine trebuie să ardă în permanență candela credinței curate; inimile trebuie să fie pline de lumina lui Hristos, dătătoare de «pace, dragoste și bună înțelegere între oameni». Și pentru ea zicem și noi astăzi împreună cu imnograful: «O voi fecioare neprihănite care v-ați logodit cu Hristos, o voi mame preacinstite care v-ați frînt trupul ca să zămisiți și inima ca să creșteți cete nenumărate de sfinți; o voi femei care asemenea Mariei Magdalena și altora asemenea ei v-ați întors din căile rătăcirii ca să vă dăruiți întru totul lui Hristos, bucurați-vă împreună cu femeia samarineancă, că, prin iubirea și jertfa voastră, lumina lui Hristos s-a revărsat pretutindeni și peste toți».

Pr. SĂVULESCU AL. ȘTEFAN

LA DUMINICA ORBULUI

Iar orbul a zis: «Cred Doamne, și I s-a închinat Lui».

Pericopele evanghelice din duminicile de la Paști și pînă la Pogorirea Duhului Sfînt au fost așezate de Biserică anume pentru a ne încredința de dumnezeirea lui Iisus, de puterea Sa nețărmurită, de minunile Sale și de cristalizarea credinței noastre în învierea Mîntuitorului.

Astfel am văzut la Duminica Tomei adevărarea învierii și înlăturarea scepticismului și îndoielii prin arătarea lui Iisus apostolilor și dia-

logul avut cu apostolul Toma. În Duminica mironosițelor am pășit împreună cu femeile care în dimineața învierii mergeau la mormînt cu miresme ca să ungă trupul lui Iisus, cel îngropat în grabă și odată cu Maria din Magdal am văzut pe același Grădinar care i-a strigat : «Nu te atinge de Mine». Atunci am văzut și noi, odată cu ele, pe cei doi îngeri, în veșminte strălucitoare ce stăteau în mormînt și am auzit cuvintele : «Ce căutați pe cel viu cu cei morți ? Nu este aici, a înviat».

Cu samarineanca am stat la același puț al lui Iacob și am văzut în cristalul dorului ei de mulțumire și de fericire, umbre și nostalgii ale propriei noastre ființe, sorbind din apa cea vie care nu mai lasă vreo sete.

Azi Biserica ne face martorii, peste veacuri, ai unei minuni nemai-întîlnite : vindecarea unui orb din naștere. Cu prilejul efectuării acestei minuni a avut loc un dialog ce a rămas clasic în paginile sfintei evanghelii, între Iisus și orbul vindecat, între acesta din urmă și fariseii și cărturarii de la templu și, în fine, recunoașterea deplină a dumnezeirii lui Iisus Hristos.

Nouă credincioșilor ne sînt scumpe toate acțiunile și faptele evanghelice care vin să ne întărească convingerile noastre religioase și sorbim din paginile Sfintei Scripturi tîrîe și sprijin ce vin să consolideze credința și viața noastră interioară. Aceasta pentru că Mîntuitorul Iisus Hristos nu s-a mîrginit numai să aducă învățătura Sa dumnezeiască, ci El trăia ceea ce învăța. Învățătura Sa era izvor de viață vie, așa precum a spus femeii samarince, și din acest izvor dăruia tuturor celor ce erau însetați de mîntuire. Porunca iubirii, pe care a lăsat-o ca primă îndatorire pentru noi, inaugura o viață frățească ce mergea pînă la iubirea de vrăjmași și se oprea la picioarele tronului ceresc. Pentru consolidarea acestei iubiri, El ne-a dat prima pildă, făcînd numai bine tuturor celor ce L-au urît atîta vreme cît a fost printre noi și iertînd chiar și aceora care L-au răstignit pe cruce. Pentru dovedirea acestui fapt avem și sfînta Evanghelie de astăzi în care se spune că «învățînd Iisus în templu, au luat iudeii pietre ca să arunce în El. Iisus, însă, trecînd prin mijlocul lor, a ieșit din biserică și s-a dus mai departe și atunci a văzut pe un orb din naștere. Omul acesta era cunoscut tuturor pentru că ședea la poarta templului și cerșea. Toată lumea știa că este orb din naștere, că s-a născut orb. De aceea, ucenicii, cunoscînd din învățătura Mîntuitorului că boala și suferința sînt urmele păcatului, fie personal, fie venit pe calea moștenirii, întrebă pe Dascălul lor : «Învățătorule, cine a păcătuit, acesta sau părinții lui, de s-a născut orb ?» Și atunci Mîntuitorul le dă un răspuns ce va rămîne înscris pentru totdeauna în istoria și frămîntările sufletului omenesc, căci zice : «Nici el nu a păcătuit și nici părinții lui, ci s-a născut așa pentru ca să se arate lucrurile lui Dumnezeu prin el». După aceea, făcînd o considerație asupra puterii divine pe care o avea de la Tatăl cel ce L-a trimis, continuă : «Trebuie să facem lucrurile Celui Care M-a trimis pînă este lumină, căci vine noaptea, cînd nimeni nu mai poate lucra. Cît sînt în lume sînt lumina lumii». Apoi, scuipînd jos, a făcut noroi și a uns cu el ochii orbului, zicînd :

Acela vă va învăța pe voi toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus» (Ioan XIV, 26). Făgăduiala s-a împlinit după cincizeci de zile de la Învierea Domnului, când — așa cum ne povestesc Faptele Sfinților Apostoli, — ucenicii Mîntuitorului fiind adunați laolaltă, «un vuiet ca de suflare de vînt ce vine repede a umplut toată casa unde ședeau ei. Și li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei și s-au umplut toți de Duhul Sfînt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi» (Fapte, II, 2—4).

După care, Sfîntul Apostol Petru tălmăcind minunea care se petrecuse și amintind de trecerea prin lume a Mîntuitorului, de moartea, de învierea și de înălțarea Sa la cer, a propovăduit mulțimii care se adunase, să se boteze în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și pentru a primi darul Duhului Sfînt. Drept care, în aceeași zi, ca la trei mii de suflete au primit botezul. «Și stăruiau în învățătura Apostolilor și în viața frățească, în frîngerea pîinilor și în rugăciuni» (Fapte II, 42), punîndu-se astfel temelie Bisericii lui Hristos.

Iată, deci, fraților, cum Duhul Sfînt care în chip de porumb se arăta-se la botezul în Iordan al Mîntuitorului, pogoară, de data aceasta, în chipul focului curățitor și sfințitor, asupra apostolilor împărțindu-le darul grăirii în limbi, așa cum, în Vechiul Așezămînt, împărțise unor drepti ai lui Dumnezeu darul proorocirii. Înțelesul adînc al darului grăirii în limbi ni-l arată astăzi Biserica în cîntările sale.

De Duhul Sfînt Scriptura ne vorbește încă din primele cuvinte cu care începe cartea Facerii. «La început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul. Și pămîntul era netocmit și gol. Întineric era deasupra adîncului, iar Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor» (Fac. I, 1—2). Și cu alte prilejuri Duhul cel Sfînt este amintit de cărțile Vechiului Așezămînt, fie singur, fie alături de Tatăl și Fiul, cînd bunăoară Treimea Sfîntă s-a înfățișat lui Avraam, la stejarul Mamvri, în chipul a trei bărbați (cf. Fac. XVIII, 1 ș.u.). Cînd se apropie însă vremea hotărîtă de Dumnezeu pentru venirea în lume a Mîntuitorului, îngerii vestesc în citeva rînduri pe Sf. Duh, sfințitorul. Arhanghelul Gavriil îi grăiește Sf. Fecioare: «Duhul Sfînt se va pogori peste tine și puterea Gelui Preainalt te va umbri». Mai înainte însă, îngerul Damului îi vestise lui Zaharia nașterea Sf. Ioan Botezătorul, care «încă din pîntecele mamei sale se va umple de Duhul Sfînt» (Luca I, 15 și 35). Sf. Elisabeta s-a umplut de Duhul Sfînt la urarea Sf. Fecioare, iar soțul ei, Zaharia, proorocește plin fiind de Duhul Sfînt (Luca I, 41 și 67). Deasupra Mîntuitorului, care primește botezul de la Ioan, se va auzi glasul Tatălui și se va vedea Duhul, rotindu-se în chip de porumb. După ziua Cincizecimii, în sfîrșit, Faptele Sf. Apostoli vorbesc, în multe rînduri, de Duhul Sfînt, care vine asupra credincioșilor, cînd apostolii își pun mîinile deasupra lor, sau pogoară peste toți cei care ascultaseră cuvîntul Sf. Petru, fie ei credincioși tăiați împrejur, care veniseră cu dînsul, fie păgîni. «Căci îi auzeau pe ei, ne spune dumnezeiescul Luca, vorbind în limbi și slăvind pe Dumnezeu» (Fapte, X, 46).

Potrivit mi se pare, dar, să ne lămurim, la acest mărit praznic, care sînt însușirile și darurile Duhului Sfînt, Căruia Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, ne-a încredințat, cînd El se pregătea să se despartă de lume.

De mai multe ori, în această mărită zi auzim în timpul sfintelor slujbe, rostindu-se rugăciunea către Sf. Duh, pe care să o mai rostim o dată și noi și să încercăm să o țilcuim pe scurt, fiindcă nicăieri nu vom afla mai bine înmănunchiate cunoștințele pe care Biserica noastră le are despre Dumnezeiescul Duh, cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit.

«Împărate ceresc — grăiește sfințita cîntare — Mîngîietorul, Duhul adevărului, care pretutindenea ești și toate le împlinești, vistier al bună-tăților și dătătorule de viață, vino și Te sălășluiește întru noi și ne curățește pe noi de toată întinăciunea și mîntuiește, bunule, sufletele noastre».

Duhul Sfînt este, așadar, *Împărat ceresc*, fiindcă este de-o ființă cu Tatăl, făcătorul cerului și al pămîntului, și cu Fiul, prin care toate s-au făcut. Îl numim *Mîngîietor*, după cuvîntul Mîntuitorului care zice: «Cînd va veni Mîngîietorul, pe care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl» (Ioan XV, 26) iarăși: «Și Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mîngîietor vă va da vouă, ca să fie cu voi în veac» (Ioan XIV, 16). Duhul Sfînt, căruia îi sintem încredințați pînă la sfîrșitul veacurilor, răsfringe asupra noastră mai cu deosebire dragostea lui Dumnezeu, care ne întărește și ne mîngîie în toate suferințele și încercările prin care trecem.

El este *Duh al Adevărului*, tot după spusa Mîntuitorului: «Duhul Adevărului, care de la Tatăl porcede: Acela va mărturisi despre Mine» (Ioan XV, 26) și iarăși: «Duhul Adevărului, pe care lumea nu poate să-L primească pentru că nu-L vede, nici nu-L cunoaște ci voi — spune Mîntuitorul ucenicilor Săi — îl cunoașteți, că rămîne la voi și va fi în voi» (Ioan XIV, 17). Cea dintîi îndatorire a noastră, pentru a rămîne sub ocrotirea Duhului Sfînt este, așadar, să mărturisim adevărul. Cînd Anania și soția sa Satira încearcă să-l înșele pe Sf. Apostol Petru, ascunzînd prețul cu care-și vînduseră țarina acesta îi ceartă astfel: «Ananio de ce a umplut satana inima ta, să minți tu Duhului Sfînt și să dosești din prețul țarinii», iar pe Safira o înfruntă deopotrivă: «De ce v-ați învoit voi să ispițiți Duhul Domnului» (Fapte V, 3 și 9). Iar plata tăgăduirii adevărului va fi pentru amîndoi soții, moartea. De aceea Biserica noastră învață că tăgăduirea cu știință a adevărului este un păcat împotriva Duhului Sfînt, care nu se va ierta (Luca XII, 10).

Duhul însă, Dumnezeu fiind, mai este și *pretutindeni* de față, *împlinînd* tot ceea ce este de lipsă, întru ajutorul nostru. Căci iată ce ne spune Apostolul: «De asemenea și Duhul vine în ajutor slăbiciunii noastre, căci nu știm să ne rugăm cum trebuie, ci însuși Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite» (Rom. VIII, 26).

Cel ce ne mîngîie în nevoi și împlinește lipsurile noastre, este, însă, și Acela care ne dăruiește prisoselnic, darurile sale, fiind adevăratul *Vistier al bunurilor*.

Proorocul Isaia vestind întruparea Mîntuitorului, în seminția lui David, fiul lui Iesei, grăiește : «O mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un lăstar din rădăcinile lui va da. Și se va odihni peste el Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al buneii credințe» (Isaia XI, 1—2). Iată, deci, daruri pe care Duhul cel dumnezeiesc le împărtășește credincioșilor care se tem de Domnul și împlinesc voia Lui. Iar Sf. Apostol Pavel, îndreptîndu-se către Galateni și deosebind faptele trupului de cele ale Duhului, socotește drept roade ale acestuia : «dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioșia, blîndețea, înfrinarea, curăția» (Gal. V, 22—23). Apoi, în prima sa epistolă către Corinteni, fericitul Pavel grăiește iarăși : «Darurile sînt felurite, dar același Duh și felurite slujiri sînt, dar același Domn. Și lucrările sînt toate felurite, dar este același Dumnezeu care lucrează toate în toți și fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos.

Că unuia i se dă, prin Duhul Sfînt, cuvînt de înțelepciune, iar altuia, după același Duh, cuvîntul cunoștinței.

Și unuia i se dă, întru același Duh, credință, iar altuia darurile vindecărilor, întru același Duh ;

Unuia faceri de minuni, iar altuia proorocie ; unuia deosebirea duhurilor ; altuia feluri de limbi și altuia tălmăcirea limbilor.

Și toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind fiecăruia deosebit, după cum voiește» (I Cor. XII, 4—11).

Iată, dar, cît de bogată este visteria Duhului și cum acesta știe să o reverse asupra oamenilor, împărțind darurile și slujirile după chibzuința Sa și spre folosul nostru.

«Iar dacă Duhul Celui ce a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi — grăiește Sf. Apostol Pavel către Romani — Cel ce a înviat pe Hristos Iisus din morți, va face vii și trupurile voastre cele muritoare, prin Duhul Său, care locuiește în voi» (Rom. VIII, 11).

- Iată, dar, fraților, cheazășia învierii noastre la viața cea veșnică, prin Duhul care sălășluiește în cei drepți. De aceea Biserica, înălțîndu-și rugăciunea sa către Sf. Duh, grăiește : «Vino și te sălășluiește întru noi».

Într-adevăr, și aici mărturie ne stă dumnezeiescul Pavel, care le spune celor din Corint : «Nu știți oare că voi sînteți templul lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?» Si iarăși : «Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfînt, care este în voi, pe care-l aveți de la Dumnezeu, și cum că voi nu sînteți ai voștri? Căci ați fost cumpărați cu preț...» (I Cor. III, 16 și VI, 19—20). Iată că Duhul Sfînt se odihnește în sufletele celor drepți, pe care în toate îi călăuzește spre bine. Cînd Mîntuitorul trimite pe cei doisprezece apostoli să propovăduiască evanghelia, vestindu-le încercările prin care vor trece le dă o povață : cînd vor fi în fața judecătii, să nu se îngrijească cum sau ce vor vorbi : «căci, se va da vouă în ora aceea, ce să vorbiți. Fiindcă

nu voi sînteți care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru este care grăiește întru voi» (Matei X, 20).

Dumnezeiescul Duh mai este numit și Duhul Sfințeniei (Rom. I, 4) și Apostolul ne învață că cei aleși dintru început spre mîntuire de Dumnezeu s-au ales «întru sfințirea Duhului și întru credința adevărului» (II Tes. II, 13). De aceea chemarea Bisericii ca Sf. Duh să vină să se sălășluiască întru noi, este și o chemare către însăși sfințirea vieții noastre.

Dar ce mijloace înlesnește Sf. noastră Biserică pentru sfințirea omului? În primul rînd Sf. Taine, prin care se împărtășește credincioșilor, prin mijloace văzute harul nevăzut al lui Dumnezeu. Și aici Duhul Sfînt, alături de Tatăl și de Fiul, stă la temelia lucrării sfințitoare. Iată, spre pildă, Sf. Botez. Știm că Mîntuitorul îi învață pe Apostoli zicînd: «Drept aceea mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh» (Matei XXVIII, 19). Și tot Mîntuitorul, grăindu-i lui Nicodim îi vestește: «Adevărat, adevărat zicție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu» (Ioan III, 5). La ungerea cu Sfîntul și Marele Mir, se rostesc cuvintele: *Pecetea darului Duhului Sfînt*. Cînd Mîntuitorul a statornicit taina Pocăinței, după învierea Sa din morți, a suflat asupra ucenicilor, Săi zicînd: «Luați Duh Sfînt, cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ținea, vor fi ținute» (Ioan XX, 22—23). La Sf. Euharistie, prefacerea darurilor în adevăratul trup al lui Hristos și în adevăratul Său sînge se face prin chemarea Duhului Sfînt.

Iată, dar, cum, prin Sfintele Taine, Duhul cel Sfințitor ne dă putința, să ne *curățim de toată întinăciunea și ne mîntuiește sufletele noastre*, așa cum se roagă Biserica, în slăvita ei cîntare.

Curățirea și sfințirea fac ca omul cel vechi să se înnoiască și să se facă, astfel, vrednic împărăției lui Dumnezeu.

Hristos, Dumnezeul nostru grăiește Sf. Apostol Pavel «ne-a mîntuit, nu din faptele cele întru îndreptare săvîrșite de noi, ci după a Lui îndurare, prin baia nașterii celei de-a doua și prin înnoirea Duhului Sfînt pe care L-a vărsat peste noi, din belșug prin Iisus Hristos, Mîntuitorul nostru, ca, îndreptîndu-ne prin harul Lui, să ne facem, după nădejde, moștenitorii vieții celei veșnice» (Tit III, 5—7).

Intr-adevăr nădejdea, această neasemuită pîrghie a vieții noastre sufletești, se hrănește tot din binecuvîntarea Duhului.

Scriind credincioșilor din Roma, Sf. Apostol Pavel spunea: «Ci Dumnezeu nădejdi să vă umple pe voi de toată bucuria și pacea, în credință, ca să prisosească nădejdea noastră, prin puterea Duhului Sfînt» (Rom. XV, 13), iar Galatenilor le scria: «căci noi așteptăm, în Duh nădejdea îndreptării, din credință» (Gal. V, 5).

În acest înălțat praznic al Cincizecimii să ne rugăm și noi, iubiți credincioși, lui Dumnezeu să ne învrednicească de mîngîierile și de darurile Sf. Duh, să ne întărească, prin credință, nădejdea dreptății și să ne sfințească viețile noastre, ca să strigăm și noi după cîntarea Bisericii : «Toate le dă Duhul Sfînt : izvorăște prooroci, săvîrșește preoți, pe cei necărturari înțelepciune i-a învățat, pe pescari grăitori de Dumnezeu i-a arătat ; toată rînduiala Bisericii alcătuieste. Cel ce ești de o ființă și de un scaun cu Tatăl și cu Fiul, Mîngîietorul, slavă Ție».

Prof. AL. ELIAN

LA SFÎNTA TREIME (LUNEA RUSALIILOR)

«Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperămintul meu este Sfîntul Duh, Treime Sfîntă, slavă Ție...».

În timpul anului bisericesc, pornind cu Nașterea Sfintei Fecioare, continuînd cu Nașterea Mîntuitorului Hristos și cu sărbătorile în legătură cu viața și activitatea Sa pămîntească, culminînd cu Sfintele Paști și cu Înălțarea Domnului, și încheind cu marele Praznic de ieri al Pogorîrii Sfîntului Duh asupra Sfinților Apostoli, sau, cum i se mai zice, Cincizecimea sau Rusaliile, Sfînta noastră Biserică Ortodoxă ne înfățișează tot ce a făcut Dumnezeu pentru noi și pentru mîntuirea sufletelor noastre.

Ca o încununare a acestor preaslăvite popasuri duhovnicești, Sfînta noastră Biserică a rînduit ca astăzi, a doua zi după sărbătoarea Pogorîrii Sfîntului Duh, să cinstim și să preamărim în mod cu totul special, pe Dumnezeu în Treimea Persoanelor Sale sau Prea Sfînta și Dumnezeiasca Treime, adică pe toate cele trei Fețe ale Dumnezeirii ; pe Dumnezeu-Tatăl, care a făcut lumea văzută și nevăzută, pe Dumnezeu-Fiul, care a izbăvit-o din păcat și pe Dumnezeu-Sfîntul Duh, care o sfințește, continuînd și desăvîrșind lucrarea dumnezeiască a Mîntuitorului Hristos în lume, prin împărtășirea harului sfințitor și prin călăuzirea tuturor slujitorilor și credincioșilor Bisericii întemeiate pe Jertfa de pe Golgota, pe calea împlinirii poruncilor divine și a sfințirii vieții lor pămîntești.

Preaslăvim și adorăm astăzi Treimea cea de-o ființă și de viață făcătoare și nedespărțită, pentru a arăta că în Dumnezeu cel în Treime se cuprinde totul.

Credința în Sfînta Treime e începutul și temelul mîntuirii noastre, căci atunci cînd preotul ne-a afundat în apa sfințită a cristelniței, ne-a botezat în numele Sfintei Treimi, adică în numele Tatălui și al Fiului

și al Sfintului Duh. Când mamele noastre ne-au ajutat să facem pentru prima oară semnul Sfintei Cruci, ne-au învățat să-l facem în numele Tatălui și al Fiului și al Sfintului Duh. În numele Sfintei Treimi începem și încheiem și noi cuvîntul de învățătură, rostit în fiecare duminică sau sărbătoare în fața dumnezevoastră. În numele Sfintei Treimi încep sfințiii slujitori dumnezeieștile slujbe: «Binecuvîntată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfintului Duh...». — Prin cîntările și sfîrșitul fiecărei ectenii, Biserica mărturisește și slăvește Sfînta Treime. În numele Sfintei Treimi, ne rugăm lui Dumnezeu în rugăciunile noastre zilnice acasă, pe cale sau în locașul Domnului.

Sfînta Treime constituie baza învățaturii creștine; ea este dogma fundamentală a credinței noastre.

Noi cunoaștem că Dumnezeu este unul după fire și întreit în Persoane prin Revelația dumnezeiască, cuprinsă în Sfînta Scriptură a Vechiului și mai ales a Noului Testament. În Vechiul Testament taina Sfintei Treimi s-a descoperit treptat și în linii generale, pe măsura puterii de înțelegere a poporului iudeu, care, trăind în mijlocul popoarelor cu credință în mai mulți zei și fiind și el înclinat spre această credință, dacă i s-ar fi descoperit că în Dumnezeu sînt trei Persoane, s-ar fi abătut ușor de la monoteism și ar fi crezut că sînt trei dumnezei, adică ar fi căzut în politeism.

Găsim în Vechiul Testament locuri care arată că în Dumnezeu Unul există mai multe Persoane, fără să se precizeze numărul sau numele lor. Acest lucru ni-l arată, de pildă, cuvintele lui Dumnezeu înainte de a crea lumea: «Să facem pe om după chipul și asemănarea Noastră» (Gen. I, 25); înainte de a alunga din rai pe protopărinții noștri se spune: «Iată, că Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscînd binele și răul» (Gen. III, 22); Tot astfel, înainte de a amesteca limbile și a împrăstia pe oamenii care voiau să zidească turnul Babel: «Veniți să ne pogorîm și să amestecăm pe loc graiul lor» (Gen. XI, 7).

De asemenea, sînt locuri care indică lămurit chiar Treimea Persoanelor unui Dumnezeu, ca de pildă Cartea Facerii, cap. XVIII, unde citim că Dumnezeu s-a arătat lui Avraam, la stejarul Mamvri, sub chipul a trei bărbați, care au stat la masa lui, sau cîntarea îngerilor în jurul Tronului Dumnezeiesc, din cartea lui Isaia (VI, 3): «Sfînt, Sfînt, Sfînt este Domnul Savaot...».

Numele Persoanelor Sfintei Treimi nu le aflăm decît în Noul Testament, cînd le numește cu toată limpezimea Mîntuitorul Însuși, cu prilejul trimiterii lor: «Mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfintului Duh» (Matei XXVIII, 19).

De altfel, încă la Bunavestire arhanghelul Gavriil i-a vorbit Sfintei Fecioare Maria despre Persoanele Sfintei Treimi: «Duhul Sfînt se va pogori peste tine și puterea Celui Prea Înalt te va umbri; pentru aceea și Sfîntul care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema» (Luca I, 35).

Sfînta Treime s-a descoperit însă oamenilor în chip văzut și cu totul lămurit, cu prilejul Botezului Domnului, scenă reprezentată atît

de sublim pe icoanele noastre bisericești; «Dumnezeu-Fiul se botează în Iordan de către Ioan, Dumnezeu-Sfântul Duh se coboară asupra Lui în chip de porumbel, iar Dumnezeu-Tatăl mărturisește calitatea Mîntuitorului, spunînd: «Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru care am binevoit» (Matei III, 16—17).

În timpul activității Sale pămîntești, Mîntuitorul Hristos a lămurit de mai multe ori Taina Sfintei Treimi. În cuvîntarea de rămas bun către Sfinții Apostoli (Ioan XIV, 14—16), El vorbește de Tatăl, și de Fiul și de un alt Mîngîietor, care este Duhul Adevărului și care purcede de la Tatăl. Cu alt prilej, El subliniază unitatea Persoanelor Sfintei Treimi după ființă: «Eu și Tatăl Meu una sîntem. Tatăl este întru Mine și Eu întru El». (Ioan X, 30, 38).

La rîndul lor, Sfinții Apostoli au învățat cu aceeași limpezime despre existența a trei Persoane reale ale lui Dumnezeu, fiecare cu însușirile Sale. Astfel, Sfîntul Apostol Pavel, în binecuvîntarea adresată corintenilor: «Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți!» (II Cor. XIII, 13), iar Sfîntul Evanghelist Ioan adaugă: «Trei sînt care mărturisesc în cer: Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh și aceștia trei una sînt» (I Ioan V, 7).

Sfinții Părinți și marii învățați ai Bisericii au cules aceste mărturii din Sfînta Scriptură și, explicîndu-le cu pricepere, le-au fixat în Simbolul credinței, cu prilejul primelor două sinoade ecumenice așa cum mărturisim și noi cei de azi, în crezul rostit la Sfînta Liturghie și la diferite alte slujbe: «Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pămîntului... și într-unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul Născut, care din Tatăl s-a născut mai înainte de toți vecii... și întru Duhul Sfînt, Domnul de viață făcătorul, care de la Tatăl purcede, cela ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit...».

De asemenea, Sfinții Părinți au încercat, folosind imagini și asemănări din lumea văzută, să lămurească cu puterea înțelegerii omenеști și cu luminarea minții lor de la Dumnezeu, chipul existenței celor trei Persoane Dumnezeiești într-o singură ființă.

Imaginea cea mai potrivită pentru a exemplifica și ilustra taina Sfîntei Treimi, este aceea folosită de Sfîntul Atanasie cel Mare, cînd zice: «Dumnezeu cu adevărat este Unul, dar fețe ale Unui Dumnezeu sînt trei: a Tatălui, a Fiului și a Sfîntului Duh... Precum soarele este în trei fețe, așa și Unul Dumnezeu în trei Ipostasuri, căci chip al Tatălui este discul soarelui; chip al Fiului este raza, chip al Sfîntului Duh este lumina soarelui. Și zicem așa: În soare este disc, rază și lumină, dar nu zicem trei, ci unul. Asemenea și la Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, Unul Dumnezeu, iar nu trei. În soare este nedespărțit discul și raza și lumina, că nu se despart unele de altele; pentru aceea se zice și un Dumnezeu, și nu trei, pentru că nu se despart cele trei fețe unele de altele... Precum discul soarelui naște raze și purcede lumina, așa și Dumnezeu-Tatăl naște pe Fiul și purcede pe Sfîntul Duh. Vezi cu limpezime cum raza soarelui se coboară pe pămînt și nici de

discul soarelui nu se desparte, nici din cer nu lipsește, nici de pe pământ, ci este și în discul soarelui și în cer și pe pământ și pretutindeni și nici de la cele de sus nu lipsește, nici de la cele de jos, așa și Fiul, și Cuvântul lui Dumnezeu s-a coborât pe pământ și nici de la Tatăl n-a lipsit, nici din cer, nici de pe pământ, ci a fost în sinurile Tatălui nedespărțit și sus și jos și pretutindeni și de nicăieri nu lipsea. Și precum lumina soarelui luminează și în rază și în cer și pe pământ și intră înăuntru în casă și pretutindeni, așa și Duhul cel Sfânt și împreună cu Tatăl este și împreună cu Fiul și sus și jos și pe tot omul luminează și nu lipsește de undeva. — Precum discul soarelui numai el este pricinuitoare, iar raza este pricinuită și născută din disc, iar lumina porceasă numai din singurul disc, prin rază trimitându-se și strălucind pe cele de pe pământ, așa și Dumnezeu și Tatăl El singur este pricinuitoare celor doi și necunoscut, iar Duhul Sfânt din singur Tatăl pricinuit și porces prin Fiul în lume este trimis».

Și totuși, dogma Sfintei Treimi rămâne mai departe cea mai mare taină a credinței creștine.

«Dacă ființa dumnezeiască este cu neputință de înțeles — se întreabă Sfântul Chiril al Ierusalimului — pentru ce vorbești despre ea?» — «Care — adaugă el — pentru că nu pot să beau tot fluviul, să nu iau cu măsură nici ceea ce-mi folosește? Sau pentru că nu pot cuprinde tot soarele cu privirea, să nu văd nici cât este de ajuns pentru trebuință? Sau pentru că nu pot să mănânc toate fructele dintr-o îmbelșugată grădină în care am intrat, vrei să ies cu totul nemîncat?»

Într-adevăr, Sfinții Părinți au lămurit și adîncit dogma Sfintei Treimi, pentru a imprima mai puternic în conștiința creștinilor această Taină de nepătruns și pentru a ne întări și pe noi în credința noastră și a ne învăța să iubim, să cinstim, și să preamărim pe Dumnezeu cel în trei Persoane.

După cum soarele nu poate fi privit decît cu ochianul și telescopul — instrumente care nu numai că apropie de noi soarele, dar în același timp potolește și strălucirea razelor lui ca să nu ne orbească, tot așa nici taina Sfintei Treimi nu poate fi înțeleasă decît cu ajutorul credinței, mijlocul prin care putem primi descoperirea dumnezeiască despre Dumnezeu unic după fire și întreit în persoane și prin care putem înțelege și contempla lumina Dumnezeirii fără să ne orbească.

Nu ne putem numi creștini adevărați și nici nădăjdui în mîntuirea veșnică, dacă nu ne deschidem sufletele pentru a primi și păstra neschimbată această învățătură a credinței creștine și pentru a crede din toată inima și a mărturisi cu toată convingerea că Dumnezeu este Unul după fire și preamărit în trei Fețe: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Iubind și adorînd pe Dumnezeu în Treime și Treimea în Unime, «din toată inima, din tot sufletul și din tot cugetul nostru» (Matei XXII, 33), neamestecînd persoanele, nici despărțînd ființa, putem ajunge la o unire morală mai strînsă cu Sfînta Treime, devenind «fii prin har ai lui Dumnezeu» (Ioan I, 12—13), «frați ai Domnului nostru Iisus Hristos» (Luca VIII, 21), și «părtași ai dumnezeieștii firi» (III Petru I, 9).

Sfânta Treime este un exemplu viu de autentică trăire creștinească. Căci după cum Tatăl, Fiul și Sfântul Duh sînt una după fire, tot așa și noi credincioșii avem îndatorirea sfîntă de a fi uniți.

De asemenea, știind că «Dumnezeu este iubire» (I Ioan IV, 8), — și deci că Persoanele Sfintei Treimi sînt unite nu numai prin aceeași fire, ci și prin iubire — Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, fiind într-o comuniune de iubire și fericire neîntreruptă, se cuvine ca și noi să realizăm în viața noastră religioasă iubirea și fericirea de care sînt pătrunse Persoanele Sfintei Treimi.

Într-adevăr, viața noastră poate fi o continuă lucrare plină de fapte creștinești, spre binele moral și material al semenilor noștri, asigurîndu-ne astfel mai întii, bucuria de a fi folositori oamenilor în scurta viață a noastră pămîntească și apoi posibilitatea de a realiza fericirea ca în viața veșnică să fim cît mai aproape de Sfînta Treime și s-o privim nu ca «în oglindă sau ghicitură», ci «față către față», deci cît mai aproape de realitatea ei, cît mai aproape de strălucirea dumnezeirii Sale.

Punîndu-ne astfel sub scutul și ocrotirea celei de-o ființă și nedespărțitei Treimi, pe care O cinștim și O preamărim în acest dumnezeiesc praznic, să cerem cu umilință ca, prin pogorîrea harului Domnului nostru Iisus Hristos, a dragostei lui Dumnezeu-Tatăl și a împărtășirii Sfîntului Duh, să petrecem toată viața noastră în pace și în bună rînduială creștinească, preaslăvind pe Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh. Amin.

Pr. GH. SÎRBU

LA DUMINICA A I-A DUPĂ RUSALII (A tuturor Sfinților)

«Să aveți o purtare demnă în mijlocul neamurilor... pentru ca prin faptele voastre bune, pe care le văd, să slăvească pe Dumnezeu...».

(I Petru II, 12)

Acestea sînt cuvintele Sfîntului Apostol Petru unul din martorii activității, patimilor, învierii și înălțării la cer a Domnului Hristos. El ne arată că în viață totul se rezumă la felul cum dorești să trăiești: pe culmile înalte ale virtuții creștine sau în murdărie, asemenea necuvîntătoarelor.

A trăi o viață virtuoasă înseamnă a ne înțelege menirea, să ne amințim de aceia care au fost trăitori, mărturisitori, martiri, cuvioși, sfinți cunoscuți și necunoscuți.

Biserica a rînduit, ca după Praznicul Învierii, ca supremă minune și descoperire dumnezeiască, după Înălțare ca o încununare a slavei și după Pogorîrea Sfîntului Duh ca «cel ce ne învață adevărul» (Ioan XVI, 13), să așeze în această Duminică *Pomenirea tuturor Sfinților*.

Pomenirea sfinților, pe lângă actul de evlavie, constituie o mărturisire sinceră a sufletului nostru pentru aceia care «credința au păzit...» (Filip. II, 16) viața și-au sfințit, Biserica o au cinstit și de Împărăția cerurilor s-au învrednicit. Ei sînt aceia care priveghează neîncetat asupra vieții noastre zbuciumate și plină de curse văzute și nevăzute; de aceea un îmnograf a scris: «Doamne, de n-am avea pe sfinții Tăi rugători, în zadar ne-am osteni...» Într-adevăr, toată viața noastră atît biologică, dar mai ales duhovnicească este o luptă permanentă și de aceea cugetul nostru trebuie să fie la aceia, care au fost ca noi, să le cercetăm sfîrșitul lor și să le urmăm credința (Evr. XIII, 7).

Pomenirea tuturor Sfinților face parte și dintr-o datorie superioară față de moșii și strămoșii noștri, care au ridicat civilizația la treapta pe care călcăm noi astăzi și au lăsat suflet din sufletul lor nouă, ca să continuăm această chemare sfîntă la Acela care ne-a făcut «după chipul și asemănarea Sa» (Facere I, 26).

Acest chip al lui Dumnezeu în noi, adică transformarea noastră în ființe îngerești, și această asemănare, adică libertatea de a accepta această transformare, a fost geniul permanent al omenirii care a creat civilizațiile cu toate binefacerile ei. Ziua de astăzi este smeritul omagiu adus cugetătorilor lumii, care au căutat să întorcă fața oamenilor de la nelegiuire și pieire. Praznicul de astăzi înseamnă valorificarea tuturor creațiilor morale, artistice, binefăcătoare, sfîntitoare, care au luminat mințile înaintașilor spre adevăr, spre cinste și demnitate, au ridicat în fața morții și a diavolului stavila vieții și a dorinței după veșnicie.

Patriarhii Vechiului Testament au ținut aprinsă candelă credinței în singurul și adevăratul Dumnezeu, săvîrșindu-se în nădejdea izbăvirii după chemarea lor: pentru că Dumnezeu nu părăsește pe cel care dorește desăvîrșirea (Facere XXVIII, 15) și cei ce-L caută îl găsesc (Pilde VIII, 17).

Proorocii au fost făcliile cele înțelepte, care au pregătit calea venirii lui Mesia. Ei au primit chemarea de sus, dar prin viața lor au demonstrat credința în Cel veșnic; încît Domnul prin gura proorocului Isaia, zicea: «Voi sînteți martorii Mei, voi și Robul Meu pe care L-am ales pentru ca să cunoașteți, să Mă credeți și să înțelegeți că Eu sînt Domnul și în afară de Mine nu este nici un izbăvitor» (Isaia XLIII, 10—11).

Cu timpul, Dumnezeu găsea noi prilejuri de a se descoperi, trimițînd oameni dreți cum a fost Iov și mulți alții și profeti ai faptelor, care au căutat să ferească pe credincioși de închinarea mincinoasă. Rătăcirea religioasă era provocată de satana pentru a putea întîrzia cît mai mult venirea Izbăvitorului. Dar nu există nici Biserică adevărată fără tinda înțelepciunilor lumii vechi. Nu este de mirare faptul că în pictura bisericilor ortodoxe românești, alături de Avraam, Iacov, Isaac; de Isaia, Daniil sau ceilalți prooroci, apar înțelepți ca Socrate, Platon, Aristotel. Lîngă Peștera Nașterii străjuiesc, împreună cu Steaua, astronomii vechii Persii. Lîngă patul suferințelor bolnavilor și muri-bunzilor, pe lîngă Doctorul sufletelor noastre, Mîntuitorul Hristos, își fac:

aparitia Hipocrate, părintele medicinei, și Galen, alături de Sfinții Vasile cel Mare, Cosma și Damian, doctorii fără de arginți. În exteriorul bisericilor se pictează chiar chipurile sibilelor, filozofilor etc., o prețuire evidentă a culturii universale și creației mitologice.

Această cinstire deosebită, unică în Ortodoxie, a sfinților și înțelepților lumii vechi, arată că înaintașii noștri, confundau sfințenia vieții cu însăși participarea la patimile lui Hristos și la suferințele apropielui.

Concepția veche era apropiată de sfințenie, ca o trăire în dreptate: «cel drept va fi viu» (Iezechiel II, 8), iar cel neputincios, trăiește prin credință (Avacum II, 4). Dar, dacă Legea s-a dat prin Moise, harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos (Ioan I, 17), care a plinit atît Legea, cît și proorocii (Matei V, 17).

Perioada între ultimul prooroc al Vechiului Testament și Înaintemergător al Domnului Hristos, Sfîntul Ioan Botezătorul, a fost completată tot de sfinți, adică: prin Preacurata Fecioară Maria, Sfinții Apostoli, Sfintele femei și cei care am crezut în Hristos că este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu; aceștia au fost primele vase cinstite, gătite pentru lucrul cel bun (II Tim. II, 21).

De fapt una din cele trei slujiri ale Mîntuitorului este și aceea sfințitoare transmisă ca permanentă însușire a Bisericii în lume; fără sfințenie nu există taină, fără invocarea Sfîntului Duh și primirea harului nu putem să ne desăvîrșim. Sfinții sînt aceia care au transformat, încă de aici de pe pămînt, trupul lor și l-au înduhovnicit, încît moaștele lor ne sînt mărturie vie a trăirii lor în Hristos. Pentru aceasta zicea psalmistul: «Dumnezeu a făcut cunoscută minunata Sa voie prin sfinții de pe pămînt...» (Ps. XV, 3), iar Sfîntul Apostol Pavel îndemna chiar pe poporul iudeu: «Căutați pacea și sfințenia cu toți oamenii fără de care nu se poate vedea Dumnezeu...» (Evr. XII, 14).

Însăși credința a fost dată sfinților pentru totdeauna (Iuda 3); de aceea nu poate exista credință la cei răi, la aceia care prin patimile lor își vînd sufletul diavolului prin ochiul mîndru și inima nesățioasă (Ps. C, 5, 7).

Sfinții sînt aceia care fac legătura între cer și pămînt, între Dumnezeu și credincioși. Ei participă la toate actele noastre de jertfă pentru semenii. Ei ajută îngerii pentru ridicarea inimelor de slavă Sfinței Treimi, ei sînt de față la înfricoșata și fără de sînge jertfă a Sfinței Împărtășanii, încît Biserica, prin imnele sale, se întrebă: «Ce vă vom numi pe voi sfinților?: heruvimi, că întru voi s-a odihnit Hristos, serafimi, că neîncetat L-ați preaslăvit pe El; îngeri că de trup v-ați lepădat; puteri, că lucrați cu minunile... Multe sînt numirile voastre, dar mai multe-s darurile» (Podobie, glas 8).

Intruparea Mîntuitorului a fost mai presus de fire, iar venirea Sa în lume a însemnat «taina cea din veac ascunsă și descoperită sfinților» (Cor. I, 26); sfinții au rămas permanent în lume dar în același timp și în cer, fiind martorii Dumnezeirii lui Hristos. A cunoaște pe Dumnezeu este egal cu a-L iubi, a-I îndeplini poruncile (I Ioan I, 4),

înseamnă a ajunge la sfințenie, pentru că nu «Cel ce zice Doamne, Doamne, va intra în Împărăția cerurilor», ci cel ce face voia lui Dumnezeu (Matei VII, 21). Voia lui Dumnezeu este cununa dragostei desăvârșite cu fapte bune, cu inimă curată, cu credință neprefăcută (I Tim. I, 5). Domnul Iisus a fost Sfântul lui Dumnezeu (Marcu I, 24), iar toți sfinții sînt mlădițe din aceeași rădăcină (Rom. XI, 16), adăugîndu-se harul (I Cor. XV, 10).

Sfinții dintotdeauna, știuți și neștiuți, au fost martori și trăitori ai lui Hristos (I Ioan I, 1) și după mutarea din această viață, pe lîngă ajutorii noștri, sînt cunoscători ai lui Hristos, taina Tatălui, în care sînt ascunse comorile înțelepciunii și științei dumnezeiești (Col. II, 2—3), iar rugăciunea sfinților este tămîia din fața tronului lui Dumnezeu (Apoc. V, 8; VIII, 3, 4): De aceea Sfinții vor judeca lumea și chiar pe îngeri (I Cor. VI, 3).

Să fim convinși că Dumnezeu nu uită osteneala nimănui (Evr. VI, 10) și va răsplăti fiecăruia la arătare după faptele lui (Matei VI, 4).

«Să săvîrșim sfînta pomenire a strămoșilor, moșilor, părinților, patriarhilor, ierarhilor, a proorocilor și cuvioșilor Săi, a pustnicilor și dreptilor și a tot numele ce este scris în Cartea vieții..., pe toți să-i chemăm în rugăciune zicînd: Împacă pentru ei lumea Ta, Hristoase Dumnezeule, ca un iubitor de oameni...» (*Sedelna* praznicului).

Să ne sfințim ființa prin Biserica Mîntuitorului, care este stîlpul și temeliala adevărului (I Tim. III, 15) și să cîntăm împreună cu sfinții și cu îngerii: Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot, plin este cerul și pămîntul de slava Lui (Isaia VI, 3), că El între sfinți se odihnește și I se cuvine toată închinarea Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh. Amin!

Diac. P. I. DAVID

LA DUMINICA A II-A DUPĂ RUSALII

«Iată Eu stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cîna cu el și el cu Mine».
(Apoc. III, 20).

Iubiți credincioși,

Începutul activității Mîntuitorului este legat de alegerea celor 12 Sfinți Apostoli care să predice Evanghelia după Învierea și Înălțarea Sa la ceruri, după ce vor fi îmbrăcați cu putere de sus la Cincizecime, cînd Duhul Sfînt se va pogori peste ei în chip de limbi de foc și va întemeia în chip văzut Biserica.

Pericopa evanghelică ce s-a citit astăzi ne istorisește împrejurările în care, pe malul Mării Galileei, au fost chemați la apostolat patru din cei 12 ucenici ai Mântuitorului: Simon-Petru și Andrei, mai întâi, și apoi Iacob și Ioan, fiii lui Zevedei. Auzind chemarea lui Hristos: «Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni» (Matei IV, 19), trudiții galileeni, Simon-Petru și Andrei, și apoi Iacob și Ioan, și-au lăsat mrejele și corabia și au mers îndată după El. Rînd pe rînd au fost chemați la apostolat și ceilalți, completînd numărul de 12, după cele 12 seminții ale lui Israel. Pe acești 12 Apostoli, Mîntuitorul i-a luat cu Sine prin satele și orașele Iudeei, Samariei, și Galileei, spre a fi martori ai învățăturilor, ai minunilor și ai faptelor sale minunate, iar după învierea și înălțarea Sa la ceruri și investirea lor cu puterea Duhului Sfînt la Cincizecime, să-I fie propovăduitori ai Evangheliei, iconomi ai tainelor lui Dumnezeu (I Cor. IV, 1), slujitori ai Săi (I Cor. IV, 1) și împreună-lucrători cu El în Biserica Sa (II Cor. VI, 1).

Chemarea la apostolat a celor 12 ucenici ține în primul rînd de rostul venirii Fiului lui Dumnezeu în lume: să facă cunoscută celor credincioși voia lui Dumnezeu, să-i răscumpere din robia păcatului prin jertfa Sa pe Cruce și să reinnoiască, prin Învierea Sa din morți, firea omenească stricată prin păcat.

Sfinții Apostoli dau mărturie despre toate acestea peste veacuri. Dar chemarea la apostolat a celor 12 ucenici ține și de structura Bisericii, înțeleasă ca trup tainic al lui Hristos și plinătate a Duhului Sfînt (Efes. I, 23), intrată în istorie ca instituție divino-umană în ziua Cincizecimii. Conduasă de Hristos, capul ei, care este prezent în ea prin însuși trupul și singele Său, și însuflețită și dezvoltată ca comuniune de persoane umane în iubire cu persoanele Sfintei Treimi, de către Sfîntul Duh, Biserica stă pe temelia Sfinților Apostoli (Efes. II, 20), piatra din capul unghiului fiind însuși Hristos. Căci de la aceștia învățătura lui Hristos și plenitudinea Harului Sfîntului Duh se transmite neîntrerupt, prin episcopatul Bisericii, pînă la noi cei de astăzi și pînă la sfîrșitul veacurilor, în Biserica lui Hristos.

De ființa Bisericii ține și chemarea urmașilor Sfinților Apostoli: episcopii și preoții Bisericii, care au menirea să propovăduiască pe Hristos cel răstignit și înviat din morți pentru mîntuirea noastră a tuturor și să ne împărtășească în Biserică Harul Sfîntului Duh prin Sfintele Taine și să ne unească cu Hristos prin Sfînta Euharistie.

Dar de structura Bisericii și de mîntuirea noastră personală în Hristos ține și chemarea lui Hristos adresată tuturor credincioșilor din toate timpurile și locurile să intre în comuniune de viață și iubire cu El.

Creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, omul este o ființă dialogică, care se realizează ca om și creștin numai în relația de iubire cu Dumnezeu și cu semenii săi. Omul este deschis deopotrivă vieții de comuniune cu Dumnezeu și vieții de comuniune cu toți semenii săi, prin Hristos, Fiul lui Dumnezeu făcut om și semen al nostru, al tuturor.

Se știe că orice cuvînt provoacă în cel căruia îi este adresat un răspuns de aprobare sau dezaprobare, rostit cu voce tare sau rămînd reți-

nut în sufletul aceluia căruia i s-a adresat. Răspunsul este reacția conștientă care se naște în cel care ascultă cuvîntul. Primul cuvînt este o chemare pe care subiectul vorbitor o adresează unui alt subiect sau mai multor subiecte, iar chemarea înseamnă intenție și implică puterea de a provoca un răspuns din partea aceluia căruia i s-a adresat. Deci primul cuvînt ca chemare implică în sine pe al doilea cuvînt ca răspuns, iar al doilea cuvînt ca răspuns presupune cu necesitate pe primul cuvînt ca chemare. Nu există primul cuvînt fără al doilea, fiindcă nu există chemare fără răspuns, și nici răspuns fără să fi existat o chemare. Căci nimeni nu vorbește fără să aștepte vreun răspuns sau să provoace vreun răspuns și nimeni nu răspunde fără să fie chemat sau provocat, ca să răspundă. Aceasta înseamnă că orice subiect vorbitor este legat de un altul care să-i răspundă sau care să-l provoace să vorbească. De ce? Fiindcă nimeni între noi nu-și este sieși suficient. Fie că vrem sau nu vrem, existența noastră, a fiecăruia, este o împreună-existență cu un altul sau cu mai mulți.

În cuvîntul omului nu se exprimă o legătură statică a lui cu celălalt, ci una dinamică existențială. Omul vorbește, fiindcă are nevoie de un altul care să dea mărturie despre el, să-i răspundă și, la rîndul lui, să-i adreseze o chemare. Iată aici legătura existențială dintre cel ce grăiește și cel ce răspunde, dintre cuvîntul ca chemare și cuvîntul ca răspuns.

Prin Evanghelia Sa, Hristos se adresează tuturor creștinilor din toate timpurile și locurile. Cuvîntul Mîntuitorului este chemarea la Biserica Sa, la mîntuire, făcută tuturor credincioșilor, căci «El voieste ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină» (I Tim. II, 40). Chemarea «Veniți după Mine», pe lingă sensul special care privește pe Sfinții Apostoli și pe urmașii lor, episcopii și preoții, are și un sens general, întrucît se adresează tuturor creștinilor. Hristos ne cheamă pe toți să mergem după El. Pe fiecare dintre noi l-a chemat să meargă după Dînsul chiar din zilele prunciei, cînd Duhul Sfînt s-a pogorît peste noi în taina Sfîntului Botez, cînd Duhul Sfînt a întărit și a sfințit prin taina Mirungerii ochii noștri, fruntea noastră, mîinile și picioarele noastre, ființa noastră întreagă, umplîndu-ne de Harul Său. Chiar de atunci Domnul a zis inimii noastre: «Vino după Mine!» Iirînîndu-ne cu Dumnezeuiască Hrană, în Biserica Sa, Hristos a zis iarăși sufletului curat de copil al fiecăruia dintre noi: «Urmează-Mi Mie!» Dar această chemare stăruitoare: «Veniți după Mine!» Hristos ne-o face nouă, oamenilor, nu o singură dată, ci în repetate rînduri și pe tot parcursul vieții noastre pămîntești. Fiindcă El stă totdeauna la ușa sufletului nostru, cum ne-a încredințat El însuși zicînd: «Iată Eu stau la ușa și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cîna cu el și el cu Mine» (Apoc. III, 20).

Nenumărate și felurite sînt căile prin care Mîntuitorul nostru ne cheamă la Sine pe toți, pentru comuniunea, prin El, cu Dumnezeu-Tatăl și cu Dumnezeu Sfîntul Duh. În cuvîntul dumnezeiesc ca chemare la mîntuire este și posibilitatea răspunsului nostru la această chemare. Căci

cel care ne-a adresat această chemare este Dumnezeu însuși care, în persoana Fiului, făcut om, asemenea nouă, în afară de păcat, a venit în maxima apropiere de noi, iar credinciosul s-a ridicat în maxima apropiere de Dumnezeu. Dumnezeu s-a apropiat de noi ca să lucreze în noi și ca să voim și ca să săvârșim, după a lui bunăvoință (Filipeni II, 13).

Harul mântuirii se dă tuturor credincioșilor, fără excepție, chemându-i pe toți la mântuire și contribuind la tot lucrul bun. Dacă însă unii nu primesc chemarea, nu acceptă lucrarea lui Dumnezeu în ei, prin harul său, acest fapt se datorează libertății de voință a noastră care poate primi sau refuza chemarea. Așa se explică de ce: «Mulți sînt chemați, dar puțin aleși» (Matei XX, 16).

Reținem ideea că Cuvîntul lui Hristos cuprinde o caldă chemare la sine a tuturor creștinilor, dar și posibilitatea unui răspuns, care, după voia noastră liberă, poate fi pozitiv, de urmare a lui Hristos, sau negativ, de trăire departe de Hristos și de Biserica Sa.

Chemarea lui Hristos, adresată credincioșilor, implică legătura ființială ce există între creștini și Hristos și între creștini laolaltă în Hristos, realizată în Biserică prin Sfîntul Duh, care ajută creșterea noastră ca persoane în unitate. Hristos ne cheamă la Sine, fiindcă se simte legat de noi, fiindcă s-a făcut semenul nostru și pentru că a venit să ne facă cunoscut pe Tatăl și pe Duhul Sfînt și să fie calea spre Dumnezeu (Ioan XIV, 6). Ne cheamă la Sine, fiindcă s-a jertfit pentru noi, ca prin învierea și înălțarea Sa la ceruri să ne înnoiască ființa noastră întreagă, și viața, făcîndu-ne vrednici de comuniunea de iubire a lui Dumnezeu și moștenitori ai împărăției cerurilor.

De răspunsul la această chemare depinde mîntuirea noastră. Mîntuitorul bate la ușa sufletului nostru și noi trebuie să-i deschidem să intre și să cîneze cu noi. Credinciosul își arată calitatea sa de creștin numai în Biserică și ca membru al acesteia. Aceasta, pentru că și Biserica este un răspuns la chemarea lui Hristos de îndată ce ea este o comuniune de iubire a celor credincioși cu Dumnezeu, ce recunosc drept cap al lor pe Hristos și se împărtășesc cu aceleași sfînte Taine, administrate lor de episcopii și preoții Bisericii.

Creștinul care nu răspunde chemării lui Hristos, acela ocolește sau neagă Biserica Sa, situîndu-se de bunăvoie în afară lucrării și grijii lui Dumnezeu pentru el și pentru mîntuirea lui.

A răspunde chemării lui Hristos înseamnă a împlini voia Lui Dumnezeu și a sluji lui Dumnezeu, prin slujirea semenului nostru și a întregii societăți în care noi și semenii noștri trăim. Dar slujirea este reală și răspunde chemării divine numai cînd ea este o slujire a semenului cu cuvîntul, cu fapta și cu adevărul, precum Hristos a slujit omului ca să preamărească, prin aceasta, pe Tatăl Său din ceruri.

Iubirea și slujirea semenului nostru trebuie să izvorască însă din iubirea, și slujirea, pe care Dumnezeu ne-a arătat-o nouă, oamenilor, prin Domnul nostru Iisus Hristos. Căci cuvîntul Evangheliei înseamnă revelație, anume descoperirea lui Dumnezeu și a iubirii sale nemărgi-

nite față de om. Acestei revelații și iubiri, trebuie să-i răspundă iubirea noastră față de El și față de semenii noștri, care, după cuvîntul Mîntuitorului, este o poruncă pentru noi creștinii: «Poruncă nouă vă dau, ca să vă iubiți unul pe altul. Cum v-am iubit Eu, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Din aceasta vor cunoaște că-Mi sînteți ucenici, de veți avea dragoste între voi» (Ioan XIII, 34—35).

Iubirea și slujirea lui Dumnezeu, arătate în iubirea și slujirea semenului nostru, se resfrîng și asupra propriei noastre ființe și vieți creștine: nu mai trăim nouă înșine, ci lui Hristos, Domnul nostru (Filipeni I, 21), care își imprimă chipul și simțirea sa în ființa și viața noastră de fiecare zi.

Chemarea lui Hristos a avut în primul rînd un sens unic, special pentru pescarii galileeni, deveniți apostoli ai Mîntuitorului, și pentru urmașii acestora, episcopii, preoții și diaconii, cu rosturi precise sacramentale, învățătoarești și pastorale în Biserica lui Hristos. În Biserică ne lucrăm și ne agonisim mîntuirea, pentru care Hristos s-a jertfit, a înviat din morți și s-a înălțat la cer întru slavă, trimițînd asupra Apostolilor Săi pe Sfîntul Duh. Al doilea sens al chemării lui Hristos este cel general, care exprimă chemarea tuturor de către Hristos la comuniunea cu Dumnezeu, la viața de iubire și lucrare a Bisericii și, prin aceasta, la mîntuire.

Mîntuirea este răspunsul nostru al fiecăruia, în Biserică, la chemarea lui Hristos pentru împlinirea cuvîntului și a poruncilor Sale dumnezeiești. Cel ce ne ajută să răspundem acestei chemări este tot Hristos care a întemeiat Biserica Sa, la Cincizecime, odată cu trimiterea Sfîntului Duh asupra Sfîntilor Apostoli. În Biserică este prezent Hristos prin cuvîntul Evangheliei Sale și prin însuși trupul și singele Său; aici este prezent și lucrează Duhul Sfînt care împărtășește Harul său creștinilor prin Sfintele Taine.

De aceea să arătăm, prin fapte de slujire a semenului și prin propria noastră viață că am auzit chemarea lui Hristos la mîntuire și că-l urmăm Lui. Să devenim în primul rînd mai umani, mai buni, aruncînd din sufletul nostru toată vrajba și tot răul care întinează viața noastră.

Măsura credinței noastre s-o arătăm prin faptele iubirii și slujirii adevărului, a bunăstării și progresului spiritual și material al semenilor noștri și al patriei noastre.

Dialogul nostru cu Dumnezeu și cu semenii să fie un dialog al faptei creștine care ne ajută să creștem duhovnicește.

Prin credința noastră în Hristos și prin lucrarea noastră de fiecare zi să arătăm, așadar, că sîntem cu adevărat următori și împlinitori ai chemării lui Hristos la Împărăția Sa cea veșnică. Amin.

Pr. Asist. DUMITRU RADU

LA NAȘTEREA SFÎNTULUI IOAN BOTEZĂTORUL

(24 iunie 1972)

Din vremuri îndepărtate Biserica a rînduit pentru dreptcredincioșii ei anumite zile de popas duhovnicesc și de înălțare sufletească în care cinstește prin imne de laudă pe cei ce au avut un rol deosebit în istoria mîntuirii neamului omenesc. Cu pioasă aducere aminte, Biserica se îndreaptă în aceste zile de prăznuire, spre toți aceia care prin credința lor vie și puternică, și prin viața lor curată și plină de sfințenie sînt modele vrednice de urmat pentru toți dreptmăritorii creștini. Așa după cum Biserica a statornicit cinstirea marilor personalități creștine, a sfinților, care și-au închinat viața credinței în Iisus Hristos, tot așa a rînduit și cinstirea dreptilor și a proorocilor, adevărații vestitori și pregătitori ai venirii Mîntuitorului.

În această zi de aleasă sărbătoare, sfînta noastră Biserică a rînduit cinstirea și aducerea aminte cu pioasă evlavie a celui care s-a învrednicit de la Dumnezeu de a pregăti calea venirii apropiate a Domnului, a celui ce a fost cel mai mare dintre prooroci, a celui care avea să depună în public mărturia sa că Iisus Hristos este adevăratul și mult așteptatul Mesia, a celui care se va învrednici de cea mai mare cinste, aceea de a boteza pe Cel pe care Dumnezeu L-a trimis pe pămînt pentru mîntuirea tuturor. Este ziua în care cinstim cu toții nașterea sfîntului, marelui prooroc, a Înaintemergătorului și Botezătorului Ioan. Este ziua în care s-au împlinit vechile proorocii care vesteau venirea pentru cei credincioși a celui care, cu credință va anunța apropiata sosire a împărăției lui Dumnezeu. După cum proorocii au vestit venirea Mîntuitorului, ei au anunțat și venirea Botezătorului Ioan. Proorocul Isaia anunțase că va veni «glasul celui ce strigă în pustie: gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui» (Matei III, 3; Isaia XL, 3); iar un alt prooroc a dat de veste cuvîntului dumnezeiesc: «Iată Eu trimit îngerul Meu înaintea feții Tale, care va pregăti calea Ta» (Marcu I, 2; Mal. III, 1).

Se cuvine deci ca în această zi să ne oprim cu gîndul, la cel a cărui chemare și viață, de la naștere și pînă la moarte au fost în cea mai strînsă legătură cu viața și activitatea Mîntuitorului Iisus Hristos, la Sfîntul Ioan Botezătorul.

Pe vremea lui Irod cel Mare, într-o cetate de munte din semîntia lui Iuda, nu departe de Ierusalim, la Ain-Karim, trăiau doi bătrîni cucernici Zaharia și Elisabeta. Amîndoi erau de neam preotesc și duceau o viață curată, neprihănită și plină de evlavie. Deși «erau amîndoi drepti înaintea lui Dumnezeu, umblînd fără prihană în toate poruncile și rînduielile Domnului», cum spune evanghelistul Luca (I, 6), totuși viața lor era umbrită de mîhnirea că nu se puteau bucura de fericirea de a avea copii. După mărturia Sf. Scripturi, la evrei copii erau considerați drept o deosebită binecuvîntare a lui Dumnezeu și o răsplată pentru împlinirea poruncilor divine (Lev. XXVI, 9; Deut. VII, 14). Dar lipsa acestei bucurii n-a făcut pe cei doi soți să deznădăjduiască, ci așa după cum odinioară s-a întîmplat cu părinții lui Samuel sau ai lui Samson, soții

Zaharia și Elisabeta s-au rugat și ei neîncetat lui Dumnezeu ca să-și reverse îndurarea Sa asupra lor și să le dăruiască un fiu. Și rugăciunea lor n-a întârziat să fie ascultată, iar vrednicia vieții lor să fie răsplătită de către Dumnezeu.

Pe când bătrînul preot Zaharia se afla de serviciu la templu, într-o zi i se arată îngerul Domnului, care îi aduce marea veste și bucurie în același timp : «Nu te teme, Zaharia — i se adresează îngerul Gavriil — căci rugăciunea ta a fost ascultată și femeia ta Elisabeta îți va naște un fiu și-i vei pune numele Ioan» (Luca I, 13). Și ca mîngîierea sufletească a bătrînului slujitor al lui Dumnezeu să fie sporită, același înger îi vestește că fiul care i se va naște «ii va fi bucurie și veselie și mulți se vor bucura de nașterea lui» (Luca I, 14). Dar vestea divină adusă de înger nu se oprește aici. Ea continuă pentru a sublinia viața austeră pe care o va duce după naștere acest fiu, și vrednicia de care se împărtășește de a fi ales de Dumnezeu încă din pîntecele maicii sale și de a fi luminat de Sf. Duh pentru chemarea și slujirea lui. Din cele rostite de îngerul Gavriil, Sfîntul Ioan avea să fie Înaintemergătorul Domnului, îndreptător al multora pe calea adevărului și a înțelepciunii dreptilor, pregătitor și deschizător de drum pentru cei ce aveau să primească credința în Iisus Hristos și astfel să ajungă la fericirea veșnică. Pe bună dreptate cu vestirea nașterii Sfîntului Ioan se face începutul realizării planului mîntuirii tuturor.

Potrivit rînduiei divine, vestea adusă de îngerul Gavriil se împlinește și soților Zaharia și Elisabeta li se naște pruncul mult așteptat și dorit. Bucuria este mare și această bucurie se vedește de la început, nu numai pentru părinții lui, ci și pentru întregul popor al lui Israel. Așa după cum a fost vestit de înger, pruncul primește numele de Ioan, ceea ce în evreiește (Iohanan) înseamnă «Dumnezeu s-a îndurat», adică s-a îndurat nu numai de ruga fierbinte a preotului Zaharia, ci și de mîntuirea lui Israel. Acest prunc care se naște este marele proroc, Înaintemergătorul, martorul și Botezătorul Domnului Iisus Hristos.

Încă de la vestirea nașterii, îngerul Gavriil anunțase că cel ce se va naște «va fi mare înaintea Domnului» (Luca I, 15). Această măreție a Sfîntului Ioan va fi dovedită mai întii prin alesele virtuți și darurile excepționale cu care este înzestrat, iar în al doilea rînd prin chemarea și deosebita sa misiune pe care o are în pregătirea mîntuirii.

Sfîntul Evanghelist ni-l înfățișează pe Înaintemergătorul Domnului drept un om modest, blînd și cucernic, cu o viață plină de evlavie și smerenie, o viață care a strălucit printr-o deosebită sfințenie. Retras de plăcerile acestei lumi, Sfîntul Ioan s-a îndeletnicit mai ales cu rugăciunea și cu postul, meditănd îndelung la cunoștința despre Dumnezeu și adevărurile divine. «Iar pruncul — spune Sfîntul Luca (I, 80) — creștea și se întărea cu duhul, și a fost în pustie pînă în ziua arătării sale către Israel». Viața aspră și înfrînată a Sfîntului Ioan caracterizează nu numai faptele lui, ci și ținuta lui exterioară, corespunzătoare întru totul predicii lui despre pocăință. Modestia în îmbrăcăminte și înfrînare sînt rediate în cuvintele : «Iar Ioan avea veșmîntul lui din păr de cămilă, și brîu de curea împrejurul mijlocului, iar hrana lui erau lăcuste și miere

sălbatică» (Matei III, 4). Însuși Mîntuitorul va caracteriza viața aspră și înfrînarea Sfîntului Ioan, zicînd : «Căci a venit Ioan Botezătorul, nici pîine mîncînd, nici gustînd vin» (Luca VII, 33).

Viața plină de evlavie și smerenie, de o aleasă curăție și sfințenie, împreună cu îndemnul său statornic spre pocăință, adresat celor ce-l ascultau, a determinat pe mulți dintre aceștia să-și pună întrebarea dacă nu cumva cel pe care îl ascultă este Proorocul cel anunțat să vină, Mesia cel vestit de proorocie. Răspunsul dat de Sfîntul Ioan la această întrebare, va scoate din nou în relief modestia, smerenia și evlavia proorocului «Eu unul — le zice el — vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine mai puternic decît mine este, căruia nu sînt vrednic să-i duc încălțămîntea. Acesta vă va boteza cu Duhul Sfînt și cu foc» (Matei III, 11). Aceste cuvinte sînt însă și o mărturie a misiunii Sfîntului Ioan de Înaintemergător al lui Iisus Hristos. Și în această chemare și misiune a sa de pregătitor al căii Domnului stă mai ales măreția și importanța deosebită a marelui prooroc.

Misiunea de Înaintemergător al Domnului este adevărată de Sfîntul Ioan încă înainte de nașterea sa, în clipa în care a recunoscut, cu ocazia vizitei Sfintei Fecioare Maria la ruda ei, Elisabeta, că Cel ce se află în pîntecele Fecioarei, zămislit din Sfîntul Duh, este Iisus Hristos, al cărui vestitor va fi apoi în întreaga lui viață (Luca I, 41—45). Rolul de Înaintemergător al Sfîntului Ioan se desăvîrșește însă din clipa în care își începe activitatea sa publică.

Terminînd pregătirea sa, la vîrsta de 30 de ani, Sfîntul Ioan, chemat de glasul Domnului, se înfățișează întregului popor al lui Israel drept proorocul și Înaintemergătorul lui Mesia. Pentru primirea lui Mesia, poporul trebuia să fie pregătît sufletește, mai ales că sosirea Domnului era apropiată, și această pregătire o face Sfîntul Ioan. Stăpînit de duhul profetic, cu credință puternică în Domnul și o conștiință deplină a chemării și misiunii sale, Sfîntul Ioan vestește cu toată tăria sosirea imediată și chiar prezența în mijlocul lui Israel a Mîntuitorului. Cu autoritatea de prooroc și Înaintemergător, glasul Sfîntului Ioan răsună puternic, zguduind și trezind conștiința celor ce-l ascultau : «Pocăiți-vă căci s-a apropiat împărăția cerurilor» (Matei III, 2) ; și : «Faceți, deci, roade, vrednice de pocăință» (Matei III, 8). În aceste cuvinte este condensată toată predica Sfîntului Ioan și îndemnul adresat tuturor. El cere pocăință, adică o transformare lăuntrică, religioasă și morală, și luarea hotărîrii de a duce o viață conformă cu voia lui Dumnezeu. Proorocia lui Isaia : «Glasul celui ce strigă în pustie : Pregătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui» (Isaia XL, 3) devine acum auzită și glasul Sfîntului Ioan nu va înceta să rostească chemarea la Hristos. Măreția acestei chemări și a misiunii deosebite a Sfîntului Ioan, este subliniată de Mîntuitorul în cuvintele : «Între cei născuți din femei, nimeni nu este prooroc mai mare decît Ioan Botezătorul», și chiar «mai mult decît prooroc» (Luca VII, 26—27). De altfel dintre toți proorocii, numai Sfîntul Ioan s-a învrednicit de deosebita cinste ca venirea și misiunea lui să fie proorocite.

Misiunea Sfântului Ioan sporește în valoare prin calitatea acestuia de a fi martorul și Botezătorul Mântuitorului. În fața unei delegații a iudeilor din Ierusalim, care-l întreabă: «Tu cine ești?» Sfântul Ioan depune mărturia scurtă și clară: «Nu sint eu Hristosul» (Ioan I, 19—20), afirmând cu credință că Mesia, pe care îl așteaptă se află deja în mijlocul lor (Ioan I, 26). A doua zi însă Sfântul Ioan, văzînd pe Iisus Hristos, mărturisește direct că Acesta este «Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii» (Ioan I, 29). Este mărturia proorocului că Mesia este cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce se va jertfi pentru mîntuirea tuturor.

Sfântul Ioan însă prin chemarea și misiunea sa se învrednicește de o mare cinste. Are cinstea de a boteza pe Cel care va institui Sfînta Taină a Botezului ca poartă de intrare în împărăția lui Dumnezeu. Cutremurat în sufletul său și conștient de adevărul că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, Sfântul Ioan refuză cererea Domnului de a-L boteza, dar apoi, cu aceeași smerenie și evlavie se supune și-L botează în apa Iordanului. Sfântul Ioan se împărtășește acum de cel mai de seamă act din misiunea lui, de a boteza pe Mîntuitorul și totodată de a cunoaște taina Sfintei Treimi: glasul lui Dumnezeu-Tatăl, care rostește din ceruri: «Acesta este Fiul Meu cel iubit», pe Iisus Hristos, care se botează, și pe Sfîntul Duh, în chip de porumbel (Matei III, 16—17).

Chemarea și misiunea lui deosebită, vor da Sfîntului Ioan darul de a propovădui pe Mîntuitorul, și de a înfrunta fărădelegile și nedreptățile vremii. Și, tot el, a cerut poporului să practice dragostea către aproapele, să nu nedreptățească și să nu asuprească pe nimeni, înfrumtînd viclesugul și nedreptatea fariseilor și a saducheilor. Sfîntul Ioan n-a lăsat să-i scape nici viața de desfrîu de la curtea regelui Irod Agripa, pe care-l mustră cu asprime. Mustrarea aspră, dar justificată a marelui prooroc îi va grăbi sfîrșitul. Regele dă crunta și nejustificata poruncă de a prinde pe Sfîntul Ioan, a-l întemnița și apoi de a-i tăia capul. Trezind peste cel mai elementar drept al omului, dreptul la viață, mînia regelui curmă viața Sfîntului Ioan. Pentru acest mare prooroc nu putea fi o mai mare jertfă ca cea a jertfei de sine închinată credinței în Cel pe care l-a botezat și a cărui venire a pregătit-o.

Cinstind astăzi Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul, Biserica a rînduit să-și aducă aminte de podoabele sufletești care au caracterizat viața marelui prooroc, Înaintemergătorul și Botezătorul Domnului Iisus Hristos. De la pocăința cerută tuturor cu îndemnul: «Pocăiți-vă», sufletul acestui mare om al lui Dumnezeu a fost străbătut de o întreagă gamă de virtuți din care nu lipsesc smerenie și umilința, modestia și curăția vieții, dreptatea și dragostea pentru aproapele.

Viața și personalitatea Sfîntului Ioan Botezătorul ne pun astăzi în față o credință puternică, o credință care n-a cunoscut nici o șovăire și nici o limită. Cel ce stă la hotarul dintre proorocii cei de demult și apostolii lui Iisus Hristos, rămîne pentru cel ce dorește să-și împodobească sufletul cu alese podoabe din comoara de virtuți a învățaturii creștine, nu numai o pildă de urmat în viață, ci și un îndemn stăruitor.

Sfântul Ioan este în această zi de pioasă aducere aminte și cinstit, nu numai un exemplu de urmat. În același timp el este și un mijlocitor pentru noi înaintea Celui a cărui cale a pregătit-o, L-a mărturisit și L-a botezat. Făcînd parte din ceata sfinților, care petrec în jurul tronului ceresc, Sfântul Ioan ne poate fi de ajutor pe calea izbăvirii de păcate și a obținerii mîntuirii. Îndemnul lui : «Pocăiți-vă !» este mereu prezent în mijlocul nostru, ca să ne hotărască la acea transformare a sufletului care să determine în noi împlinirea poruncilor Domnului.

În rugăciunile noastre să ne unim astăzi cu cele ale Bisericii și îndreptîndu-ne cugetul spre Botezătorul și Înaintemergătorul Domnului, să-l rugăm să ne ajute în strădaniile noastre pe calea adevărului și a mîntuirii. Uniți în același gînd și aceeași simțire să rostim împreună cu psaltul : «Sfinte Ioane, roagă-te neîncetat pentru noi, cei care cu credință săvîrșim astăzi pomenirea nașterii tale». — Amin.

Pr. Prof. M. CHIALDA

LA DUMINICA A IV-A DUPĂ RUSALII

«Rugați-vă unii pentru alții» (Iacob V, 16).

Cartea Sfîntă ține în mare cinste rugăciunea. Pe fiecare pagină vorbește despre puterea și roadele rugăciunii. În rugăciune se înfăptuiește legătura omului credincios cu Dumnezeu. Pentru omul care se află în starea de rugăciune, Dumnezeu nu mai e numai o temă de gîndire, ci o realitate prezentă în fața lui. Creștinul în momentele de rugăciune nu e singur, chiar dacă nu e cu nimeni dintre oameni în legătură, ci vorbește cu Dumnezeu, mai bine-zis e în dialog cu Dumnezeu, căci nu numai el vorbește către Dumnezeu, ci și Dumnezeu vorbește către el, răspunzînd cu făgăduințele, cu asigurările și cu mîngîierile lui la cererile celui ce se roagă, la grijile și la durerile acestuia.

De aceea din rugăciune îi vine celui ce se roagă liniște, răbdare, nădejde și înseninare, oricare ar fi necazurile, care îl învăluie ; îi vine răbdare în a suporta greutățile și putere de a stăruii în efortul pentru învingerea lor. Prin rugăciune, puterea lui Dumnezeu cu care omul se află în convorbire, se comunică acestuia.

Căci de cele mai multe ori omul credincios nu se roagă numai pentru sine, ci și pentru alții. Chiar cînd se roagă pentru sine, se roagă să fie folositor altora. La rîndul ei, grija de alții în rugăciunea lui, dragostea de alții, dă un plus de putere celui ce se roagă, face ca rugăciunea lui să fie și mai caldă.

De puterea deosebită a rugăciunii făcută pentru alții a spus cuvinte pline de un bogat și adevărat conținut Sfîntul Apostol Iacob, în epistola

lui : «Rugați-vă unul pentru altul, ca să vă vindecați, că multă putere are rugăciunea dreptului în lucrarea ei» (Iacob V, 16).

Dumnezeu, care a creat și susține prin suflet viața și organizarea trupului, își comunică puterea întăritoare și susținătoare a sufletului și prin acesta puterea de susținere și refacere a organizării echilibrate a trupului, prin firul rugăciunii. Prin acest fir se înfăptuiește transfuzia de putere de la Dumnezeu la sufletul și trupul nostru. Dumnezeu poate aduce astfel prin rugăciune o îndreptare sau o întărire în starea tulburată sau slăbită a trupului, făcând ca substanțele infuzate în el ca medicamente să se încadreze deplin în organismul trupului și să-i refacă echilibrul tulburat, sau să restabilească acest echilibru chiar când substanțele medicale infuzate se dovedesc fără efect. De câte ori nu ne spun medicii : trebuie să-ți menții curajul, trebuie să fii optimist, să ai încredere, trebuie să te ferești de supărări, nu te lăsa deprimat de insuccese, de piedicile ce ți se pun de cei ce nu-ți vor binele, de durata bolii. Fără aceasta, medicamentele nu-ți pot fi de mare folos.

Dar când poate câștiga credinciosul mai multă încredere, decît atunci cînd simte prin rugăciune că e în comuniune cu Dumnezeu ?

Sfîntul Apostol Iacob spune direct că prin rugăciune nu ne vindecăm numai pe noi înșine, ci și unii pe alții. Aceasta pentru că rugăciunea făcută pentru alții, cînd e însuflețită de o mare grijă iubitoare față de ei, este mai puternică decît rugăciunea pentru noi înșine. Rugăciunea aceasta e plină de forță și de efect, spune Sfîntul Apostol Iacob. Dacă rugăciunea în general nu e o simplă înșirare de cuvinte, ci e plină de putere, cu atît mai mult rugăciunea pentru alții poartă în ea putere, poartă puterea ființei noastre, mobilizată și sporită de puterea lui Dumnezeu. spre cei pentru care o facem.

Gîndul și cuvîntul nostru bun îndreptat spre altul îi duce acelaia putere, căci noi nu sîntem separați unul de altul în planul nevăzut, atunci cînd sîntem legați prin iubire. Cu atît mai mult îi duce acelaia puterea, gîndul și cuvîntul nostru cînd e gînd și cuvînt de rugăciune, cînd îl prindem și pe acela în legătura noastră cu Dumnezeu. Atunci de la noi la el curge nu numai puterea ființei noastre, ci și puterea lui Dumnezeu care e în noi prin rugăciune.

În rugăciunile ce le facem unii pentru alții nu ne unim numai cu Dumnezeu, ci și unii cu alții în Dumnezeu. Puterea lui Dumnezeu circulă atunci în noi. Așa circulă puterea lui Dumnezeu în noi toți care ne rugăm împreună și unii pentru alții în vremea Sfintei Liturghii. Și prin însuși acest fapt rugăciunea este o valoare și o mîngîiere prin ea însăși. E o bucurie și o mîngîiere să putem zice unii către alții ceea ce a spus Sfîntul Apostol Pavel : «Sînteți în inimile noastre, ca împreună să murim și împreună să trăim» (II Cor. VII, 3). Propriu-zis, cei ce au pe alții în inima lor și prin aceasta îl au pe Dumnezeu însuși, nu mai mor, sau chiar dacă mor, ei sînt vii în vecii vecilor. Și aceasta este Biserica, ca unitate în Dumnezeu : prezența unora în inimile celorlalți. Această unitate e înfăptuită și trăită mai ales în rugăciunile unora pentru alții.

Dă-ne, Doamne, duhul acestei rugăciuni în toată vremea, căci odată cu aceasta avem unirea cu Tine și cu ceilalți, avem viața care nu se sfârșește. Căci viața e una cu dragostea și dragostea în veci nu piere. Dă-ne să Te lăudăm cu o gură și cu o inimă, adică în deplina unitate a dragostei neîncetate și veșnice. Amin.

Pr. Prof. D. STĂNILOAE

CUVÎNT LA O CUNUNIE

GB XXI
J-6

*«Ca noi să fim spre lauda măririi Sale»
(Efes. I, 12).*

Iubiți miri !

Sărbătoarea la care participăm astăzi este un eveniment de o deosebită importanță, fiindcă doi tineri s-au hotărît să-și unească destinele vieții lor și aceasta le dă dreptul să sărbătorească în chip deosebit această zi. Este acesta un mare triumf al lor. Când toate piedecile, greutățile, îndoielile și tot ceea ce împiedica iubirea să-și realizeze țelurile au fost învinse, acești doi tineri și-au spus «da» într-o hotărâre reciprocă liberă și prin aceasta ei au dat un sens nou vieții lor și s-au făcut vrednici de a pătrunde în tainutele mistere ale vieții celei mari. De aceea, ce clipă din viața voastră este mai propice de a trăi bucuria împlinirii ca aceasta, în care voi, ca soț și soție, ați primit în fața acestui sfânt altar binecuvîntarea lui Dumnezeu, primind taina cununiei.

Drept aceea, iubiți miri, trebuie să vă bucurați și iarăși vă zic, bucurați-vă, fiindcă Dumnezeu a hărăzit omului să poată săvîrși o asemenea taină mare, că lui i s-a dat o nemăsurată putere și libertate, ca să-și ia în propria sa mină cîrma vieții sale. O asemenea bucurie trebuie să însoțească orice cununie. Este bucuria ce-și are originea în demnitatea copiilor pămîntului, de-a-putea contribui la fericirea lor. Dar nu trebuie să uităm în aceste clipe, iubiți miri, de voința și înțelepciunea Providenței divine, pentru a vă aminti de răspunderea voastră, pe care nu v-o poate lua nimeni. Ar fi o evlavie falsă, dacă astăzi în fața acestui altar n-ați îndrăzni să spuneți : este voia și iubirea noastră, este drumul nostru; fierul și oțelul sînt trecătoare, iubirea noastră rămîne etern înfloritoare.

Căci sărbătoarea de astăzi, după ce două ființe s-au legat în fața lui Dumnezeu, să fie un singur suflet în două trupuri, este o sărbătoare a iubirii. De aceea, iubiți credincioși, despre ce aș putea să le vorbesc la această sărbătoare acestor miri, care s-au unit prin taina căsătoriei, decît despre iubire. Ce le-aș putea spune decît să se iubească nu numai astăzi sau mîine, ci totdeauna în perspectiva veșniciei și să nu uite nici odată, că în fiecare primăvară răsar florile, ce pot să le însuflețească

mereu și mereu iubirea. Să nu uitați că iubirea este marea și adîncă taină a lumii. De aceea să nu trădați această iubire nici măcar în gîndurile voastre, fiindcă nu există un păcat mai mare și mai înjositor decît acela de a sugruma o iubire. De aceea porunca cea mare pentru voi de astăzi încolo, este de a fi treji la granițele inimii voastre unde vă pîndesc mulți dușmani, ce caută să vă surpe această lume a iubirii. Să vă dezbrăcați în iubirea voastră de orice gînd meschin și să vă faceți din sentimentele voastre curate un templu, în care să slujiți cu credincioșie la altarul cel neprihănit al iubirii. Să bateți la porțile ascunselor lăcașuri ale vieții, miruindu-vă cu cea mai adîncă taină a ei: cu taina cea mare a îmbogățirii acesteia, a procreației, ce pulsează în stihiiile acestei lumi.

Să nu uitați că credincioșia și iubirea reciprocă sînt temelia de nezdruncinat a căsătoriei. Din iubire se naște credincioșia și din credincioșie se hrănește iubirea. Acestea sînt ca două aripi ale aceluiași suflet, două flăcări ce-și au originea în același foc, două rîuri ce au același izvor. De aceea cine vrea să știe cîtă iubire leagă două suflete, trebuie să știe cîtă credincioșie le unește. Iubirea și credincioșia unuia față de celălalt sînt tot atît de tari, amîndouă se nasc împreună, cresc împreună, se desăvîrșesc împreună, trăiesc și mor împreună.

Să nu uitați că a iubi înseamnă a prețui valoarea morală a ființei iubite, că în iubire inimile se înțeleg și nu ideile, inimile ce-și au «rațiunea lor, pe care rațiunea n-o înțelege». Fiindcă atunci cînd două inimi s-au căutat mai mult sau mai puțin, cînd acestea s-au întîlnit pe ascunsele cărări ale vieții, cînd ele au înțeles, că sînt încălzite de aceleași doruri, de aceleași chemări spre misterul cel mare al unirii întru prelungirea și înduhovnicirea vieții în țarcurile acestui veac, că sînt animate de aceleași năzuințe și aspirații sfinte, atunci se stabilește între aceste două inimi o legătură în timp, dar care durează în veșnicie, căci — după învățătura Bisericii noastre — nici boldul morții n-o poate rupe. Este legătura născută din neprihănirea iubirii, a acelei iubiri ce se autodepășește în fiecare clipă, fiindcă în fiecare clipă descoperi noi și noi motive de a se jertfi și hrăni din jertfelnicia pentru ființa iubită, pentru viața acesteia.

Și încă ceva trebuie să știți, iubiți miri, Dumnezeu a așezat în om ca mijloc pentru realizarea scopurilor umanității, cel mai puternic instinct, căruia i-a dat un caracter personal și a întemeiat căsătoria, ca un gînd de la început (Gen. II, 18; Matei XIX, 4; Marcu X, 8), pe o astfel de legătură în care sensul acesteia este de natură sacramentală. Misterul acestei legături este mare (Efes. V, 32). Apostolul Pavel aseamănă legătura dintre soț și soție, sfințită prin taina cununiei, cu legătura dintre Hristos și Biserica Sa. Soții își sînt datori unul altuia cu totul ceea ce sînt și au, precum Hristos și Biserica în legătura lor. Căci Hristos n-are nimic în această lume în afară de Biserica Sa, pe care o iubește și Biserica — mireasa Lui — n-are nimic altceva, ce ar putea iubi, în afară de El (Efes. V, 25). În acest sens Mîntuitorul a așezat căsătoria în ordinea tainelor ce sînt drum spre mîntuire (Efes. V, 32).

Mare este taina iubirii. Ca tot ceea ce își trage seva din eternitate, iubirea se privește pe sine într-un veșnic înainte și înapoi, într-un veș-

unic trecut și viitor. Din această pricină este adevărat ceea ce spun poeții, că acelora în sufletul cărora a înflorit neprihănită floare a iubirii unuia pentru celălalt li se pare, în clipa în care se hotărăsc să se unească în chip tainic, că se cunosc din eternitate. De aceea această iubire nu cunoaște despărțirea. Căci în armonia izvorită din iubire dispar toate micimile și contrazicerile vieții, fiindcă în jertfelnicia iubirii eul nostru își află libertatea lui deplină. În iubire libertatea și constringerea nu sînt contraste, iar cîștigul și paguba se armonizează desăvîrșit, pentru ea creditul și cîștigul stau pe aceeași față, iar dările se socotesc cîștiguri. Mare și necuprinsă e puterea iubirii, cum ne asigură slăvitul Apostol Pavel în Psalmul pe care el îl închină acestei puteri (I Cor. XIII), care «îndelung rabdă; este plină de bunătate; nu știe de pizmă; nu se trufeste... nu caută ale sale; nu se aprinde de minie, nu pune la socoteală răul; nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă». Este puterea ce nu piere niciodată.

Iubiții mei miri! Năzuința după fericirea în iubire pe care doriți s-o trăiți împreună este justificată. Dar să nu uitați, că ea constă nu numai în aceea, că păstrați credincioșia unuia față de celălalt pe întregul drum al vieții, ci că la acest «da» spus de voi în fața acestui sfînt altar, s-a adăugat un «da» al lui Dumnezeu, prin sfînta taină a cununiei săvîrșită de preot, creînd prin acest «da» ceva cu totul nou: el a creat, din iubirea voastră, sfînta stare a căsătoriei voastre, dănuirea reciprocă și totală a voastră.

Căsătoria este cea mai desăvîrșită realizare a iubirii, fiindcă numai prin iubire căsătoria are demnitate și putere și fiindcă ea este așezată de Dumnezeu, care este iubire, pentru a menține umanitatea pînă la sfîrșitul veacurilor. Înainte de a primi taina cununiei voi erați în lume singuri în iubirea voastră, acum ați devenit mădularele unei înlănțuiri de generații, pe care le-a voit Dumnezeu și veți purta pe umerii voștri răspunderea față de acestea; pînă acum iubirea voastră vă aparținea numai vouă, ea era personală, căsătoria este suprapersonală, ea este o stare, o slujire a celorlalți oameni și a lui Dumnezeu. În clipa în care ați primit binecuvîntarea preotului legătura dintre voi a devenit ceva ceea ce nu mai poate fi desfăcut, după porunca divină, că: «ceea ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu desfacă» (Matei XIX, 6). Dumnezeu v-a împreunat prin binecuvîntarea preotului și v-a sfințit prin taina cununiei; aceasta a făcut-o El și nu voi. Dumnezeu face căsătoria voastră de nedesfăcut. De aceea trebuie să aveți certitudinea că, dacă El v-a împreunat, El are să vă apere căsătoria voastră de orice primejdie din afară și dinăuntru ei. Prin legămîntul făcut astăzi în fața sfîntului altar, Dumnezeu a devenit garantul trăinicieii căsătoriei voastre. Este o fericire pentru voi, dacă aveți această credință, fiindcă atunci nici o ispită, nici o mizerie sau micime a vieții nu vor putea desface ceea ce a împreunat Dumnezeu.

Prin binecuvîntarea lui Dumnezeu pe care ați primit-o astăzi, vi s-a dăruit o împărăție, o cetate trăinică, care de aceea nu se mai află pe misipul mișcător al vieții, ci își are temelnicia în credința în Dumnezeu,

căci și această credință îi dă căsătoriei sensul și valoarea ei adevărată, esența, demnitatea și menirea ei adevărată. El este temelul și stînca de granit (Ps. XCII, 16) a căsniciei voastre, în care trebuie să se realizeze ordinea, curățenia, ascultarea, sensul înalt al existenței și mai ales fericirea vieții voastre (Prov. XII, 4; XXXI, 10; XXXII, 11).

Desigur, după cum spuneam, căsătoria are și un alt sens cosmic: prin ea voi aveți fericirea de a fi părtași lui Dumnezeu la îmbogățirea vieții. Dar să nu uitați că această fericire este un dar al lui Dumnezeu, fiindcă El este acela care binecuvîntează căsătoria cu naștere de prunci (Ps. CXXVII, 3). Copiii sînt un dar al lui Dumnezeu și de aceea ei trebuie să fie astfel educați, ca să împlinească voia Lui în lume. După învățătura Bisericii noastre părinții au față de copiii lor o autoritate divină, pentru ca aceștia — copiii — să-și împlinească menirea vieții lor: de a deveni membri ai împărăției lui Dumnezeu aici pe pămînt. În acest sens căsătoria nu este numai temelul unei comunități lumesti, ci începutul unei comunități eterne, ea este o casă pămîntească ca o copie a celei cerești.

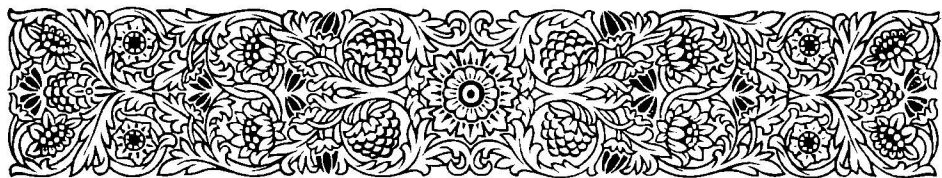
În clipa în care răsare în sufletul nostru iubirea, se naște în noi năzuința spre piscul veșnicei unități a lucrurilor și sufletele noastre încep să se caute după trainicele rudenii ale firii fiecăruia și, îndată ce s-au găsit, luptă să se împreune într-o trăire în care unitatea vieții primește o desăvîrșire originară. De aceea să nu uitați, că iubindu-vă, puteți urca culmile acestei desăvîrșiri. Iubirea a fost primul născut în inima Creatorului și de aceea ea leagă sufletele cu legături de nedezlegat, dar le și umple cu nardul fericirii. Căci sufletelor noastre le lipsesc multe din florile desăvîrșirii și ca să înlocuiască aceste lipsuri, Dumnezeu ne-a dăruit divinul foc al iubirii, tainicul izvor din care viața noastră țîșnește mereu tînără și bogată.

De aceea, iubiți miri, să vă iubiți negrăit de mult, să vă topiți trupurile și sufletele în împreunarea dragostei și cu toată ființa să vă prindeți în ritmul ei misterios. Să nu vă iubiți numai în vremelnicie, ci să vă iubiți dincolo de învelișul trecător al trupului, în lumina ce luminează prin transparentă trupul. Să vă împreunați glasurile inimilor voastre în divina simfonie a iubirii, ce răsună sub cupola catedralei lumii și vă veți face demni de a gusta din nardul fericirii.

Să vă iubiți mereu, fiindcă iubindu-vă chiar dacă păcatele vor încerca să vă năruie împărăția fericirii voastre, iubirea o va reface mereu și mereu mai armonioasă, mai strălucitoare și mai curată.

Ați auzit cuvîntul lui Dumnezeu despre măreția căsătoriei creștine. Aduceți mulțumită pentru aceasta că voia Lui v-a condus în fața acestui sfînt altar și că v-a sfințit împreunarea voastră cu harul Său sfînt. Rugați-L ca să întărească și să ocrotească iubirea voastră pînă la sfîrșit, așa ca viața și căsnicia voastră «să fie spre lauda măririi Sale». Amin.

Prof. Diac. N. BALCA

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

În ultima vreme pe toate meridianele lumii oamenii și popoarele fac eforturi multilaterale pentru așezarea unei păci drepte în lume. Fiecare cucerire a partizanilor păcii constituie un pas pentru asigurarea securității și a încrederii în viitor. Astfel vom enumăra câteva momente mai reprezentative din ultimele două luni, și anume

1. Întrunirea Prezidiului Mondial al Păcii.

Între 24 și 25 mai a.c. a avut loc la Bruxelles întrunirea Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii. Cu această ocazie s-a adoptat o declarație pentru viitorul pașnic al Europei, prin care se sprijină organizarea Adunării reprezentanților opiniei publice europene din 2—5 iunie.

2. Vizita oficială a Președintelui S.U.A. în Uniunea Sovietică.

În cea de-a III-a decadă a lunii mai a.c. Richard Nixon, Președintele Statelor Unite ale Americii a făcut o vizită oficială în Uniunea Sovietică. A fost prima vizită oficială a unui Președinte al S.U.A. în U.R.S.S. din întreaga istorie dintre cele două țări. Această întâlnire se încadrează în procesul larg de dezvoltare a dialogului internațional dintre state. Constituind o nouă și concludentă confirmare a valabilității metodei contactelor directe la cel mai înalt nivel pentru rezolvarea problemelor litigioase, aceste întâlniri contribuie la eliminarea neîncrederii dintre state și la promovarea destinderii și colaborării dintre ele, fără deosebirea de orînduirile sociale, politice, potrivit cerințelor majore ale coexistenței pașnice. Convorbirile purtate la Moscova au fost efectuate de pe poziții realiste, cu o înaltă conștiință și răspundere față de speranțele pe care le depune omenirea în stabilirea păcii și securității omenirii. Deși ambele părți au recunoscut deosebirile esențiale în ordinea socială, politică și economică, s-au realizat unele acorduri importante printre care enumărăm :

- acordul cu privire la colaborarea în cercetarea spațiului cosmic în scopuri pașnice.
- acordul cu privire la colaborarea sovieto-americană în domeniul științei și tehnicii.
- acordul cu privire la preîntîmpinarea unor incidente în marea liberă și în spațiul de deasupra ei.

- tratatul pentru limitarea sistemelor apărării antirachetă.
- acordul provizoriu cu privire la unele măsuri în domeniul limitării armamentelor strategice. Alte acorduri comerciale, culturale etc.

La sfârșitul convorbirilor au fost date publicității documentele : «Bazele relațiilor reciproce dintre U.R.S.S. și S.U.A.» semnate de către L. Brejnev și R. Nixon, și comunicatul comun sovieto-american, în care se spune că «cele două părți — vor face tot posibilul pentru a evita confruntările militare și pentru a preveni apariția unui război nuclear. Ele vor contribui ca toate țările să trăiască în condiții de pace și securitate, fără a fi supuse imixtiunii din afară în treburile lor interne. Ambele părți și-au exprimat dorința de a întări eficiența Organizației Națiunilor Unite, ca instrument de menținere a păcii și securității, de descumbrare a conflictelor și de dezvoltare a cooperării dintre state».

3. Cooperare culturală pentru destinderea și securitatea Europei.

În luna mai a avut loc la București ședința lucrărilor celei de-a VI-a Conferințe regionale a consiliilor naționale europene pentru UNESCO, prin care s-a recomandat unele preocupări pentru : sporirea contribuției acestor comisii la dezvoltarea cooperării europene în domeniul educației, științei, culturii și informației, participarea lor la instalarea unui climat de pace și de securitate, destindere și largă colaborare în Europa și în lume.

Printre documentele adoptate de conferință s-a aflat și o rezoluție care cheamă comisiile naționale și Secretariatul UNESCO să continue eforturile în direcția creării unui climat de pace și securitate pe continent, să-și aducă sprijinul la convocarea Conferinței general-europene.

4. Ratificarea tratatului româno-ungar.

La 26 mai a.c. Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a ratificat, în unanimitate, tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre țara noastră și Republica Populară Ungaria. Acest tratat reflectează, relațiile de prietenie dintre statele noastre, cu hotărârea ca și pe viitor, să întărească și mai puternic colaborarea dintre ele, constituind, în același timp, o contribuție însemnată pentru cauza păcii și securității internaționale.

În aceeași zi Consiliul prezidențial al R. P. Ungaria a ratificat, la rîndul său, același tratat.

5. Adunarea reprezentanților opiniei publice pentru securitate și cooperare de la Bruxelles.

În luna mai 1971 la Bruxelles, reprezentanții unor curente sociale și politice, ai unor organizații, precum și personalități ale vieții publice din mai multe țări, printre care și România, au hotărât convocarea adunării reprezentanților opiniei publice pentru securitate și cooperare europeană.

Această adunare a avut loc la Bruxelles între 2 și 5 iunie a.c. cu participarea cât mai largă dintre diverse sectoare ale opiniei publice, indiferent de orientarea lor politică, ideologică sau religioasă, dar care fac eforturi mari pentru realizarea păcii și securității în Europa și în întreaga lume.

Printre punctele de pe ordinea de zi au fost fixate următoarele probleme :

- organizarea eforturilor opiniei publice în favoarea securității în Europa.
- realizarea securității europene ca factor de întărire a păcii în lumea întreagă.
- convocarea conferinței general-europene a statelor interesate ca debut al construirii unui sistem trainic de securitate și cooperare europeană.
- învățămîntul, educația și informația în masă.
- dezvoltarea colaborării culturale în Europa, extinderea contactelor sociale și umane.

Delegația română care a participat la această conferință a fost condusă de Profesorul Traian Ionașcu, Președintele Comisiei Juridice a Marii Adunări Naționale a R. S. România. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a luat parte Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal. Cu acest prilej, Președintele Consiliului de Stat al țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu a trimis Adunării un ales mesaj, în care spune, printre altele : «În zilele noastre, opinia publică a devenit o uriașă forță și cu cît mai puțin se va auzi glasul ei, cu atît mai ferm se va manifesta hotărîrea de pace și de conlucrare pașnică a tuturor popoarelor de pe continent. Poporul român se adresează tuturor popoarelor europene să acționeze cu hotărîre pentru a se trece la pregătirea conferinței general-europene, care să deschidă calea soluționării problemelor păcii, colaborării și securității în Europa, să asigure fiecărei națiuni posibilitatea să se dezvolte de sine stătător, potrivit propriei voințe».

Lucrările s-au închis cu semnarea unei «Declarații solemne» din care cităm : «Am căzut de acord să afirmăm principiile fundamentale și universale pe care trebuie să se bazeze securitatea europeană în spiritul Cartei O.N.U. ca : renunțarea la forță și amenințarea cu forță, inviolabilitatea frontierelor existente, neintervenția în afacerile interne, respectarea independenței naționale și egalitatea tuturor statelor, respectarea integrității teritoriale a tuturor țărilor continentului, coexistența pașnică și de bună vecinătate între state etc.».

În încheierea «Declarației» se lansează un apel către toți oamenii și toate forțele politice și sociale din Europa de a-și uni eforturile pentru a face din continentul lor un pămînt al păcii și al colaborării fecunde.

6. *Semnarea protocolului final al acordului cvadripartit asupra Berlinului.*

Una dintre problemele litigioase care a preocupat de la război încoace viața politică din Europa a fost problema Berlinului. Prin semnarea acordului cvadripartit s-a constituit o bază trainică pentru asanarea situației acestei zone din Europa care a fost focarul unor complicații primejdioase peste două decenii. După multele convorbiri pe care le-au avut delegații celor patru puteri și în pofida unor mari dificultăți, a triumfat pînă la urmă, rațiunea și bunăvoința, stăruința de a căuta so-

luții reciproc avantajoase, demonstrând că cele mai dificile probleme se pot rezolva pe calea convorbirilor și a încrederii reciproce.

7. *Ratificarea de către Parlamentul R. F. a Germaniei a tratatului cu Uniunea Sovietică și a tratatului cu R. P. Polonă.*

Prin ratificarea de către Bundestagul german a celor două tratate semnate cu U.R.S.S. și R. P. Polonă în august 1970, ratificare care a avut loc la sfârșitul lunii mai, s-a făcut un nou pas în calea destinderii din Europa și a consolidării climatului pentru conferința generală-europeană care a devenit o necesitate urgentă a tuturor statelor și popoarelor de pe continentul nostru.

Privind cu încredere și cu satisfacție fiecare progres câștigat în calea păcii și colaborării, Biserica ortodoxă română și preoțimea ei contribuie cu elan la eforturile pe care toți oamenii de bine le fac pentru realizarea acestui ideal care este propriu creștinismului.

REDAȚIA

ȘTIRI ECUMENICE

La 17 ianuarie, la Palatul Belle-Arte din Bruxelles a avut loc o întâlnire-dialog între Cardinalul Sucens, Pr. Antonie Bloom, exarhul Bisericii Ortodoxe Ruse pentru Europa Occidentală cu reședința la Londra și Dl. Dr. Visser't Hooft, fost secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Titlul dialogului a fost: «Biserica lui Petru, Biserica lui Pavel, Biserica lui Ioan», după învățătura Bisericii catolice, protestante și ortodoxe. Dialogul s-a desfășurat într-o atmosferă de colaborare reciprocă.

Dintre cei care au luat cuvântul s-a remarcat Pastorul Dr. Visser't Hooft, considerat unul dintre cei mai mari ecumeniști ai secolului nostru, care a insistat asupra necesității credinței în învierea lui Hristos, garanția sigură a înțelegerii și apropierii dintre creștini. A doua zi, la 18 ianuarie, Dl. Dr. E. Carson Blake, actualul secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, făcând o escală la Bruxelles, după o călătorie în America, a ținut o conferință cu tema: «Succesele și insuccesele Consiliului Ecumenic al Bisericilor», în care el a subliniat cuceririle pozitive ale activității Mișcării Ecumenice, precum și unele dificultăți întâlnite în decursul acestei activități.

Între 24—26 ianuarie, în «Institutul Nordic Ecumenic» din Oslo, s-a ținut conferința: «Misiune, politică și ajutorul Bisericii», care a pus în discuție situația din Africa de Sud și Rodezia. Conferința a susținut programul Consiliului Ecumenic al Bisericilor cu privire la combaterea rasismului, și a făcut un apel Bisericilor nordice pentru a ajuta financiar și moral această cauză, în vederea îmbunătățirii situației țărilor respective și pentru ridicarea nivelului de viață a populației acestor țări.

— Sinodul Bisericii Reformate din cantonul Zürich (Elveția) a hotărât să contribuie cu 10.000 franci la programul de studii al Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru «Combaterea rasismului»:

— Anul acesta, Patriarhiile Ortodoxe din Iugoslavia, Bulgaria și Mitropolia Ortodoxă din Macedonia (Skoplye) prăznuiesc jubileul de 250 de ani de la nașterea monahului atonit, Paisie Chilendarul, «înnoitor al Ortodoxiei sud-slave». În vederea acestei prăznuiri, Patriarhul Gherman al Serbiei a dispus așezarea unei plăci comemorative în mînstirea sîrbă Chilendar de la Athos, unde Paisie Chilendar a trăit mai mulți ani și a scris vestita «istorie a slavilor de sud», înainte de a fi reînviorat viața bisericească a sîrbilor, bulgarilor și macedonilor.

— Episcopul evanghelic Hermann Kunst (Bonn) și Președintele serviciului pentru Relații Externe al Bisericii Evanghelice Germane, Adolf Wischmann, au fost numiți de către Sfîntul Sinod al Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol: «Mari binefăcători ai centrului ortodox din Chambésy de la Geneva» — loc de întâlnire și informație pentru Ortodoxie.

— «Conferința Creștină pentru Pace» (Praga) și-a numit o reprezentanță permanentă la O.N.U. Conducătorul acestei reprezentanțe a fost numit metodistul american Dr. Karl Soule, Secretarul Bisericii metodiste unite din S.U.A. Primul său colaborator este teologul ortodox rus Matei Stadiuk (New York), reprezentantul oficial al Patriarhiei din Moscova în America de Nord.

La Arnoldsheim (R. F. a Germaniei) s-a ținut o conferință ecumenică cu tema «Teologie neagră, Biserică neagră, — teologie albă, Biserică albă». Au participat peste 120 persoane din diferite țări europene și africane. Prof. Dr. Georges Casalis (Facultatea teologică evanghelică, Paris), a prezentat referatul «Credință creștină și realitățile sociale», afirmând că religia creștină nu trebuie înțeleasă romantic, fixând punctul ei de greutate în cer și uitând de pământ. Creștinul trăiește pe pământ în contest social. — Pr. Dr. Wilhelm Fischer (Aachen) a susținut părerea că credința creștină trebuie să ia forme proprii în gândirea și activitatea Bisericilor din Africa, Asia și America latină.

Un mic caiet, apărut în editura Academiei de științe din Ierusalim, cu titlul: «O versiune arabă a Testimonium Flavianum și implicațiile sale» are mare răsunet în lumea creștină și, îndeosebi, în cercul specialiștilor și care se ocupă de creștinismul primar. Prof. Solomon Pines, conducătorul secției pentru filozofie și mistică iudaică la Universitatea ebraică din Ierusalim, — publică în acest caiet un manuscris arab din secolul X și totodată citează un fragment din scrierile lui Iosif Flaviu, care se ocupă de Iisus din Nazaret. În acest fragment, care deviază de la textul tradițional, al așa-numitului «Testimonium Flavianum» — mărturia lui Iosif Flavianum despre Iisus — e vorba, probabil de textul original al lui Iosif Flavian, cea mai veche relatare iudaică, necreștină, despre viața și activitatea lui Iisus. Prof. Pines a găsit fragmentul într-o carte de istorie, în limba arabă, din veacul al X-lea. În el se spune textual: «În timpul acela trăia un bărbat înțelept cu numele Iisus. El ducea o viață pilduitoare și era cunoscut pentru învățătura și bunele Sale fapte. Mulți oameni dintre iudei și din celelalte popoare erau ucenicii Săi. Pilat l-a condamnat la crucificare și moarte, dar cei care erau ucenicii Săi nu i-au neglijat învățătura Sa. Ei spuneau că trei zile după crucificarea Sa le-a apărut lor și că El trăiește. Poate este El Mesia despre care spuneau profeții lucruri minunate».

În textul acesta, accentuează Prof. Pines în cartea sa, autorul n-a pus întrebarea dacă Iisus a fost un om sau o imagine supraomenească. Și el nu cuprinde o nuanță specific creștină. Faptul acesta duce la concluzia că este, într-adevăr, vorba de textul original al lui Iosif Flaviu.

— De curind, în Liban s-a înființat un «Comitet ecumenic pentru societate, dezvoltare și pace» (Sadepod) din care fac parte Bisericile: Ortodoxă, Romano-Catolică, Armeană și Protestantă.

-- Cardinalul Willebrands, Președintele Secretariatului Vatican pentru unitatea creștinilor, a afirmat că aderarea Bisericii Romano-Catolice la Consiliul Ecumenic al Bisericilor nu trebuie așteptată curind. Aceasta nu înseamnă — a spus Cardinalul Willebrands — că nu trebuie continuat însă studiul acestei probleme, și mai ales analizată «situația confuză a teologiei catolice», care, desigur că, nu ușurează nici-decum eventuala aderare.

— În Bulgaria, teologi ortodocși, romano-catolici și protestanți au făcut o nouă traducere a Noului Testament și Psalmilor — traducere ecumenică — pentru a fi utilizată de toate Bisericile din Bulgaria. Hîrtia a fost furnizată de diferite «Societăți Biblice» din Europa (Epd. 21/1972).

Biblia se traduce acum și în limba Luganda, vorbită de populația Baganda din Uganda.

Creștinii japonezi de toate confesiunile au înființat la Tokio un «serviciu pastoral telefonic ecumenic» pentru acordarea de sfat și ajutor celor ce au trebuință. Activează: preoți, monahi, medici, psihologi, profesori ș.a.

În biserica Universității din Varșovia (Polonia) s-a descoperit o copie, fidelă originalului, a statuiei «PIETA» de Michelangelo, deteriorată, după cum se știe, de un dement în Biserica Sfântul Petru din Roma.

Copia aceasta va fi împrumutată Vaticanului pentru refacerea originalului.

La Cracovia (Polonia) s-a ținut un congres național polonez al specialiștilor în cunoașterea Bibliei. Congresul s-a ocupat de interpretarea, potrivit timpului, a Sfinței Scripturi și de noile cunoștințe furnizate de teologia biblică. Au participat și specialiști germani.

— La 21 februarie 1972 a încetat din viață la o clinică din Albano, aproape de Roma, Cardinalul Eugène Tisseront, fost secretar al Congregației pentru Bisericile orientale din 1936 până în 1959.

— O delegație a Bisericii Evanghelice luterane din Finlanda condusă de Arhiepiscopul Martti Simojoki a vizitat la sfârșitul anului 1971 Biserica Ortodoxă Rusă, pentru a continua discuțiile teologice cu reprezentanții Bisericii Ruse, discuții începute încă din 1 martie 1970.

Rezultatele discuțiilor, cu privire la pacea și dreptatea în lume, au fost consemnate într-o rezoluție formată din 10 puncte.

Cu privire la Euharistie, între teologii celor două Biserici, s-a ajuns la un punct de vedere comun. Discuțiile s-au desfășurat într-o atmosferă ecumenică de bună înțelegere și cordialitate.

Următoarea conferință se va ține în cursul acestui an în Finlanda.

— De curind s-a anunțat că Biserica melkită a reintrodus în calendarul său liturgic sărbătoarea Sf. Grigorie Palamas, mare mistic bizantin, arhiepiscop de Tesalonic († 1359), sărbătoare care fusese scoasă din calendarul liturgic în ultimele secole, datorită cunoscutelor dispute palamiste, care au tulburat Bisericile în secolul XIV. Reintroducerea sărbătorii Sfântului Grigorie Palamas în calendarul liturgic a Bisericii greco-melkite s-a făcut, după ce un grup de ecumeniști ai Bisericii greco-melkite au susținut-o cu curaj în fața autorităților bisericești (*Irn.* 2/1972).

— De curind în Saxonia de Jos s-a constituit o Comisie de lucru a Bisericilor creștine, ca urmare a unei hotărâri luate de reprezentanții Bisericii evanghelice-luterane din Hanovra. Din Comisie fac parte reprezentanți ai Bisericii romano-catolică, ai Bisericilor metodiste, ai Bisericilor evanghelice, reformate și ai Bisericilor ortodoxe.

Scopul acestei Comisii de lucru este de a intensifica relațiile ecumenice și de a favoriza colaborarea între grupurile și cercurile de lucru ecumenice existente în toate Bisericile. — (*Redacția*).

— L'Osservatore Romano, ediția în limba germană (10/971) publică cuvântările rostite în Catedrala patriarhală din București de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Eminentă Sa Cardinalul Iulius Döpfner, cu ocazia vizitei făcute Bisericii Ortodoxe Române.

— În editura Patriarhiei din Moscova a apărut o nouă carte de rugăciune, având 192 pagini și în partea a doua cuprinzând și cântări bisericești.

— Patriarhul ortodox de Alexandria, Nicolae VI, a avut o întâlnire cu Patriarhul uniat de Antiohia și Alexandria, Maximos V Hakim. Este prima întâlnire între conducătorii celor două Biserici de la separarea acestora.

— Patriarhia ortodoxă din Alexandria și-a înființat o editură și o tipografie, fiind primele instituții bisericești ortodoxe de acest fel în Orientul apropiat. Până acum, publicațiile ortodoxe erau tipărite la Atena sau în tipografiile egiptene, ceea ce implica mari dificultăți.

— Arhimandritul Serafim Ridinonov, parohul Bisericii ortodoxe ruse din Zürich, a fost hirotonit la Leningrad episcop-vicear la Exarhatului Patriarhiei ruse pentru Europa apuseană, cu sediul la Paris. Episcopul Serafim își va avea sediul la Zürich.

— Mitropolitul ortodox din insula Chios, Hrisostom Gialouris a înființat șapte seminarii speciale pentru continuarea studiilor teologice de către preoți, pentru pregătirea de cateheți mireni, practică liturgică, exerciții omiletice, pastorație pe vapoare, traduceri biblice și pregătirea de cîntăreți la strună. — (*Oek. K. 1.6—9/972*).

— «Revista Patriarhiei din Moscova» apare acum și într-o ediție în limba engleză. — (*Epd. 7/972*).

— După o muncă de șapte ani, teologi ortodocși au terminat o nouă traducere în limba bulgară a Noului Testament și a Psalmilor. Aprobată și de romano-catolici și protestanți, noua traducere va fi utilizată de toți creștinii din Bulgaria.

— În Iugoslavia s-au difuzat în anul 1970, 19.478 de Biblii și în 1971 un număr de 36.760 exemplare.

— După o întrerupere mai îndelungată, buletinul «Informații din Biserica Ortodoxă» (în limba germană), editat de Serviciul pentru relații externe al Bisericii Evanghelice din Germania, și-a reluat apariția. Primul număr din 1972 se ocupă de evenimente din Biserica Ortodoxă Rusă și anume relatează despre moartea Patriarhului Alexei, acordarea autocefaliei Bisericii ruse din America și a autonomiei Bisericii ruse din Japonia, alegerea noului Patriarh rus Pimen, ridicarea anatemei aruncate grupei de ortodocși care a refuzat să primească reformele Patriarhului Nikon (1652—1667), privind punerea de acord a ritualului liturgic din Biserica Rusă cu ritualul din celelalte Biserici Ortodoxe. Primul număr mai cuprinde o scurtă relatare despre prima întâlnire teologică între delegați ai Bisericii Ortodoxe Ruse și ai Bisericii Luterane din Finlanda. Tema conferinței: 1) Temeiurile teologice ale mișcării pentru pace, și 2) Euharistia și unitatea creștinilor.

— Sub patronajul Episcopului de Münster, Heinrich Tenhumberg și conducerea arhimandritului Damaskin Rhodokis de la Sf. Munte Atos, s-a ținut la Cloppenburg — Oldenburg (R. F. a Germaniei) o expoziție de icoane religioase de la Sf. Munte, foarte mult apreciată de vizitatori. În cuvîntul de deschidere, arhimandritul Damaskin, însuși pictor bisericesc, a spus, între altele, că pictorul de icoane nu-și înțelege operele sale în primul rînd ca artă, ci ca obiecte de cinstire religioasă. — (*K. 47/972*).

— În vîrstă de 75 de ani a decedat la Montpellier pastorul reformat Charles Westphal, fost Președinte al Federației protestante din Franța. El făcea parte din generația întemeietorilor Mișcării ecumenice; a participat la ședința de constituire a Mișcării (1948), a Consiliului Ecumenic al Bisericilor ținută la Amsterdam în 1956, fiind ales în Comitetul Central al Consiliului.

— A treia Adunare generală a Conferinței de comerț mondială s-a deschis cu un serviciu divin ecumenic, săvârșit în Catedrala din capitala statului Chile, Santiago de Chile.

— Somdej Phra Ariyawongsakatogan, Patriarhul budist din Tailanda a decedat — în vîrstă de 74 ani — în urma unui accident de automobil. El funcționa în calitate de patriarh din anul 1965 și se străduia pentru o bună colaborare cu Bisericele creștine.

— Așezămîntul «Notre Dame de France» din Ierusalim, înființat în 1887 pentru pelerinii francezi, fusese grav avariat în decursul războiului din 1967. Ordinul «Assumptioniștilor» care administrează așezămîntul, neavînd fondurile necesare pentru restaurare, l-a vîndut «Fondului național iudaic» pentru suma de 600.000 dolari (în 1970). Vaticanul s-a adresat însă Tribunalului din Ierusalim pentru nerecunoașterea acestei vînzări, fiindcă nu a existat aprobarea sa și Tribunalul a declarat vînzarea drept nevalabilă. Ulterior, în martie 1972 între Vatican și Guvernul din Israel s-a încheiat un acord prin care, pentru suma de 960.000 dolari, așezămîntul menționat rămîne în proprietatea Vaticanului.

— A încetat din viață Cardinalul Eugene Tisserant, Președintele Colegiului Cardinalilor. — (Aus. 50/972).

— A cincea Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor se va ține în vara anului 1972 în Indonezia.

— În Arabia Saudită s-a înființat «Agenția religioasă islamică mondială» cu utilizarea limbilor arabă, engleză și franceză.

— Timpul pentru unitatea Bisericii încă nu a sosit — a afirmat într-o conferință profesorul de teologie Martin Schmidt de la Universitatea din Heidelberg. Confesiuni au existat și în creștinismul primar și ele sînt necesare încă și azi, fiindcă din discuțiile dintre ele se poate lămuri autenticitatea credinței creștine. — (Kr. Ö.1.10/972). — (Prof. O. Bucevschi).

— Pe lângă Institutul de istorie din Paris a fost organizată de curînd o bibliotecă ecumenică. Inițiativa a pornit de la Institutul catolic de cercetări biblice din Paris și de la Centrul biblic al Federației protestante franceze. Biblioteca nou înființată dispune de 13.000 volume și 120 diferite publicații periodice cu tematică biblică ce sosesc din țară și din străinătate.

— Recent s-a hotărît că și în bisericile de rit grec din America să fie utilizată limba engleză la slujbele religioase. Pricina acestei măsuri este că majoritatea credincioșilor greci imigrați în Statele Unite de multă vreme nu cunosc limba greacă — în special tineretul —. Totuși limba greacă rămîne limba de bază a cultului.

— Asociația biblică americană a editat de curînd o carte intitulată: «Psalmi omului contemporan». Cartea conține cei 150 psalmi din Sfînta Scriptură, traduși din ebraică în limba engleză modernă, cu un comentariu corespunzător, făcut asupra unor texte anume selecționate.

— Arhim. Kiril Gundeaev, lector la Academia teologică din Leningrad, s-a prezentat la 15 noiembrie 1971 și și-a luat în primire postul de reprezentant permanent al Patriarhiei din Moscova pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor, cu sediul la Geneva.

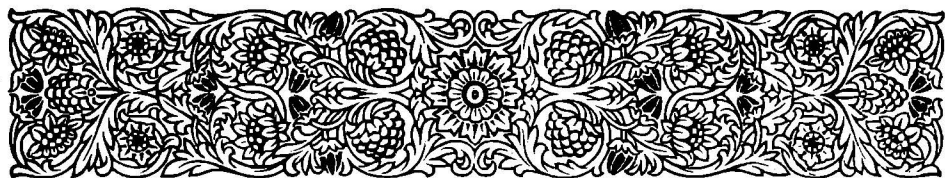
— Noul reprezentant permanent al Patriarhiei Antiohiei pe lângă Patriarhia din Moscova și superior al bisericii-metoc antiohian din capitala U.R.S.S. este Arhim. Macarie Taiar, în vîrstă de 45 ani. După naștere libanez, licențiat în teologie la Academia teologică din Moscova, Arhim. Macarie a îndeplinit, pînă acum, ascultări în diferite minăstiri din Liban.

— La 24 noiembrie 1971, în vîrstă de 77 ani, a decedat la Moscova Alexandr Karev, Secretarul general al Consiliului unional al creștinilor evanghelici-bapțiști din U.R.S.S., binecunoscut în țară și peste hotare pentru activitatea sa ecumenistă și de luptă pentru apărarea păcii.

— La 9 noiembrie 1971, în vîrstă de 68 ani, a decedat la Moscova Serghei Trofimovici Timcenko, Președintele Consiliului unional al creștinilor evanghelici-bapțiști din U.R.S.S.

— La 19 noiembrie 1971, în vîrstă de 77 ani, a decedat rabinul Leib Ilievici Levin de la Templul coral din Moscova, membru al Comitetului Sovietic pentru apărarea Păcii. («J.M.P.», nr. 12/971 ; «Terkoven Vestnik» nr. 4 și 6/972). — (Pr. An. Lefter).

ARTICOLE ȘI STUDII

DOGMA, CULT, VIAȚA MORALĂ, ÎNFRAȚIRE, PACE

Orice religie și-a avut și își are morala și cultul său. Nu se poate concepe o religie care să se reducă numai la doctrina sa dogmatică, teoretică, în care să se cristalizeze concepția ei asupra lui Dumnezeu, fără ca ea, religia în cauză, să nu aibă și principiile pentru viața credincioșilor săi, prin care să se urmărească, îmbunătățirea vieții lor spirituale. Nu există deci religie fără o învățătură, o doctrină morală. Precum, de asemenea, nu există religie care să nu aibă anumite forme exterioare prin care să se urmărească intrarea credincioșilor în legătură cu divinitatea în care ei cred. Prin aceste forme exterioare, credincioșii religiilor își manifestă respectul, supunerea, dragostea sau teama față de Dumnezeul lor; prin ele ei fac acte de adorare a lui Dumnezeu și cer de la El ajutor pentru viața lor.

Suma acestor acte, manifestări exterioare — cuvinte, cînt, gesturi, mișcări — prin care credincioșii unei religii intră în legătură cu divinitatea, fie pentru a o adora, fie pentru a-i cere sprijin, o numim cult.

*

De frumusețea doctrinei dogmatice creștine, a concepției sale despre Dumnezeu, nu se poate îndoi nimeni din cei ce ar dori să facă un studiu comparat al religiilor. Aceasta se datorește — noi creștinii știm și credem — faptului că religia creștină este descoperirea, zestrea dată lumii de Însuși Fiul lui Dumnezeu.

De frumusețea, de sublimul cultului creștin ortodox, în comparație cu celelalte culte religioase de asemenea, nimeni nu se poate îndoi. Expresie fidelă a concepției dogmatice despre Dumnezeu, exprimînd adică adevărurile religioase ortodoxe în mod clar, precis și concis, — cultul ortodox ajută la împlinirea în final a scopului urmărit de Biserică: mîntuirea credincioșilor săi, care se obține în viața de aici, depinzînd adică de modul în care ei înțeleg să trăiască viața pămîntească, adevărurile religioase.

Cultul divin în concepția Bisericii Ortodoxe este un instrument de seamă, cel mai important, pentru ajungerea scopului amintit. Biserica Ortodoxă nu privește cultul numai sub roștul său latreutic, de adorare, de cinstire a lui Dumnezeu, sau numai prin roștul său sacramental, sfinților. Acestea se completează cu altul, tot atît de important: cel instructiv-areligios, cel moralizator. Toate aceste trei roșturi

ale cultului ortodox converg către același țel suprem: mîntuirea sufletelor credincioșilor; ele se întrepătrund, există o interferență între ele. Dacă mîntuirea este suprema dorință și țel al credinciosului, el știe că la aceasta nu poate ajunge decît prin cunoașterea și cinstirea lui Dumnezeu, prin obținerea harului său sfințitor, strict necesar mîntuirii și care se găsește în Biserică și în același timp și în aceeași măsură, printr-o viață morală desăvîrșită, prin trăirea tuturor principiilor morale ortodoxe.

*

Pentru cunoașterea lui Dumnezeu și a adevărilor fundamentale ale religiei creștine, ca și pentru mîntuire, cultul ortodox este școala cea mai bună; practica sa corectă și conștientă este mijlocul cel mai bun pentru ca cineva să devină un adevărat creștin. De aceea, Biserica Ortodoxă l-a folosit și îl folosește într-o largă măsură în lucrarea sa de conducere a sufletelor către mîntuire.

Biserica Ortodoxă este acuzată uneori de către unii teologi străini că este o Biserică a cultului, a liturghiei și riturilor și că neglijează instrucția teoretică a credincioșilor săi. Să fie adevărat?

Noi sintem convinși însă, dimpotrivă, că — pe lângă că are predica și cateheza prin care împlinește această lucrare — prin exercitarea cultului său, Biserica Ortodoxă face și instruirea religioasă, teoretică, intelectuală a credincioșilor, lucrarea de luminare a acestora. «Întreaga Sfîntă Liturghie... este o carte despre adevărurile de temelie a credinței ortodoxe». Dogmatica ortodoxă se află expusă în imnele, cîntările și rugăciunile Sfintei Liturghii, în cărțile de cult... Dogmatica ortodoxă este mereu în Biserică, cîntată de credincioși în fiecare duminică și sărbătoare, ca o învățătură vie și activă... Sfînta Liturghie este marele catehism și dogma vie a Bisericii noastre» (Prof. Diac. N. Balca, *Importanța catehetică a Sf. Liturghii*, în «Bis. Ort. Rom.», nr. 1—2 din 1958, pag. 202). Prin practicarea cultului Bisericii, credinciosul ortodox își însușește din plin toate adevărurile creștine fundamentale care îi sînt necesare pentru viață și pentru mîntuire, adevăruri care — cum am spus — îi sînt lămurite prin predică și cateheză.

Dar cultul nu numai că îl instruieste pe credinciosul ortodox asupra adevărilor de credință și-i împărtășește harul sfinților necesar mîntuirii, ci îl și determină să le trăiască, să le pună în practică. El îi creează o stare sufletească deosebită pentru trăirea învățăturii creștine, îl schimbă sufletește, îl face mai bun creștin, mai atent față de adevăratul dogmatic și învățatului moral al Bisericii. Prin cult, Biserica împlinește deci întreitul său rost de învățătoare, de sfințitoare și de conducătoare a sufletelor.

*

Dorința unanimă, astăzi, a oamenilor de bună credință de pretulideni, de orice religie și orice concepție filozofică ar fi, de orice apartenență politică, de orice neam și rasă, este să se ajungă la înfrățirea tuturor oamenilor și popoarelor, să dispară din lume neîncrederea, teama pentru surpriza zilei de mîine, suspiciunea, ura, dușmănia, răulătea, egoismul, gîndul de cîtopire a bunurilor altora, războaiele. Conștientă că dacă această stare de spirit și de lucruri ar continua să dăinuiască, ea ar duce la distrugerea generală, lumea de astăzi caută să prevină catastrofa, cataclismul, sinuciderea sa.

Întrebarea pe care ne-o punem acum este : Cullul Bisericii noastre constituie un mijloc de îndrumare a vieții morale a credincioșilor ? Și mai ales poate sprijini Biserica prin cullul său crearea de bune relații între oameni pentru ca lumea să ajungă la starea de frățietate generală la care aspiră ?

Răspunsul nostru este un sincer și convins : Da !

După învățătura Bisericii noastre, întregul neam omenesc se trage dintr-o singură pereche de oameni, creată de Dumnezeu, Care, astfel este Tatăl tuturor oamenilor. Toți oamenii sînt în acest chip frați între ei, pe orice meridian ale globului ar trăi, pe orice scară socială s-ar găsi, orice limbă ar vorbi, de orice culoare ar fi. Întreaga lume este deci o mare familie ; și precum frații între ei trebuie să se iubească, să se ajute, să trăiască în frățietate, tot astfel și oamenii de pretutindenii, ca fii ai Aceluiași Părinte și frați între ei, egali între ei, trebuie să se comporte ca atare unii față de alții.

Biserica Ortodoxă nu incetează a se strădui ca toți credincioșii săi să aibă permanent în minie și în inimă acest adevăr.

Desigur, acest deosebit de important punct de doctrină este comun tuturor confesiunilor creștine și fiecare îl predică credincioșilor săi. Ce face în plus Biserica Ortodoxă ? Ea vine cu bogatul său cult în care învățătura despre unitatea de origine a neamului omenesc și despre datoria iubirii tuturor oamenilor sînt atît de des și stăruitor amintite, încît credincioșii săi sînt deplin lămurii asupra lor. Păcatele care slau împotriva dragostei frățești și înfrățirii tuturoar oamenilor sînt înfățișate în cullul ortodox în toată urîtenia lor. Mindria, lăcomia, invidia, egoismul, ura, dușmănia, răutatea, avariția, lipsa de omenie, care, toate, sînt sursa dezbinării oamenilor și popoarelor, sursa războaielor, sînt condamnate prin nenumărate citiri și cîntări pe care de multe ori credincioșii înșiși le execută. Iar virtuțile opuse acestor păcate, virtuți cu care dacă sînt înzestrați credincioșii se fac vrednici de comunitatea ideală în care să domnească iubirea de oameni, înfrățirea tuturor și care să ducă la pacea lumii — sînt lăudate și înfățișate în cea mai frumoasă lumină. Se face apel, prin aceleași cîntări, citiri și rugăciuni, la sufletul credincioșilor, ca să se împodobească cu smerenia, altruismul, mila, bunătatea, dragostea față de orice făptură omenescă, omenia. Amintindu-le prin cullul său că toți sînt egali prin originea, sfîrșitul și destinul lor, Biserica Ortodoxă face apel la credincioșii săi să nu uite această învățătură, ci, dimpotrivă, avînd-o mereu în minie și în inimi să se comporte în viață ca atare, ca frați între ei.

Desigur, pentru o documentare temeinică a acestor adevăruri afirmate de noi este necesar ca cineva să scoată din întreg cullul ortodox, atît de bogat, tot ceea ce poate ilustra grija permanentă a Bisericii Ortodoxe de a transforma pe credincioșii săi în frați buni, tot ceea ce dovedește că cullul nostru constituie, într-adevăr, un mijloc minunat de apropiere între oameni și de formare de bune relații între enoriași.

Vom slărui puțin asupra unei învățături în legătură cu această problemă și anume acela că cullul ortodox nu numai că are o valoare educativă și constituie un însemnat mijloc de îndrumare a vieții morale personale a credincioșilor, dacă ei creează «ideea și simțul de obște, de comunitate sau colectivitate, adică spiritul sau simțul social»¹, care este o urmare logică a învățaturii creștine despre unitatea de origine a neamului omenesc și despre idealul moral creștin de frățietate la care trebuie să se revină.

1. Pr. Prof. Ene Braniște : «Idei, principii și preocupări sociale în cullul Bisericii Ortodoxe», în «Studii Teologice», nr. 7—8/1952, p. 435.

În cultul ortodox credinciosul se simte egal cu cei ce se roagă împreună cu el, una cu toți cei din jurul său. Te rogi odată cu ei și nu numai pentru tine, ci pentru toți: «Dă-ne Doamne», «Doamne *miluiește-ne pe noi*, că întru Tine am nădăjduit...» etc., etc. Se creează în timpul desfășurării cultului o solidaritate frățească. Bucuria sărbătorilor pătrunde în sufletele tuturor celor de față. Te simți egal cu toți în fața sfântului altar și în fața scaunului duhovniciei. Cuvintele de înfierare a păcatelor, de demascare a unor stări de lucruri nesănătoase, ca și cele de îndemn la virtute făcute prin predicile preotului, prin pastoralele ierarhilor sau prin citirile și cântările din cult se adresează tuturor.

Și, desigur, acest spirit de unitate, de solidaritate creat aici nu se limitează la orele de rugăciune dinăuntrul bisericii, ci se continuă și dincolo de zidurile ei, în relațiile sociale ².

Te întâlnești mâine, afară, cu cel ce te-ai rugat ieri împreună în Biserică; te vei întâlni mâine la rugăciune cu cel cu care astăzi ai raporturi în afara ei. Nu poți uita că în biserică ești frate cu el, egal cu el. Cel cu care ți-ai unit glasul în rugăciunea cîntată de toți în biserică, cel cu care te-ai rugat pentru binele, mîntuirea și pacea tuturor, cel cu care te-ai împărtășit din același polir, nu poate ca în biserică să-ți fie frate, iar afară dușman, străin sau indiferent. Această stare de împreună-rugător îți creează o deprindere, te obligă să ai mereu cel puțin raporturi prietenești, dacă nu dintr-odată frățești cu toți cei cu care te întâlnești în biserică. Și astfel, cultul ortodox ajută la crearea și dezvoltarea de bune relații reciproce, la însușirea învățăturilor despre virtutea dragostei de om, ci și a deprinderii, trăirii, practicării respectului și iubirii de semenii, a *omeniei*, care cuprinde în ea toate virtuțile legate de o bună conviețuire.

*

Tot ce am încercat să spunem pînă acum sînt învățăături bisericești de care preoții Bisericii noastre sînt convinși. Ne rămîne însă nouă, slujitorilor lui Dumnezeu și ai cultului creștin să ne convingem de acest lucru, și anume că noi sîntem cei care putem face ca întreg cultul nostru să dea roadele de care am vorbit, să-l punem în valoare, — sau să facem ca el să rămînă o frumusețe rece, ascunsă, care nu grăiește sufletului. Liturghierul, molitfelnicul, și toate celelalte cărți de cult, pline de tot ceea ce poate *mîșca sufletele și a le determina la practicarea respectului și iubirii de oameni*; îndemnul ierarhilor noștri în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian de a nu deforma cultul cu practici și inovații personale, de a respecta uniformitatea sa, căci aceasta este un mijloc și o garanție nu numai pentru păstrarea unității credinței, dar și a unității sufletești a credincioșilor noștri; apelelurile adresate preotului de a face ca toți credincioșii să ia parte la cîntarea comună, — toate vor avea soarta talantului, din pilda Mintuitorului ascuns în pămînt de sluga vicleană și leneșă.

Să ne imaginăm o biserică în zi de sărbătoare. Cîțiva credincioși stau pasivi, cu gîndul dus departe, afară, nu la ceea ce se petrece acolo; un cîntăreț, care departe de a fi în stare să scoată în evidență frumusețea cîntărilor și citirilor, le silabisește nazal, fără ca cineva să înțeleagă ce spune, necum să fie pătruns de ele; un preot care, rece, fără căldură sufletească, fără accente, deapănă grăbit Sfînta

2. *Idem*, p. 437.

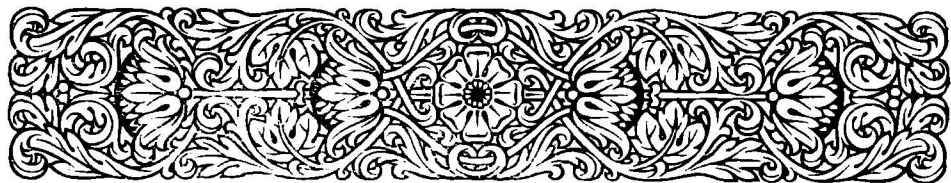
Liturghie, un preot care nu spune un cuvânt de învățătură și nici cel puțin nu citește Cazania și Tilcuirea pe care le are la îndemână, un preot care tot așa procedează cu toate celelalte slujbe ale cultului.

Să ne imaginăm o altă biserică. Preotul *oficiază* cu prestanță, cu toată căldura de care un slujitor poate să fie în stare; el predică sau citește Cuvîntul de învățătură cu aceeași căldură; el a explicat de multă vreme Sfînta Liturghie, încît credincioșii știu rostul ei și cunosc moment cu moment tot ce se petrece în timpul ei. Strana, bine condusă de un cîntăret, care știe să scoată în evidență frumusețea cîntărilor, sensul învățăturilor din ele și care a făcut — singur sau împreună cu preotul — ca toți credincioșii să dea răspunsurile mai ales la Sfînta Liturghie, unindu-și glasurile într-o caldă și puternică rugăciune, încît tu un asistent venit întîmplător aici, sînd de-o parte, închizînd ochii, dar deschizîndu-ți sufletul, în cer îți se pare că ești.

Același cult, două biserici, doi preoți, două moduri de a înțelege rostul preoției și al cultului, de a se realiza cineva ca păstor și liturghisitor.

Sintem siguri că fiecare din preoții noștri rîvnește să se realizeze în lucrarea sa după chipul celui de-al doilea preot înfățișat, care nu și-a ascuns talanții primiți. Cu adevărat păstor de suflete și împreună-lucrător cu ele pentru mîntuirea acestora, acest preot, în același timp, demonstrează că doctrina creștină oglindită atît de plastic și perfect în cultul ortodox își aduce aportul său însemnat la strădaniile pe care veacul nostru le depune pentru ca în lume «să fie pace și între oameni bună-voire». În mintea acestui preot stăruie neîncetat cuvîntul dumnezeieștii Scripturi: «Slujba ta fă-o doplină» (II Timotei IV, 4).

Pr. PETRE F. ALEXANDRU

BISERICA ȘI SINODUL ECUMENIC

În numeroase discuții și cercetări cu caracter ecumenic din ultima vreme, a fost abordat aspectul *conciliar* al Bisericii, și în legătură cu aceasta însemnătatea și autoritatea sinoadelor ecumenice pentru credința și tradiția dogmatică a Bisericii sobornicești.

Consiliul Ecumenic al Bisericii a inițiat un studiu asupra semnificației sinoadelor ecumenice pentru Mișcarea Ecumenică (*Councils and the Ecumenical Movement*, World Council of Churches Studies, 5, Geneva, 1968), în cadrul unei teologii a conciliarității Bisericii, pornindu-se de la faptul că însăși natura Consiliului Ecumenic se încearcă a se defini, din punct de vedere ecleziologic, ca un *conciliu*.

În teologia ortodoxă tema a fost reluată mai recent în discuțiile neoficiale dintre teologii Bisericilor Ortodoxe și cei ai Bisericilor Vechi-Orientale, unde s-au abordat probleme mai specifice cum ar fi numărul sinoadelor ecumenice, receptarea hotărârilor sinoadelor ecumenice de către Biserică, diferența dintre «oros» și «canon».

În teologia romano-catolică, acest aspect a fost implicat în ideea de *colegialitate*, pusă în circulație după cel de-al doilea Conciliu de la Vatican, idee care nu este încă destul de clarificată, mai ales în ce privește raportul dintre colegialitatea episcopilor romano-catolici și primatul papei.

Desigur, abordarea acestei teme în prezent de către teologia ecumenică beneficiază de unele rezultate ale cercetărilor ecleziologice din ultimele decenii, de care nu se poate face abstracție. Este vorba de așa-numita ecleziologie «sobornost», și mai ales de ecleziologia euharistică, în contextul căreia raportul dintre Biserică și sinod capătă un aspect mai organic sacramental, sinodul nemaifiind socotit exclusiv ca o instituție canonică, fapt întâlnit în concepția unor canonisti din trecut.

Fundația «Pro Oriente» a organizat în acest an o sesiune teologică având ca temă principală «Conciliu și infailibilitate», sesiune la care au participat teologi romano-catolici, ortodocși, vechi-orientali și luterani.

Un punct de vedere ortodox referitor la raportul dintre Biserică și Sinodul Ecumenic a fost expus de Prof. John Meyendorff de la Seminarul Sf. Vladimir din New York, într-un referat intitulat: «Ce este un sinod ecumenic?» (*What is an Ecumenical Council?*), precum și în discuțiile ce au avut loc pe marginea acestui referat.

Prof. Meyendorff și-a construit tezele sale despre autoritatea sinoadelor ecumenice pe fundalul ecleziologiei euharistice, care recunoaște depăinătatea sacramentală oricărei biserici locale. După părerile acestuia azi nu se mai poate susține teza că un sinod ecumenic posedă o infailibilitate legală automată, deoarece nu există criterii care să asigure în mod mecanic infailibilitatea sinoadelor. Ecumenicitatea sinoadelor a fost înțeleasă multă vreme în sens geografic, adică era dependentă de repre-

zentarea bisericilor din întreg «imperiul» roman în cadrul sinodului. Potrivit acestei concepții un sinod era considerat *ecumenic* întrucât reprezenta Biserica imperiului. Dar astăzi nu se mai poate aplica acest criteriu. Pe de altă parte, Sinodul ecumenic nu este singura sursă a magisteriului Bisericii, fiindcă Biserica se poate exprima și pe alte căi.

În legătură cu posibilitatea unui nou Sinod ecumenic, Prof. J. Meyendorff a arătat că ar trebui să se evite folosirea cuvântului «ecumenic» cu sensul său din trecut. Trebuie să se revină la sensul ecleziologic al termenului, potrivit căruia Biserica Ortodoxă poate să exprime credința adevărată într-un Sinod fără să fie necesară participarea expresă a Bisericii Apusene la acest Sinod.

Referitor la această ultimă chestiune, Prof. J. Meyendorff a precizat că dat fiind faptul că a existat o identitate între Biserică și imperiu, receptarea unui sinod de către Biserica Romei constituia un criteriu decisiv pentru ecumenicitatea unui Sinod. Dacă se păstrează sensul geografic, «imperial» al Bisericii, atunci e necesar și consensul Bisericii Apusene. Dar din punct de vedere ecleziologic, confirmarea Bisericii Apusene nu mai e necesară azi deoarece Ortodoxia prelinde că este Biserică adevărată.

Prin urmare, receptarea de către Biserica Apuseană a constituit un criteriu pentru toate sinoadele ecumenice, dar aceasta a provenit din faptul că orice sinod trebuie să fie acceptat de către toate părțile Bisericii Universale, inclusiv de Biserica Romei. Dar în Răsărit are o mai mare importanță autoritatea adevărului formulat decît autoritatea instituției care îl formulează. Problema sinoadelor ecumenice este deci aceea a conținutului adevărului revelat.

Din partea teologiei romano-catolice au fost susținute următoarele referate: *Despre infailibilitatea Bisericii*, de Pr. Jerome Hamer, secretarul Secretariatului pentru unitatea creștinilor al Bisericii romano-catolice; *Autoînțelegerea sinoadelor ecumenice din primul mileniu a autorităților în chestiuni de doctrină*, de Prof. Wilhelm de Vries (Roma) și *Evoluția istorică a conciliarismului în Biserica Apuseană*, de Prof. Heinrich Bacht (Frankfurt am Main), prezentat de P. Stirnemann, secretarul Fundației «Pro Oriente».

Teologii catolici prezenți au luat parte la discuții și au expus punctul de vedere cunoscut al teologiei romano-catolice potrivit căruia aprobarea unui sinod de către papă constituie criteriu decisiv al ecumenicității aceluia sinod. Dacă papa nu-l acceptă, sinodul nu este ecumenic.

În discuțiile ce au avut loc pe marginea referatelor susținute s-a observat că înțelegerea poziției ortodoxe în ceea ce privește autoritatea sinoadelor ecumenice, prezintă pentru teologii romano-catolici unele aspecte care se cer clarificate sau precizate.

Astfel, din partea teologilor romano-catolici s-a făcut o deosebire prea netă între teologia greacă (P. Trembelas), care ar recunoaște o autoritate în sine a sinoadelor ecumenice și a hotăririlor dogmatice, și teologia așa-zisă slavofilă (S. Bulgakov, N. Afanasief), care, sub influența ecleziologiei lui A. Homiacov, ar fi exagerat importanța receptării sinodului de către Biserică. În acest sens, Pr. Jerome Hamer a susținut că, pentru teologia ortodoxă greacă modernă, autoritatea unui conciliu n-ar depinde de acceptarea Bisericii, deoarece Sinodul reprezintă un oficiu de învățură, un magisteriu care posedă acea «charisma veritatis», iar profesorul De Vries, analizînd procesul prin care sinoadele primului mileniu creștin au primit un caracter ecumenic, a arătat că în unele cazuri sinoadele au pretins autoritate absolută chiar

Înainte de acceptarea Bisericii, iar în alte cazuri de-abia după receptarea de către Biserica universală, deciziile unui sinod au devenit norme pentru credință. În general, sinoadele ecumenice s-au interpretat ele însele ca vocea legală a Bisericii, fără receptarea lor de către Biserică, de aceea cine nu a acceptat hotărârile unui sinod nu a fost considerat ortodox. Prof. De Vries a susținut că nu se poate dovedi că vreun sinod ecumenic a fost corectat de Biserică sau de un alt sinod, de aceea teologia catolică susține că un sinod este ecumenic chiar înainte de receptarea Bisericii și în acest sens el a citat ca exemplu Sinodul al IV-lea ecumenic de la Calcedon (451).

De asemenea, s-a exagerat caracterul nepermanent și neobligatoriu al sinoadelor ecumenice, caracter ce a fost scos în evidență în ultima vreme de unii canonisti ortodocși (L. Stan). De aici s-a tras concluzia de către teologii romano-catolici amintiți că Doctrina Bisericii n-a depins de sinoade, că sinodul este doar una din modalitățile prin care se exprimă Biserica, aceasta putând exista și fără ele.

În cele din urmă problema în discuție, anume aceea a raportului dintre Biserică și sinodul ecumenic, s-a restrins la unele chestiuni esențiale, cum ar fi: dacă sinodul este o instituție care are o autoritate canonică în sine și deci deciziile sale dogmatice sînt valide ca atare; în acest caz receptarea este numai un act în care Biserica asimilează, interpretează și dezvoltă hotărârile sinodale. Dacă sinodul este dependent de acceptarea Bisericii hotărârile sale devin valabile după verificarea lor de către Biserică, întrucît infailibilitatea sinodului depinde de infailibilitatea bisericii și nu invers.

✦ Referitor la aceste probleme pot fi subliniate următoarele elemente:

Teologia ortodoxă mărturisește că Biserica, trupul tainic al Domnului și templul Duhului Sfînt, posedă acea harismă a infailibilității, prin care se înțelege puterea de a păstra și exprima conținutul și sensul adevărat al revelației divine ce i s-a incredințat de către Sfinții Apostoli. Această putere se atribuie Bisericii în totalitatea ei, în chip special în misiunea ei de învățătoare a adevărului revelat de aceea în legătură cu infailibilitatea se ridică problema relației dintre Duhul Sfînt și Biserică. Căci Biserica este infailibilă, este «stîlpul și temelie adevărului» (I Tim. III, 15), fiindcă în ea este prezent și lucrează Duhul Sfînt, Duhul adevărului. Sf. Irineu a spus: «Unde este Biserica acolo este și Duhul lui Dumnezeu și unde este Duhul lui Dumnezeu acolo este Biserica și tot harul, iar Duhul este adevărul» (*Adv. haer.*, III, 24). Infailibilitatea decurge tocmai din această corelație organică și indispensabilă între Duhul Sfînt, Biserică și adevăr. Duhul este principiul adevărului și al Bisericii și El constituie ecclesia ca o comunitate a adevărului. Și pentru că Duhul Sfînt produce Biserica, ea este semnul prezenței Duhului Sfînt, este o condiție și un criteriu al lucrării Duhului.

Dar Biserica este semnul prezenței Duhului Sfînt numai în măsura în care ea rămîne comunitatea credinței adevărate, deoarece Duhul Sfînt este Duhul adevărului. Și pentru că adevărul revelat este universal, mărturisirea de credință devine un criteriu al unității Bisericii. Nu există adevăruri sau dogme locale, deoarece Duhul Sfînt lucrează deodată ca Duh al adevărului și ca Duh al unității întregii Biserici în acest adevăr.

În raport cu infailibilitatea Bisericii, ce autoritate au sinoadele ecumenice prin care episcopatul exprimă tradiția dogmatică a Bisericii?

Încercarea de a da o «teologie conciliară» a fost dominată în trecut de tendința de a restrînge interpretarea sinodului ecumenic numai la aspectul lui canonic. De altfel, ca o reacție împotriva faptului că însăși Biserica a fost privită exclusiv sub

raport instituțional, unii canoniști ortodocși au emis opinia că sinodul ecumenic nu este o instituție ce ține de natura Bisericii și deci nu are un caracter permanent și obligatoriu.

Chiar din punct de vedere istoric, această opinie poate fi acceptată, totuși în istoria și credința Bisericii sinodul ecumenic n-a fost o simplă instituție preluată de la autoritățile laice și care n-ar fi corespuns cu însăși natura ei. Biserica a lucrat în chip sinodal de la început și faptul acesta corespunde cu însăși ființa ei de comuniune de credință. În acest sens, sinodul este nu numai o expresie a Bisericii, ci o instituție care corespunde structurii Bisericii de organism ierarhic-comunitar. Pe de altă parte Biserica universală are o structură sinodală, adică ea se constituie ca o comuniune sobornicească de comunități locale. Locul sinodului în structura Bisericii reiese în mod evident numai dacă se are în vedere baza sacramentală a principiului sinodalității. Dacă sinodul este considerat numai sub aspect canonic, atunci se poate vorbi de caracterul nepermanent și neobligatoriu al acestuia. Dar sinodul trebuie pus în legătură cu sacramentalitatea Bisericii și de aceea ei trebuie considerat ca o instituție autentică și permanentă a Bisericii. Structura sinodală a Bisericii se observă mai ales în actul hirotonirii episcopale, cind noul episcop face mărturisirea de credință în fața unui sobor de episcopi și este consacrat în funcție de mai mulți episcopi care se împărtășesc din același potir.

Sinoadele ecumenice au autoritate în materie de credință și aceasta provine, pe de-o parte, din faptul că episcopatul posedă pe de-o parte puterea sacramentală de a învăța chestiuni de doctrină, iar pe de altă parte, că el exercită această putere în acord cu conștiința Bisericii. În acest sens se poate observa o convergență între sinod și Biserică, în sensul unei condiționări a autorității deciziilor sinodale de infailibilitatea și consesul Bisericii.

Pe de-o parte, episcopatul a primit puterea de a învăța în Biserică de la Hristos, prin actul hirotoniei. Funcția învățătoare, deci și puterea de a lua hotărâri cu caracter doctrinar are o origine sacramentală. Desigur episcopatul își exercită această putere în mod colegial. După cum unitatea trupului stă în unitatea membrilor — deoarece funcția specifică a unui membru este în același timp o funcție comună a întregului trup —, tot așa unitatea Bisericii sobornicești stă în comuniunea de credință și sacramentală a bisericilor locale. Astfel, sinodul ecumenic are puterea și dreptul de a formula cu autoritate credința Bisericii și el reprezintă o expresie nu numai a naturii sacramentale a episcopatului, ci și a colegialității episcopale și ecleziale.

Pe de altă parte, sinodul ecumenic nu este o autoritate în afară de biserică, ci el constituie glasul Bisericii sobornicești și deci hotărăște *ex consensu ecclesiae*. În sinod, episcopul reprezintă nu numai pe Hristos, ci și Biserica sa locală, sau reprezintă pe Hristos în măsura în care rămâne fidel trupului său tainic, manifestat în Biserica locală la care este trimis să slujească ca «urmaș» al Apostolilor.

➤ Sinodul ecumenic este de fapt un eveniment bisericesc la care concură toate membrele Bisericii în afirmarea credinței adevărate. Același Duh Sfânt care ține trează conștiința Bisericii în mărturisirea credinței călăuzește și pe episcop în sinod în formularea mereu înnoită a acestei credințe. Sinodul ecumenic este deci un moment de afirmare a universalității Bisericii, a unității ei în diversitate. Spiritul sobornicesc al sinodului provine tocmai din faptul că fiecare Biserică locală confirmă unitatea universală în modul ei divers de interpretare și experiență. Sinodul constituie și o confruntare a tuturor modurilor de exprimare a revelației, în scopul

de a stabili caracterul unilar al acesteia. Și din acest motiv sinodul are nevoie de receptarea hotărârilor sale de întregul corp al Bisericii.

Prin receptare se înțelege procesul prin care corpul Bisericii sobornicești constată că sinodul ecumenic a mărturisit adevărul Bisericii. De fapt, Biserica este consultată atât înainte de ținerea sinodului, cât și în timpul Sinodului, iar episcopii sinodali au semnat hotărârile sinodului cu conștiința că ele exprimă credința Bisericii de totdeauna și de pretutindeni.

Hotărârile sinoadelor ecumenice au nevoie de receptarea Bisericii întregi deoarece obiectul definițiilor doctrinare preocupă întreaga conștiința a Bisericii, fiind vorba de mărturisirea ei de credință.

În mod concret, criteriul receptării unui sinod ca ecumenic a fost continuitatea noului sinod cu sinoadele anterioare. Biserica adică a constatat că hotărârile noului sinod sînt în consens cu tradiția apostolică, așa cum aceasta este păstrată de conștiința Bisericii și cum a fost exprimată de sinoadele ecumenice anterioare. Această constatare se face în cadrul viitorului sinod ecumenic. Un sinod ecumenic înainte de a decide asupra chestiunilor doctrinare puse în discuție, confirmă în numele Bisericii hotărârile sinoadelor anterioare, așezîndu-se astfel în continuitatea acestora.

Dar un sinod ecumenic n-a fost o simplă repetare a sinoadelor anterioare, ci și o dezvoltare a lor. Un sinod ecumenic nu schimbă definițiile sinoadelor vechi, dar aduce ceva nou, ceva care îmbogățește aceste definiții. Mai mult, sinoadele anterioare se pot înțelege într-un sens nou, într-o lumină nouă prin deciziile sinodului nou. De pildă, formula hristologică a sinodului IV e mai bine înțeleasă dacă se ține seama de hotărârile privind dogma hristologică a sinoadelor V și VI.

Astfel, un sinod ecumenic aduce și o nouă înțelegere a sinoadelor anterioare, cu care se află în continuitate de credință.

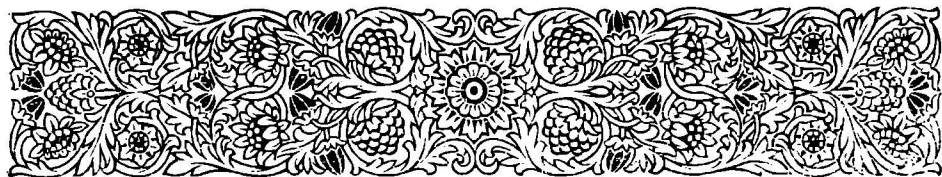
Pr. Conf. ION BRIA

* BIBLIOGRAFIE. — Panagiotis N. Trembelas, *Dogmatique de l'Eglise Orthodoxe Catholique*, vol. 2, Editions de Chevetogne et Desclée de Brouwer, Bruges 1967, p. 391—397.

Pr. Prof. L. Stan, *Despre «recepția» de către Biserică a hotărârilor Sinoadelor Ecumenice*, în «Studii Teologice», XVII (1965), nr. 7—8.

Pierre Duprey, *The Synodical Structure of the church in Eastern Theology*, în «One in Christ», vol. VII, nos. 2—3, 1971, p. 152—182.

Carnegie Samuel Callan, *Which Councils are ecumenical — from Nicula to Vatican II ?* în «The Greek Orthodox Theological Review», vol. XIV, no. 2, Fall, 1969, p. 181—197.

SFINTA SCRIPTURĂ ȘI SFÎNTA TRADIȚIE

Sfinta Scriptură reprezintă un fenomen spiritual major în viața credincioșilor, căci prin bogăția sensurilor și învățămintelor ce le conține a contribuit la educația și cultura lor religioasă. Ea este și astăzi sursă inepuizabilă de valori spirituale. Însă Scriptura Sfântă este cartea de căpătii a oricărui creștin, este cartea fundamentală a religiei noastre, căci cuprinde Cuvântul lui Dumnezeu, norma noastră de credință și de conduită. Ea este cartea mintuirii noastre.

De aceea, când cartea sfântă își înnoiește veșmintul omenesc — potrivit evoluției vremurilor — într-o nouă versiune sau ediție, ni se umple sufletul de bucurie duhovnicească.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, cu ocazia împlinirii a două decenii de arhiepiscoporie — în anul 1968 — ne-a oferit acest prilej de satisfacție sufletească printr-o nouă ediție a Sfintei Scripturi, pe care a sprijinit-o și inițiat-o. Acest înalt fapt constituie un îndemn, mai ales pentru slujitorii altarului, de a cunoaște mai temeinic cartea noastră de căpătii.

Cunoașterea temeinică a Sfintei Scripturi, adîncirea și trăirea ei, este operă grea și îndelungată, este operă de o viață întreagă. Aprofundarea ei se efectuează printr-o citire și meditație regulată, ajutorul de comentarii, împreună cu alte cărți ajutătoare, unde se discută probleme în legătură cu cartea sfântă, care ne vor familiariza și poate pasiona de studiul biblic.

Una din problemele strîns legate de Sfinta Scriptură care s-a discutat chiar din timpurile Sfinților Părinți este aceea a Sfintei Tradiții, în cadrul căreia cartea sfântă a luat ființă. Ea s-a discutat cu o acuitate deosebită, odată cu ivirea protestantismului, care a respins-o, de plano, negîndu-i valoarea și continuă a se dezbate și astăzi, în cadrul ecumenismului, ca o "continuă problemă majoră" în încercarea de înțelegere și unire interconfesională.

Cercetările mai noi, din ultimele decenii ale secolului nostru, au pus problema tradiției sub o nouă lumină și au adus contribuții care par a apropia punctul de vedere interconfesional asupra ei. În lumina acestor noi orientări vom înfălișa problema tradiției și legătura ei cu Sfinta Scriptură, în rîndurile ce urmează.

În adevăr, Sfinta Scriptură depinde foarte mult de tradiție, căci în sinul ei s-a născut, într-un anumit timp, cristalizînd și sintetizînd preceptele și faptele esențiale ale acesteia. După ce ia ființă, Sfinta Scriptură îi servește de normă și verificare, în timp ce tradiția prin Biserică o oferă credincioșilor și o face vie.

Noțiunea de tradiție vine de la verbul latinesc trado — tradere — tradidi — traditum, care înseamnă a transmite oral, din generație în generație, o serie de datini, de învățăături, de maxime etc. Din punct de vedere religios, care ne interesează aici,

tradiția mai ia numele și de predanie. Ea vine de la verbul grecesc „παράδοσις”, de unde și substantivul „παράδοσις” și care înseamnă transmitere din gură în gură a unor precepte și obiceiuri religioase.

Există o tradiție profană, laică, prin care se transmit o serie de învățăminte și obiceiuri laice, după cum există și o tradiție religioasă, care are același rost și rol, adică de a transmite oral învățăminte și datini religioase.

La multe dintre religii și civilizații preceptele, ideile religioase, sau moravurile s-au transmis multă vreme pe cale orală. Mai târziu s-au fixat în scris și au servit drept normă pentru poporul respectiv. Și în religia creștină, tradiția a avut un rol primordial. Căci creștinismul s-a format mai mult pe cale orală. Religia creștină a fost o religie a faptei și a cuvântului și apoi a cărții¹. Altit în Vechiul Testament, cit și în Noul Testament, Dumnezeu s-a adresat credincioșilor prin faptă și cuvânt și apoi s-a scris. Și inspirația a iluminat și stimulat spre vorbă, mai întâi, și apoi spre scris. Aceasta s-a întâmplat, probabil, din cauză că marea mulțime nu știa să citească, iar predica era mai accesibilă. Sfântul Apostol Pavel confirmă faptul că credința vine de obicei prin vorbă, prin cuvânt. «Cum vor crede, spune el, în acela în care n-au auzit? Și cum vor auzi, de nu li se va propovădui?... Deci credința izvorăște din auzite, iar auzirea din Cuvântul lui Dumnezeu» (Rom. X, 14, 17).

Așadar, începând cu Vechiul Testament și continuând cu Noul, Cuvântul lui Dumnezeu s-a adresat mai întâi oștei, oral, iar aceasta l-a primit, l-a incorporat în comunitate, dozându-l cu experiențe proprii și apoi a fost fixat în scris de unii mesageri divini. Astfel s-a format Vechiul Testament în cea mai mare parte². În adevăr, se știe că Vechiul Testament s-a elaborat într-un timp foarte îndelungat, având o serie de autori diferiți. Aceștia au preiucrat anumite tradiții existente, au conexas anumite piese și izvoare și împreună cu contribuțiile lor proprii provenite din zestrea personală, sau inspirație, au dat la iveală cărțile respective. Însă, pînă a fi fixate în scris — ne arată cercetările actuale — tradițiile, sub formă de mici entități, de unități literare, au cir-

1. Este demn de remarcat faptul că teologia mai nouă ca și Sinodul al II-lea de la Vatican au relevat un fapt nou în legătură cu Revelația divină. S-a arătat că Dumnezeu s-a revelat lumii, în primul rind prin fapte săvârșite în istorie, printr-o revelație faptică. Mintuitorul se situează pe aceeași linie. El este Cuvântul făcut trup, care se dă oamenilor printr-o întreagă viață omenească. Rolul Său a fost mai puțin de a instrui pe oameni decît a-i conduce și a-i recrea în interiorul lor, dîndu-le Duhul Tatălui. În acest sens înțeleasă, Revelația divină, omul sau poporul iudeu era angajat total în istoria mîntuirii. Dumnezeu, în Vechiul Testament și Domnul Iisus în Noul Testament se arată ca persoane vii, lucrătoare. Creator, Părinte, Mintuitor. Deci pe Dumnezeu îl întîlnim nu prin inteligență, ci prin credință, iubire, ascultare (cf. P. Benoit, *Le Trésor spirituel de l'Humanité. Textes Sacrés, Traditions et Oeuvres de Arts de toutes les religions*, Collection dirigée par Jean Chevalier, 1953, p. 26—28).

2. Cf. Prof. N. Chișescu, *Scriptură, Tradiție și Tradiții*, în «Ortodoxia», 1963, nr. 3—4, p. 5. Legătura strînsă între Cuvîntul lui Dumnezeu și comunitatea respectivă — poporul iudeu sau Biserica primitivă — au relevat-o direcțiile de gîndire protestante numite «Istoria formelor» (Formgeschichte) și «Istoria Tradițiilor» (Traditionsgeschichte) reprezentate prin : H. Günkel, Dibellius, K. L. Schmidt, G. Bertram, Cullmann și Bultmann. Ei au arătat că înainte de a fi transcrisă, Revelația divină a circulat oral în sinul comunităților respective, influențîndu-se, augmentîndu-se și modelîndu-se după nevoile acestora. Aceste școli studiază evoluția și istoria prelitterară a tradițiilor, observîndu-se genurile literare specifice epocilor și popoarelor respective, precum și toate împrejurările care au influențat asupra tradițiilor formate din povestiri, parabole, discursuri. Ei pun accentul îndeosebi, asupra interdependenței cu societatea respectivă, cu credințele și nevoile ei.

Ignorate și combătute la început, ele au fost recunoscute, mai ales «Istoria formelor», mai târziu, în liniile lor generale, combătîndu-se unele exagerări.

culat în popor, au fost influențate de el, i-au exprimat nevoile, credințele, sub formele sau genurile literare ale timpului.

De exemplu, Pentateuhul și cărțile profetice s-au fixat în scris mai târziu, însă tradițiile s-au păstrat oral în jurul sanctuarelor sau printre discipolii profetilor (H. S. Nyborg, I. Enguelli), iar alții susțin că au existat din cele mai vechi timpuri documente scrise (G. H. Güterbock, J. van der Ploeg). Această opinie pare mai verosimilă de când prevalează iarăși părerea că Moisi este autorul Pentateuhului (A. Robert-Feuillet, *Introduction à la Bible*, Paris, 1959, p. 345—347, 792). Deci, tradițiile se păstrau în familie, la locașurile de cult, și luau chiar forma mărturisirilor de credință în legătură cu faptele cele mai importante, constituind, din stadiul preliterar, o autoritate normativă. (J. M. Congar, *La Tradition et les traditions*, Paris, 1960, p. 13—17). Referitor la cărțile profetice prevalează părerea că a existat o tradiție scrisă anterioară redactării lor definitive³.

Oricum, între Cuvîntul lui Dumnezeu și tradiția orală există, în decursul formării Vechiului Testament, o interdependență. Mesajul divin se adaptează la împrejurările vieții religioase, se trăiește de credincios și se scot din el învățăminte. Pe de altă parte, învățătura divină împreună cu experiența vieții religioase, adică tradiția născută din ea, tinde să se fixeze în scris. În sfîrșit, mai departe, Scriptura rămîne să verifice tradiția de fidelitatea Cuvîntului divin, dar nu se va păstra vie decît cu sprijinul interpretării tradiției⁴. Deci, procesul complex al formării Vechiului Așezămînt, unde intervin atît autorii sfințiți cu mesajul lor personal, cît și reprezentanții tradiției vii, prin preoții cultului divin, cîntăreții sfințiți și, scriitorii învățămîntului gnomic, sapiențial. Scriptura nu se substituie complet tradiției. Aceasta subzistă alături de ea, căci cărțile sfinte nu fixează toate valorile în mod explicit și ea nu se actualizează și explicitază decît prin tradiție⁵.

De altfel, Esdra și Neemia și alți scriitori sfințiți ai israeliților, ca reprezentanți ai tradiției, au luat parte activă la codificarea canonului Vechiului Testament. La sinodul de la Iamnia ținut pe la anul 100 d.Hr., canonul a fost definitiv încheiat și din mîinile Sinagogii a trecut în Biserică, la care s-au adăugat puțin cîte puțin scrierile Noului Testament⁶.

Însă, oricîte influențe exterioare ar fi suferit de la mediu și oricît de mari ar fi eforturile tradiției și genurilor literare, religia lui Israel s-a dezvoltat după legea sa proprie, ca un organism viu și în esența sa este de origine divină și ireductibilă la mediu⁷. Ceea ce este sigur, este că tradiția a precedat Scriptura, că aceasta s-a format în cadrul ei și că ea este cartea poporului Israel, așa precum Noul Testament este cartea Bisericii creștine.

În istoria formării Noului Testament descoperirea divină s-a efectuat similar cu aceea a Vechiului Testament. Numai că aici, acel care a adus mesajul divin n-a mai fost un oarecare om sfințit, profet sau scriitor, ci însuși Fiul lui Dumnezeu, Cuvîntul întrupat. Prin El s-a descifrat sensul întregii Revelații pregătitoare a Vechiului Testament, căci s-a împlinit tot ce se prevestise de profeții anteriori. El este perfecțiunea întregii Revelații, căci este însuși Dumnezeu, precum se spune în epistola către Evrei

3. Cf. P. Lengsfeld, H. Haag, G. Hasenbüttl, *La Revelation dans l'écriture et la tradition* în: «Mysterium salutis. Dogmatique de l'histoire du salut». Les éditions du Cerf, Paris, 1969, p. 32 ș. u.

4. Cf. Pierre Grelot, *La Bible Parole du Dieu*, II-ème Ed., Paris, 1965, p. 12.

5. Cf. *Ibidem*. 6. L. Cl. Fillion, *L'Etude de la Bible*, p. 269.

7. A. Robert et A. Tricot, *Initiation Biblique*, Paris, 1959, p. 180.

I, 1—2. Totuși, Mîntuitorul Iisus Hristos, în mesajul Său, se adresează ucenicilor și credincioșilor, tot oral. În mesajul Său El învață despre Dumnezeu-Tatăl, despre Sine, despre împărăția Sa și despre om. Despre Dumnezeu, care a făcut lumea din dragoste, o conservă și o conduce și din dragoste a trimis pe Fiul Său s-o salveze de păcat. Despre Sine, Domnul Hristos învață că este Fiul lui Dumnezeu, întrupat pentru mîntuirea lumii, pe care avea s-o efectueze prin răstignire, înviere și înălțare la cer. Despre om, Domnul Hristos spunea, că deși căzut, el nu era iremediabil pierdut, ci se putea reabilita aderînd la învățătura Lui, prin pocăință, ascultarea învățăturilor și iubire de oameni. El mai învață despre împărăția lui Dumnezeu, despre Biserică, care începe în sufletul omului (Luca XVII, 21) se realizează pe pămînt și se desăvîrșește în ceruri. Mîntuitorul Iisus Hristos, enunța, în sfîrșit, o serie de precepte care reglementează raporturile ucenicilor Săi între ei, instituțiile și riturile esențiale destinate a-i grupa în acea societate pămîntească — Biserica — ce avea să se deosebească și desprindă de sinagogă.

Învățăturile Mîntuitorului Iisus Hristos pe care El le adresa credincioșilor și pe care acesta și le încorporase, adaptîndu-le la cerințele vieții, erau adresate oral, precum oral obligase și pe apostolii Săi să învețe și să răspîndească învățătura sa. «Mer-gînd, învățați toate neamurile...» (Matei XXVIII, 19). Mai mult, Domnul Iisus Hristos a învățat foarte multe lucruri și a săvîrșit nenumărate fapte, care n-au rămas decît în tradiția poporului, precum ne spune Evanghelistul Ioan. «...Sînt încă și alte multe cîte a făcut Iisus, care, de s-ar fi scris cu de-amănuntul, mi se pare, că nici în lumea aceasta n-ar fi încăput în cărțile ce s-ar fi scris» (Ioan, XXI, 25). După învierea sa, timp de 40 de zile, a «săvîrșit multe semne doveditoare învierii Lui și a mai vorbit despre cele pentru împărăția lui Dumnezeu» (Fapte I, 3). Toate acestea s-au păstrat tot prin tradiție.

După înălțarea Mîntuitorului Iisus la cer, revelația Fiului lui Dumnezeu s-a închis, urmînd aceea a Duhului Sfînt, care a acționat prin apostolii Săi (Fapte II, 3—4). Prin revelația sa, Domnul Iisus ne-a dat religia cea mai sublimă și a desăvîrșit și unificat întreaga revelație a Vechiului Testament, încorporînd-o în marea sa învățătură și dîndu-i adevăratul și unicul său sens, acela de pregătitoare și prevestitoare a mesajului creștin.

Căci în epoca Mîntuitorului, tradiția iudaică nu era fixată în toate punctele; existau probleme controversate, curente diverse în înțelegerea textelor scripturistice. Le lipsea un principiu de unitate, un criteriu de interpretare. Acest principiu și criteriu este adus de Hristos. Toate faptele consumate în trecutul poporului iudeu, toate chemările profeților, tradiția vie și cea fixată în Scripturi, capătă sens în misterul mîntuirii pe care Hristos îl consumă în persoana Sa și al revelației pe care o aduce. Pe viitor El va fi fundamentul unic al credinței. Scriptura și tradiția de altădată nu vor trebui să intre în socoteală decît atîc cit ele mărturisesc despre Hristos și tind spre El⁸. Apostolii săi au înțeles acest fapt și mai ales Sfîntul Apostol Pavel a adus la îndeplinire, în opera sa scrisă, învățătura hristocentrică a întregii revelații creștine.

În viața Sa pămîntească Mîntuitorul s-a adresat unei mari mulțimi din poporul Israel; L-au urmat un număr ridicat de inși, care apoi, după moartea Sa, l-au păstrat amintirea faptelor și învățăturilor Sale, dînd naștere la o sumă de amintiri despre El, la o tradiție vie. Dar aceasta n-ar fi fost suficient spre a se constitui tradiția evanghelică. Această tradiție este legată strîns de funcția celor chemați la apostolat de Min-

8. P. Grelot, *op. cit.*, p. 13.

zuitorul, de acele persoane care au fost martorii învierii Domnului (Fapte I, 8, 21—22). Acești martori au fost mai mulți, cum atesta Sfântul Pavel (I Corinteni XV, 6), pe care i-a consultat și Evanghelistul Luca în elaborarea Evangheliei sale (Luca I, 3). Dar o misiune apostolică, în sens restrâns, au primit-o numai cei doisprezece (Ioan XX, 21—23). Ei au fost chemați direct de Mîntuitorul și însărcinați a-L propovedui, a-L urma în totul misiunea, împreună cu Sfîntul Pavel, chemat în mod extraordinar de către Hristos cel înviat (Gal. I, 1, 12)⁹. Datorită acestui grup s-a format o comunitate primitivă, Biserica, ca un organism solid structurat (Fapte I, 13, 21—26; V, 9). Pentru acest grup Iisus nu mai este un obiect de speculație, ci punctul de plecare a unei Sfinte Tradiții, pe care ei au săreina s-o facă cunoscută lumii conform poruncii Mîntuitorului (Fapte I, 8)¹⁰.

Ei au început predica chiar din ziua Cincizecimii, cînd au primit împuterniciri speciale prin Duhul Sfînt. Predica lor avea ca punct central pe Mîntuitorul Hristos înviat și întregul Său mister, împreună cu învățăturile Sale esențiale despre mîntuirea omului și încorporarea sa în Biserică, al cărei cap și stăpînitor rămînea Fiul lui Dumnezeu. Evident, această predică a apostolilor era mai largă decît aceea a lui Hristos.

Mîntuitorul învîta anumite precepte despre Dumnezeu, despre mesianitatea Sa și despre om. Dar El făcea și anumite minuni, săvîrșea anumite fapte. Pe acestea El nu le putea relata, viața Sa terestră era pe cale de a se face. Apostolii, care doreau să transmită revelația lui Hristos, nu se mărgineau numai la predicile Sale, la misiunea Sa, ci trebuia să mărturisească ceva despre acțiunea Sa, viața Sa, oficiul Său public, pentru zidirea celor cărora le predicau¹¹.

Deci predica apostolilor a trecut de la învățăturile lui Hristos cu tot ce au ele esențial, la învățătura despre Iisus. Învățăturile și faptele lui Iisus și tot misterul Său formează predica apostolică. Evident, ea îmbrățișează toate aspectele vieții bisericile, cu anumite rituri și rugăciuni, imitate după sinagogă, cu tainele botezului și euharistiei, cu structura ierarhizată a conducerii. În toate apare predominant rolul lui Iisus, ale cărui fapte sînt comentate și preceptele puse în practică. Interpretarea Vechiului Testament este privită ca mărturie și pregătire pentru Hristos¹².

Predica apostolică restrînsă la punctele ei esențiale se numește cateheză apostolică sau kerigmă și a prezidat la înființarea multor comunități creștine în Palestina sau în diaspora. Din această predică s-au adăpat creștinii din Biserica primilor 15 sau 20 de ani de după înălțarea Mîntuitorului la cer. Ea, kerigma, formează tradiția divină sau apostolică, sau Sfînta Tradiție.

Însă nu trebuie înțeles că tradiția apostolică este ceva static; ea se încorporează în anumite comunități; este trăită și adaptată la nevoile și viața acestor grupuri. De aceea ea se dezvoltă, răspunzînd la anumite probleme, de exemplu, cînd s-a trecut din mediul iudaic la cel păgîn (Fapte XVIII, 24), cînd trebuia să se răspundă la anumite erezii. La această îmbogățire și dezvoltare a tradiției apostolice iau parte și conducătorii comunităților, unii creștini de frunte, dar cuvîntul hotărîtor îl au cei 12 apostoli; ei exercită un control propriu asupra vieții bisericilor și deciziile lor sînt hotărîtoare în materie de credință și disciplină (Fapte XV, 1—29; Gal. II, 1—10)¹³. Tradiția apostolică se încheie cu moartea ultimului apostol, cînd se termină și revelația divină;

9. *Ibidem*, p. 14. 10. *Ibidem*, p. 15.

11. Robert et Tricot, *Imitation Biblique*, Paris, 1959, p. 205.

12. P. Grelot, *op. cit.*, p. 16.

13. *Ibidem*, p. 18. Cf. Diacon Prof. N. Nicolaescu, *Cadrul problemei sinoptice*, în «Studii Biblice», nr. 3—4, 1954, p. 123—124.

dar tradiția continuă prin preluarea ei de către urmașii apostolilor, de către Biserica post-apostolică și din această cauză tradiția ia numele de tradiție bisericească.

După 15—20 de ani de predică apostolică, de practică și viață creștină, apar și primele scrieri neotestamentare, care cuprind în total cele patru Evangheliile, Faptele Apostolilor, 14 Epistole pauline, 7 Epistole sobornicești și Apocalipsa. În timp ce tradiția exista, se dezvoltă, un număr restrâns dintre apostolii Mântuitorului sau ucenicii apostolilor au pus în scris viața și învățăturile Mântuitorului, viața primelor comunități creștine și predica unor apostoli; sau răspunzând la nevoile unor comunități creștine au pus în scris răspunsul și soluția acestor probleme în contextul învățăturilor lui Iisus.

Aceasta este Scriptura Noului Testament care se desprinde din tradiția divină sau apostolică, fiind scrisă sub inspirație divină și care cuprinde și sintetizează esențialul din tradiția apostolilor. Cărțile Noului Testament au fost scrise începând de la anul 43—51 pînă în ajunul anului 100. Ele au existat împreună cu tradiția și au continuat să coexiste și în timpul tradiției bisericești, tradiția post-apostolică. Căci tradiția explică și interpretează Scriptura, iar aceasta servește drept criteriu de verificare în dezvoltarea și practica tradiției.

Originea și felul cum au luat ființă scrierile Noului Testament constituie cea mai dificilă problemă a teologiei creștine. Căci din felul cum se soluționează această chestiune stă sau cade însuși creștinismul. Cu toate cercetările efectuate în acest domeniu, nu s-au găsit dovezi certe care să arate cum s-a trecut de la tradiția orală, de la kerigma apostolică, la fixarea în scris a cărților neotestamentare. Este un fapt sigur, afirmă unii autori competenți, că toate cărțile Noului Testament cuprind într-o mare măsură parte din tradiția apostolică orală și sînt scrise sub inspirația Duhului Sfînt de apostolii Mîntuitorului, sau de ucenici ai acestora¹⁴. Aceste cărți au fost scrise de autori anumiți, dintre cei mai însemnați ai grupului apostolic și ele exprimă faptele reale ale Mîntuitorului, minunile sale văzute sau cercetate amănunțit de scriitorii respectivi. Ele exprimă și anumite fapte sau credințe din viața comunităților respective, dar nu exprimă numai aceste credințe sau numai credința în Hristos a Bisericii din acel timp, cum afirmă curentul de gândire al școlii «Istoriei formelor literare»¹⁵.

Scrierile Noului Testament conțineau faptele vieții lui Iisus și de aceea a existat un cult adus de către comunitatea primitivă lui Iisus Hristos. Ele n-au fost scrise dintr-un motiv istoric, dar adevărul istoric exista. Este adevărat că scrierile neotestamentare sînt scrieri ocazionale — mai ales epistolele pauline — izvorite din anumite nevoi ale comunităților respective, pentru a combate anumite erezii — ebioniți, gnostici

14. Cf. Diacon Prof. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 123.

15. Asupra acestui curent a luat atitudine și Sinodul al II-lea de la Vatican, în legătură cu problema «istoricității Evangheliilor», afirmînd împotriva acestora că «evangheliștii ne-au comunicat întotdeauna cu privire la Iisus lucruri adevărate și sincere». Se arată în «Constituția despre Revelație» unde e vorba despre acest fapt că autorii Evangheliilor au selectat anumite elemente dintre acele numeroase care le fuseseră transmise oral sau prin scris, că au ales dintr-un material imens. Ei au prezentat unele lucruri sintetice, trebuind să le adapteze la situația Bisericilor cărora le erau destinate. Au făcut operă de teologi, adresîndu-se credinței, mai degrabă decît operă de cronicari. Totuși, ei n-au denaturat vorbele sau evenimentele. Adaptarea nu este falsificare; transformarea nu este deformare. Evangheliștii au păstrat totuși forma kerigmei pe care a folosit-o Domnul Iisus. Deci, ei ne-au comunicat numai lucruri adevărate și sincere. Apud: Pr. Prof. Petru Rezuș, *Constituția dogmatică «Dei verbum» a Conciliului II Vatican și învățătura ortodoxă despre Revelația divină*, în «Ortodoxia», 1969, nr. 3, p. 378 și: Pierre Benoît, *Exégèse et Théologie*, Paris, 1961, p. 150—151.

— dar mai ales pentru a fi citite de credincioși și a se întări în credință (Ioan XX, 30). Însă ele erau adresate de martori sinceri pentru zidirea sufletească a credincioșilor.

Evident, nu se poate trece peste faptul afirmat de direcția criticii testamentare a «Istoriei formelor»¹⁶ și a «Istoriei tradițiilor», care afirmă că scrierile neotestamentare înainte de a trece de la predica lui Iisus pînă la predica despre Iisus și apoi a fi transcrise și redactate în scrierile de astăzi au suferit o serie de transformări, adnotări și influențe ale mediului. Au existat, de la început, înainte de constituirea Evangheliilor relatări parțiale ale faptelor și vorbelor lui Iisus; grupări de sentințe asemănătoare cu predica de pe munte, istorisiri formînd un bloc, ca istoria patimilor¹⁷. Au existat nevoi ale comunităților din Palestina sau din mediul elenic, care au influențat la redactarea fragmentelor scrierilor Noului Testament. Unele necesități ale Bisericii au dat naștere la o literatură bisericească: scurte mărturisiri de credință, liturghii, care au îmbogățit tradiția apostolică și au fost, parte, încorporate în literatura neotestamentară¹⁸. Au colaborat persoane și grupuri numeroase la interpretarea tradiției apostolice, pînă la redactarea scrierilor Noului Testament, cum ar fi comunitatea din Antiohia, Ierusalim; discipoli, profeți, doctori. Totuși, față de tot acest aport al comunității de obiceiuri, de moduri de expresie, istorisiri, autorii Noului Testament, Marcu Matei, Luca și Ioan, ca și Pavel și Petru, au rămas fideli față de depozitul tradiției lăsat de Mîntuitorul Iisus Hristos¹⁹.

Scriitorii Noului Testament au folosit tradiția apostolică, fie orală, fie în anumite fragmente scrise. Astfel, Matei și Luca au folosit acele „*λογία*» (discursurile Mîntuitorului Iisus Hristos) despre care vorbește Papia²⁰. Evanghelistul Luca mărturisește că se folosește și de alții care au scris despre Iisus (Luca I, 13). Sfîntul Apostol Pavel afirmă, de asemenea, că a folosit și el tradiția. Astfel, referitor la învierea Domnului, spune: «Căci eu v-am dat ceea ce și eu am primit de la alții, adică, cum că Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi» (I Corinteni XV, 3). S-a întîlnit cu Petru la Ierusalim (Gal. I, 18), unde, desigur, a cunoscut învățătura și cateheza apostolică. În epistolele sale el subliniază că unele adevăruri le-a primit de la Domnul. «Căci eu am primit de la Domnul ceea ce v-am dat și vouă: cum că Domnul Iisus, în noaptea în care a fost vîndut, a luat piine...» (I Corinteni, XI, 23); sau în legătură cu căsătoria: «celor căsătorii însă, nu eu, ci Domnul le poruncește...» (I Corinteni, VII, 10). Despre plata slujitorilor la templu afirmă: «Așa a poruncit și Domnul celor ce propoveduiesc Evanghelia să trăiască în Evanghelie» (I Corinteni, IX, 14) sau referitor la parusia Domnului: «Căci acestea vă spuneam, după cuvîntul Domnului, că noi cei vii care vom fi rămas pînă la venirea Domnului, nu vom lua-o înainte celor adormiți.» (I Tes. IV, 15)²¹.

Deși Sfîntul Apostol Pavel a fost chemat apostol în mod extraordinar, deși el mărturisește că «Evanghelia ce s-a vestit de mine nu este omenească, căci eu n-am primit-o, nici n-am învățat-o de la vreun om, ci din descoperirea lui Iisus Hristos» (Gal. I, 11—12), totuși se crede că o parte dintre învățături, Sfîntul Apostol Pavel le-a

16. M. Dibelius, *Die Formgeschichte des Evangelium*. 1919, Tübingen, 1961; R. Bultmann, *Die Geschichte den synoptischen Tradition*, 1921, Tübingen, 1964.

17. Cf. A. Robert et A. Tricot, *op. cit.*, p. 308.

18. Cf. *Mysterium salutis*, t. II. *Dogmatique de l'histoire du salut. La Revelation dans l'écriture et la tradition*, par P. Lengersfeld, H. Haag, G. Hasenhütl. Ed. du Cerf, Paris, 1969, p. 52.

19. *Ibidem*.

20. Cf. Prof. N. Chițescu, *Scriptură, Tradiție, Tradiții*, în «Ortodoxia», 1963, nr. 3—4, p. 37.

21. *Ibidem*.

primit direct de la Dumnezeu printr-o descoperire — cele mai importante —, iar altele din tradiție — de la ceilalți 12 apostoli și prin ei, de la Domnul ²².

Deci, scrierile Noului Testament au fost precedate de tradiția orală, iar de la moartea Mântuitorului pînă la redactarea scrierilor neotestamentare, comunitățile născînde, adică Biserica primitivă a contribuit în largă măsură la modelarea formei și formulării mesajului evanghelic. Scriitorii sfințiți au folosit în scrierile lor tradiția fie orală, fie cea scrisă. Însă ei au fost foarte zeloși de a nu denatura ceva din revelația lui Iisus. Deși stralurile cele mai vechi ale tradiției se lasă greu dissociate de formulările comunității, totuși scrierile neotestamentare nu pot fi o operă colectivă a comunității, care să exprime credința comunității în Iisus. Ele exprimă fapte istorice văzute și trăite de martori oculari pe care ei le-au pus în scris ²³. Scrierile Noului Testament au existat în perioada apostolică împreună cu tradiția orală și erau înglobate de apostoli, sub numele de «predanie», iar creștinii erau sfătuiți să le primească și să le dea același crezămînt, ca avînd aceeași valoare, fiind cuvîntul Domnului. Astfel, Sfîntul Apostol Pavel spunea: «Deci, fraților, rămîneți statornici și țineți predaniile pe care le-ați primit prin cuvîntul sau prin cartea noastră» (II Tes. II, 15). Sfîntul Ioan Evanghelistul arată că el învăța prin scris sau oral (II Ioan, 12). De asemenea, apostolii îi laudă pe creștini că țin predaniile așa precum le-au primit (I Cor. II 2), sau îi îndeamnă să le păstreze nealterate și tot astfel să le predea urmașilor (II Tim. II, 2).

Din aceasta rezultă că tradiția apostolică coexista cu scrierile Noului Testament, care au fost codificate mai tîrziu; că tradiția era strict delimitată, formulată într-un tot încheșat, ce trebuia păzită de alterări și păstrată de comunitate.

Scrierile neotestamentare nu sînt cărți istorice în sensul adevărat al cuvîntului, nu sînt complete și dacă am vrea să reconstituim o viață a lui Iisus după ele, n-ar fi perfectă. De asemenea, nu s-ar putea reconstitui o istorie a Bisericii primitive cu toate faptele și viața ei din celelalte scrieri ale Noului Testament. Căci scrierile neotestamentare sînt incomplete, fragmentare și ocazionale. Teologia creștină trebuie să aibă conștiința clară a acestei dificultăți, de care se va poticni principiul «sola Scriptura» înțeles în mod riguros. Totuși ele reprezintă în mod autentic tradiția apostolică, al cărei rezultat direct sînt. Și e puțin probabil ca ele să fi lăsat să scape vreun element esențial în ordinea doctrinei ²⁴. Profesorul Chițescu se exprima în același fel. «Scripturile Noului Testament — spune el — au în parte un caracter ocazional (mai ales epistolele Sfîntului Pavel) și rar se înfățișează ca scrieri complete și sistematice. Totuși, deși în parte ocazionale, aceste scrieri cuprind esențialul religiei creștine» ²⁵. Deci Scriptura cu Tradiția apostolică coincid în ceea ce are esențial creștinismul ²⁶.

Tradiția apostolică mai cuprindea și ceea ce se numește «regulă de credință», care era un rezumat scurt, sintetic, al credinței creștine care precede orice fixare în scris a prediciei apostolice. Ea își are originea în mărturisirea de credință pe care trebuia s-o facă cei ce se botezau și care era foarte importantă pentru viața și conștiința Bisericii (Fapte VIII, 27—29; I Tim. VI, 12). Aceasta ia ființă paralel cu Sfînta Scriptură și din ea se dezvoltă Simbolul apostolic, fiind un rezumat al tradiției apostolice, al credinței celor două Testamente. Probabil, pe baza acestei reguli de credință, numită și tradiție în sens restrîns, s-au putut autentifica scrierile neotestamentare și uni într-un tot, luînd numele de Canonul Sfintei Scripturi a Vechiului și Noului Testament.

22. Oscar Cullmann, *La Tradition*, Paris, 1953. Recenzie de Prof. N. Chițescu, în «Orthodoxia», 1963, nr. 2, p. 262—263. 23. Lengsfeld, *op. cit.*, p. 40.

24. Cf. P. Grelot, *op. cit.*, p. 19. 25. Prof. N. Chițescu, *op. cit.*, p. 370—371.

26. Cf. Diac. Prof. N. Nicolaescu, *Cadrul problemei sinoptice*, p. 123.

Fapt care s-a început în sec. II, s-a continuat în sec. III, iar în secolul al IV-lea s-a definitivat prin sinodul de la Sardica din 343 și scrisoarea lui Atanasie cel Mare din 367. Regula de credință a servit mai tirziu drept principiu, criteriu normativ pentru textele dificile ale Sfintei Scripturi, constituind o «tradiție interpretans»²⁷. Căci a existat un număr mai mare de scrieri neotestamentare, mai ales Evangheliile, care au fost selectate de Biserică și au fost recunoscute canonicе — adică autentice și inspirate — numai acele actuale. Motivele nu se cunosc, probabil din confruntarea cu cateheza orală sau poate pentru autoritatea apostolică a autorilor. Oricum, recunoașterea canonicității cărților Noului Testament este opera Bisericii, care păstrează tradiția.

Tradiția apostolică și Sfânta Scriptură sînt strîns unite una cu alta, în primul rînd prin origine. Scriptura se naște din tradiție, pe care o fixează în scris în ceea ce aceea are esențial. Ele au același conținut: Revelația divină, Evangheliile, adică învățătura despre Dumnezeu, despre Fiul Său, Mîntuitorul Hristos și despre mîntuirea omului. După fixarea Scripturii ea nu se desprinde complet de Sfînta Tradiție, tradiția apostolică, și mai tirziu cea bisericească. Căci Scriptura a avut și are un mare rol funcțional. Ea se adresează credincioșilor pentru a-i instrui și edifica sufletește, a le arăta calea mîntuirii. Acest lucru îl face tradiția de totdeauna, ea face viu cuvîntul Scripturii, îl interpretează, îl adaptează la nevoile credincioșilor²⁸. Tradiția garantează inspirația și canonicitatea Bibliei. Scriptura ar fi paralizată și sterilă fără tradiție. La rîndul său, Scriptura, care a fost fixată o dată pentru totdeauna, îi oferă tradiției orientare. Ea «salvagardează și asigură originea divină a tradiției, îi servește ca principiu de verificare și o apără de curentele contrare ale epocii care lucrează în Biserică. Prezența obiectivă și permanentă a Scripturii asigură norma de credință a vieții Bisericii»²⁹. Tradiția post-apostolică sau bisericească, prin dogme și simboale, poate ajuta la înțelegerea Scripturii. În sfîrșit, fără exegeză, glosă și comentariu, care aparțin tradiției, nu putem pricepe adevăratul sens al Scripturii.

Diferența între ele rămîne totuși. Scriptura, odată fixată în scris, în urma inspirației, reprezintă originea transcendentă, în timp ce tradiția prin continuitatea sa istorică conține mai mult omenesc. În Scriptură, apropierea de Dumnezeu e mai mare prin inspirația Duhului Sfînt. În tradiție, prin dogme, simboluri, autorul principal sînt oamenii, iar angajamentul lui Dumnezeu este asistența negativă. Tradiția apelează la Scriptură, însă Scriptura e fără apel³⁰.

Sfînta Scriptură, Biserica și tradiția bisericească

- - Cînd vorbim despre raporturile dintre Scriptură și Tradiție observăm că ele nu se pot clarifica definitiv, nu se pot soluționa, căci intervine și noțiunea de Biserică, care păstrează Tradiția și Scriptura și către care se adresează aceasta din urmă.

Va trebui, deci, să abordăm și problema Bisericii, spre a vedea rolul ei în legătură cu acestea două.

Biserica este un organism viu, o societate divino-umană, înființată de Mîntuitorul Hristos pe cruce (Fapte XX, 28), și care a luat ființă în mod efectiv după botezul celor cinci mii de oameni, la Cincizecime. Ea este condusă de o ierarhie și prin ea membrii săi, cu ajutorul harului Duhului Sfînt, ce se revarsă prin Sfintele Taine pot ajunge la o viață curată, desăvîrșită, asemenea lui Hristos. Căci cel care conduce Biserica în

27. Cf. A. Verdnicov, *Das Problem der Tradition in der Orthodoxie*, în «Stimme der Orthodoxie», Heft 4—5/1952. Recenzie de Prof. O. Bucevschi, în «Orthodoxia», nr. 4, 1962, p. 593.

28. H. Haag, p. 188.

29. Cf. «Verbum salutis», Lengsfeld, op. cit., p. 395.

30. *Ibidem*, p. 301.

chip nevăzut este Domnul Hristos; El este capul ei, precum spune Sfântul Apostol Pavel: «Și toate le-a pus sub picioarele lui (Hristos) și L-a dat mai presus de toate cap al Bisericii care este trupul și plinirea celui ce plinește toate în toți» (Efes. I, 22—23). Membrii Bisericii au posibilitatea și datoria să sporească în iubire reciprocă, în curăție și dragoste, să se înalțe și desăvârșească pînă la modelul capului lor, Hristos, precum spune Sfântul Apostol Pavel: «...pînă vom ajunge toți la aceeași credință și cunoștință a Fiului lui Dumnezeu, pînă vom ajunge oameni desăvârșiți după măsura deplină a staturii lui Hristos» (Efes. IV, 13). Membrii Bisericii mai au ca model de viață desăvîrșită și viața intra-treimică a persoanelor Sfintei Treimi. Biserica este viața membrilor ei în Hristos. Pentru aceasta ei au harul Duhului Sfânt ca ajutor, rugăciunile sfinților și Cuvîntul lui Dumnezeu din Scriptură și din Tradiție. Însușindu-și aceste percepte, punindu-le în practică și trăindu-le ei se pot apropia și uni cu Dumnezeu. Membrii Bisericii trăiesc și fructifică învățăturile divine. Ei s-au hrănit dintru început din predica apostolilor, apoi și din cuvîntul scris al Scripturilor. Poporul lui Israel, ales pentru pregătirea erei mesianice s-a hrănit la fel din cuvîntul profetic și al aghiografilor săi, din tradiția orală și din cea scrisă. Cărțile Vechiului Testament au fost scrise prin inspirație și descoperire divină au fost codificate de anumiți conducători și scriitori și încorporate Sinagogii, iar de aici le-a luat Biserica creștină. Poporul lui Israel prefigura Biserica creștină, care a avut același rost și rol în raport cu tradiția și Scriptura Noului Testament. Numai că Biserica Vechiului Testament se hrănea din cuvîntul imperfect al profeților și înțelepților, iar în Noul Testament, creștinii au învățatura sublimă a Fiului lui Dumnezeu. Dar și aici, în Noul Testament, ca și în Vechiul Testament, Cuvîntul lui Dumnezeu a precedat Scriptura scrisă, a existat în Biserică, a fost trăit de membrii Bisericii, de comunitățile creștine înființate de apostoli și împreună cu o serie de experiențe proprii a fost încorporat în Scriptură. Tradiția există în Biserică căci pentru Biserică și pentru membrii ei o predicau apostolii. Tradiția fără Biserică n-a existat. Scrierile neotestamentare se adresa comunităților creștine spre a-i zidi sufletește și pentru a răspunde la anumite necesități religioase sau morale ale lor. Și tradiția și Scriptura își au rostul lor și rolul lor major numai în Biserică. Dar la început au fost Biserică și tradiția și apoi Scriptura.

Am afirmat și anterior că singurii reprezentanți ai Bisericii, cu ajutorul tradiției, a argumentelor luate din ea, au recunoscut autenticitatea cărților Noului Testament, le-au declarat canonice și le-au codificat.

Dar fixîndu-se în scris, Sfînta Scriptură rămîne de multe ori o carte închisă cu peceti pentru foarte mulți dintre membrii Bisericii, căci mulți dintre ei nu știau să citească. A trebuit, chiar de la început, să fie citită și explicată de conducătorii Bisericii, făcînd-o vie, iar pentru interpretare servindu-se de tradiție, de același cuvînt divin, adîncit, experimentat și trăit de alți membri ai Bisericii. Așadar, în Biserică și prin tradiție, Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat în Scriptură se interpretează just și se oferă credincioșilor spre a face din ei apă vie dătătoare de viață. Scriptura poate fi citită și interpretată de fiecare ins particular, dar ea nu poate fi înțeleasă în sensul ei adevărat decît prin Biserică și cu ajutorul tradiției.

Din legătura strînsă dintre Scriptură și Biserică s-a spus pe drept cuvînt că Biblia este cartea Bisericii. În virtutea acestui fapt, Biserica despărțindu-se de Sinagoga iudaică, n-a pregetat de a încorpora Vechiul Testament la Biblie, dîndu-i apoi și adevărata interpretare, în sensul învățăturii Mîntuitorului Hristos. Totuși Scriptura rămîne și pentru Biserică cuvîntul normativ al ei în materie de doctrină, morală și cult. «Normativă nu în sensul că ceea ce se află consemnat în Scriptură e singurul

revelat și voit de Dumnezeu, ci că nimic din ceea ce face sau învață Biserica nu poate să fie contrar Scripturii. Poate s-ar putea spune, cu alte cuvinte, că Tradiția este constitutivă și Scriptura normativă a vieții și credinței Bisericii»³¹.

Așadar, Tradiția, Scriptura și Biserica se influențează, coexistă și se întrepătrund ca trei forme ale Revelației, de o autoritate egală³². Această întrepătrundere și întregire nu se mărginește numai în răstimpul tradiției apostolice, ci ea continuă și mai departe, în epoca tradiției post-apostolice, adică a tradiției bisericești. Căci dacă tradiția apostolică s-a încheiat cu moartea ultimului apostol³³, în jurul anului 100 d. Hr., moștenirea ucenicilor lui Hristos a fost preluată de urmașii acestora, de Biserica de după ei și prin ceea ce se numește «tradiția bisericească».

Deci tradiție bisericească înseamnă suma de învățături, de datini și obiceiuri, primită de apostoli de la Domnul Hristos și îmbogățită în timpul lor și a Bisericii din timpul lor, cu reguli de disciplină, organizare și cult și transmisă Bisericii de după ei. Tradiția bisericească orală, fiind preluată de Biserică, care este un organism viu, se dezvoltă și se adaptează la viață, fără a se transforma ca fond, ci dezvoltându-se după analogia organismelor vii și rămânând identice în ființa ei.

Totuși, mai târziu, tradiția bisericească se fixează în scris într-o serie de monumente, numite și izvoare ale tradiției. Tradiția bisericească, de obicei, se împarte în două perioade: prima, care începe de după apostoli și se extinde pînă la anul 787, ultimul sinod ecumenic, denumită tradiție statornică, și a doua, care urmează de la acest sinod și pînă astăzi, ce poartă numele de tradiție dinamică. Monumentele scrise ale tradiției statornice sînt: a) Simboalele de credință; b) definițiile dogmatice și canoanele celor șapte sinoade ecumenice și canoanele de la nouă sinoade particulare; c) liturgiile; d) actele martirilor; e) mărturiile vechi ale ritualului creștin ca și cele de acte sacre, precum și f) istoriile vechi bisericești³⁴.

Tradiția bisericească se dezvoltă și se actualizează după nevoile Bisericii. Ea se aprofundează ca doctrină, ca explicare a Sfintei Scripturi, dînd naștere la dogme și învățături, la comentarii și interpretări și la canoane bisericești. Ea se dezvoltă ca forme de viață bisericească, dînd naștere la instituții bisericești și noi forme de cult. Totuși, în esență, tradiția bisericească nu se deosebește de cea apostolică.

De altfel, trecerea de la tradiția apostolică la cea bisericească nu se face brusc, spre exemplu, la sfîrșitul secolului I și începutul celui de al II-lea, ci din timpul apostolilor «vedem cum aceștia își pun urmași ca Tit și Timotei. Ei le cer să păstreze nu numai învățămîntul, ci și practica Bisericii și structura ei»³⁵. «Deci n-a existat o criză de creștere, de continuitate sau de autoritate în Biserică, moment în care prădănia bisericească apostolică să fi fost uitată, părăsită sau stricală»³⁶. Oricum, tradiția apostolică se amplifică, mai ales în ceea ce privește viața bisericească, pe care se bazează, pe cult cu toate formele lui, pe organizarea Bisericii, cu legi canonice și bisericești, cu formulare de credință, cu dogme. Ea mai cuprinde explicarea amplă a Sfintei Scripturi făcută de către Sfinții Părinți, texte a diferite liturghii, chestiuni referitoare la ar-

31. A. Robert et A. Tricot, *op. cit.*, p. 973.

32. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sfinta Tradiție. Definierea noțiunii și întinderea ei*, în «Ortodoxia», 1964, nr. 1, p. 87.

33. Cf. Prof. Isidor Todoran, *Sf. Tradiție și Tradiția bisericească*, în «Mitropolia Ardealului», 1962, nr. 9—12, p. 679.

34. Cf. Macarie, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, trad. de Arhim. Gherasim Timuș, București, 1885, p. 455—458. 35. P. Grelot, *op. cit.*, p. 23.

36. Teodor M. Popescu, *Sfinta Tradiție ca temelie de credință în Biserica Ortodoxă*, în «Ortodoxia», 1954, nr. 1, p. 20.

hicletura bisericească, arta bisericească și literatura în legătură cu icoanele. Tot ce păstrează memoria vie a Bisericii formează volumul ei.

Datorită zelului conducătorilor Bisericii, tradiția rămâne unitară în esența ei. Există o luptă continuă a conducerii Bisericii de a o feri de alterări. Sinoadele ecumenice și particulare sînt o dovadă, precum și martiriul multor Părinți bisericești, întru apărarea dreptei credințe. Sfînta Scriptură și principiile enunțate mai tîrziu de Vincențiu de Lerin — quod semper, quod ubique, quid ab omnibus creditum est — le serveau drept criteriu pentru respingerea tuturor ereziilor.

Pînă în a doua jumătate a secolului al IV-lea numai Sfînta Scriptură și tradiția apostolică aveau valoare și autoritate normalivă pentru doctrina și viața creștină. Din a doua jumătate a sec. al IV-lea au început să se invoce și autoritatea anumitor sinoade ca a celui de la Niceea și a anumitor Părinți bisericești³⁷. Iar mai tîrziu și tradiția bisericească statornică — pînă la 787 — a devenit normativă, cel puțin pentru Biserica Ortodoxă.

Biserica nu s-a pronunțat oficial asupra tradiției bisericești, asupra întinderii, cu-prinsului și valorii ei în raport cu tradiția apostolică, iar atunci cînd s-a pronunțat asupra Tradiției, prin aceasta s-a înțeles Sfînta Tradiție, adică tradiția apostolică³⁸. Însă în general, tradiția bisericească este vizibilă și se manifestă mai mult pe planul cultului divin și al organizării bisericești, adică prin acele activități ce au mai multe tangențe cu împrejurările geografice și istorice. Dar și cultul și organizarea bisericească își au începutul în tradiția apostolică³⁹. De altfel și Sfîntul Vasile cel Mare, în tratatul său «Despre Sfîntul Duh», dorind să arate care sînt faptele noi din tradiție, spre deosebire de acele învățate de Sfînta Scriptură, ne indică o serie de datini privitoare la cultul divin. În celelalte domenii, adică dogmatic și moral, tradiția bisericească se referă mai ales la explicarea Sfîntei Scripturi, elaborarea de dogme, opere ale Sfinților Părinți și sinoadelor ecumenice.

Părinții apostolici, ca și Sfinții Părinți, au pus un accent deosebit pe tradiția apostolică, iar din veacul al IV-lea și pe cea bisericească. Astfel, Sfîntul Ignatie Teoforul în drum spre Roma îndemna Bisericile să țină cu tărie Tradiția apostolilor pe care propunea s-o consemneze în scris sub garanția mărturiei lui (Eusebiu, *Istoria bisericească*, V, 20). Fericitul Augustin pune sinoadele ecumenice pe picior de egalitate cu apostolii cînd spune că lucrările Tradiției care se păstrează pe întreg pămîntul au fost

36. Teologul protestant Oscar Cullmann, în cartea sa *La Tradition*, Paris, susține ca este o mare deosebire între tradiția ortodoxă și tradiția post-apostolică, bisericească. Căci apostolatul are o valoare unică și deci misiunea sa nu se poate transmite integral episcopatului bisericesc. El face o distincție între timpul întrupării, timp în care au trăit apostolii, au fost martorii învierii, au primit porunca din partea Mîntuitorului. Apostolii singuri, îndeplinesc în Noul Testament, exact funcțiile lui Hristos și lor li se atribuie, ca și lui Hristos, atributele de : temelie, platră, coloană a Bisericii. Biserica post-apostolică, formată din oameni păcătoși, nu reprezintă timpul întrupat al lui Hristos și apostolilor Săi ca martori oculari, ci este numai prelungirea acestui timp. Apostolatul este o funcție unică și ea nu se mai poate prelungi. Funcția de episcop care se transmite, este esențial deosebită de cea a de apostol, dar nu le poate da în seamă funcția lor, care este personală. Episcopii urmează după apostoli ca episcopi. Ei aparțin timpului Bisericii și nu pot da mărturie directă revelațională, ca apostolii. Descoperirea făcută apostolilor e unică. Aceasta nu înseamnă a tăgădui tradiția post-apostolică, ci a o coborî la nivelul unui dat omnesc, prin care Duhul Sfînt se poate manifesta. Recenzie de Prof. N. Chișescu, în «Ortodoxia», 1963, nr. 2, p. 264.

37. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Sfînta Tradiție în lumina Sfinșilor Părinți*, în «Ortodoxia», 1956, nr. 2, p. 174.

38. Cf. Dr. Isidor Todoran, *op. cit.*, p. 680.

39. *Ibidem*.

încredințate fie de apostoli, fie de sinoadele ecumenice ⁴⁰. De asemenea, Sfântul Irineu spune că «Scripturile trebuie interpretate prin acea tradiție care este de la Apostoli» ⁴¹.

Clement Alexandrinul, ca și Origen, Sfântul Vasile cel Mare, ca și Sfântul Ioan Gură de Aur, prețuiesc în mod deosebit Tradiția. Astfel, Sfântul Vasile spune : «...unele din dogmele și propoveduirile păstrate de Biserică le avem din învățătura scrisă, pe altele însă, le-am primit din învățătura apostolilor, transmise în taină. Amîndouă aceste categorii au aceeași autoritate pentru evlavie» ⁴²; iar Sfântul Ioan Gură de Aur adaugă : «Apostolul nu le-a dat toate în scris, ci multe pe cale nescrisă. Și cele scrise și cele nescrise sînt deopotrivă vrednice de credință, încît socotim Tradiția Bisericii vrednică de crezare. E tradiția, nu cerceta mai mult» ⁴³.

Deci, Sfinții Părinți apreciază tradiția apostolică și pe cea bisericească și le socotesc că se întrepătrund cu Sfînta Scriptură. Ei arată că tradiția explică Scriptura, iar Biserica, fiind un organism viu, dă viață învățăturilor scripturistice și le adaptează la viață.

Biserica Ortodoxă vorbește în general despre Sfînta Tradiție și o pune pe același plan cu Sfînta Scriptură, socotindu-le ca izvor al Revelației divine, sursă din care credinciosul adăpîndu-se și punîndu-le în practică se mîntuiește. Astfel, *Mărturisirea Ortodoxă* a lui Petru Movilă, la întrebarea a IV-a spune : «credința ne-o însușim parte din Scriptură, parte din tradiția bisericească, adică din învățătura sinoadelor și a Sfinților Părinți... Dogmele noastre sînt de două feluri : unele predate în scris ; acestea se cuprind în cărțile teologice ale Sfîntei Scripturi, iar alte sînt dogme predate din gură în gură de la apostoli și acestea s-au tilcuit de către sinoade și de Sfinții Părinți. Pe aceste două feluri de dogme e întemeiată credința» ⁴⁴. Tot astfel găsim și în *Mărturisirea* lui Dositei (def. 2) : «Credem că mărturia Bisericii ecumenice (Sfînta Tradiție) nu este inferioară aceleia pe care o posedă dumnezeiasca Scriptură. Căci intrucît unul și același Duh Sfînt este autorul amîndorura, este întru totul același lucru a fi învățați deopotrivă și de către Scriptură și de către Biserica ecumenică» ⁴⁵.

Precum am mai afirmat, Sfînta Scriptură și Tradiția se condiționează reciproc, se întrepătrund, se întregesc și prin Biserică ajută la mîntuirea credincioșilor.

Referitor la raportul dintre Scriptură, Tradiție și Biserică, romano-catolicismul se deosebește de ortodoxie. În *Biserica apuseană, problema Bibliiei s-a pus-la Sinodul de la Trident* din 1546, unde s-a hotărît, contra protestanților, că Revelația divină este cuprinsă în Scriptură și tradițiile divine. Ea nu s-a clarificat mai mult nici în Sinodul I de la Vatican sau în Enciclica «Providentissimus Deus» din 1893. Ceea ce s-a subliniat a fost afirmația că Tradiția a precedat Scriptura și că ea este mai amplă decît cartea sfîntă. S-a spus că Biserica, prin tradiție, interpretează Scriptura în mod competent și teologii romano-catolici au adăugat ei, că Scriptura nu conține toate dogmele, o parte din ele sprijinindu-se numai pe tradiție. Din aceste motive, magisteriul Bisericii

40. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 169.

41. Irineu. *Adv. Haer.*, V, XXVI. 1 apud : Prof. N. Chițescu, *op. cit.*, p. 383.

42. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la scrisoarea a II-a către Tesaloniceni*, Migne P. G., LXXII, col. 486 apud : «Învățătura de credință creștină ortodoxă», București 1952, p. 30.

43. *Ibidem*. 44. *Mărturisirea Ortodoxă*, p. 20.

45. Apud : Isidor Todoran, *op. cit.*, p. 683.

romano-catolice, adică papa, a emis o serie de dogme care nu au nici o bază scripturistică. Ele sînt : Imaculata conceptio, la 1854, Infaibilitatea papală, la 1870 și Înălțarea Fecioarei Maria cu trupul la cer, în 1950. În romano-catolicism, Scriptura este subordonată Tradiției, aceasta Bisericii, iar Biserica, papei.

Mai tîrziu, o serie de teologi catolici, printre care cardinalul Newman, venit de la anglicanism, împreună cu I. A. Möhler și J. Kuhn au susținut că tradiția cuprinde aceleași învățături ca și Scriptura, însă mai clar și mai sistematic formulate. Mai recent un alt teolog, I. R. Geiselman, afirmă că predica apostolică menționată în Scriptură conține întreaga taină a lui Iisus. Deci Scriptura nu mai e subordonată Tradiției, nu mai este incompletă⁴⁶. La sinodul al II-lea de la Vatican, din 1965, în discuțiile referitoare la problema Revelației și în Constituția elaborată pentru soluționarea acestei chestiuni, se arată că «atît Scriptura, cit și Tradiția sînt egale și trebuie primite și venerate cu un sentiment egal de dragoste și respect»⁴⁷.

Prin declararea egalității Scripturii cu Tradiția, ca și prin intenția de a colabora cu frații separați la traducerea Bibliei într-o limbă de circulație universală, Biserica romano-catolică, după Sinodul al II-lea de la Vatican, pare a ieși din vechea sa izolare și suficiență. Proiectul francez al unei Biblii ecumenice este un semn de deschidere a drumului spre înțelegere și colaborare.

Protestantismul, chiar de la început, prin reprezentanții săi : Luther, Calvin, Zwingli și Melancthon au respins tradiția și socotesc drept normă de credință «sola Scriptura». Ei afirmă că tradiția nu reprezintă Revelația divină, nu este un izvor al ei și Biserica din momentul cînd a acceptat și fixat canonul Sfintei Scripturi a renunțat de a mai privi ca normă celelalte tradiții care n-au fost fixate în scris de apostoli⁴⁸. După protestantism, tradiția nu reprezintă un așezămînt dumnezeiesc, ci omenesc, căci chiar dacă ar fi conținut ceva dumnezeiesc, ea s-a alterat în decursul timpurilor, amestecîndu-se cu foarte multe învățături omenești. În al doilea rînd, pentru că între epoca apostolică și apariția învățăturilor Tradiției se intercalează un spațiu de secole⁴⁹. Ei au respins toate practicile care nu sînt cuprinse în Sfînta Scriptură și socotesc tradițiile drept lanțuri care înrobesc cunoștințele; frîngîii care strangulează sufletele sărace și umbre care împiedică venirea lui Hristos⁵⁰. Protestantismul respinge Biserica drept interpretă a Scripturii cu ajutorul tradiției și afirmă că Sfinții Părinți nu au autoritate egală cu aceea a Sfintei Scripturi.

Respingînd Tradiția și Biserica pe baza cărora noi am primit canonul Scripturii, Luther a trebuit să caute anumite criterii pentru a stabili autenticitatea și canonicitatea cărților sfinte. În adevăr, el le-a găsit și a decretat autenticitatea și valoarea unei cărți scripturistice după măsura în care aceasta vorbește despre Hristos și mîntuirea oamenilor. Aceasta în ceea ce privește Noul Testament, iar cărțile vetero-testamentare întrucît conțin profeții mesianice și se referă mai mult la mîntuire. Principii foarte labile și subiective în urma cărora el socotea unele cărți ale Noului Testament neautentice sau de rangul doi, ca : Epistola către Evrei, Iacob, II Petru, II și III Ioan, Iuda.

46. Cf. Pr. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 48.

47. Cf. Pr. Prof. P. Rezuș, *Constituția dogmatică «Dei Verbum»*, în «Ortodoxia», 1969, nr. 3, p. 361. 48. Prof. N. Chițescu, *op. cit.*, p. 407.

49. Cf. Hr. Andrușoș, *Simbolica*, p. 104.

50. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Sfînta Tradiție în lumina Sfinților Părinți*, în «Ortodoxia», nr. 2, 1956, p. 186.

Cu toate acestea, el n-a înlăturat nici o carte din Biblie, ci le-a acceptat în Biblia protestantă așa precum le-a hotărât Biserica⁵¹.

În materie de interpretare, Luther susține că orice credincios poate înțelege just Sfânta Scriptură, fiind luminat de Duhul Sfânt. În textele mai greu de înțeles, susține el, mai întunecoase, credinciosul se va ajuta de textele mai luminoase din aceeași Scriptură, iar în cele nesigure de cele sigure și incontestabile. Va mai avea drept călăuză și ansamblul învățăturii creștine ce se desprinde din întreaga Biblie. În concordanță cu aceasta se va înțelege și interpreta fiecare text în parte. De aici și formula ermeneutică care a pătruns în teologia protestantă: «Sancta Scriptura est sui ipsius legitimus interpres»⁵². Însă acest principiu fiind foarte subiectiv, protestanții de mai târziu, motivând că în textele neclare este nevoie și de ajutorul unei rațiuni luminate, au pretins că ele trebuie înțelese în acord cu cerințele rațiunii. Din această cauză, a intervenției rațiunii, și influențați de principiile filozofice ale vremurilor respective, au căzut în pur raționalism. Ei au interpretat Scriptura ca pe orice carte omenească, negându-i inspirația și socotind-o lipsită de orice supranatural. Lipsiți de anumite criterii obiective, de o autoritate unică diriguitoare, lăsați la libera inspirație și părere personală, era natural să ajungă aici.

Totuși, trebuie reținut, că protestantismul deși respinge tradiția bisericească, în practică el acceptă, într-un fel, tradiția, înțelegându-se prin aceasta vederile reformatorilor și cărțile simbolice sub numele de confesiuni. Ei fac din aceste cărți un fel de «regula fidei», asemănătoare cu Tradiția bisericească.

Protestanții vechi negau complet Tradiția, dar cei mai noi, deși nu socotesc Tradiția ca izvor al Revelației, totuși o iau în considerare. Unii chiar vorbesc despre o revizuire a problemei Tradiției, socotind-o ca un dat primar în comunitatea primitivă creștină înainte de orice scriptură și de orice literă scrisă⁵³. Iar alții afirmă că «atitudinea față de Tradiție nu mai poate fi aceea a reformatorilor din veacul al XVI-lea» (E. Benz, G. Kretschman, E. Schlink etc.)⁵⁴. În sfârșit, sînt mulți adepți ai lui Luther și Calvin, care admit Tradiția pînă în jurul anului 200⁵⁵, și o socotesc și mai departe ca explicatoare a Scripturii.

Astăzi protestanții reconsideră problema Tradiției și se apropie cu respect de ea, după cum romano-catolicii reconsideră problema Sfintei Scripturi și și-au schimbat atitudinea față de ea. Sau, precum spun unii teologi catolici: «Catolicii astăzi redescoperă Biblia, precum într-o măsură variabilă protestanții redescoperă Biserica și valorile Tradiției»⁵⁶.

Așadar, prin noile curente generate de protestantism, «Istoria formelor» și «Istoria tradițiilor» s-au confirmat învățăturile Bisericii noastre, a legăturii strînse dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, dintre mesajul divin și comunitatea primitivă. Acesta s-a revelat la început, oral și apoi a primit diverse influențe ale mediului și din anumite necesități a luat formă scrisă. S-a mai arătat că Sfânta Scriptură a fost o carte funcțională a Bisericii, adresată membrilor ei, scrisă sub imperiul nevoilor lor și cu scopul de a-i educa.

51. Cf. Em. Cornișescu, *Canonul Sfintei Scripturi la M. Luther și J. Calvin*, în «Studii Teologice», nr. 3-4, 1969, p. 202-207.

52. Hr. Andrutos, *Symbolica*, trad. de Prof. Justin Moiescu, Craiova 1955, p. 113.

53. Prof. Isidor Todoran, *op. cit.*, p. 682.

54. Cf. A. Verdnicov, *op. cit.*, p. 593.

55. Cf. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 186.

56. Cf. A. Robert et R. Tricot, *op. cit.*, p. 990.

În lumina acestor cercetări, teologia occidentală nouă și-a orientat studiile, iar Sinodul al II-lea de la Vatican i-a acceptat concluziile în ceea ce ele prezintă ca certitudine, respingându-i exagerările. Totodată, același sinod a afirmat, în mod clar, egalitatea Sfintei Scripturi cu Sfânta Tradiție — ca două forme ale Revelației —. În același timp s-a adoptat o poziție nouă referitor la manifestarea în lume a Revelației divine, în primul rând ca fapt istoric și apoi ca învățătură orală⁵⁷.

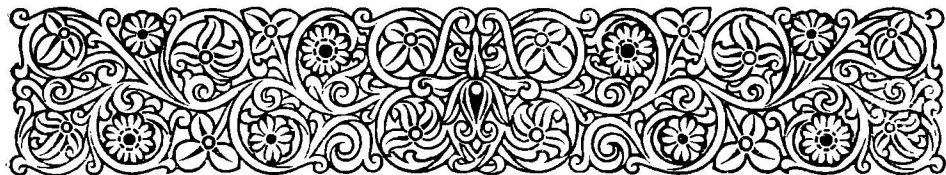
Aceste fapte și mai ales ultimul, sînt pline de consecințe. Ele angajează studiile biblice și mai ales exegeza la o nouă interpretare a Sfintei Scripturi mai vie, mai aproape de viață, ca o carte concretă și mai puțin ca o sumă de învățături intelectuale, deci, ca o serie de adevăruri raționale, filozofice.

Pe acest teren al concretului, al faptului scripturistic legat de existența umană, Scriptura poate fi socotită ca o carte comună, unde se găsesc adevăruri valabile pentru toți creștinii și mai puțin diferențe doctrinare.

Dacă și în rîndurile protestanților se admite, într-o oarecare măsură, valoarea și rolul Tradiției și după constituirea Sfintei Scripturi, înseamnă că sînt semne dătătoare de speranță pentru o înțelegere interconfesională în aceste probleme majore ale Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții.

Pr. Dr. IOAN CONSTANTINESCU

57. cf. Pierre Benoit, *Exégèse et Théologie*, p. 152.

CONTRIBUȚIA SFÎNTULUI IOAN CASSIAN LA CUNOAȘTEREA MONAHISMULUI DIN SECOLELE IV-V, ÎN LUMINA ECUMENISMULUI CREȘTIN

I. Originea creștinismului în Scythia Minor și continuitatea poporului român

Cit despre începuturile mai vechi ale vieții creștine pe meleagurile Scythiei Minor (Dobrogea)¹, dovezile ce ne stau la dispoziție nu sînt toldeana clare și nici concordante. Istoricul Eusebiu al Cezareei Palestinei (sec. IV) ne informează că Sfîntul Apostol Andrei ar fi răspîndit cuvîntul Domnului la sciți², fapt care a dat naștere la numeroase legende țesute în jurul activității misionare a apostolului amintit. Despre creștinarea dacilor și sciților relatează și Tertulian (în *Adversus Iudaeos*, VII) și Origen (*Comentarii la Matei*, XXIV, 9). Aceste mărturii nu sînt destul de elocvente să pledeze în favoarea existenței creștinismului înainte de secolul III, pe teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră³. Nici chiar inscripția greacă, în versuri, descoperită la Constanța datînd din secolul al III-lea d. Hr., nu dovedește ceva sigur referitor la existența creștinismului în Scythia Minor, încă din secolele al II-lea și al III-lea⁴.

Martirii din timpul persecuției împăratului Dioclețian ne dovedesc că învățătura creștină se predicase și în Scythia Minor. Numele pe care le purtau martirii, în bună parte, erau latinești, grecești sau orientale. Alții își păstrau chiar denumirea de obîrșie. În timpul împăratului Constantin cel Mare (306—337), creștinismul cunoaște un spor de prestigiu resimțîndu-se în creștinarea treptată a statului roman,

1. *Dobrogea* a fost denumită Scythia Minor (= Scythia Mică) spre deosebire de Scythia Major (= Scythia Mare) aflată în stînga din sudul U.R.S.S. — cf. K. Kretschmer — *Scythia Minor in Real — Encyclopädie der Klassischen Altertumswissenschaft II*, de Pauly-Wissowa, 1923, col. 946; cf. Ch. Auner — *Dobrogea*, în «*Dictionn. d'archéologie chrétienne et de liturgie*», publicé sous la direction du dom F. Cabrol et du R. P. dom H. Leclercq t. IV, p. 2, Paris 1920, col. 1231—1260; cf. Ion Barnea — *Garvân — Dinogetia*, Buc., Edit. Merid. (f.a.), p. 2 ș.u.

2. Eusebiu. *Istoria bisericească III*, 1, ed. E.-Schwartz, t. II, 1 Leipzig 1903, p. 188. Cf. D. M. Pippidi, *Contribuții la istoria veche a României*, ed. II. Buc., 1967, p. 236—242; cf. Radu Vulpe, Ion Barnea, *Din istoria Dobrogei*, vol. II, *România la Dunărea de Jos*, partea a II-a, perioada dominatului (sec. IV—VII) de Ion Barnea, Edit. Acad. R. S. România, Buc. 1960, p. 379.

3. V. Pârvan, *Contribuții epigrafice*, p. 74—75; D. M. Pippidi, *cf. cit.*, p. 234—236; cf. Pr. Prof. Dr. Milan Șesan, *Bis. Ort. pînă în veacul al XI*, în «*Mitropolia Ardealului*», VIII (1963), nr. 1—3, p. 93—108.

4. D. Russo, *Inscription grecque de Tomis*, în «*Istros*», I, 2, 1934, p. 175—178; cf. I. Barnea, *Quelques considerations sur les inscriptions chretiennes de la Scythie Mineure*, în «*Dacia*», n.s. I, 1957, p. 276; cf. R. Vulpe — I. Barnea, *Din istoria Dobrogei*, vol. II, *România la Dunărea de Jos*..., p. 379; cf. Em. Condurachi, *Histria*, ed. III, Buc., 1968, p. 13, 21.

cînd are loc primul sinod ecumenic de la Niceea (325), care pune bazele dogmatice și canonice ale Bisericii creștine⁵.

Biserica din Scythia Minor era oarecum organizată, avea conducători: diaconi, preoți, episcopi, ca de ex. episcopul Vitranion, capadocian de origine etc.

Istoricul Sozomen ne relatează că între hotarele Dobrogei de pe vremea aceea erau «multe orașe și cetăți, metropola provinciei fiind Tomis — oraș mare și prosper de pe țărmul stîng al Pontului Euxin». Tot el precizează că un singur episcop păstora pe toată întreaga Scythia Minor⁶.

Sfîntul Vasile cel Mare, în *Epistola 155* adresată lui Iunius Soranus, guvernatorul Scythiei Minor și rudă a sa, cere să-i trimită în Capadocia moaștele Sfîntului Sava, care fusese chinuit, apoi legîndu-i de gît o grindă de lemn, pîgînii goți l-au înecat în apele rîului Buzău. Din această corespondență reiese că Marele capadocian se interesa de Bisericile din Scythia Minor și Muntenia⁷.

Dezvoltarea creștinismului în Scythia Minor este confirmată și de inscripțiile care completează știrile izvoarelor literare. Datînd din secolele IV—VII, în număr de șaptezeci de exemplare din care un sfert se găsesc în limba latină iar restul în limba greacă⁸.

Impresionante sînt numele creștine de pe inscripțiile funerare, din Scythia Minor, care aparțin tuturor straturilor sociale și cu ocupații diferite. Apar bazilicile paleocreștine — o puternică dovadă a existenței creștinismului dobrogean⁹.

Obiectele de cult aflate pe teritoriul Daciei atestă existența creștinismului din secolul al IV-lea cel puțin¹⁰.

În anul 275, împăratul Aurelian retrăgîndu-se în sudul Dunării, n-a făcut să înceteze viața romană ci, dimpotrivă a continuat, așa că, Dacia din sudul Dunării a fost în strînsă legătură cu teritoriile deja romanizate de la nord, pînă la sfîrșitul secolului al IV-lea d. Hr.¹¹. Contactul însă, cu lumea romanică din Occident, a durat prin legături cărturărești sau religioase, pînă în secolul al VII-lea, timp în care limba latină, în Dacia și Moesia este limba oficială¹².

Transhumanța păstorilor la nordul și sudul Dunării a contribuit la răspîndirea limbii latine pe teritoriul dac și chiar în Scythia Minor. Populațiile în cauză n-au suferit nici o constrîngere spre a primi limba latină ci procesul de adaptare al acesteia a avut loc spontan¹³. Este vorba de limba utilizată de țărani, soldați, negustori

5. G. Ostrogorsky. *Geschichte des byzantinischen Staates*. München. 1963. p. 40; cf. R. Vulpe — I. Barnea. *op. cit.* p. 383.

6. Sozomen. *Hist. eccl. VI.*, 21, P. G., 67. 1344—1345.

7. R. Vulpe — I. Barnea. *Din istoria Dobrogei*, vol. II, *Românii la Dunda de Jos...*, Buc., 1968. p. 398; cf. *Istoria Bisericii Române* (curs în colaborare). vol. I, Buc., 1957. p. 62; cf. «*Orthodoxia*». XX (1968). nr. 1. p. 11 ș.u. La împlinirea a 1600 ani de la martirizarea Sfîntului Sava Gotul, în ziua de 18 aprilie 1972, a avut loc o comemorare la Sfînta Episcopole a Buzăului. Cu această ocazie P. S. Episcop Dr. Antim al Buzăului a rostit un cuvînt festiv în legătură cu viața Sfîntului Mucenic Sava Gotul, despre vechimea creștinismului la români. contribuția Bisericii Ortodoxe Române la închegarea neamului nostru și permanența poporului român pe aceste meleaguri. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a luat cuvîntul evocînd importanța comemorării acestui mare eveniment din viața Bisericii Ortodoxe Române.

8. R. Vulpe — Ion Barnea. *op. cit.* p. 461. 9. *Ibidem*, p. 462—465.

10. Acad. Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origină pînă în secolul al XVII-lea*, București, 1968, p. 83. 11. *Ibidem*, p. 83—84. 12. *Ibidem*, p. 85.

13. H. Lausberg. *Romanische Sprachwissenschaft*, I, Berlin, 1956, p. 39, cf. Acad. Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 88.

pe care destul de rar o aflăm în scris. Comerțul a fost acela care a sporit relațiile între populațiile geto-daco-romane. Prin trecătoarea Oituzului, se făcea legătura cu țara aurului Transilvania agatirșilor cu Scythia Minor și cu gurile Dunării¹⁴.

Fericitul Augustin arată că modul de exprimare corect este nefolositor dacă cel ce ascultă nu poate să înțeleagă¹⁵.

Din secolul al III-lea, de când se dezlănțuie migrația popoarelor și începe să se răspindească creștinismul, limba latină clasică e abandonată în mare măsură iar literatura îmbracă haina limbii vorbite. Este vorba de limba «latină vulgară», în adevăratul sens al cuvântului. «Creștinismul, în special, care trebuia propovăduit într-o limbă înțeleasă de cei mai mulți, întrebuițează, pentru opera sa de prozelitism, latina vorbită de clasele de jos, care îmbrățișează noua credință»¹⁶.

Este bine cunoscut faptul că învățătura creștină a fost propovăduită la orașe mai întâi și ca atare s-a simțit nevoia utilizării unei limbi cu o ținută aleasă. De aceea limba folosită de misionari a fost o limbă selecționată, lucru pe care l-au avut în vedere Niceta de Remesiana, Sfântul Ambrozie, Sfântul Ioan Cassian, Lactanțiu etc.

La sfârșitul secolului IV și începutul secolului V, Ieronim traduce Vechiul Testament din evreiește sub numele de Vulgata destinat «ad usum vulgi», care se impune în secolul al VII-lea. Tot el, după textul Septuagintei, traduce Itala. Limba acestor traduceri cit și a altor texte e o limbă compozită dar care circula în centrele provinciilor din Imperiul Roman¹⁷. «Unitatea» latinei vulgare ca instrument principal al continuității elementului romanic în Dacia — este admisă ca o dogmă ce nu suferă dezmințire și ea s-a menținut atit timp cit puterea centrală a avut posibilitatea să impună o limbă comună întregului imperiu adică pînă către sfârșitul secolului al IV-lea, pentru Imperiul de Răsărit și sfârșitul secolului VI sau VIII, pentru provinciile occidentale¹⁸.

Așadar creștinismul, la noi, este de factură orientală fiind adus de misionari din Orient și propagat în limba latină.

După această privire generală asupra originii creștinismului în Scythia Minor și continuitatea poporului român, putem vorbi despre apariția și organizarea monahismului în Scythia Minor — Dobrogea.

II. Pătrunderea monahismului în Scythia Minor. Călugării audieni.

Paralel cu comunitățile creștine, de-a lungul Dunării, apar și așezăminte călugărești. În viața religioasă, culturală și chiar politică a Scythiei Minor, un rol precumpănitor au exercitat «călugării-sciti», în orientarea generală a conștiinței populației autohtone în lupta împotriva ereziilor ariene, pnevmatomaheene cit și împotriva exploatării grecilor¹⁹, militind și pentru ideea unității Bisericii și a ecumenismului creștin.

14. Vasile Pârvan, *Dacia — Civilizațiile antice din țările carpato-danubiene*, ed. IV, rev. și adnot. trad. după manuscrisul original francez inedit, de Radu Vulpe, București, 1967, p. 93. 15. Väänänen în *Neophilologische Mitteilungen XLVIII*, 1947, p. 86.

16. Acad. Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 88 ; cf. Pr. Prof. Dr. Milan Šesan, *Creștinismul și limba dacilor*, în «Mitropolia Ardealului», III (1958), nr. 5—6, p. 334—388 ; cf. Pr. Prof. Dr. I. Râmureanu, *Sinodul de la Sardica, din anul 343. Importanța lui pentru pătrunderea creștinismului la daco-romani*, în «Studii Teologice», XIV (1962), nr. 3—4, p. 179.

17. Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 88.

18. Ernout B.S.L., XXXIX, 74 ; cf. Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 90.

19. R. Vulpe — I. Barnea, *op. cit.*, p. 460.

Sfântul Vasile cel Mare, în regulile sale monahale mici, face mențiune cu privire la așezările monastice de la apusul Pontului Euxin ²⁰.

În vremea persecuției lui Athanaric, s-au înapoiat în Scythia Minor și apoi au plecat în Asia, audienii — numiți astfel după călugărul Audius, de origine din Mesopotamia ²¹. Acest călugăr este socotit întemeietorul sectei ce-i poartă numele și fusese exilat de împăratul Constanțiu al II-lea, în Dobrogea. Trecind în stînga Dunării, la goți, el a făcut operă misionară de convertire a multora punînd bazele unor minăstiri ²². Acest Audius sau Udo, descendent dintr-o familie nobilă, devenise celebru prin integritatea obiceiurilor sale precum și prin ardoarea zelului său. Nepuțin să tolereze nici cea mai mică dezordine în Biserică, el dojenea în chip libertin pe unii slujitorii a căror comportare lăsa de dorit. Condamna luxul, lăcomia, simonia și înfiera orice abatere de la dogmă și disciplină ²³. Această comportare a lui corectă dar oarecum exigentă a atras jignirile și represaliile unor confrăți. El însă a răbdat toate cu resemnare fără a se plînge și fără a rupe legătura cu Biserica. În cele din urmă, el întemeie o sectă — secta audienilor antropomorfiști partizani calificați ai celebrării Paștelui creștin concomitent cu cel iudaic și care trăiră după exemplul său prin austeritate, cînte, simțul dreptății și se afixară protestînd împotriva slăbiciunilor epocii ²⁴. Adepții lui Audius n-au acceptat să se numească creștini ci luară numele șefului lor și trăiră izolați în minăstiri sau schituri departe de centre sau la intrarea în orașe și se răspîndiră repede în Asia și în Scythia. Printre goți au răspîndit credința și au propagat ascetismul și infrinarea. Organizîndu-se ca Biserică, ei își formară un cler al lor. Cîștigînd pe un episcop ortodox de partea sa, Audius fu hirotonit și el episcop. Ca reprezentanți de seamă ai audienilor putem cita pe Uranius în Mesopotamia și pe Silvanus în Goția.

După moarța acestor reprezentanți de seamă, audienii s-au retras în cîteva schituri ori la Halcis aproape de Antiohia ori în Mesopotamia nu departe de Eufrat ²⁵, pierzîndu-se cu timpul în negura vremii.

Sfântul Epifanie episcop al Salaminei din Cipru, care ne oferă aceste prețioase informații, manifestă o nobilă și caldă simpatie față de acești monahi atît de austeri: el se simte foarte satisfăcut că ei n-au greșit dogmatic într-o epocă în care arianismul se bucura de un succes remarcabil ²⁶ fiind încurajat chiar de curtea imperială. Printr-un exces de bunăvoință, Sfântul Epifanie îi socotește mai curînd schismatici decît eretici ²⁷. Eroarea audienilor provenea de acolo că, în afară de faptul că foloseau un mare număr de apocrife, ei interpretau greșit Sfînta Scriptură, luînd întocmai sic expresiile scripturistice care atribuiau membre lui Dumnezeu, sic expunerile arătărilor în Vechiul Testament, ei situează asemănarea omului cu Dumnezeu în corporeitate. Profesau deci antropomorfismul ²⁸. Încă din secolul al V-lea și

20. *Istoria Bisericii Române* (curs în colaborare), București, 1957, p. 57.

21. *Ibidem* — autorii îl socotesc pe Audius de origine siriană, numindu-l «sirianul Audius» și nu din Mesopotamia, cum reiese din documentația de mai sus.

22. Epifanie — *Haereses* LXX, 14—15. P. G., 42, 369—373; cf. V. Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, Buc., 1911, p. 156; cf. Jacques Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain*, Paris, 1918, p. 437; cf. R. Vulpe — I. Barnea, *op. cit.*, p. 398.

23. G. Barcille, *Audienii* în «Dictionn. de théolog., cath.», t. I, 2, p., Paris, 1923 col. 2266.

24. *Ibidem*. 25. *Ibidem*. 26. *Haereses*, LXX, P. G., 42, 341.

27. *Anacephalaeosis*, c. III, 1, P. G., 42, 869.

28. Epifanie, *Haereses* LXX, 6, P. G., 42, 348; cf. *Antropomorfiștii*, în «Dictionn. théol. cath.», vol. I, col. 1371.

al VI-lea ei constituiau o problemă pentru Biserica creștină. În cele din urmă au fost combătuți de Zenon episcop din Siria²⁹.

În vilttoarea acestor evenimente, apare pe arena vieții creștine Sfântul Ioan Cassian.

III. Originea, mediul familiar și influența orientală asupra formației teologice și monastice a Sfântului Ioan Cassian.

Cea mai veche mărturie despre originea Sfântului Ioan Cassian³⁰ o avem de la Ghenadie de Marsillia, care-l socotește de «neam scit» și care a fost hirotonit diacon, ia Constantinopol, de Sfântul Ioan Gură de Aur. Ca preot, el a întemeiat două minăstiri: una de bărbați și alta de femei la Marsillia³¹. Este unica mărturie pozitivă despre patria sa. Alții, în frunte cu Dom Cappuyns, nu-și pun încrederea în afirmația lui Ghenadie, atribuindu-i lui Cassian alt loc de obârșie. H. Marrou se află printre ultimii susținători ai tezei ghenadiene. Printre altele, el afirmă că, Ioan Cassian a ieșit dintr-o familie de proprietari funciari, firește că purta supranumele geografic, care-l lega de locul său natal³² Casianoii. După afirmația sa Sfântul Ioan Cassian descindea dintr-o familie cu temeinică educație creștină și care trăia comod pe domeniul moștenit de la străbuni.

Un sentiment nostalgic cuprinde de multe ori întreaga ființă a Sfântului când își amintește de patria sa, de părinții săi: «Noi sîntem în toate zilele ciudat tulburați de dorința de a ne întoarce în țara noastră și de a revedea părinții noștri. Amintirea de marea lor devoțiune și de credința lor ne întărea mult în acest scop și ne convingea că ei nu ne-ar împiedeca niciodată de a ne executa sfintele lucrări pe care noi le luasem... *Gîndul meu îmi înfățișa fără încetare frumusețea acestei țări în care m-am născut și care este o veche moștenire de la străbunii mei*»³³. Este o adevărată odă închinată țării sale, în care se observă că iubirea de patrie țîșnește ca un șuvoi nestăvilat din sufletul său. Deși departe de patrie, el n-o dă uitării, ba mai mult, o dorește, sufletul lui scaldindu-se în razele de lumină ale frumuseții locurilor natale pe care i le readuce în conștiința sa noianul de amintiri, în liniștea pustiului!

Sfântul Cassian a primit o educație îngrijită și, încă din copilărie, se familiarizează cu antichitatea clasică. Astfel el se va plînge ulterior³⁴ că, în toiul privegheților sfinte, printre melodiile Psalmilor, cînd dorea să-și înalțe mintea la Dumnezeu, în timpul

29. Jean Claude Guy, *S. J. Jean Cassian, vie et doctrine spirituelle*, Ed. P. Lethielleux, Paris, VI, 1961, p. 11.

30. La aproximativ cincizeci de ani după moartea lui Ioan Cassian i se acordă apelativul «Sfint»; cf. Ghenadie de Marsillia, *De viris illustribus*, cap. 64, în «Texte und Untersuchungen zur Geschichte der Alchisthischen Literatur», Leipzig, 1896. XIV, Band, Heft I, Herausgegeben von Ernest von Richardson.

31. Ghenadie de Marsillia, *De vtris ill.*, cap. 62. De aceeași părere este și Otto Bardenhewer, în *Les Peres de l'Eglise*, trad. Iran., Paris, 1899, t. II, p. 465; cf. P. Godet, *Jean Cassian*, în «Diction. de théol. cath.», A. Vacant, E. Mangenot, E. Aman, t. II, 2 p., Paris, 1923, col. 1823—1824; cf. Berthold Altaner, *Patrologie*, Freiburg im Breisgau, 1938, p. 290; cf. Pr. Al. N. Constantinescu, *Sfântul Ioan Cassian scitul, nu romanul*, în «Glasul Bis.», XXIII (1964), nr. 7—8, p. 699 sq.; cf. Jean Claude Guy, *op. cit.*, p. 13; cf. Owen Chadwick, *John Cassian*, Cambridge, 1968, p. 9 sq.; cf. F.-Gabrol, *Cassian* în «Dictionn. d'archeol. chrét., et. de liturgie», t. II. 2 p., Paris, Letouzey and Ané, 1924, col. 2348.

32. H. Marrou, *La patrie de Jean Cassian*. în «Miscellanea G. de Jerphanion», Roma, 1947, p. 588—596. 33. *Conferința XXIV*, 1; cf. Jean Claude Guy, *op. cit.*, p. 15.

34. Coll. XIV, 12, P. L., 49, 976—979.

rugăciunii, istoriile eroilor antici și versurile poezilor îi revin în memorie și îi frământă gândul³⁵.

Încă de tânăr, el se consacră stării monahale într-o mănăstire din Betleem cu prietenul său Gherman. Pe la anul 385, dornici de a dobândi desăvârșirea, cei doi prieteni se îndreaptă spre pustiurile Egiptului, adevărată vatră a monahismului creștin. Timp de șapte ani, cei doi monahi au vizitat așezările solitarilor pustiului egiptean, fiind primiți cu cea mai curată sinceritate și cu cea mai adevărată dragoste: dragostea creștină. Deoarece ei juraseră în fața fraților din Betleem că nu vor zăbovi prea mult, au revenit în Palestina spre a cere prelungirea șederii lor în Egipt. Aici au mai petrecut încă trei ani. Izbucnind disputa origenistă și ivindu-se problema călugărilor antropomorfiști din pustiul Scetia³⁶, ei au părăsit Egiptul.

În această «universitate a pustiului» despre care vorbește Bremond³⁷, viața se scurgea aparent fără istorie; Ioan Cassian, deplin satisfăcut sufletește, ar fi poposit aici pînă la sfîrșitul zilelor sale dacă evenimentele amintite mai sus nu l-ar fi pus în situația de a părăsi Egiptul și a lua drumul spre Constantinopol³⁸.

În anul 400, Ioan Cassian devine discipol al Sfîntului Ioan Gură de Aur, care îl hirotonește diacon. După cel de-al doilea exil al dascălului său, în anul 405, Sfîntul Ioan Cassian, ca exponent al clerului fidel din Constantinopol și al poporului dreptcredincios, va merge la Roma spre a aduce la cunoștința papei despre abuzul comis față de patriarhul exilat. La Roma, se invrednicește de treapta preoției. Către 415, Cassian se stabilește la Marsilia, în Provence unde înființează cele două mănăstiri, care fură în vremea invaziilor barbare adăposturi de liniște sufletească și focare de viață intelectuală. Prin aceste două așezăminte monahicești precum și prin operele sale, Sfîntul Ioan Cassian a adus o puternică contribuție la răspîndirea instituției monastice în Galia și în Spania. În jurul anului 435, se stinge din viață³⁹.

Bogăția și frumusețea vieții Sfîntului Cassian se întemeiază pe o formație intelectuală înaltă. În formația monahală și teologică a Sfîntului Ioan Cassian, au exercitat un rol precumpănitor nevoițele sale ascetice de pe la mănăstirile din Orient, precum și ucenicia pe lângă Sfîntul Ioan Gură de Aur. Nevoițele ascetice i-au cultivat voința și rațiunea în chip sublim. Ele au călit pe Cassian în virtute și au făcut din el, după frământări și aprige lupte cu patimile, un om desăvârșit. Sfîntul Ioan Gură de Aur a imprimat prin viața sa desăvârșită cît și prin iubirea sa nepololită față de păstorii, un puternic prestigiu al preoției, în inima lui Cassian și i-au insuflat convingerea că frumusețea și sfințenia sacerdotale pot fi realizate pe pămînt. Cassian s-a îndestulat din apele curate, reci și limpezi ale fluviului hrisostomic. Conturarea precisă a personalității sale teologice și ascetice se datorează, în bună parte, marelui său dascăl; personalitatea marelui predicator lăsînd amprente puternice în sufletul discipolului său. Formația teologică și monastică a Sfîntului Cassian se caracterizează printr-un considerabil duh creștin specific Orientului și pe care-l transplantează în Apus, în mănăstirile înființate de el ca pepiniere de înaltă cultură și evlavie creștină.

Influențat de Sfîntul Ioan Gură de Aur, el pune de acord vorba cu fapta și militază pentru o iubire nesfîrșită față de om, iubire care este inima mișcării ecumeniste de totdeauna. El a slujit lui Dumnezeu și oamenilor arătînd o neîntrecută capacitate

35. P. Godet, *op. cit.*, col. 1824.

36. Col. X, 2, P.L., 49, 821—823.

37. *Les Pères du Désert*, Paris, 1927, p. XXIII; cf. Jean Claude Guy, *op. cit.*, p. 21.

38. *Ibidem*.

39. P. Godet, *op. cit.*, col. 1824—1825; cf. «*Orthodoxia*», XX (1968), nr. 1, p. 13 sq.

de organizator dînd un impuls hotărîtor posterității. Din necesitatea de a pătrunde cît mai adînc problemele legate de monahism, avea să se ocupe el însuși de organizarea acestuia, scriind «Institulele» sau «Așezămintele cenobitice». Tot el ne-a lăsat «Convorbirile cu părinții» pustiului și un tratat «Despre întrupare» contra lui Nestorie. Problemele tratate de autor în aceste lucrări sînt universale, sînt ecumenice. Prin aceste cărți filocalia Sfîntului Vasile cel Mare aplicată în Siria și Egipt cît și hristologia Sfîntului Ioan Gură de Aur au devenit occidentale și ecumenice.

IV. Felul de viață al monahilor descris în operele Sfîntului Ioan Cassian.

În primele două scrieri, monahul marseillez nu și-a propus, în vizitele sale să ne lase o istorie a așezămintelor mînăstirești ci să aprofundeze principiile vieții ascetice ale cenobiților și anahoreților ca exemple de desăvîrșire pentru monahii apuseni. Aceasta o precizează de mai multe ori în operele sale. Scopul cel mai înalt constă în a trezi pe monahii din Apus, care îi par delăsați, la sfințenia și austeritatea practicilor orientale, utilizate mai ales în Egipt⁴⁰. Departe gîndul că el a dorit să satisfacă curiozitatea cititorilor descriind viața solitarilor pustiului. Totuși, din cele expuse de el, se vede că monahii preferau locurile singuratece spre a-și duce viața în liniște, evitînd centrele aglomerate. Unii erau chinoviți trăind în comun iar alții își duceau viața ca pustnici, singuratici. Locuiau în chilii (colibe) confecționate din crengi, în peșteri sau ruine⁴¹. Traiul lor era destul de modest. Sfîntul Cassian dă exemplu un monah care consuma zilnic numai două pîini de cîte șase uncii⁴². La acestea se adăuga puțină apă sărată și o picătură de untdelemn⁴³. Astfel se obișnuia în pustiul Scetic. Cassian și prietenul său Gherman, într-o duminică, făcînd o vizită aceluiași «avă» le fu servită «o masă luxoasă» căci în afară de pîine li se oferi puțină saramură, puțin ulei, sare, măsline crude iar ca desert un coșuleț în care se afla năut prăjit din care fiecare dintre musafiri servea cîte cinci boabe, apoi cîte șase prune și trei smochine⁴⁴. În aceste mînăstiri, meseria de bucătar era de obicei necunoscută. Acești monahi se mulțumeau cu resurse destul de restrînse.

De asemenea și mobilierul, de care ei dispuneau, era cît se poate de redus⁴⁵. Sfîntul Ioan Cassian ne amintește de treslia pe care monahii o foloseau la scris. Monahii se mai foloseau de secure mică (toporaș), sau de cosor, de cuțit, de cremene — pe care o întrebunțau spre a aprinde focul⁴⁶, de scaun confecționat din lemn, pe care ședeau. Patul lor era din scînduri, ramuri de copaci sau pămîntul gol pe care ei așterneau iarbă uscată sau frunze de copaci⁴⁷.

«O desăvîrșită simplitate se observă și în ceea ce privește îmbrăcămintea. Sfîntul Cassian descrie amănunțit dînd o deosebită atenție acestui punct, rezervînd cîte un capitol pentru fiecare parte componentă a îmbrăcămintei: culionul, centura, mantia, camilafca, bastonul, încălțămîntea etc.⁴⁸.

40. Cf. mai ales cap. XV, c a I-a din *De Instit. cenob.* și cap. XIX și XXIII, P. L., 49; cf. F. Cabrol, *op. cit.*, col. 2350. 41. F. Cabrol, *op. cit.*, col. 2350—2351.

42. O uncie avea 32 grame. Cele două pîini totalizau: 12 uncii ori 32 grame, făceau 384 grame, rația unui solitar pe o zi.

43. Cf. *Coll. VIII*, cap. I, cf. F. Cabrol, *op. cit.*, col. 2350.

44. *Coll. VII*, cap. II; cf. Pr. Mircea Nișcoveanu, *Aspecte din viața creștină în comentariul Sfîntului Ioan Gură de Aur la epistolele pastorale*, în «Glasul Bisericii», XXIII (1964), nr. 7—8, p. 683. 45. F. Cabrol, *op. cit.*, col. 2350. 46. *Instit. C. VII*, cap. XVIII.

47. Cf. Pr. Mircea Nișcoveanu, *op. cit.*, p. 683.

48. *Institutes c. I*. în întregime. P. L., 49, 59—78.

Sfintul Cassian intenționează să ne prezinte în culori vii virtuțile: ascultării, sărăciei și castității, mortificarea și pe scurt practicarea ascezei⁴⁹, manifestate în felul de trai, precum și în ținuta monahilor.

Unii monahi își duceau viața în locuri singuratice unde traiul era astfel imposibil dacă ei n-ar fi fost aprinși de o înflăcărare neobișnuită. Vorbind despre pustiiul Diolco, arată că într-un loc, nu departe de fluviul Nil, trăiau solitari pe care nici sărătura pământurilor și nici sterilitatea nisipurilor nu-i descuraja, căci nu se putea cultiva nimic. Sfintul admiră peste măsură strădaniile solitarilor pe care le rabdă din cauza contemplării virtuților și din cauza iubirii de singurătate. Monahii sînt chinuți de o mare lipsă de apă, încît o împart cu atenție și grijă cum nimeni dintre cei mai economici oameni păstrează și economisește vinul cel mai ales. Ei aduceau apa de la distanță, din albia Nilului, folosind-o pentru cele de trebuință, care distanță sporea și mai mult osteneala datorită dunelor de nisip ale pustiiului⁵⁰.

Cel ce dorea să fie primit în cinul monahal trebuia ca vreme de zece zile și mai mult chiar să vegheze în afara porților ca dovadă a statorniciei și dorinții sale, a umilinței și a răbdării. Sînd în genunchi, se arunca la picioarele tuturor fraților de față, era respins într-adins și disprețuit ca unul care ar dori să intre în minăstire, nu pentru motivul evlaviei, ci din necesitate. Dînd dovadă de statornicia sa, ce fel va fi în ispite, după ce a dovedit prin suportarea încercărilor, este admis fiindu-i cercetată cea mai înaltă sirguință, ca nu cumva, din bunurile de mai înainte să nu-i fi rămas înfiptă în inimă molima iubirii de arginți. Dacă se va fi iscat în mintea vreunuia dorința de bani, din întâmplare, «insuflețit de încrederea aceluia bănuț, va fugi îndată din minăstire ca scăpat din praștie»⁵¹.

49. F. Cabrol, *op. cit.*, col. 2351. Iată cum descrie Sfintul Ioan Cassian pe un «avă» în vîrstă destul de înaintată însă de o asceză uimitoare, dar și demnă de imitat: «Era preotul grupeii noastre monastice, aceea din pustiiul secuc. El trăi aici pînă la adîncă bătrînețe, fără a voi să schimbe chilia în care începuse să locuiască de cînd era mai tînr și care se găsea la cinci mile de biserică, pe una apropiată ca să se reducă virstei sale înaintate oboseala unui atît de lung drum, simbăta și duminica. Era încă prea puțin în ochii săi; nu suferea să revină cu mințile libere; ci îl vedea schimbînd pe umerii săi și ducînd în chilia sa apa pe care avea să bea pe toată săptămîna; el trecuse de nouăzeci de ani cînd nu admitea deloc ca cel mai tineri să ia această povară pentru el. Se dedicase din adolescență școlilor chinoviștilor cu o așa ardoare, că într-o scurtă ședere era de ajuns a se îmbogăți de duhul supunerii și ai virtuților. Asiduă la umînța și ascultare, aceasta disciplina mortificînd toate mișcările de voință proprie, stingea viciile și le făcea consumate în toate virtuțile care au germinat din așezările monastice și din doctrina Părinților cei mai vechi.

Atunci din cele mai înalte piscuri se înflăcărara de dorințele sale. Trăind printre mulțimea fraților avea setea de a adera la Mîntuitorul nedespărțit, fără ca cineva să poată să vină, să-l sustragă. Pustiiul îl chema și singurătatea sa. El căuta să afle mai ușor unirea cu Dumnezeu. Acolo, rivna uimitoare a sa se arăta superioară virtuților anahoreților înșiși. Îndreptat cu toate dorințele sale către contemplația continuă a lui Dumnezeu el fugea de privirile oamenilor și se înfunda în singurătățile cele mai ascunse și cele mai inaccesibile. El rămînea ascuns acolo multe zile, în felul în care anahoreții ei înșiși nu rușeau decît foarte rar a-l ajunge din urmă și nu fără greutate. De asemenea, se precizează credința pe care o gusta zilnic, plăcerea însoțirii îngerilor; și din considerație față de iubirea sa pentru viața retrasă, îl supranumiseră «Bubal» (= Boul sălbatec). *Conferința III*, 1, în traducerea lui Dom Pichéry, *Les Conférences*, Saint Maximin, 1920—1922; cf. Jean Claude Guy, *op. cit.*, p. 20.

50. *Institutes* c. V; cf. I. I. Bujor — Fr. Chiriac, *Scritorii bisericești latini*, antologie, București, 1959, p. 239.

51. *Ibidem*, c. IV; cf. I. I. Bujor — Fr. Chiriac, *op. cit.*, p. 239—256.

V. Îndeletnicirea monahilor: citirea Sfintei Scripturi, rugăciunea, munca.

Sfântul Ioan Cassian recomandă monahilor, în chip deosebit, spre zidirea lor sufletească, să citească Sfânta Scriptură. (El are în vedere și faptul că mulți nu cunoșteau carte). Chiar și Pahomie recomandă celor novici (vătui) citirea Bibliei⁵².

Citirea Sfintei Scripturi, continuă meditație a sa, constituie pentru monah, pe lungul său drum, realizarea ultimului scop: dobândirea împărăției lui Dumnezeu.

Se introduce de regulă cântarea Psalmilor în serviciul divin și se meditează asupra unor texte sfinte fie lucrînd sau mîncînd sau chiar dormind. În conferința I-a, Sfântul Ioan Cassian dă exemplu cu apa care face să meargă roata morii: nu se poate opri moara — zice el — dacă apa curge⁵³.

Împărtășind aceeași părere ca Fericitul Ieronim, Sfântul Cassian recomandă monahului de a se consacra unei neîncetate meditații a Sfintei Scripturi, ca remediu contra păcatelor și totodată armă împotriva diavolului. În cântarea Psalmilor și lectura continuă a Sfintei Scripturi, monahii să se delecteze ziua și noaptea, împiedicînd duhurile rele să se apropie de minăstire. Citirea Sfintelor Scripturi să aibă ca rod practicarea virtuților. Citind Scriptura și servindu-se de rațiune, monahul «să aprofundeze taina întru curăția inimii». Pentru monah Scriptura constituie o adevărată hrană care îl promovează spre dobîndirea unei stări superioare: sfințenia. Cuvîntul lui Dumnezeu transmis prin Scriptură cheamă pe fiecare la sfințenie și se face accesibil conform capabilității fiecăruia de a-l înțelege și totodată de a-l trăi.

Cît despre Psalmi, monahul — ne informează Sfântul Cassian — va căuta să-și însușească textul sfînt: «Vivificat prin această hrană din care el nu încetează a se hrăni, monahul se pătrunde, la acest punct, de toate sentimentele exprimate în Psalmi pe care el îi recită de acum, nu cum fuseseră compuși de profet, ci cum ar fi el însuși autorul, ca o rugăciune personală, cu sentimentele cele mai profunde»⁵⁴.

Monahul va trebui să aibă o educație de lungă durată, împiedicîndu-i-se spiritul «să de a alerga continuu de la un text la altul», fără să-și îndrepte atenția la vreunul. În acest caz s-ar ajunge la sensurile spirituale ale Scripturii. El nu trebuie să admită tendința spre un «estetism spiritual».

Elucidînd în chip magistral această metodă de instruire, Sfântul Cassian, în conferința a zecea, dă exemplu pe monahii din Egipt, care în timpul treburilor lor zilnice rostesc acest mic verset din Sfânta Scriptură: «Dumnezeule, spre ajutorul meu ia aminte, Doamne, să-mi ajuți mie, grăbește-te» (Ps. LXIX, 1), verset adecvat la toate circumstanțele vieții, avînd ca scop contemplația pură a unicului Dumnezeu. «După ce a fost înlăturat vâlul patimilor — zice Sfântul Cassian — ochii sufletului să contempleze cu băgare de seamă, în mod firesc, tainele Scripturilor dacă într-adevăr au fost dezvăluite nouă prin harul Sfîntului Duh; că ar fi necunoscute și neclare dar, din cauza patimei noastre, vâlul păcatelor acoperind ochii sufletului, tainele devin neclare; care redobîndindu-și sănătatea firească, însăși citirea Sfintei Scripturi chiar, ajunge în chip deplin pentru contemplarea adevăratei științe...; după cum acești ochi trupești pentru a trăi, n-au nevoie de un tratament dacă într-adevăr sînt nevătămați de albeață sau întunecimea orbirei»⁵⁵.

52. Cf. «Diction. de spirit.», art. *Ecriture Sainte*, t. IV, 1, 1958; Cf. Jean Claude Guy, *op. cit.*, p. 44—45.

53. *Conferința I*, 18; cf. Jean Claude Guy, *op. cit.*, p. 45.

54. *Conferința X*, 11, trad. Pichéry; cf. Jean Claude Guy, *op. cit.*, p. 47.

55. *Institutes V*.

Monahul ajuns la desăvârșirea spirituală primește darul cunoașterii intime și vivante a Sfintei Scripturi care-i dă harul lui Dumnezeu și o frecvență continuă a textului sfânt. Această cunoaștere (gnosis)⁵⁶ e o «cunoaștere mistică» pe care Cassian o moștenește de la Evagrie Ponticul, o identifică cu «contemplația pură» (theoria), care este o orientare intimă către Dumnezeu.

Aceasta este o «rugăciune pură» numită «rugăciunea de foc». Iată cum o caracterizează Sfântul Ioan Cassian: «Această rugăciune cu totul de foc și pe care, prea puțini o cunosc din experiență, este, la propriu vorbind, inefabilă; ea transcende orice simț uman. Sufletul luminat de o lumină cerească, nu se exprimă mai mult într-un limbaj uman»⁵⁷.

În măsura în care monahul privește iubirea care-l preîntîmpină de la Dumnezeu se realizează unirea cu Dumnezeu în care constă îndumnezeirea. Monahul care începe să inspire o atmosferă dumnezeiască va pregusta ceva din fericirea celor aleși în împărăția veșnică. «Astfel rămînem totdeauna uniți cu El (Dumnezeu)... și vom ajunge la această stare sublimă în care Mîntuitorul dorește ca noi să fim statornici, cînd zice: «Ca ei să fie una, precum sînt și Eu... ca ei să fie desăvârșit una» (Ioan XVII, 22) «...la aceasta să se concentreze toată silința sufletului nostru: a fi în situația de-a poseda într-un corp muritor, o imagine (icoană) a bunătății veșnice... pînă ce toate aceste lucrări... toate cugetările și toate mișcărilor inimii... nu devin mai mult decît o unică și continuă rugăciune»⁵⁸.

Trebuința de a munci se impunea monahilor ca un postulat ireversibil. Monahii trebuie să-și cîștige existența din munca miinilor lor. Sfântul Ioan Cassian subliniază acest lucru de nenumărate ori și pare că atribuie ruina unor mînăstiri apasene toamnei neglijării acestei practici⁵⁹. Monahii în Egipt, țeseau rogojini, confecționau coșuri pe care le vindeau în orașele din apropiere sau copiau manuscrise⁶⁰.

Conducătorii mînăstirilor, precum și solitarii cu viața cea mai aleasă manifestau un zel deosebit față de muncă, iar unii dintre ei aveau grijă nu numai de subsistența lor, ba mai mult, trimiteau surplusul cîștigurilor lor prizonierilor și săracilor⁶¹.

Monahul care nu muncește, nu-și are rostul în mînăstire, fiind un prilej de polioare și pentru sine și pentru ceilalți frați. Ca albinele în stup, monahii se cade să adune din florile strădaniei mierea sfînteniei⁶².

O altă îndeletnicire a monahilor este postul, care constă nu atît în abținerea de la anumite mîncăruri, băuturi sau poftă, ci mai cu seamă renunțarea la cugetele rele, ispitele viclene, faptele urite, la planurile satanice, care pustiesc sufletele. Postul curăță întreaga ființă a monahului, înlăturînd tot mirosul neplăcut al vieții necurate trupesti și sufletești⁶³. Spălînd zgura păcatelor, postul înaripează sufletul spre a ajunge ușor la sfîntenie — țelul ultim al vieții solitariilor.

56. Sfîntul Simeon Noul Teolog (—1022) a venit cu accentuarea tezei despre «îndumnezeire» formulată de Sfîntul Grigorie de Nyssa și susținută de Sfîntul Dionisie Pseudo-Areopagitul și stimulînd «focul cunoașterii» (= phos gnoseos) prin contemplație și a stăruit pentru ishia (= liniștea meditației) ca «izvor duhovnicesc» spre stimularea dragostei către semenii (Pr. Prof. Dr. Milan Šesan. *Despre teologia postpatristică*, în «Mitropolia Ardealului», XI (1966), nr. 4—6, p. 279 sq. 57. *Conferința IX*, 25—27, 31—32. 58. *Conferința X*, 7.

59. F. Cabrol, *op. cit.*, col. 2350.

60. Cartea a X-a a *Institutelor* aproape integral e rezervată problemei muncii în mînăstiri. 61. F. Cabrol, *op. cit.*, col. 2350.

62. Cf. «*Studii Teologice*», VII (1955), nr. 3—4, p. 219.

63. *Ibidem*.

VI. Slujbele religioase în minăstiri.

În privința anului bisericesc, deși Sfântul Cassian ne oferă nu prea multe amănunte, totuși cele relatate prezintă o deosebită importanță. Astfel sărbătoarea Epifaniei (Boboteaza) în minăstirile egiptene nu era separată de praznicul Nașterii Domnului, ci se țineau în aceeași zi, mai ales în părțile din Apus⁶⁴.

Sfântul Ioan Cassian vorbește mult despre Postul Mare arătând că în unele provincii era de șase săptămâni, iar în altele de șapte și încearcă să dea diferite explicații ingenioase. Cât despre explicarea numărului de patruzeci de zile, Cassian folosește simbolismul. Postul Mare era timpul de pregătire pentru catehumeni și pentru penitenți. De la Paști la Rusalii era perioada de cincizeci de zile — Cincizecimea. Era un timp de mare bucurie, o urmare a praznicului Paștelui, o perioadă comparată liturgic cu simbăta și duminica cind la privegheri se obișnuia să se citească două lecturi din Noul Testament: una din scrierile Sfântului Apostol Pavel sau din Fapte, și alta din Evanghelie⁶⁵. În această perioadă nu se fac metanii ca și simbăta și duminica și nu se ajunează. La patruzeci de zile se serba Înălțarea Domnului, Ziua Cincizecimii în care s-a pogorit Duhul Sfânt, Cassian recomandă să fie prăznuită cu egală solemnitate și bucurie ca și ziua Învierii: «a cărei sărbătorire tradiția prin bărbații apostolici pînă la noi fiind transmisă trebuie să fie păstrată cu aceeași continuitate»⁶⁶.

Este de remarcă importanța pe care o acordau monahii egipteni simbetei în ceea ce privește serviciul divin: ea era cinstită în mod egal cu duminica și există puține mărturii vechi care dau amănunte atît de precise, cu privire la aceasta. Altf simbăta cît și duminica avea loc «sinaxa euharistică», la ceasul al treilea din zi și împărțirea⁶⁷. Privegherile de vineri seara spre simbăta dimineața au, de asemenea, o importanță deosebită⁶⁸.

Simbăta și duminica suprimîndu-se postul, erau două zile de sărbătoare. Acest obicei se practica în toate Bisericile din Răsărit, iar Cassian îi atribuie origine apostolică⁶⁹. Serbarea simbetei, precizează Cassian, nu este din considerație față de obiceiurile iudaice, ci pentru a se acorda două zile de repaus: simbăta și duminica⁷⁰.

64. Cu această ocazie se trimiteau anunțuri din partea Patriarhiei din Alexandria către toate Bisericile Egiptului, în care se preciza începutul Postului Mare și data Paștelui, către toate cetățile și minăstirile (P. L., 49, 821). 65. P. L., 49, 90.

66. P. L., 49, 1193—1194; cf. F. Cabrol, *op. cit.*, col. 2352.

67. P. L., 49, 115; cf. *col.* 144; 145.

68. F. Cabrol, *op. cit.*, col. 2352. «Desigur, privegherile care se respectă în fiecare săptămînă din seara, cînd începe simbăta, din care cauză bătrînii, în timp de iarnă, cînd nopțile sînt mai lungi, sînt oprîți în minăstiri pînă la al patrulea cîntat al cocoșilor ca după privegherile de toată noaptea, în cele aproximativ două ore rămase, refăcînd trupurile lor, nicidecum să nu ofilească din cauza slăbiciunii din lipsă de somn în tot intervalul zilei, satisfăcuți de repaosul aceluia timp scurt pentru refacerea de toată noaptea, care (privegheri) sînt din timpul predicii apostolice, în care (timp) religia și credința creștină a fost întemeiată, de aceea, în tot răsăritul s-a stabilit că trebuie să se respcte de cînd începe simbăta, căci pentru Domnul și Mîntuitorul nostru, care s-a răstignit în ziua a șasea a săptămînii, ucenicii încă mișcați de recenta Sa patimă, au stabilit privegherile de toată noaptea, fiind mulțumiți cu somnul pentru ochii lor liniștiți. De aceea, din acel timp, în această noapte aleasă se păstrează la fel momentele privegherilor pînă în ziua de astăzi, în tot Orientul» (P. L., 49, col. 144, 145, 150). 69. P. L., 49, 145, 146.

70. *Ibidem*, col., 146. Practica de a cinsti simbăta n-a fost acceptată în Occident, mai cu seamă, la Roma unde simbăta fu, dimpotrivă, considerată o zi de post. Mai tîrziu, au avut loc dispute între greci și latini, referitor la acest punct.

Am arătat mai sus că se rosteau două lecturi ca și în perioada Cincizecimii⁷¹.

Slujba de duminică dura pînă la prînz. Psalmii, rugăciunile, lecturile, duminica erau cîntate mai solemn și oficierea dura pînă la ora șase din zi (ora 12) cînd avea loc masa⁷².

Și în ceea ce privește rînduiala mesei, sîmbăta și duminica erau considerate zile de sărbătoare. În aceste două zile era «prandium et coena» (— prînz și cină) spre deosebire de celelalte zile, cînd nu se servea decît o masă seara (= coena). Duminica, la masa de seară nu se rostea psalmul nici înainte și nici după masă, spre deosebire de zilele de sărbătoare; se mulțumeau cu o simplă rugăciune deoarece era considerată o excepție⁷³. Zilele de miercuri și vineri erau destinate penitenței ca și în săptămîna creștină inițială în care aceste două zile sînt zile de popas duhovnicesc⁷⁴.

Cît despre oficierea Sfintei Liturghii, nu aflăm la Sfîntul Ioan Cassian nici o informație afară numai de faptul că începea sîmbăta și duminica la ora trei din zi (ora 9). La această oră se adunau toți monahii în biserică sau în locașul de rugăciune unde se oficia Sfînta Taină a Euharistiei. Însă nu aflăm nici un amănunt în ce consta această oficiere. El îi dă denumirea de «synaxă euharistică». Monahii, în majoritatea lor, nefiind preoți, se împărțăseau în aceste zile (sîmbăta și duminica).

În cartea a II-a și a III-a din «Așezămintele cenobiților», Sfîntul Ioan Cassian descrie orele de slujbă de zi și de noapte mai cu seamă cele din mînăstirile egiptene. Uneori, el compară aceste slujbe cu acelea ale monahilor din Palestina sau ale altor provinciilor din Răsărit.

Slujbele de noaptea (= nocturnae solemnitates) distincte de slujbele de seara (= vespertinae solemnitates) par cele mai solenne. Ora variază ca și aceea a slujbelor de zi, ea era condiționată de răsăritul soarelui și de aceea trebuia ca acela, care dădea semnalul începerii, să cunoască mersul astrelor⁷⁵.

Am observat că slujbele de sîmbăta și de duminica aveau o rînduială aparte și am precizat că Sfîntul Cassian le atribuia origine apostolică. Sfîntul Ioan Cassian descrie rînduiala slujbelor solenne cît și pe a celor de fiecare zi. Erau divizate în trei părți și din cauza duratei de mai multe ore, era necesară o oarecare varietate spre a fi înălțurată plictiseala⁷⁶. «După ce au cîntat împreună toți antifoane stînd în picioare, după care așezîndu-se jos (pe pămînt) sau pe scaune foarte joase, dau răspuns trei psalmi cu o singură melodie, care toluși fiecare dintre frați singuri se oferă, urmînd la rîndul său, și îndată așezîndu-se în aceeași liniște adaugă în al treilea rînd lecturile (pericopele)»⁷⁷. Din acest text reiese că slujbele de sărbătoare erau alcătuite din trei antifoane adică trei psalmi cîntați alternativ probabil de două coruri. După aceea, monahii iau loc pe scaune și se cîntă trei psalmi de un singur cîntăreț, ca răspuns, corul repetă vreunul din versete și apoi se citește trei pericope scripturistice.

În zilele de rînd slujbele erau mai simple și mai scurte și se compuneau din doisprezece psalmi, număr simbolic și se socotea revelat de un înger; atît pentru slujbele de noaptea cît și pentru cele de seara, nu se citeau decît două lecturi cite una din cele două Testamente. Nu se cunosc lecturile extrase din operele Părinților

71. P. L., 49, col. 146.

72. *Ibidem*, col. 149, 150. Numărătoreea orelor se făcea de la răsăritul soarelui cînd se socotea ora întâia. Ora treia corespundea orei nouă din timpul nostru, ora a șasea din zi, orei a douăsprezecea etc. 73. P. L., 49, 150—151. 74. *Ibidem*, col. 184.

75. *Sollicite, frequenterque stellarum cursu praestitutum congregationis tempus explorans.*

76. Aceste slujbe le despart în trei părți încît munca divizată printr-o delectare felurită să evite vreo șubrezente a trupului. 77. F. Cabrol, *op. cit.*, col. 2354.

Bisericii. De regulă, după cântarea unui psalm, un preot rostea o rugăciune sau o rugăciune improvizată, pentru a rezuma sentimentele sau cererile exprimate în psalmi ⁷⁸. Această rînduială este asemănătoare cu aceea pe care Sfîntul Vasile cel Mare o stabilise pentru minăstirile înființate de el ⁷⁹.

Singurele slujbe publice ale monahilor egipteni erau *synaxa* de noapte și *synaxa* de seara. Ele se oficiau cu aceeași solemnitate și cu același număr de doisprezece psalmi. Slujba de seara era considerată ca o amintire a jertfei de seara, din legea veche. Sau, în amintirea ultimei cine, în care Domnul instituie Sfintele Taine sau jertfa pe care o oferă pe cruce a doua zi ⁸⁰.

Slujba laudelor celebrată dimineața se compunea din psalmi care fac aluzie la luminatul de ziua (de ex. Ps. 118; 87; 62) ⁸¹. Se cântau psalmii 148, 149, 150 ⁸².

Sfîntul Ioan Cassian face mențiunea că, în minăstirile din Galia, se cântă laudele în urma psalmilor și rugăciunile de noapte separîndu-le numai printr-un interval de cîteva clipe ⁸³.

Amănuntele cele mai circumstanțiale asupra originii și naturii ceasului întîi le datorăm Sfîntului Cassian. Acest ceas apare tocmai în anul 382 și pe care Cassian îl numește «*solemnitas matutina*» sau mai pe scurt «*matutina*» sau «*altă Utrenie*» spre a nu se confunda cu *Utrenia* însăși și cu care formează o singură laudă ⁸⁴. Ceasul întîi apare în timpul Sfîntului Ioan Cassian, într-o minăstire din Belleem, în scopul de a înlătura abuzul unor monahi, care prelungeau somnul pînă la ora 9. El a fost compus după modelul celorlalte ceasuri adică din trei psalmi fiecare cu cîte o rugăciune. Ceasul întîi fu așadar slujba sfîrșitului somnului și începutul lucrului. El a păstrat acest caracter în minăstirile apusene ⁸⁵.

Monahii egipteni avînd doar două slujbe publice: seara și noaptea ⁸⁶; în restul timpului, ei făceau rugăciunea individual. După citirea fiecărui psalm, se făcea oprire pentru a medita iar cînd psalmul era prea lung, se opreau toți cam la zece versete pentru această meditație, care se numea rugăciune și care se inspira din chiar textul psalmului ⁸⁷. În timp ce un preot sau «*avă*» rostea rugăciunea rezumativă, ceilalți stăteau într-o tăcere desăvirșită. Nu se auzea decît vocea preotului, care rostea rugăciunea ⁸⁸. Practica aceasta a rugăciunilor — *collectes* (= *collecturus orationes*), după cum se observă, e foarte veche și se găsesc psalliri, care la sfîrșitul fiecărui psalm, au cîte o rugăciune. Se obișnuia ca psalmul să fie citit sau cîntat de unul singur, în centrul corului în timp ce, ceilalți monahi, așezați pe scaunele lor, ascultau și dădeau răspunsurile la psalmi. Numărul de psalmi varia dar în cele din urmă a rămas la doisprezece, care prevală mai apoi peste tot.

Un alt element component al slujbei îl constituiau lectionariile sau lecturile din cele două Testamente. Simbăta și duminica cele două lecturi sînt alese din Noul Testament; una din epistolele pauline sau Fapte, alta din Evanghelie ⁸⁹.

Mesele erau socotite de acești monahi ca un fel de slujbe. Masa principală — de obicei unică, dîneul sau *pradium* este precedată și urmată de psalmi ⁹⁰. Cina era precedată și urmată de o rugăciune pentru a arăta că această masă este extraordinară ⁹¹.

78. *Ibidem*. 79. Vezi Sfîntul cel Mare, *Scrisoarea LXIII*.

80. P. L., 49, 122—125. 81. *Ibidem*. 126. 82. *Ibidem*. 83. *Ibidem*, col. 127.

84. P. L., 49, 126, 128; cf. *Invățătura de Credință*, București, 1952, p. 252.

85. P. L., 49, 126—132. 86. *Ibidem*, col. 115.

87. *Ibidem*, col. 99, 100. 88. *Ibidem*, col. 98. 89. *Ibidem*, col. 89—90.

90. *Ibidem*, col. 90. 91. *Ibidem*, col. 151.

Acestea ar fi datele pe care Sfântul Ioan Cassian le oferă cu privire la serviciul divin, din timpul său.

Exceptând «Peregrinatio ad loco sancto», operele Sfântului Cassian sînt de o importanță covârșitoare în ceea ce privește informația pe care el ne-o oferă referitor la serviciul divin, din Orient ⁹².

În linii mari, acestea ar fi informațiile pe care ni le pune la dispoziție Sfântul Cassian, cu privire la cunoașterea monahismului din secolele al IV-lea și al V-lea.

Sfântul Ioan Cassian se numără printre cele mai de seamă valori patristice.

Ne-am putut da seama de situația generală a Bisericii din Scythia Minor, la apariția personalității Sfântului Cassian și împrejurările în care monahismul se răspîndește acolo.

De asemenea ne-am putut da seama de educația aleasă pe care a primit-o Sfântul Ioan Cassian în familia părintească precum și influența covârșitoare pe care au exercitat-o asupra sa monahii din Orient precum și talentatul predicator, Marele Ioan Gură de Aur.

El a căutat prin metoda dialogului să expună viața internă și externă, preocupările zilnice, munca solitarilor, a «îngerilor în trup», a «martirilor pustiului».

O contribuție de seamă, vrednică de apreciat, constă în prezentarea unor informații cu privire la serviciul divin, slujbele religioase, care se oficiau în timpul său, în minăstirile din locurile vizitate de el, în Răsărit și în Apus — slujbe cărora el le atribuie vechime apostolică.

Operele sale au fost concepute ca o expunere concentrată pe axa unei preocupări constante, avînd ca obiectiv mîntuirea.

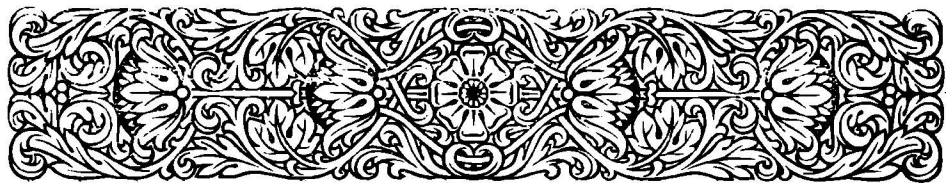
Larga circulație în cadrul Bisericilor a lucrărilor Sfântului Ioan Cassian constituie o excelentă dovadă a înaltei prețurii pe care lumea creștină i-a acordat-o operei ecumenice a strălucitului Părinte bisericesc. El «a strălucit ca soarele, luminînd neîncetat cu lumina dumnezeieștilor sale învățăturii inimile tuturor» ⁹³. «Ca un trandafir cu plăcută mireasmă cuvintele insuflăte ale dumnezeieștii sale limbi ne răspîndesc nouă bun miros, plăcut lui Dumnezeu» ⁹⁴.

Pr. MIRCEA NIȘCOVEANU

92. F. Cabrol, *op. cit.*, col., 2357.

93. Canon, sedeauna glasul IV, *Minetul lunii februarie*, tipărit în zilele pasteriei Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul României, ed. IV, București, 1957, p. 312, col. a II-a.

94. *Ibidem*, canon, cînt. a IX-a, oda a II-a, p. 316. col. a II-a.

URMARILE PACATULUI STRAMOȘESC IN CONCEPȚIA ORTODOXĂ

În limbajul teologic este numit păcat strămoșesc, primul păcat omenesc, care a fost comis de protopărinți. El este moștenit de toți descendenții naturali din Adam și Eva și de aceea, pe lângă numirea de păcat strămoșesc sau originar, i se mai spune și păcat ereditar.

Căderea lui Adam din starea paradisiacă este rezultatul păcatului strămoșesc.

Pentru a înțelege mai bine esența și urmările acestui păcat, să urmărim cîteva definiții date acestuia de marii dogmatiști. Sergiu Bulgacov concepe păcatul originar ca fiind o stare de corupție generală a naturii omenestii, care s-a îndepărtat de propria-i normă¹.

Dogmatistul rus Antonie Amfiteatrov, în «Teologia dogmatică», dă următoarea definiție: «Prin păcatul strămoșesc se înțelege o stare de păcătoșenie izvorită nu dintr-o obișnuință, ci din natura însăși, sau stricăciunea și deranjarea înăscută a întregii naturi omenestii, în urma căreia omul e despuiat de curățenia și dreptatea naturală..., slăbil în toate puterile sale înclinat mai mult spre rău decît spre bine și, de aceea, în mod firesc supus judecării și miniei lui Dumnezeu și din situația aceasta nu se poate singur elibera»². Iar P. Svetlov: «Prin păcatul strămoșesc se înțelege numai înclinarea spre păcat sau păcatul stăpînitor din mine (Rom. VII, 18) moștenit de la Adam, împreună cu vina (peccatum habituale et culpa) și nu păcatele și călcările de legi, în care cădem noi în mod liber și conștient»³. *Mărturisirea Ortodoxă* (III, 20) spune așa: «Păcatul originar sau strămoșesc este călcarea legii dumnezeiești, dată în rai strămoșului nostru Adam. Acest păcat a fructificat de la Adam în toată firea omenescă». O definiție mai nouă dată păcatului strămoșesc este următoarea: «Această stare de păcătoșenie, cu originea în căderea protopărintelui și care se transmite descendenților naturali ai lui Adam, se numește păcat originar, strămoșesc sau ereditar, avînd în toți oamenii caracterul unei stricăciuni a naturii umane»⁴. Deci, fiecare descendent natural al lui Adam se naște cu păcatul strămoșesc, care există în el, lumea post-adamică moștenind starea de păcătoșenie datorată căderii protopărinților. Deosebirea dintre noi, urmașii lui Adam și ai Evei și aceștia, privitoare la păcatul originar, constă numai în aceea că, pe cînd ei au comis personal acest păcat, noi numai moștenim vina și urmările păcatului, pentru că ne tragem din ei.

1. Pr. Prof. Orest Bucevski, *Păcatul strămoșesc*, Cluj, 1934, p. 31.

2. *Ibidem.* 3. *Ibidem.*

4. Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran și Pr. Prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, manual pentru Institutetele teologice, București, 1958, vol. I, p. 544.

S-a încercat să se explice modul transmiterii păcatului strămoșesc, construindu-se în acest scop diferite teorii (teoria imputației indirecte, a imputației externe, a păcatului naturii, a păcatului formal, a aligațiunii). Teologia ortodoxă fără a avea pretenția de a ridica vălul ce acoperă misterul dogmei despre păcatul strămoșesc, admite teoria imputației indirecte⁵. Mai mult, unii teologi, ca Andrusos, socotesc ca fiind o încercare zadarnică explicarea unei noastre în păcatul strămoșesc, spunând că avem de-a face cu o hotărâre dreaptă, dar misterioasă a lui Dumnezeu⁶.

Fără a înșira explicațiile furnizate de teoriile mai sus-amintite, ne vom opri asupra consecințelor nefaste atât cu privire la protopărinții noștri, cât și cu privire la urmași și mediul lor de viață, pe care le are păcatul strămoșesc. De la acest păcat face excepție numai Mântuitorul Iisus Hristos, născut pe cale supranaturală.

Păcatul lui Adam a fost păcatul neascultării de porunca lui Dumnezeu de a nu gusta din pomul cunoștinței binelui și al răului: «Să nu mîncăți din el, nici să vă atingeți de el, ca să nu muriți» (Gen. III, 3). Prin neascultare, creatura a săvîrșit ruperea comuniunii harice cu Dumnezeu și — pierzînd harul — a devenit autonom față de izvorul acestuia. Lipsirea lui de har are mari repercusiuni asupra firii sale, care, nemaifiind susținută în virtute de har, s-a pervertit.

Dacă înainte de cădere Adam avea mintea luminată, voința îndreptată spre bine, inima încălzită de dragostea față de Dumnezeu, după cădere toate acestea se vor perverti. El substituie valorilor veșnice pe cele lumești, alipindu-se tot mai mult de acestea, intrînd astfel în moartea sufletească (despărțirea spirituală de Dumnezeu).

Bolile de tot felul, suferințele și moartea trupească vor fi și ele rezultatul căderii în păcat. Aceste aspecte au — cu excepția morții fizice și uneori a bolilor — atât caracter de moșteniri, cât și de atitudine păcătoasă prezentă⁷. Mediul extern a căzut și el odată cu primul om.

Dar urmările păcatului strămoșesc nu trebuie privite numai sub aspectul lor intern; ele prezintă și o latură externă, pozitivă, în sensul că urmările căderii (pedepsele) apar și ca operă a dreptății dumnezeiești. Noi nu trebuie să privim pe Dumnezeu numai în virtutea atodreptății Sale, ci prin prisma acesteia, trebuie să vedem nesfîrșita Lui dragoste de oameni. Căci Dumnezeu nu este un stăpîn despot care pedepsește nedreptatea. El este Tatăl întristat de greșeala fiilor Săi și, din dragostea nemărginită ce le-o poartă, face din pedeapsa Sa o călăuză spre îndreptare, spre mîntuire.

Efectele păcatului originar nu se răsfrîng izolat asupra minții, voinții, simțurilor trupului sau a unor elemente din mediul în care trăiește individul, ci asupra acestuia considerat ca întreg, asupra mediului înconjurător în totalitatea lui.

Pervertirea adevăratei naturi a omului n-a fost în stare să nimească libertatea lui. El a rămas mai departe o ființă spirituală și liberă, capabilă să revină la cel de care s-a îndepărtat prin neascultare și aceasta cu atât mai mult, cu cît strădaniile sale sînt susținute de un ajutor special din partea lui Dumnezeu.

I. Urmările păcatului strămoșesc asupra sufletului

Au fost unii eretici (ca de pildă Pelagiu, la sfîrșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea) care au căutat să răspîndească ideea că păcatul strămoșesc n-a lăsat nici un fel de urme în natura spiritual-morală a omului. Acest lucru este

5. *Ibidem*, p. 550. 6. *Ibidem*.

7. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Doctrina ortodoxă și catolică despre păcatul strămoșesc*, în «Ortodoxia», IX (1957), nr. 1, p. 17.

ușor de contestat fiindcă se știe că orice fenomen sufletesc nu se produce izolat, fără a lăsa urme, care, uneori, influențează întreaga viață a individului.

Revenind la păcatul protopărinților, care a fost o încălcare a întregii ordini naturale și morale stabilită de Dumnezeu prin poruncă, el a adus după sine ruperea armoniei noastre cu Dumnezeu, cu sine însuși și cu lumea.

În Adam cel căzut, natura sa spirituală s-a alterat, chipul lui Dumnezeu din el s-a întunecat: rațiunea lui a slăbit, inima a început să încline mai mult spre rău decât spre bine, voința s-a alterat.

În rai, Adam avea voința îndreptată spre bine. Săvârșind păcatul, această primă acțiune păcătoasă a voinței trebuia să influențeze hotărâtor activitatea morală ulterioară a noastră se formează astfel înclinarea de a acționa pe calea începută odată, care este mai ușoară. În acest fel ajunge voința ca, în locul direcției sănătoase ce o avea (spre bine), să ia o direcție opusă, înclinându-se în mod stabil spre rău. Acest lucru se vede din atitudinea pe care o au protopărinții după săvârșirea păcatului, față de Creator. Aceștia, în loc să se pocăiască, caută să se justifice și, chiar mai mult, adoptă o atitudine dușmănoasă față de Dumnezeu. Adam, aruncând vina asupra Evei, se pare că-L acuză indirect pe Cel care i-a dat-o: «femeia care mi-ai dat-o să fie cu mine, aceea mi-a dat din pom și am mâncat» (Gen. III, 12). Eva, la rându-i, aruncă toată vina asupra șarpelui.

Această răzvrătire a primilor oameni nu poate fi produsul unui act spontan și, ca să ajungă în faza aceasta ea trebuia să treacă prin mai multe trepte. În urmașii lui Adam, căderea morală a ajuns într-o fază extremă, în care înclinarea spre rău domină într-o așa măsură libertatea, încît omul a devenit neputincios de a se lupta cu ea, folosindu-se numai de propriile puteri. Această stare de lucruri o descrie cu claritate Sfântul Apostol Pavel: «Dar văd în mădularele mele o altă lege luptându-se împotriva legii minții mele și făcându-mă rob legii păcatului, care este în mădularele mele» (Rom. VII, 23).

După alterarea morală a urmat cea intelectuală. Desigur, aceasta numai privitor la cunoașterea religioasă, pentru că însușirea de a cunoaște lumea exterioară s-a păstrat. Cunoștințele îndreptate spre spirit s-au alterat, pentru că însuși spiritul s-a alterat. Aceasta este și explicația decalajului pe care-l observă un dogmatist, cînd spune că «filozofia toldeauna a fost mai slabă decât științele naturale»⁸.

Adam cel căzut a substituit dragostei de Dumnezeu, frica de rob față de pedeapsă, ca urmare a întunecării rațiunii sale. Mîntea sa nu a mai fost în stare să cugete că în primul rînd «Dumnezeu este iubire» (I Ioan - IV, 8) și astfel să-și fi luat atitudinea potrivită situației grave în care a intrat prin păcat. Nici în urmașii lui Adam, starea de culpabilitate care este proprie fiecăruia, nu trebuie să copleșească (prin frică) iubirea față de Dumnezeu, căci moștenind întunecarea minții de la Adam, cunoașterea lui Dumnezeu ar fi și mai limitată fără căldura iubirii. Iubirea în genere, facilitează cunoașterea. Cînd este vorba de cunoașterea lui Dumnezeu, rațiunea noastră limitată ne oferă foarte puțin, pe cînd cunoașterea Lui în cercul de lumină al iubirii este mai largă.

Înțeleptul Solomon zice: «cu greu ne dăm seama despre cele ce sînt pe pămînt și cu osteneală găsim cele ce sînt chiar în mina noastră; atunci cine a putut să pătrundă cele ce sînt în ceruri?» (C. înțel. IX, 16). În Noul Testament, Sfântul Apostol

8. P. Svetlov, *Invățătura creștină în expunere apologetică*, trad. de prof. I. Bejan și N. Tomescu, Chișinău, 1930, vol. II, p. 62.

Pavel zice: «Omul cel trupesc nu primește cele ce sînt ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sînt nebunie și nu poate să le înțeleagă, fiind judecate duhovnicește» (I Cor. II, 14). Același Apostol cere de la Dumnezeu și dorește celor nou-botezați luminarea rațiunii, ca unul din bunurile cele mai de preț: «Tatăl mării să vă dea vouă Duhul înțelepciunii și al descoperirii spre cunoștința Lui, luminînd ochii inimii voastre» (Efes. I, 17). Prezența lui Dumnezeu nu mai e simțită cu intensitate de Adam cel căzut. Adam, după săvîrșirea păcatului, a căutat să se ascundă de Dumnezeu între pomii raiului. Este o acțiune în care aproape că nu-l mai recunoaștem pe Adam cel dinaintea de cădere, care atunci se distingea printr-o înțelepciune atît de mare încît putuse să dea nume potrivite tuturor animalelor.

Dar mintea protopărinților căzuți n-a suferit o asemenea nimicire încît să-și piardă înclinația de a căuta pe Dumnezeu. Ei i-a rămas în oarecare măsură capacitatea de a cunoaște adevărul religios, de a năzui după adevărul divin, de a primi și de a pricepe revelația dumnezeiască. «Faptul că ei (primii oameni) auzind glasul Domnului în rai, îndată L-au cunoscut și apoi au simțit vinovăția și rușinea înaintea Lui, dovedește că în ei a rămas încă facultatea de a cunoaște pe Dumnezeu, că au păstrat și sentimentul datoriei și al responsabilității înaintea Lui pentru toate faptele lor, că s-au păstrat deci și urmele chipului lui Dumnezeu lăuntric unit cu puterile spirituale ale omului»⁹.

Chiar și păgînii care n-au știut nimic despre o revelație, care n-au avut cunoștința lui Dumnezeu, dar cărora nu le-a fost străină bunătatea și frumusețea în natura înconjurătoare și, deci, le era lesne să cunoască pe Creatorul acestei lumi, nu se pot îndreplăți, pentru că «cunoscînd pe Dumnezeu nu L-au preamărit ca Dumnezeu, nici nu L-au mulțumit, ci s-au rătăcit în gîndurile lor și inima lor cea neînțelegătoare s-a întunecat» (Rom. I, 21). Deci și în păgîni există rămășițe ale puterilor spirituale, cu care aceștia ar fi putut cunoaște pe Dumnezeu, dacă ei nu ar fi căzut în necunoștință în observarea celor dumnezeiești, de bunăvoie, prin păcatele lor. De aceea Sfîntul Apostol Pavel zice creștinilor: «Aceasta zic... ca voi să nu mai umblați de-acum cum umblă păgînii în deșertăciunea minții lor, întunecați fiind la cuget, înstrăinați fiind de viața lui Dumnezeu, din pricina necunoștinței care zace în ei, din pricina împietririi inimii lor» (Efes. IV, 17—18). Pervertirea minții păgînilor în raport cu cele spirituale a mers atît de departe, încît au ajuns să slăvească creatura, în locul Creatorului. Ei sînt nescuzabili, pentru că nu L-au cunoscut pe Dumnezeu (fapt ce-l puteau realiza din observarea lumii) și necunoscîndu-L nu L-au preamărit după cuviință. Mai mult, ei n-au cunoscut și împlinit legea cugetului, pe care Dumnezeu le-a sădit-o în inimile lor.

Totuși, a afirma că păcatul protopărinților ar fi dus la nimicirea puterilor lor spirituale este o absurditate. Urmașii protopărinților n-au pierdut cu totul cunoștința de Dumnezeu și putința de a săvîrși binele. Chiar dacă binele și adevărul n-au fost căutate acolo unde trebuia, setea după acestea nu s-a stins niciodată în lume. Chiar în unele religii și sisteme filozofice păgîne se întîlnesc idei superioare și demne de admirat. Caracterele morale realizate de budism și școlile filozofice ale pitagoreilor și stoicilor sînt exemple de acest fel.

Dacă în creatura căzută n-ar fi rămas înclinația spre obiectul credinței, era imposibil să i se împărtășească descoperirea dumnezeiască, pentru că el însuși n-ar fi fost în stare s-o cunoască și să și-o însușească. Ori, tocmai capacitatea de cunoaș-

9. S. Canev, *Teologia dogmatică ortodoxă*, trad. de Silvestru, episcopul Hușilor, București, 1900, vol. III, p. 435.

tere a creaturii căzute o vizează descoperirile ce i se fac și poruncile ce i se dau după cădere, punându-i-se în vedere și urmările împlinirii sau călcării lor.

Dumnezeu a înzestrat pe Adam cu posibilitatea de a alege liber, adică nemotivat, de la sine. În el se găsea ascunsă însă și posibilitatea inevitabilă a căderii. Porunca lui Dumnezeu, adresată libertății lui Adam, dovedește că el avea posibilitatea de a se abține de la păcat, cu toate că în același timp Dumnezeu cunoștea și posibilitatea căderii lui Adam. De aceea, Dumnezeu a și conceput mîntuirea lumii prin Jertfa Fiului Său. Faptul că Dumnezeu pătrunde și libertatea ființelor create nu înseamnă că păcatul încetează de a mai fi făptuirea libertății ființei spiritual-morale. Ori, păcatul ar fi putut fi înfrînt tot așa de bine, cum a putut fi și acceptat, căci n-a fost vorba de o determinare fatală. El «n-a putut pătrunde în lume, decît printr-o voință liberă, căci unde nu-i voință sau unde nu-i voință liberă, nu poate fi vorba de ceva care nu trebuie să fie...»¹⁰. De aceea păcatul, ca orice acțiune a libertății, este inexplicabil prin cauză și se impută săvîrșitorului ca ceva ce nu trebuia făcut. Liberul arbitru pe care-l avea Adam punea să fie exercitat alît în direcția binelui, cît și în direcția răului. Dar exercitarea acestuia în direcția răului a fost, în fond, un abuz de libertate, ținînd cont de faptul că unica poruncă dată lui Adam era ușoară și că Dumnezeu l-a avertizat asupra urmărilor grave ale neîmplinirii acesteia. Direcționarea spre rău a libertății lui Adam arată că, omul paradisiului nu era desăvîrșit. Trebuia ca el să se conformeze progresiv chipului și asemănării lui Dumnezeu. Trebuia ca omul să crească, pe urmă să ajungă bărbat, apoi să se înmulțească, apoi să capete puteri, să ajungă la slavă și odată ajuns la slavă să vadă pe stăpînul său¹¹.

Cu toate că nu era desăvîrșit, omul paradisiului avea puterile sufletești orientate spre Dumnezeu. El a pierdut nevinovăția ce i-o dădea această stare, prin îndepărtarea de bine și îndreptarea spre rău, și aceasta cu atît mai mult cu cît l-a părăsit harul dumnezeiesc. Referindu-ne numai la calitatea omului căzut și încercînd să facem abstracție de harul mîntuitor al lui Iisus Hristos, omul a devenit incapabil de orice bine mai înalt, supranatural. Noaptea spiritului s-a însoțit cu neputința voinței. Direcția precumpănitoare a voinței a început să fie cea spre rău.

Sfînta Scriptură spune că după săvîrșirea păcatului, Adam și Eva, deschizîndu-și ochii, au cunoscut că erau goi, pe cînd mai înainte de păcat «erau ei amîndoi goi și nu se rușinau». Este o simțire nouă a lor, care arată că au devenit dintr-o dată conștienți de «mișcările dezordonate ale senzualității și dezarmonia dintre senzualitate și rațiune, dintre corp și spirit»¹².

Și după cădere ei sînt în stare să voiască binele. Dar starea de păcătoșenie, în care se află ei, îi face adesea să săvîrșescă lucruri contrare voinței lor. Acest lucru îl arată și Sfîntul Apostol Pavel, cînd zice: «Fiindcă știu că nu locuiește în mine, adică în trupul meu, ce este bun. Căci a voi se află în mine, dar a face binele nu aflu. Căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc pe acela îl săvîrșesc. Iar dacă fac ceea ce nu voiesc eu, nu eu fac aceasta, ci păcatul care locuiește în mine. Găsesc deci în mine, care voiesc să fac bine, legea că răul este legat de mine» (Rom. VII, 18—21).

Pe de altă parte Adam cel căzut nu voiește în mod statornic binele, fiindcă voința lui, ca și celelalte manifestări sufletești, s-a alterat. Dar aceasta nu înseamnă

10. Pr. Prof. Isidor Todoran, *Transmisibilitatea răului*, Sibiu, 1942, p. 4.

11. Sf. Irineu, *Contra erezilor*, IV, 38, 3 Migne, P. 6, t. VII, col. 1108.

12. Al. Comoroșan, *Prelegeri academice din Dogmatica ortodoxă*, revăzute și redactate de prof. Emilian Voiuți — Cernăuți, 1889, pp. 319—320.

că ea a suferit o distrugere totală, încît noi să nu mai putem voi binele, căci și omul cel căzut are puțința de a voi și alege binele. Sfîntul Apostol Pavel, deși vorbește cu claritate despre slăbiciunea naturii umane, spune totodată că a voi binele se află în noi că după natura noastră nu voim răul, ci dimpotrivă, îl urim. Deși senzualitatea are o predominare peste spirit, ea nu poate duce pe cel credincios spre cele rele, cu toate că ea constituie un obstacol serios în manifestarea sănătoasă a acestuia. Faptul că omul își menține libertatea voinței și după cădere, îl arată Sfînta Scriptură în acele locuri în care el primește legi și porunci, sfaturi, făgăduinți și amenințări, i se promet recompense și pedepse. Ori aceste locuri ar fi lipsite total de înțelesul lor cel adevărat dacă voința ar fi fost în întregime distrusă. Sfînta Scriptură afirmă chiar direct că fiecare are libertatea de a alege între bine și rău, de a acționa în conformitate cu voința lui Dumnezeu, sau de a i se opune. Iată ce zice Moise, adresîndu-se poporului israelitean: «Ca martori înaintea voastră iau astăzi cerul și pămîntul, viața și moarte țî-am pus eu astăzi înaintea și binecuvîntare și blestem. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi» (Deut, XXX, 19). În Noul Testament, Iisus zice: «De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să vie după Mine» (Matei XVI, 24).

Dacă noi nu am avea posibilitatea de a discerne în libertate asupra acțiunilor noastre, atunci am fi absolviți de vină, indiferent de faptele ce le-am săvîrșit.

Sfînții Părinți au subliniat și ei debilitatea voinței noastre în domeniul celor spirituale, dar au arătat în același timp că păcatul originar nu a distrus capacitatea noastră de a alege între bine și rău. Sfîntul Ioan Damaschinul spune: «În puterea noastră este sau a rămîne în virtute și a urma lui Dumnezeu, care ne cheamă spre aceasta, sau a ne îndepărta de virtute, adică de a fi în viciu și de a urma diavolului care ne cheamă spre aceasta, fără să ne silească. Căci viciul nu este nimic altceva decît îndepărtarea virtuții, după cum și întunericul este îndepărtarea luminii»¹³.

Răul nu poate pune stăpînire pe noi așa încît orice pornire a inimii să poată lua o întorsătură rea. Unda vizibilă a egoismului, izvorîtă din păcat, care slăbește voința noastră și-i știrbește caracterul constant spre bine, care ar trebui să-l aibă, nu poate perverti aderența spre cele divine, pe care aceasta încă o mai păstrează. Tendința binelui nu se lasă înșelată complet chiar cînd voința s-a decis să facă răul, ceea ce dovedește că chipul dumnezeiesc nu s-a pierdut în noi că el se arată chiar și în răul pe care-l săvîrșim, dar în mod slăbit. Este tocmai cea «lumină care luminează în întuneric», despre care vorbește Sfînta Scriptură.

Chiar dacă sufletul cedează păcatului, el revendică libertatea pentru păcătos.

Natura noastră a fost astfel concepută de Dumnezeu, încît să fie stăpînă asupra ei însăși; ea în slăbiciunea ei, este conștientă de lucrurile ascunse în adîncurile inimilor, este capabilă să prevină mișcările noastre rele, să le reprime și să ofere întotdeauna ajutorul său. Ea nu împinge niciodată cu necesitate, ci propune remediile sale apropiate, ea lasă totul la decizia voinței bolnavului (păcătosului). Așa a fost cazul lui Cain, care este socotit responsabil de fapta sa, dată fiind puțința lui de a nu o săvîrși, deci ceea ce se observă în ațitea locuri din Sfînta Scriptură.

Omul căzut are totuși capacitatea de a săvîrși faptele bune pe care le voiește, cu toate că această putere sufletească a slăbit. Păgînii, chiar, pot săvîrși fapte plăcute lui Dumnezeu, deci moral-bune; iar Sfînta Scriptură laudă astfel de fapte. Așa sînt

13. Sf. Ioan Damaschinul, *Dogmatica*, trad. de D. Fecloru și OI. N. Căciulă, în «Izvoarele Ortodoxiei», București, 1938, p. 137.

lăudate moașele egiptene care n-au omorât la naștere copiii israelitenilor, fiind răsplătite de Dumnezeu (Exod I, 20). Aceste fapte nu pot fi morale rele. Desigur, bunătatea lor este inferioară și ele nu sînt desăvîrșite la omul nerenăscut (Matei V, 46). Ele rămîn totuși fapte bune și certitudinea în această privință ne-o oferă însuși Mîntuitorul, care le apreciază, arătînd că vameșul s-a îndreptat prin pocăință și rugăciune umilă (Luca XVIII, 10—14). Deci voința, ca și celelalte manifestări sufletești, nu a putut suferi o distrugere totală, în urma păcatului strămoșesc. Dacă ar fi fost distrusă, ar fi dus la nimicirea puterii religioase a noastră. Ori, în acest caz, de la Adam la Hristos nu mai poate fi vorba de păcat, deoarece răul moral s-a transformat în rău fizic¹⁴. Omul, de vreme ce i-ar lipsi libertatea de voință și cunoștința de Dumnezeu, nici nu mai poate păcătui. Chiar dacă ar săvîrși crime îngrozitoare, ele nu pot fi considerate ca păcate¹⁵.

Din fericire însă chipul lui Dumnezeu din noi nu a suferit o distrugere totală. Chiar și Deuteronomul afirmă cu claritate aceasta: «Porunca aceasta, pe care ți-o poruncesc Eu astăzi, nu este neînțeleasă de tine și nu-i departe... Ci cuvîntul acesta este foarte aproape de tine; el este în gura ta și-n inima ta, ca să-l faci...» (Deut. XXX, 11—14).

Omul căzut rămîne liber să reziste îndemnurilor inimii și presiunilor celui rău. Dacă asupra voinței lui se exercită și influențe din afară, nu se exercită numai influențe slabe, ci ea este pătrunsă și de cele bune acelea ce vin de la Dumnezeu. Libertatea noastră spirituală este o reflectare a libertății divine. De aceea Sfîntul Grigore de Nazians spune că Dumnezeu a onorat omul dîndu-i libertatea, pentru ca binele să aparțină în mod propriu celui care-l alege, după felul în care el aparține Celui care a pus premisele binelui în natură¹⁶.

Viața curată, pe care poate și trebuie s-o ducă omul, o vizează și judecata lui Hristos; recompensa și pedeapsa acesteia presupun libertatea voinței noastre. Deci, depinde de fiecare din noi de a fi buni și fii ai lui Dumnezeu, sau răi și fii ai celui rău¹⁷.

Faptul că păcatul strămoșesc n-a dus la desprinderea noastră de cele divine, o arată și tendința sufletului nostru spre Dumnezeu, pe care-L caută neîncetat.

Dar căutarea aceasta este îngreuiată de rodul amar al căderii, de senzualitate, care atrage spiritul spre cele de jos. Săvîrșind păcatul Adam cade din comuniunea harică cu Dumnezeu, iar în firea sa își fac loc tot felul de slăbiciuni. Adam s-a lăsat prea ușor ademinit de diavol, care l-a îndemnat la cunoașterea răului; diavolul nu se putea împăca cu gîndul ca Adam să guste numai binele. Mai ușor de ispîițit, Eva dă urmare îndemnului lui Satan, corupîndu-l apoi și pe Adam, ațîțată de gîndul că va ajunge în posesia cunoașterii. Slăbiciunea care-și face loc în Adam după păcat, duce la apariția unui dezacord între simțurile și spiritualitatea lui, aceasta din urmă nemaireușind să conducă pe cea dintîi. Astfel se ajunge la ruperea comuniunii firești dintre om și om, în care se face simțită iubirea egoistă de sine a omului.

Apariția concupiscentei în creatură nu este în fond o catastrofă, pentru că ea oferă ei și un prilej de întărire în moralitate. Pornirea spre păcat, luată în sine, nu

14. Pr. Prof. Isidor Todoran, *Starea paradisiacă și cea de după cădere în concepția ortodoxă, romano-catolică și protestantă*, în «Ortodoxia», VII (1955), nr. 1, p. 45.

15. Irineu Mihălcescu, *La Théologie symbolique au point de vue de l'Eglise orthodoxe orientale*, Paris, 1932, p. 252.

16. Sf. Grigorie de Nazians, *Oratio XIV*, în «Sanctum Pascha», Migne, P. 6, t. 36, col. 632 C.

17. *Mărturisirea Ortodoxă*, partea I, răsp. 27, ed. III-a, București, 1930, p. 40.

e păcat, pină ce nu consimte cu ea direct sau indirect voința. Însă concupiscenta are caracter de păcat în cel nebotezat, ea provenind dintr-o voință necurată și stricală. În celbotezat, fiind curățit omul dinăuntru și voința lui sfințită, concupiscenta, neizvorînd din pământ corupt, nu i se impută.

Prezența binelui se manifestă și-n păcat, în care se poate semnala un dublu echivoc. «Păcatul este un amestec, o împreunare contrazicătoare de bine și rău, în amindouă sensurile: al caracterului său echivoc și al opoziției în care stă chiar pentru conștiința păcătosului. Desigur, cu cît echivocul este mai perfect, cu cît păcatul se lasă mai ușor interpretat ca bine, cu cît opoziția binelui față de el e mai puțin auzită de conștiință. Cînd opoziția binelui nu se mai aude în conștiință de loc, binele s-a mutat chiar în păcat, desăvîrșind echivocul. Mai este, se înțelege, și cazul mefistofelic, al ironiei, al nerușinării, cînd nu mai există pentru conștiința celui ce săvîrșește păcatul nici echivocul... Dar stările mefistofelice, de rău pur, cinic, sînt în oameni extrem de rare...»¹⁸.

Zenkovsky explică în mod propriu existența păcatului alături de chipul lui Dumnezeu neștirbit, în noi. Teoria sa evidențiază prezența în noi a forței răului și, în același timp, păstrarea chipului lui Dumnezeu nu numai ca un rest, ci oarecum în integritatea lui. Explicația lui lasă parcă impresia prezenței alternative sau simultane în om a două euri. În felul acesta Zenkovsky se apropie considerabil de concepția romano-catolică, după care prin păcat chipul lui Dumnezeu a rămas în stare pură, pierzîndu-se doar harul.

Creatura în starea de păcat, manifestă două tendințe ce produc o dezbinare care are un caracter de dublă antinomie: «a) ceea ce e rău i se prezintă omului ca bine, și b) binele și răul îl sfîșie ca două tendințe contrare permanente. Cele două antinomii nu sînt însă paralele, ci se îmbină între ele»¹⁹.

Răul și binele se găsesc în mod străin alături în inimă, iar sursa răului este tocmai în această dedublare din inimă. Concupiscenta seamănă în sufletul nostru tulburări, dificultăți, dar ea nu poate introduce în noi o adevărată necesitate sau violență, nu poate ridica liberal nostru arbitru²⁰. Ea nu este păcat decît dacă își pierde măsura, iar aceasta se împlinște numai prin aderarea liberă a voinței, ori, în funcție de chip, omul caută întotdeauna absolutul. Acesta trebuie căutat numai în Hristos, căci altfel păcatul pervertește intenționalitatea sufletului nostru și acesta va merge să găsească absolutul în idoli.

Năzuința naturală a noastră după adevărul divin și după cele bune dovedește că prin păcatul strămoșesc, în noi nu s-a nimic chipul lui Dumnezeu. El a suferit doar o alterare. Acest lucru îl arată Sfînta Scriptură în mai multe locuri. Astfel, Dumnezeu a zis către Noe, deci către omul cel căzut: «Nașteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și-l stăpîniți. Groază și frică de voi să aibă tol ce se mișcă pe pămînt» (Gen. IX, 1—2). Ori, stăpînirea omului asupra lumii se bazează tocmai pe chipul lui Dumnezeu din el. În alt loc citim: «De va vărsa cineva sînge omenesc, sîngele acelaia de mină de om se va vărsa, căci Dumnezeu a făcut omul după chipul său» (Gen. IX, 6). Sfîntul Apostol Pavel zice că bărbatul este «chip și slavă a lui Dumnezeu» (I Cor. XI, 7). Putința noastră de a cunoaște și însuși revelația divină se bazează pe rămășițele chipului lui Dumnezeu din noi. Dacă prin păcatul strămoșesc s-ar fi nimic cu totul chipul lui Dumnezeu, noi am fi incapabili să ne reunim cu Dumnezeu.

18. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae. *op. cit.*, p. 17

19. *Ibidem*, p. 28.

20. Sf. Ioan Gură de Aur, *in Gen., hom. XIII, 1*, Migne, P. 6, t. LIII, col. 509.

II. Urmărilor păcatului strămoșesc asupra trupului

În starea paradisiacă exista o armonie desăvârșită între trup și suflet. Datorită faptului că Adam după cădere a pierdut harul prin păcatul strămoșesc, această armonie a fost desființată și ea, pentru că tocmai harul era cel care o întreținea. Pe de altă parte, atât sufletul, cât și trupul, au suferit o alterare care s-a răsfrint și asupra armoniei reciproce ce exista înainte de cădere.

Încă de la naștere, odată cu energiile vieții se acumulează în trupul omenească și cele ale distrugerii; spiritul omului nu mai stăpânește suficient trupul. «Natura trupească a omului nu a mai ascultat de suflet, ci, dimpotrivă, a început să predomine împotriva regulii; voluptatea a pus stăpânire pe om»²¹. Germeii suferințelor și ai necazurilor se găsesc în orice ființă omenească, iar slăbiciunea corpului, oboseala acestuia și diferitele boli care-l macină vestesc moartea. Aceste însușiri își găsesc o exprimare mai mult sau mai puțin acută în fiecare om și ele constituie izvorul unui nou principiu conducător spre moarte. Slăbiciunea firii noastre este o urmare a păcatului strămoșesc ce poate fi anihilată numai deocădată în ordinea harică, dar nu este păcat personal. Ea se deosebește de păcatele personale care sînt fapte comune sau delict, pe cînd slăbiciunea e și ea păcat, dar în sensul de boală, de creație a răului în comunitate. Dacă ar fi păcat personal, atunci cum ne-am explica faptul că Iisus Hristos, cel neprihănit, a luat asupra Sa «asemănarea trupului păcatului», slăbiciunea firii. Puterea activă a păcatului, nașterea păcătuirii, este condiționată de slăbiciunea naturii noastre. Totuși, ea poate fi redusă și apropiată de starea potențialității²². Suferințele la care este expus Adam după cădere, și transmise nouă sînt variate și cunosc adesea forme grave. Bărbatul trudește aplecat asupra pămîntului și cu greu își dobîndește cele necesare întreținerii vieții. «În sudoarea feții tale îți vei mîncă piineea ta, pînă ce te vei întoarce în pămîntul din care ești luat; căci pămînt ești și în pămînt te vei întoarce» (Gen. III, 19). Femeia resimte parcă mai puternic suferințele vieții; darurile nașterii o chinuiesc.

Moartea este plata păcatului (Rom. VI, 23). Ea ne cuprinde pe noi toți și este o consecință naturală a relației cauzale cu păcatul. Păcatul a generat în sufletul său puterea morții ce zăcea acolo numai ca posibilitate, astfel că moartea fizică a devenit o consecință necesară, a căderii protopărinților, a principiului distrugător introdus în trup prin păcat. Moartea este nu numai aplicarea sancțiunii lui Dumnezeu contra lui Adam vinovatul, dar și mijlocul distrugerii păcatului. Faptul pentru care Dumnezeu a îndepărtat pe Adam de arborele vieții, nu-i aceea că el ar fi vrut să-și distruagă opera. El a vrut în primul rînd să-nimicească păcatul. Acest lucru rezultă și din textul biblic, care ne spune că îndată după cădere, protopărinții noștri au fost îmbrăcați în veșminte de piele: «Apoi a făcut Domnul Dumnezeu lui Adam și femeii lui îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat» (Gen. III, 21). Cît timp trăim păcatul trăiește cu noi și-și întinde rădăcinile în trupul nostru. Chiar după botez, păcatele personale ne înlanțuie. Tunicile de piele de care vorbește Geneza desemnează trupul greoi, muritor. Cînd prin moarte noi vom lepăda îmbrăcămîntea de piele, vom lepăda toate lucrurile adăugite firii noastre adevărate, adică: hrînirea, dorința, boala etc. Îmbrăcămîntea de piele este veșmîntul umilit dat de Dumnezeu oamenilor, în locul veșmîntului gloriei în care erau îmbrăcați și de care au fost privați din cauza păcatu-

21. Sergiu Bulgacov, *Ortodoxia*, trad. de Nicolae Grosu, Sibiu, 1933, p. 134.

22. Idem, *Rugul ce ardea și nu se mistuia*, vol. I, trad. de Ierom. Ierachie, Chișinău, 1935, p. 36-37.

lui strămoșesc²³. Îmbrăcînd pe dreptate umilitul veșmînt, omul a început să pășească pe drumul spre moarte. Aceasta este consecința necesară a greșelii făcute de Adam, este fructul normal al dinamismului păcatului. El ar fi putut evita aceasta, dacă ar fi ascultat de porunca lui Dumnezeu. Întors însă de la cele divine, înclinat spre corupție, el a fost cauza propriei-i căderi în moarte, căci el n-a fost creat spre moarte, ci propria-i voință l-a pierdut. Ca urmare a greșelii lui Adam, chiar și aceia care nu au mîncat din fructul pomului, au devenit muritori. Dar moartea are un caracter medicinal. Așa învață și Sfîntul Grigore de Nissa, care spune că Dumnezeu este olarul care, văzînd desfigurat vasul pe care l-a făcut, îl sparge și-l readuce la fericirea originală, restaurîndu-l prin Înviere²⁴. După cum Adam a fost cauza morții pentru posteritatea sa, așa Hristos este sursa îndreptării: «Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților» (I Cor. XV, 21). Dumnezeu, deși aplică această condamnare la moarte lui Adam și posterității sale, el face mai ales un gest de bunăvoință, decît de indignare. El împiedică prin aceasta ca păcatul să se eternizeze în păcătoși și le oferă acestora, prin gîndul morții apropiate, un mijloc de sfințire pentru viața veșnică.

Și moartea, ca și celelalte urmări, stă în legătură dublă cu păcatul: exterioară și interioară. În primul caz ea apare ca pedeapsă a dreptății dumnezeiești pentru păcat, iar în cel de-al doilea ca urmare naturală a păcatului. Adam putea să nu se supună morții, dacă ar fi ascultat și urmat întocmai voia divină. «Dumnezeu l-a zidit pe om... cu posibilitatea nemuririi. Pe de altă parte, el păcătuiind, a devenit muritor, fapt din care rezultă că omul a fost zidit cu posibilitatea morții prin însăși natura sa, capabil de a muri. Nemurirea, atît după învățătura Cuvîntului lui Dumnezeu, cît și a Sfinților Părinți, nu aparține însăși ființei noastre, care, ca creatură, are existență și viață nu în sine, ci în Dumnezeu Creatorul, unica ființă existentă în sine. Nemurirea este un dar al dragostei și al harului dumnezeiesc, pe care omul îl poate respinge, dar totodată îl și poate primi, dacă în legătura sa cu Dumnezeu, va păstra în sine, în natura sa, zălogul dumnezeiesc al nemuririi, adică chipul lui Dumnezeu»²⁵. Esența concepției biblice despre nemurire se află în Deuteronom XXX, 15.

Moartea, ca plată a păcatului strămoșesc se referă atît la suflet, cît și la trup. Ea se manifestă în trei direcții: moartea spirituală, trupească și veșnică. Prima constă în depărtarea sufletului de Dumnezeu, în ruperea comuniunii cu El. Depărtîndu-se omul de harul ce întreține viața, el intră în moartea spirituală, căci harul e la fel de necesar vieții spirituale, ca aerul și hrana pentru viața trupească. Despărțirea eternă a lui Dumnezeu, este moartea veșnică, ea fiind «o pedeapsă și o umitare a păcatului strămoșesc; aceasta o spune Sfînta Scriptură și se înțelege și de la sine. Sfînta Scriptură învață că... păcatul strămoșesc aduce cu sine condamnarea, pierderea putinței de a intra în cer, pînă ce ne-o procură Iisus Hristos (Rom. V, 16—18 și I Cor. XV, 22). Este evident apoi, că cei care au rupt prin păcat orice legătură cu Dumnezeu, nu se pot împărtăși de mărirea și strălucirea împărăției Lui»²⁶.

Moartea trupească este continuarea morții spirituale. Diferitele cerințe care au scăpat de sub controlul sufletului, se ridică acum și asupra trupului, ducînd organismul spre moarte, prin distrugerea puterilor sale. Moartea a fost contestată de către

23. Sf. Ioan Gură de Aur, *In Gen. hom.* XVI, 5, Migne, P. 6, t. LIII, col. 131.

24. Sf. Grigorie de Nyssa, *Or. cateh.* VIII, Migne, P. 6, t. XLV, col. 33—39.

25. P. Svetlov, *op. cit.*, p. 72.

26. Hristu Andrusos, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, trad. de Pr. Prof. D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 176—177.

unii cretici, dar Sfînta Scriptură o conturează clar, ca o consecință a păcatului strămoșesc. Legea descompunerii și stricăciunii care se aplică naturii fizice, acționează și asupra trupului. Adam devine supus legii naturale care n-avea nici o putere în paradis²⁷. Trupul său era destinat unui alt scop: el trebuia să se perfecționeze paralel cu sufletul și la sfîrșit să devină nemuritor. Dar, să nu uităm că trupul a fost întodeauna mai slab și mai neputincios decît sufletul: «duhul este osîrduitor, iar trupul neputincios» (Matei XXVI, 41). Trupul răpește prea mult de la suflet, pentru că toate procesele trupului se fac în timp și în spațiu (somnul, alimentația, odihna etc.)²⁸. «Trebuia ca Adam însuși să conlucreze cu Ziditorul pentru a ajunge la desăvîrșirea — pe care se cuvenea s-o cîștige numai în libertate și astfel s-o merite»²⁹.

Dacă el ar fi ajuns pînă la asemănarea cu Dumnezeu, ar fi ajuns și la perfecționarea trupului, ca o consecință inevitabilă a perfecționării sufletului

*

Odată cu căderea lui Adam, a căzut și întreaga natură înconjurătoare. Aceasta poate fi privită atît ca urmare firească a păcatului, cît și ca pedeapsă pentru păcat. În primul caz trebuie să privim omul ca centru ontologic al lumii, ca partea cea mai importantă a naturii. Stricăciunea ivită în el trebuia să se răsfrîngă și asupra întregului. Legea păcatului care există în membrele noastre, care produce dezordine în noi, trebuia să se răspîndească și să semene neorînduală și asupra lumii întregi, așa încît acel «bune foarte» în care a fost creată lumea, să nu-l mai cunoaștem noi, urmașii lui Adam. Așa apare după căderea omului o stare tristă a lumii, de stricăciune și suspin. Răul ivit în trupul său, a trecut și asupra lumii, unde el a început să se nască și să se înmulțească la fel ca și-n om. Lumea lui Dumnezeu a devenit lumea care zace întru cel rău și suferință. Izbăvirea lumii este legată de cea a omului. «Lumea s-a îmbolnăvit cu omul și pînă acum întreaga făptură suspină și se chinuiește pentru cel ce a supus-o, așteptînd de la el și a sa izbăvire»³⁰.

Natura nu a fost sortită căderii, ci ea trebuia să străbată procesul unei transfigurări într-o direcție spirituală și ascendentă. Omul deținea încă potențial, chiar după cădere, «puterea de stăpînire asupra naturii. Reactualizarea acestei demnități impunea, însă, o nouă ridicare pe culmea sfințeniei, echivalența paradisiacă a dreptății originare în om, sub raport moral — presupunea reintrarea lui sub ascultarea lui Dumnezeu și fortificarea puterilor sale sufletești, slăbite de păcat. Sfințenia rămînea astfel calea restabilirii dominației spiritului asupra părții simțuale în ființa omului, ceea ce comporta implicit, consecințe asemănătoare și pe plan cosmic, în lumea sensibilă. Aceasta era cheia reluării relațiilor paradisiace cu Dumnezeu și cu firea înconjurătoare și deci a restabilirii ordinii și armoniei primordiale. Și totuși realitatea acestei condiții subiective era determinată de o condiție obiectivă, pe care numai Dumnezeu o putea împlini, prin Întruparea Fiului Său»³¹. De aceea Sfîntul Grigore de Nissa privește Creația și Întruparea ca «două momente complementare ale unuia și aceluiași

27. *Ibidem*, p. 177—178.

28. Prof. Nicolae Chițescu, *Despre îndumnezirea omului*, București, 1938, p. 10.

29. *Idem*, *Teoria recapitulățiunii la Sfîntul Irineu*, București, 1939, p. 128—129.

30. Sergiu Bulgacov, *Rugul ce ardea...*, p. 17.

31. Nicolae V. Stănescu, *Considerații asupra armoniei primordiale și asupra rolului sfințeniei în restabilirea ei*, în «Studii Teologice», X (1958). Seria II, nr. 9—10. p. 535.

elan, primul anunțând pe al doilea, iar acesta completînd pe cel dintîi, îl depășește infinit»³².

Omul, fără a fi creator al lumii este responsabil de soarta acesteia, în virtutea poruncii divine de stăpînire a creaturii «căci omul a fost făcut să stăpînească nu numai peste actele sale și peste simțire... ci și peste totalitatea firii create, oglîndind și în însușirea aceasta pe Dumnezeu, Stăpînul tuturor»³³. Desigur, fiind el însuși creatorul, responsabilitatea sa nu depășește limitele corespunzătoare celui ce a fost conceput de Dumnezeu ca și coroană a creației. «Nu-i este dat omului să creeze lumea, dar în puterea situației lui de supremație în această lume, s-a observat că a o altera îi este cu puțință. Din acel moment al creației, cînd s-a zis lui Adam «umpleți pămîntul și-l stăpîniți» (Gen. I, 28) el a devenit ca un fel de tutore responsabil al creației, așa încît propria-i autohotărîre este și soarta întregii lumi. În felul acesta, el fără a fi creator al lumii, s-a văzut totuși participant responsabil în ce privește soarta acesteia»³⁴. E ca și cum un artist celebru ar încredința, să zicem, cel mai frumos tablou al său, unei persoane apropiate și de încredere, spre păstrare și îngrijire, pentru o vreme oarecare. Persoana respectivă devine responsabilă de soarta tabloului, fără a fi creatorul lui și ea va trebui să-l prezinte adevăratului creator la timpul potrivit, în cea mai perfectă stare. Numai că lucrurile se complică în relația om-lume, deoarece soarta tabloului nu poate fi legată de căderea sau ridicarea persoanei; pe cînd omul este față de lume, centrul ei ontologic.

Căderea morală a omului a alterat și bunele raporturi ce le avea față cu natura, acestea devenind anormale. Ele nu urmăresc acum altceva, decît interesul îngust al omului. Pe de altă parte, pămîntul este lipsit de perfecțiunile ce-i aparțineau, cum ar fi, de pildă, productivitatea. El nu mai poate oferi desfătarea și liniștea pe care o procura primilor oameni, raiul, acel loc real de pe pămînt, în care protopărinții au petrecut într-o stare fericită. Raiul era înzestrat cu pomi producători de fructe frumoase, cu plante, cu riuri și cu toate bunătățile pămîntului. Sfinții Părinți privesc raiul în înțeles senzual, spiritual sau senzual-spiritual. Sfînta Scriptură vorbește despre rai și cînd se referă la fapte ulterioare căderii. Astfel Iisus a zis tilharului credincios de pe cruce: «astăzi vei fi cu Mine în rai» (Luca XXIII, 43), iar în Apocalipsă II, 7 Duhul zice bisericilor: «Celui ce va birui îi voi da să mănînce din pomul vieții care este în raiul lui Dumnezeu». Desigur, raiul din aceste locuri nu vizează locuința protopărinților, ci locul în care vor petrece sfinții și dreptii, în fericirea cea cerească de dincolo de mormînt.

Alungarea lui Adam din rai s-a făcut pentru ca el să simtă greutatea muncii (și-n rai muncea însă munca de aici era ușoară și plăcută). El va trebui să-și cîștige existența «întru sudoarea feții». Alungarea lui din rai nu este însă decît un exil. Urmașii lui încercînd greutățile și convingîndu-se de starea tristă în care se află, vor lupta cu toate puterile pentru a se reîntoarce la Dumnezeu.

Ideea despre căderea naturii odată cu omul o găsim și-n Sfînta Scriptură, unde se afirmă că «dorirea făpturii așteaptă descoperirea fiilor lui Dumnezeu. Căci făptura a fost supusă deșertăciunii — nu de voia ei, ci din cauza aceluia care a supus-o cu nădejdea că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să se bucure de libertatea mării fiilor lui Dumnezeu. Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri pînă acum» (Rom. VIII, 19—22). Învățătura creștină despre «un cer nou și un pămînt nou» exprimă și ea aceeași idee.

32. Jérôme Gaith, *La conception de la liberté chez Grégoire de Nysse*, Paris, J. Vrin, 1953, p. 387. 33. Nicolae V. Stănescu, *op. cit.*, p. 534. 34. *Ibidem*, p. 19.

Privind căderea naturii odată cu omul, sub aspectul pedepsei divine, aceasta nu este numai un act juridic de dreptate divină, ci este expresia contopirii dreptății lui Dumnezeu cu dragostea Sa. Dumnezeu a vrut să ofere omului mijlocul vindecării sale și de aceea a schimbat înțelepțește mediul lui de viață, acesta devenind aidoma unui spital în care omul are posibilitatea să se vindece de răul în care se introdusese de bunăvoie. Punind Dumnezeu pe Adam în fața unor noi și aspre condiții de viață, El nu l-a despuiat de toată considerația și nici nu i-a luat puterea de a face față acestora. Faptul că stăpînirea sa asupra animalelor a slăbit, nu contrazice afirmația de mai sus, deoarece au fost smulse de sub stăpînirea sa numai animalele care nu-i erau atât de necesare pentru existență. Celelalte tot le-a lăsat omului pentru a-i fi de folos. Mărginirea stăpînirii omului asupra creaturilor se datorește întunecării și slăbirii chipului lui Dumnezeu din Adam de după cădere, după cum stăpînirea deplină peste întreg pămîntul, pe care o avea înainte de cădere se baza pe chipul lui Dumnezeu. De aceea viețuitoarele nu-l mai recunosc pe Adam cel căzut ca regele lor și nici el nu se mai simte integru în această postură. Căzînd din comuniunea cu Dumnezeu, el s-a schimbat și poziția lui în lumea externă, lumea care cuprinde creatura văzută și cea spirituală³⁵. Pămîntul, care avea menirea de a produce din belșug toate cele necesare, din cauza păcatului lui Adam, a fost blestemat pe bună dreptate, spre a-i procura griji. Acum pămîntul îi solicită omului o muncă sporită. «Blestemat să fie pămîntul pentru tine. Spini și pălămidă îți va rodi el și te vei hrăni cu iarba cîmpului» (Gen. III, 18).

Natura solicită încordarea sporită a protopărinților noștri spre a se putea apăra și feri de elementele ei fizice și de animale și spre a recuceri stăpînirea asupra ei, care-o avea la început pe drept. Așadar, natura s-a schimbat profund, atât în ea însăși, cît și cu referire la om. Esența deșertăciunii făpturii, «aceasta nu se exprimă în Sfînta Scriptură și nu se poate determina... cu alt mai puțin cu cît noi nu cunoaștem starea ei cea originală, pînă la căderea omului»³⁶.

În ce privește raportul omului cu lumea nevăzută, omul s-a supus influențelor ingerilor căzuți și stăpînului lor; pămîntul devine, de asemenea, un alt cuprins al lor. Dacă nu era păcatul lui Adam, lumea ar fi fost cu totul alta și nu s-ar fi supus deșertăciunii.

Lumea va scăpa odată cu omul din sclavia răului, deoarece omul n-a căzut cu desăvîrșire de la Dumnezeu.

Sfinții Părinți vorbesc de doi factori, exponenți-ai sfințeniei, care condiționează restabilirea armoniei primordiale: ascultarea de Dumnezeu și curăția. Prima «echivalează cu o reintegrare a omului — prin Iisus Hristos — în ordinea stabilită de Ziditor și o continuă activare în sensul restabilirii armoniei primordiale...»³⁷.

Prin cea de-a doua — curăția — omul experimentează roadele împăcării cu Dumnezeu. Ea se oglindește față de lume în puterea ce o exercită din nou sufletul curat asupra firii. Curăția sufletească se vede cu deosebire la sfinți. Nevinovăția și bunătatea multora dintre ei, au operat în firea necuvîntătoarelor o puternică transformare în sensul readucerii acestora la formele paradisiace de manifestare³⁸.

Alături de acțiunea transfiguratoare pe care omul o poate exercita asupra lumii materiale neînsuflețite pe calea sfințeniei, mai este și cea exercitată pe calea muncii.

35. Iosif Olariu, *Manual de Teologie Dogmatică Ortodoxă*. Caransebeș, 1907, p. 318.

36. Al. Comoroșan, *op. cit.*, p. 325.

37. Nicolae V. Stănescu, *op. cit.*, p. 538.

De aceea munca pusă în slujba binelui primește în creștinism, alături de valoarea ei soteriologică, o înaltă semnificație cosmică.

Munca nu trebuie privită ca ceva izolat de sfințenie; dimpotrivă, ea constituie un aport substanțial la realizarea sfințeniei, fiind un mijloc eficace pentru urcușul duhovnicesc spre sfințenie. Dacă suspinele negrăite ale firii mai persistă e tocmai pentru că sfințenia e numai o realitate realizată sporadic³⁹.

Păcatul strămoșesc la Maica Domnului

Prin originea sa naturală din Adam, Maica Domnului are în sine păcatul strămoșesc ca slăbiciune. Ea este însă liberă de orice păcat personal, datorită harului divin. Dovada existenței slăbiciunii naturii la Maica Domnului, este, prin excelență, moartea Sa. Era desigur ușor pentru atotputernicia lui Dumnezeu să o scutească de acest deznodământ general omenească. Dar «în moarte providențial a fost arătată slăbiciunea naturii omenești, care înfrîntă a fost în slăvita ei înviere»⁴⁰.

Biserica romano-catolică a oficializat în 1854, contrar evidenței religioase directe, dogma imaculatei concepții.

Fericitul Augustin răspundea lui Iulian care-l acuza pentru doctrina sa privitoare la păcatul originar, că «nu vom atribui pe Maria diavolului în rațiunea nașterii sale; pentru că această rațiune a nașterii este ștearsă prin harul renașterii»⁴¹.

Doctrina ce excepta pe Maica Domnului de la păcatul strămoșesc, a fost respinsă de marii scolastici.

Toma de Aquino învață că Sfânta Fecioară a fost sfințită de la sinul mamei sale, ori atunci păcatul nu i-a fost cu totul străin, dar el a fost limitat în manifestarea și activitatea sa⁴². Teologia romano-catolică a fost constrinsă să dovedească libertatea de păcatul strămoșesc a Maicii Domnului și, de aceea, a trebuit, contrar datelor Sfintei Scripturi, să nege și legătura dintre moarte și păcatul strămoșesc. Maica Domnului, fiind liberă de păcatul originar, trebuia să fie liberă și de slăbiciunea omenească și de moarte, adică să petreacă în starea paradisiacă în mijlocul lumii neparadisiace.

Învățătura ortodoxă, în conformitate cu datele Sfintei Scripturi, afirmă că păcatul strămoșesc exista în Sfânta Fecioară numai ca o latență, ca încercare a naturii noastre. Poziția Sfintei Fecioare față de ispitiri, e asemănătoare cu a Domnului Iisus Hristos în care noi «nu avem Arhiepiscop care să nu poată suferi cu noi în slăbiciunile noastre, ci ispitit întru toate după asemănarea noastră, afară de păcat» (Evrei IV, 15).

Despărțirea slăbiciunii de păcătuire care a existat prin excelență în Hristos cel Întrupat, «o avem noi și în Fecioara Maria, cu acea deosebire că, în Dumnezeu-omul a fost ajunsă această biruință nu numai prin sfințirea harică a naturii umane, ci și prin puterea Dumnezeului Întrupat, însă în omul-Maria aceasta s-a arătat în întregime consecință a harului celui atotajutător ce sfințește natura umană, consecință a urcărilor omenești, către maternitatea divină»⁴³.

39. *Ibidem*, p. 545.

40. Sergiu Bulgacov, *Rugul ce ardea...*, p. 35-36.

41. Fer. Augustin, *Operts imperfecti contra Iulianum*, 4, CXXII, Migne, P. L., t. XLV, col. 1418: «Non transcribimus diabelo Mariam conditione nascendi; sed ideo quia ipsa conditio solvitur gratia renascendi».

42. Panagiotis N. Trembelas, *Dogmatique de l'Eglise Orthodoxe Catholique*, tome premier, traduction français par l'Archimandrite Pierre Dumont, Edition de Chevetogne Desclée de Brouwer, 1966, p. 626.

43. Sergiu Bulgacov, *Rugul ce ardea...*, p. 46.

Iisus Hristos a avut un raport unic față de trupul păcatului, ca jertfă necondițională a iubirii. Oarecare jertfelnicie este evidentă însă și la Maica Domnului, care a primit la naștere nu numai asemănarea, ci chiar trupul păcatului⁴⁴.

Faptul că Sfânta Fecioară a fost liberă de orice păcat personal, prin harul dumnezeiesc și prin libertatea Sa personală, face ca la Sfânta Fecioară păcatul strămoșesc să aibă putere numai ca slăbiciune a naturii omenești, prea slabă pentru a-i provoca o cit de mică neprihănire.

Potrivit doctrinei ortodoxe Sfânta Fecioară «nu s-a născut fără păcatul strămoșesc, ci s-a curățit de acest păcat prin Duhul Sfânt care lucra asupra ei *din Cuvîntul dumnezeiesc în momentul cînd s-a atîns de ea, începînd a-și face trup din ea. Deci și ea primește mîntuirea tot prin Hristos, căci prin el a venit mîntuirea a toată lumea...*»⁴⁵. Ea nu e nici împreună-răscumpărătoare și nici împreună-mijlocitoare cu Hristos pentru noi, căci «unul e Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: cel ce s-a făcut om: Hristos Iisus (I Tim. II, 5). Ea însăși a fost răscumpărată prin Fiul Ei.

*
* * *

Păcatul strămoșesc a dus la alterarea chipului lui Dumnezeu în om; la slăbirea și pierderea armoniei funcțiunilor lui spirituale, dar nu și la nimicirea acestora.

Elementele distrugerii izvorîte din păcatul strămoșesc au pătruns în trupul omului, ducîndu-l spre moarte. Dar, prin Iisus Hristos el este refăcut în acel «templu al Duhului Sfînt» de care vorbește Sfîntul Apostol Pavel.

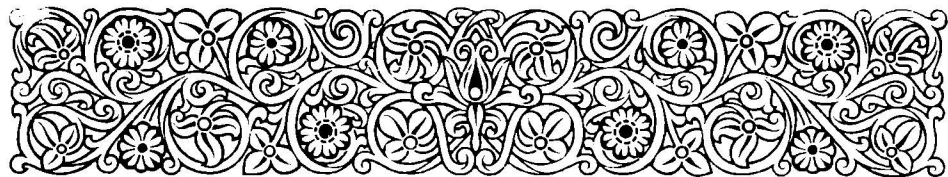
Potrivit învățăturii ortodoxe, noi toți ne naștem cu păcatul strămoșesc, ca descendenți naturali ai protopărinților. Unica excepție o constituie Iisus Hristos, care s-a născut pe cale supranaturală.

Urmările păcatului strămoșesc trebuie privite sub două aspecte: ca fiind născute din păcat și ca pedepse divine. Ele își pierd caracterul de pedeapsă prin mîntuirea în Hristos, devenind acum imbalduri spre întărirea în bine.

Doctorand DOREL POGAN

44. *Ibidem*, p. 47.

45. Comunicatul Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în «Ortodoxia», II (1950), nr. 4, p. 500.

DOCUMENTARE

În vremea arhipăstoririi
Prea Fericitului Părinte Patriarh
Justinian

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTEI MITROPOLITANE „GLASUL BISERICII”

(Continuare)

N

NAȚIONALITATE

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Cugetări morale românești: ...Naționalitate..* (G.B., XXVI (1967), nr. 9—10, p. 936).

NECROLOGURI

I. — LA PROHODIREA UNOR IERARHI STRĂINI

Anatolie Zarea, *Mitropolitul Nicolae de Krutița și Kolomna (Necrolog)*: (G.B., XXI (1962), nr. 7—8, p. 812—824).

II. — LA PROHODIREA UNOR IERARHI AI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

1. Arhiepiscopi și Mitropoliți

(Autorul nesemnat), † *Mitropolitul Nicolae Bălan*: (G.B., XIV (1955), nr. 7—8, p. 485—487).

Pr. Slan C. Dimancea, *La trecerea din viața aceasta a mitropolitului Sebastian al Moldovei*: (G.B., XV (1956), nr. 10, p. 499—502).

(Autorul nesemnat), † *Mitropolitul Elrem Enăccescu (21 mai 1893—5 decembrie 1968)*: (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1242—1244).

2. Episcopi

(Autorul nesemnat), *Solemnitatea înmormântării Prea Sfințitului Arhiercu Dr. Veniamin Pocitan*: Fost vicar-patriarhal (G.B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 238—240).

III. — LA PROHODIREA UNOR PREOȚI, MARI FIGURI CĂRTURARE CONTEMPORANE

A. Lefter, *La moartea academicianului preot Gala Galaction* (G.B., XX (1961), nr. 3—4, p. 358—360).

IV. — LA PROHODIREA UNOR CLERICI ȘI LAICI CU FUNCȚII ADMINISTRATIVE
IN BISERICA ORTODOXA ROMÂNĂ

1. Din Arhiepiscopia Bucureștilor

a) *Consilieri*

(Autorul nesemnat), *Pomenirea unui ales preot al Capitalei — Preotul George I. Negulescu* (25 ian. 1873—6 ian. 1947): Consilier patriarhal și paroh al bisericii Enei din Capitală (G.B., XVI (1957), nr. 7, p. 54—59).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, † *Preotul Alexandru Săvulescu*: Consilier patriarhal și deservent la biserica Sf. Spiridon-Nou din Capitală (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 459—462).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Gheorghe Iordăchescu*: Consilier patriarhal și slujitor la biserica Buna-Vestire-Belu din București (Rev. cit., p. 462—465).

b) *Inspectori eparhiali*

(Autorul nesemnat), † *Preotul Marius Constantinescu*: Inspector eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor și paroh al Bisericii Boteanu din Capitală (G.B., XII (1953), nr. 8, p. 507—512).

(Autorul nesemnat), *Parastasul preotului Marius Constantinescu* (G.B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 349).

c) *Secretari eparhiali*

(Autorul nesemnat), † *Arhidiaconul Iordan Niculescu*: Secretar la Sectorul cultural și cel social de la Arhiepiscopia Bucureștilor (G.B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1302—1305).

d) *Protopopi*

(Autorul nesemnat), *O pioasă comemorare*: Pomenirea preotului Gh. Georgescu-Silvestru, fost protopop al Capitalei și deservent la biserica Sf. Silvestru din București (G.B., XII (1953), nr. 1, p. 51—52).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Dr. Traian Costea*: Protoiereu al Capitalei și slujitor la biserica Izvorul Tămăduirii din București (G.B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 140—141).

Diac. M. Teodoru, *O pioasă comemorare*: Pomenirea preotului Teodor Economu, fost protopop al județului Ilfov și slujitor la biserica Sf. Vineri-Herasca din Capitală (G.B., XII (1953), nr. 5—7, p. 428—430).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Gheorghe Diculescu*: Protopop și slujitor la biserica Popa Nan din Capitală (G.B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 161—162).

Pr. Al. N. Constantinescu, † *Protoiereul Gheorghe Diculescu (Doi ani de la moartea sa)*: (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1245).

(Autorul nesemnat), † *Protopopul Teodor Rădulescu*: Slujitor la biserica Precupeții Vechi din Capitală (G.B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1300—1302).

(Autorul nesemnat), *S-a mutat la Domnul protoiereul Dimulescu*: Parohul bisericii Domnești din Cîmpulung și protoiereul fostului județ Muscel (G.B., IX (1950), nr. 4—5, p. 93—95).

Pr. I. Moraru-Bușteni, † *Protoiereul Vasile Hăisan*: Paroh al parohiei Sinaia și protoiereu al fostului raion Cîmpina (G.B., XXV (1966), nr. 1—2, p. 169).

e) *Din alte funcții administrative*

(Autorul nesemnat), † *Arhitectul Dumitru Ionescu-Berechet*: (G.B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1305—1306).

V. — LA PROHODIREA UNOR PREOȚI ȘI LAICI, CADRE DIDACTICE ALE INSTITUȚIILOR NOASTRE TEOLOGICE

1. De la Institutele Teologice Universitare

a) *Din Capitală*

(Autorul nesemnat), *Popas la o biserică din Capitală*: Pomenirea preotului profesor Haralambie Roventă, la biserica «Sf. Maria-Ghencea» din Capitală (G.B., IX (1950), nr. 3, p. 68—70).

(Autorul nesemnat), *La moartea profesorului Dimitrie G. Boroianu*: (G.B., X (1951), nr. 10—12, p. 48—50).

(Autorul nesemnat), † *Profesorul Gheorghe I. Arghiropol*: (G.B., XI (1952), nr. 1—3, p. 48—50).

(Autorul nesemnat), *Pomenirea profesorului Gheorghe Arghiropol († 12. II. 1952)*: (G.B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 237).

(Autorul nesemnat), † *Preotul profesor Ioan Popescu-Mălăești*: (G.B., XII (1953), nr. 4, p. 245—248).

(Autorul nesemnat), † *Preot profesor Dr. Nicolae Timuș*: (G.B., XIV (1955), nr. 7—8, p. 485).

Teodor N. Manolache, † *Șerban Ioncsu*: (G.B., XVI (1957), nr. 4—5, p. 311—319).

Pr. Prof. Ene Braniște, † *Preotul prof. Grigorie Cristescu*: (G.B., XX (1961), nr. 5—6, p. 559—563).

(Autorul nesemnat), † *Preotul profesor Alexandru Severin*: (G.B., XXI (1962), nr. 3—4, p. 411—417).

Gheorghe Alexe, *La moartea părintelui profesor Niculae M. Popescu*: (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 380—382).

(Același autor), *Trecerea spre cele veșnice a preotului Grigore Costea*: (G.B., XXII (1963), nr. 7—8, p. 793—797).

b) *Din alte localități ale țării*

(Autorul nesemnat), † *Iconom stavrofor Serghie Bejan*: Director de Seminar și profesor la fosta Facultate de teologie din Iași (G.B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 346—347).

2. De la Seminarile Teologice

a) *Din Capitală*

Pr. Grigorie Cristescu, *Părintele arhimandrit Iuliu Scriban*: (G.B., VIII (1949), nr. 1—2, p. 109—113).

(Autorul nesemnat), *S-a stins din viață preotul Vasile Ionescu, fost director al Seminarului Central*: (G.B., IX (1950), nr. 4—5, p. 89—92).

(Autorul nesemnat), † *Prof. Ioan Gh. Cristescu*: (G.B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1136—1137).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Stan R. Coman*: Pedagog al Seminarului teologic din București (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 688—689).

b) *Din Buzău*

Pr. M. Negulescu, † *Preotul George Marinescu* : Profesor și director la Seminarul teologic din Buzău (G.B., XIX (1960), nr. 9—10, p. 871—874).

c) *Din Iași*

(Aatorul nesemnat), † *Preotul Ioan P. Țincoca* : Profesor de teologie în Iași (G.B., XXII (1963), nr. 5—6, p. 575—576).

VI. — LA PROHODIREA UNOR CLERICI DE PAROHII

1. *Din Arhiepiscopia Bucureștilor*a) *Din Capitală*

(Aatorul nesemnat), *S-a stins din viață un vrednic preot al Bisericii noastre* : Stan Pristol — parohul bisericii Icoana din Capitală (G.B., VIII (1949), nr. 9, p. 35—41).

(Aatorul nesemnat), *La moartea unui vrednic preot* : Preotul Alexandru D. Popescu, de la biserica Oborul-Nou din Capitală (G.B., IX (1950), nr. 1—2, p. 58—59).

(Aatorul nesemnat), *Popas la o biserică din Capitală* : Decesul preotului Marin Gheorghe de la biserica «Sf. Maria-Ghencea» (G.B., IX (1950), nr. 3, p. 68—70).

(Aatorul nesemnat), *Incetarea din viață a preotului Gheorghe Gheorghiu de la biserica «Dobroteasa» din București* : (G.B., X (1951), nr. 8—9, p. 71).

(Aatorul nesemnat), † *Preotul Pavel Guciuja* : Slujitor la biserica Mavrogheni din Capitală (G.B., XII (1953), nr. 4, p. 248—249).

(Aatorul nesemnat), † *Preotul Mihail Harea* : De la parohia Mărcuța din Capitală (G.B., XIII (1954), nr. 11—12, p. 664—665).

(Aatorul nesemnat), † *Preotul pensionar Teodor Caminschi* : Din Capitală (G.B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 241).

(Aatorul nesemnat), † *Preotul Constantin Rădulescu* : De la biserica Sf. Ioan Botezătorul-Ferentari, din Capitală (G.B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 347—348).

(Aatorul nesemnat), † *Preotul Ioan Georgescu — Popa Nan* : Parohul bisericii Popa Nan din Capitală (G.B., XIV (1955), nr. 7—8, p. 482—484).

Pr. P. F. Alexandru, † *Preotul Teodor Georgescu* : Paroh al bisericii Olteni din Capitală (G.B., XIV (1955), nr. 12, p. 757).

Pr. Stan C. Dimancea, † *Preotul Vasile Ionescu* : De la biserica Sf. Ioan Botezătorul din Cartierul Pantelimon (G.B., XV (1956), nr. 1—2, p. 83—85).

Pr. David Popescu, † *Preotul Haralambie Popescu* : Paroh al bisericii Sfinții Voievozi din București (G.B., XV (1956), nr. 12, p. 755—756).

(Aatorul nesemnat), † *Preotul Constantin Preoțescu* : Slujitor pensionar la biserica Precupeții-Vechi din Capitală (G.B., XVI (1957), nr. 12, p. 942—943).

Pr. Grigore N. Popescu, † *Preotul profesor Constantin Minculescu* : De la biserica Sf. Ioan Moși din Capitală (G.B., XVII (1958), nr. 3, p. 284—286).

(Aatorul nesemnat), † *Preotul Iulian Răzescu* : De la biserica Buna Vestire-Belu din Capitală (Rev. cit., p. 286—288).

(Aatorul nesemnat), † *Preotul Mihail Șerpoianu* : Paroh și ctitor al bisericii Po-deanu din Capitală (G.B., XVII (1958), nr. 5, p. 505—506).

(Aatorul nesemnat), *O pioasă comemorare* : Pomenirea preotului Gheorghe Popescu, de la biserica «Izvorul Tămăduirii» din Capitală (G.B., XVII (1958), nr. 9, p. 884—885).

(Aatorul nesemnat), † *Preotul Vasile Hadarag* : Slujitor pensionar la parohia Delea Nouă-Calist din Capitală (Rev. cit., p. 897).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Constantin Bobulescu* : De la biserica Sf. Nicolae-Tabacu din Capitală (G.B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 319).

Pr. C. P. Nițescu, † *Preotul Icon. Stavrofor Constantin Dinescu* : De la parohia Schitul Măgureanu din București (G.B., XIX (1960), nr. 3—4, p. 347—348).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Dumitru Cristescu* : De la biserica Sfânta Vineri-Herasca din București (G.B., XIX (1960), nr. 9—10, p. 862—864).

Pr. Virgil Godeanu, † *Preotul Grigore N. Popescu* : Parohul bisericii Hagiu din București (G.B., XXI (1962), nr. 3—4, p. 410—411).

Pr. P. Toporaș, † *Preotul Gheorghe Ciosu* : De la parohia Foișor din București (G.B., XXI (1962), nr. 11—12, p. 1191—1192).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Ioan Florescu* : Slujitor la biserica Sf. Mina și în ultima vreme îmbisericit la biserica Hagiu — ambele biserici din Capitală (G.B., XXII (1963), nr. 5—6, p. 576—577).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Petre Popescu* : De la parohia Buna Vestire-Belu din Capitală (G.B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 959—960).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Ioan Popescu-Călinești* : Slujitor al bisericii Sf. Vineri-Nou din Capitală (G.B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 960—961).

(Autorul nesemnat), † *Preotul iconom stavrofor Sebastian Vlădescu* : De la parohia Băneasa din Capitală (G.B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 142).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Marin B. Nicolau* : De la biserica Sf. Dumitru-Colentina din Capitală (G.B., XXIII (1964), nr. 3—4, p. 381—382).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Alexandru Dragomirescu* : Slujitor la biserica Sf. Treime-Tei din București (G.B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 610—611).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Gheorghe Alexandrescu* : De la biserica Floreasca din Capitală (Rev. cit., p. 611—612).

Pr. N. N., *Preotul Dr. Ioan Vască* : Parohul bisericii Icoana din Capitală (G.B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 950—952).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Athanasie Popescu* : De la biserica «Sfânta Vineri-Herasca» din București (Rev. cit., p. 952).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Nicolae Runceanu* : Slujitor al bisericii «Sfânta Vineri-Herasca» (G.B., XXIV (1965), nr. 1—2, p. 155—156).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Dumitru Popescu* : Slujitor la biserica Sf. Ioan Botezătorul din București (G.B., XXV (1966), nr. 1—2, p. 170).

N. I. Ș., † *Preotul Dumitru Teodorescu* : Slujitor al bisericii Albă-Postăvari din Capitală (G.B., XXV (1966), nr. 5, p. 563—564).

(Autorul nesemnat), † *Preotul iconom stavrofor Vasile Bărbierul* : Preot pensionar de la parohia Cotroceni din Capitală (G.B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1133—1134).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Aurel Z. Dumitrescu* : de la parohia Dărăști-Filipescu din Capitală (Rev. cit., p. 1134—1135).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Popescu Alexandru-Doamna* : Parohul bisericii Doamna din Capitală (G.B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 182—184).

Pr. David Popescu, † *Preotul Simion Neaga* : Parohul bisericii «Sf. Nicolae» din București (Rev. cit., p. 690—693).

b) Din județul Ilfov

Pr. Toma Păcuraru, *Necrolog* : La prohodirea preotului pensionar Constantin Dobrescu de la parohia Stupinele din comuna Chirnovi (județul Ilfov) (G.B., IX (1950), nr. 7—8, p. 90—91).

Diac. S. Iacobeanu, † *Preotul Nicolae Popescu*: De la biserica Sfânta Treime-Smârda din oraşul Giurgiu (G.B., XII (1953), nr. 11, p. 693).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Nicolae Madan*: Slujitor la parohia din comuna Pietrele (fostul raion Giurgiu) (G.B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 372—373).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Ioan Comănescu*: De la parohia Drăgoeşti (fostul raion Brăneşti) (G.B., XIII (1954), nr. 6—7, p. 358—359).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Petre Cernescu*: De la parohia Biţina (din fostul raion Brăneşti) (*Rev. cit.*, p. 348).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Petre Cernescu*: de la parohia Biţina (din fostul raion Brăneşti) (G.B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 348).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Vadim Crocos*: De la parohia Chiroiu (din fostul raion Brăneşti) (G.B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 664—665).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Marin Georgescu*: De la parohia Bolintinul din Deal II (din fostul raion Domneşti) (G.B., XVI (1957), nr. 4—5, p. 321—322).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Teodor Drăghicescu de la parohia Brăneşti*: (G.B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 320).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Petre Gavrilă de la parohia Frunzăneşti-Brăneşti*: (*Rev. cit.*, p. 321).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Ioan Cherciu*: De la parohia Afumaţi II, comuna Afumaţi (judeţul Ilfov) (G.B., XXI (1962), nr. 5—6, p. 623—624).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Mincu Popescu*: De la parohia Fierbinţi-Tîrg (din fostul raion Snagov) (G.B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 663—664).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Mircea Popescu*: De la parohia Borăneşti din judeţul Ilfov (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 689—690).

c) Din judeţul Ialomiţa

(Autorul nesemnat), † *Preotul Gheorghe Dumitrescu*: De la parohia Sălcioara, comuna Raşi (din fostul raion Lehliu) (G.B., XII (1953), nr. 12, p. 766).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Teodor M. Minculescu*: De la parohia Muntenii-Buzău (din fostul raion Slobozia) (G.B., XIII (1954), nr. 9—10, p. 495).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Teodor Enache*: De la parohia Borduşelu (din fostul raion Slobozia) (G.B., XXIV (1965), nr. 5—6, p. 553—554).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Nicolae Gheorghe*: Deservent la biserica parohiei Ciocăneşti-Mărgineni, comuna Ciocăneşti, judeţul Ialomiţa (G.B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 185).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Ştefan Toma de la parohia Hagieni-Feteşti*: (G.B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 320).

d) Din judeţul Teleorman

(Autorul nesemnat), *Moartea unui preot tînr*: Preotul Alexandru Sitaru, paroh la parohia Suhaia II (judeţul Teleorman) (G. B., IX (1950), nr. 7—8, p. 91—92).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Nicolae Tăndănescu*: Preot pensionar, slujitor în ultima vreme la parohia Năsturelu (din fostul raion Zimnicea) (G. B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 143).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Nicolae Ionescu*: Deservent la parohia Răsucenii de Jos (din fostul raion Alexandria) (G. B., XII (1953), nr. 2—3, p. 181—182).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Grigore Iosub*: De la parohia Sf. Nicolae din oraşul Alexandria (G. B., XII (1953), nr. 11, p. 693—694).

(Autorul nesemnat), † *Preotul I. Profeşcu*: De la parohia Răsmireşti (G. B., XVI (1957), nr. 12, p. 940—941).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Popescu T. Dumitru*: De la parohia Talpa (din fostul raion Videle) (G. B., XXVI (1967), nr. 7—8, p. 850).

Pr. I. C., *† Preotul Gheorghiu Stelian*: De la parohia Tătăraștii de Sus, județul Teleorman (G. B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1241—1242).

e) Din județul Argeș

(Autorul nesemnat), *S-a mutat la Domnul protoiereul Dimulescu*: Parohul bisericii Domnești din Cîmpulung-Muscel, județul Argeș (G. B., IX (1950), nr. 4—5, p. 93—95).

(Autorul nesemnat), *† Iconomul Nicolae Popescu*: Preot pensionar din satul Capul Coastei, comuna Mălul cu Flori (din fostul raion Muscel) (G. B., XI (1952), nr. 1—3, p. 50).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Ion Eana*: Paroh al bisericii Bădeni — Ungureni (din fostul raion Muscel) (G. B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 343).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Alexandru Dragomirescu*: Din comuna Piscului (din fostul raion Muscel) (G. B., XVI (1957), nr. 4—5, p. 319—320).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Filip Nicolescu*: Paroh al bisericii Birzești-Vulturești (din fostul raion Muscel) (G. B., XVI (1957), nr. 12, p. 941—942).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Nicolae Nițescu de la parohia Boteni-Muscel*: (G. B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 321).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Bucur Stratalogea*: De la parohia Sf. Ilie din orașul Cîmpulung-Muscel (G. B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 564—565).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Ion Rădoi*: De la parohia Bughea de Jos (din fostul raion Muscel), (G. B., XXV (1966), nr. 9—10, p. 931—932).

(Autorul nesemnat), *Preotul Gheorghe Boteanu-Voinești-Muscel*: Prohodirea preotului de la parohia Voinești-Muscel (G. B., XXVIII (1969), nr. 9—10, p. 1085—1086).

(Autorul nesemnat), *† Preotul econom stavrotor Ilie Cercel*: Paroh al bisericii Priboenii de Sus (din fostul raion Topoloveni) (G. B., XVI (1957), nr. 10—11, p. 785—786).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Niță I. Nicolescu*: Parohul bisericii din satul Călugărița, comuna Gîmbocata (din fostul raion Găești) (G. B., XXV (1966), nr. 3—4, p. 356—357).

Pr. Marin M. Braniște, *† Preotul Ion Vasilescu-Rucăr*: De la parohia Rucărul de Jos (G. B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 904—905).

f) Din județul Dîmbovița

(Autorul nesemnat), *† Preotul Vasile Ruginđ*: De la biserica Sf. Ilie din Găești (G. B., XIII (1954), nr. 4—5, p. 267—268).

Arhid. Iordan Niculescu, *† Preotul Ilie N. Popescu*: Parohul parohiei Putești (din fostul raion Găești), (G. B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 160).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Iancu Cristescu*: Slujitor la parohia Glogoveanu (din fostul raion Găești) (G. B., XXV (1966), nr. 3—4, p. 358).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Nicolae Popescu-Glodeni*: Din comuna Glodeni (din fostul raion Pucioasa) (G. B., XV (1956), nr. 6—7, p. 365).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Alexandru Popescu-Hăbeni*: Slujitor în ultima vreme la biserica «Oborul Vechi» din orașul Tîrgoviște (G. B., XVI (1957), nr. 6—7, p. 475—476).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Gheorghe N. Popescu*: De la parohia Stănești (din fostul raion Răcari) (G. B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 953).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Chiriac Nicolescu*: De la parohia Poiana de Jos (din fostul raion Răcari) (G. B., XXVI (1967), nr. 7—8, p. 848—849).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Mihail Gavrilă*: De la parohia Buciumeni (din fostul raion Răcari) (Rev. cit., p. 849—850).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Nicolae Călinescu*: De la parohia Corbii Mari (din fostul raion Titu) (G. B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 371—372).

Pr. Ștefan Săvulescu, *† Preotul Teodor Mateescu*: De la parohia «Sf. Voievozi» din comuna Ederile, județul Dimbovița (G. B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 1064—1065).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Nicolae A. Popescu*: Slujitor al bisericii Adormirea Maicii Domnului din comuna Serdanu, județul Dimbovița (G. B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 185—186).

(Autorul nesemnat), *† Preotul iconom stavrotor Ioan Falculete*: Parohul parohiei Vălenii de Sus, județul Dimbovița (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 686).

g) Dîn județul Prahova

(Autorul nesemnat), *Moartea unui preot tânăr*: Preotul Aurel Dumitrescu, parohul de la parohia Teșila (din fostul raion Sinaia) (G. B., XI (1952), nr. 8—10, p. 450).

(Autorul nesemnat), *Moartea unui vrednic preot*: Preotul Ioan Mircescu de la parohia Gura Vitioarei (Protoieria Vălenii de Munte-Prahova) (G. B., IX (1950), nr. 3, p. 82—84).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Nicolae Medianu*: Parohul bisericii Drajna de Jos (din fostul raion Teleajen) (G. B., XII (1953), nr. 8, p. 512).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Ioan St. Vasilescu*: Preot pensionar, fost paroh al bisericii din comuna Slon (din fostul raion Teleajen) (G. B., XXV (1966), nr. 3—4, p. 357—358).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Ilie Dumitru*: De la parohia Sf. Anton-Bereasca din Ploiești (G. B., XII (1953), nr. 8, p. 505—506).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Vicențiu Pop*: De la parohia Sf. Vineri din Ploiești (Rev. cit., p. 506—508).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Dumitru Ștefănescu*: De la biserica Sf. Spiridon din orașul Ploiești (G. B., XVI (1957), nr. 4—5, p. 320—321).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Victor N. Toma*: De la parohia Ploieștiori, orașul Ploiești (G. B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 379—380).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Gheorghe Mitroiu*: De la parohia Sf. Atanasie din orașul Ploiești (G. B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 903—904).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Aurel Popescu*: Parohul bisericii «Sf. Împărați» din orașul Ploiești (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 687).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Teodor Costache*: De la parohia Lipănești (din fostul raion Ploiești) (G. B., XIII (1954), nr. 6—7, p. 359).

Pr. Const. Nichita, *† Preotul Ioan Vlaiculescu*: Paroh al bisericii Scăeni (din fostul raion Ploiești) (G. B., XVI (1957), nr. 12, p. 940).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Dumitru Sloicescu*: De la parohia Finta (din fostul raion Ploiești) (G. B., XVII (1958), nr. 1—2, p. 176).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Ioan Nicolescu*: De la parohia Rifov (din fostul raion Ploiești) (G. B., XVII (1958), nr. 3, p. 288).

(Autorul nesemnat), *† Preotul Radu Brezeanu*: Parohul bisericii din Ologeni (din fostul raion Ploiești) (G. B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 143—144).

Pr. D. C., *† Preotul Ioan I. Dobrin*: De la parohia Țigănia-Stoenești, comuna Țirgșorul Nou-Ploiești (G. B., XXIV (1965), nr. 5—6, p. 553).

Pr. Victor Rădulescu-Ploiești, *† Preotul Mihail Șerbănescu*: Parohul bisericii din comuna Călinești (din fostul raion Cîmpina) (G. B., XX (1961), nr. 5—6, p. 564).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Constantin Stănescu*: Parohul parohiei Ghirdoveni I (din fostul raion Cîmpina) (G. B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1135—1136).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Ioan Moisescu*: Din satul Mineci-Ungureni, de pe valea de sus a Teleajenului (Rev. cil., p. 665—666).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Avram Ionescu*: De la parohia Tîrleşti, comuna Poseşti (din fostul raion Teleajen) (G. B., XV (1956), nr. 10, p. 584—586).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Aurelian Dumitrescu*: Parohul parohiei Valea Stîlpului, comuna Olteni (din fostul raion Teleajen) (G. B., XVI (1957), nr. 2, p. 123—124).

Cf. și — (Autorul nesemnat), *Slujitori ai Bisericii adormiți întru Domnul* (G. B., XII (1953), nr. 8, p. 505—512).

(Autorul nesemnat), *Pioasa comemorare a preoților decedați din Protoieria raionului Găești*: (G. B., XV (1956), nr. 3—4, p. 190—191).

(Autorul nesemnat), *Decese*: (G. B., X (1951), nr. 10—12, p. 71; — XI (1952), nr. 1—3, p. 89; — nr. 4, p. 171; — nr. 5—7, p. 310; — nr. 8—10, p. 474; — nr. 11—12, p. 598—599, 605; — XII (1953), nr. 11, p. 699—700; — XIII (1954), nr. 1—2, p. 125; — nr. 6—7, p. 373; — nr. 9—10, p. 550; — XIV (1955), nr. 1—2, p. 118; — nr. 3—4, p. 253; — nr. 5—6, p. 357—358; — nr. 10—11, p. 671; — XV (1956), nr. 1—2, p. 88—89; — nr. 3—4, p. 206; — nr. 6—7, p. 375; — XVI (1957), nr. 1, p. 61—62; — nr. 4—5, p. 339; — nr. 6—7, p. 496; — nr. 8—9, p. 653; — nr. 10—11, p. 803—804; — XVII (1958), nr. 1—2, p. 199—200; — nr. 4, p. 398; — nr. 5, p. 507, 520; — XVIII (1959), nr. 3—4, p. 334—335; — nr. 5—6, p. 511—512).

2. Din Episcopia Buzăului

(Autorul nesemnat), † *Preotul Alexandru Vasilescu*: Paroh al parohiei Sf. Gheorghe din orașul Buzău (G. B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 349—351).

Pr. Marin M. Negulescu, † *Preotul Ion I. Manole*: Parohul bisericii Sf. Gheorghe din orașul Buzău (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 771—772).

(Același autor), † *Preotul Ioan Negoitescu*: Slujitor la parohia Sf. Nicolae din orașul Buzău (G. B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 374—375).

(Același autor), † *Preotul Ioan N. Popescu*: Parohul bisericii parohiei Stîlpu (din fostul raion Buzău) (G. B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 382—383).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Alecu Sachelarie*: De la parohia Mărgineanu (din fostul raion Mizil) (G. B., XVI (1957), nr. 12, p. 947—948).

Pr. M. Negulescu, † *Preotul Griqore Teodorescu*: De la parohia Poqoanele I (din fostul raion Pogoanele) (G. B., XVIII (1958), nr. 1—2, p. 158—159).

(Autorul nesemnat), † *Preotul Victor Mușătescu*: Parohul parohiei Luciu (județul Buzău) (G. B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1253).

Pr. Marin M. Negulescu, † *Preotul Ioan I. Nequl-Beceni*: De la parohia Beceni (din fostul raion Beceni) (G. B., XVII (1958), nr. 5, p. 506—507).

(Același autor), † *Preotul Traian D. Popescu*: Paroh al parohiei Nehoiși (din fostul raion Cislău) (G. B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 373—374).

(Același autor), † *Preotul Gheorghe Grigorescu*: Paroh al parohiei Hîngulești (din fostul raion Focșani) (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 772—773).

(Același autor), † *Preotul Ioan Grosu*: Parohul bisericii Donie din orașul Focșani (G. B., XXI (1962), nr. 11—12, p. 1192).

(Același autor), † *Preotul Hristache Tatu*: Parohul parohiei Valea Sării (din fostul raion Focșani) (G. B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 374).

Vezi și — (Autorul nesemnat), *Decese* (G. B., X (1951), nr. 4—5, p. 77; — nr. 8—9, p. 102; — XI (1952), nr. 11—12, p. 610; — XIII (1954), nr. 11—12, p. 680; — XIV (1955), nr. 3—4, p. 255; — nr. 7—8, p. 502; — XV (1956), nr. 1—2, p. 91; — nr. 8—9, p. 495; — XVI (1957), nr. 1, p. 64; — nr. 10—11, p. 806).

3. Din Episcopia Dunării de Jos

(Autorul nesemnat), *Decese*: (G. B., XII (1953), nr. 9—10, p. 640; — XIII (1954), nr. 1—2, p. 128; — nr. 6—7, p. 376; — nr. 9—10, p. 552; — XIV (1955), nr. 7—8, p. 503; — XV (1956), nr. 6—7, p. 380; — XVI (1957), nr. 3, p. 200; — nr. 12, p. 963).

VII. — LA PROHODIREA UNOR MONAHI

(Autorul nesemnat), *O pildă de monah, Minăstirea Căldărușani*: (G. B., IX (1950), nr. 7—8, p. 87—89).

VIII. — LA PROHODIREA UNOR CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI

1. Din Episcopia Bucureștilor

Cînt. Marin I. P r e d e s c u, *50 de ani cîntăreț la aceeași biserică*: Ion Bălan, cîntăreț la biserica «Mihai Vodă» din Capitală (G. B., XVI (1957), nr. 6—7, p. 470—471).

(Autorul nesemnat), † *Vasile Mihalache (1910—1959)*: Cîntăreț la biserica Sf. Voievozi-Grivița din Capitală (G. B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 322).

(Autorul nesemnat), † *Paraschiv Laudă, cîntăreț bisericesc*: De la parohia Ginjani (din fostul raion Giurgiu) (G. B., XVII (1958), nr. 8, p. 802—803).

Pr. Ruse P. I o n e s c u, † *Stelian M. Popescu*: Cîntăreț bisericesc la biserica Gratiă, Drăghinești și Fărcășanca (din fostul raion Videle) (G. B., XV (1956), nr. 6—7, p. 364).

(Autorul nesemnat), † *Cîntărețul bisericesc Ion Gh. Dinculescu*: De la biserica Bădești (Cîmpulung Muscel) (G. B., XV (1956), nr. 12, p. 756—757).

Vezi și — (Autorul nesemnat), *Decese* (G. B., XIII (1954), nr. 1—2, p. 125; — XVI (1957), nr. 1, p. 62; — XVII (1958), nr. 6—7, p. 689—690).

2. Din Episcopia Buzăului

(Autorul nesemnat), *Decese*: (G. B., X (1951), nr. 4—5, p. 77; — XI (1952), nr. 11—12, p. 610; — XIII (1954), nr. 11—12, p. 680; — XIV (1955), nr. 3—4, p. 255; — nr. 7—8, p. 502; — XV (1956), nr. 8—9, p. 495; — XVI (1957), nr. 1, p. 64; — nr. 6—7, p. 498).

3. Din Episcopia Dunării de Jos

(Autorul nesemnat), *Decese*: (G. B., XII (1953), nr. 9—10, p. 640; — XIII (1954), nr. 1—2, p. 128; — nr. 6—7, p. 376; — nr. 9—10, p. 552; — XIV (1955), nr. 7—8, p. 503; — XV (1956), nr. 3—4, p. 210; — XVI (1957), nr. 3, p. 200).

O

OBIECTE DE CULT

Pr. Marin A p o s t o l, *Epitaful liturgic și întrebuințarea lui în cultul ortodox*: Etimologia și sensul cuvîntului «epitaf». Alte denumiri date Sf. Epitaf. Întrebuințarea liturgică a Sf. Epitaf — originea lui și evoluția ritualului liturgic în care este folosit, în decursul timpului pînă astăzi. Symbolismul acțiunilor liturgice cu Sf. Epitaf (G. B., XX (1961), nr. 1—2, p. 112—126).

OBLIGAȚIE (Îndatorire)

Pr. Sabin Verzan, *Predica de pe munte, izvor de învățături pentru viața creștină*: ...Analizarea antitezei a V-a din Predica de pe munte (Matei V, 38—43) — despre obligație... (G. B., XVII (1958), nr. 1—2, p. 90).

OBSCURANTISMUL

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Considerațiuni asupra originii și combaterii... obscurantismului...*: (G. B., XII (1953), nr. 5—7, p. 363—367).

Vezi și — Prof. Dr. Petru Rezuș, *Religiozitatea* (G.B., VIII (1949), nr. 4, p. 17—18).

OCULTISMUL

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Lupta preotului împotriva superstițiilor și ocultismului*: ...Ce se înțelege prin ocultism. Combaterea și condamnarea lui de creștini și în special de preoți (G. B., XV (1956), nr. 10, p. 556—563).

OMUL (atitudini și cugetări despre om — filință socială)

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Cugetări morale și religioase. — Spicuri din literatura franceză*: ...Ce este omul? ...Nașterea omului... Diplomația omului... Locul omului în viață (G. B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 455, 456, 457, 458).

(Același autor), *Cugetări morale românești*: ...Referitoare la moartea oamenilor mari... (G. B. XXVI (1967), nr. 9—10, p. 935).

(Autorul nesemnat), «*Drepturile omului*» în cultura românească premodernă și veche. (Revista Revistelor) (G. B., XXIV (1965), nr. 1—2, p. 177—178).

O. N. U. (Organizația Națiunilor Unite)

(Autorul nesemnat), *Constituirea Asociației pentru Națiunile Unite*: (G. B., XIV (1955), nr. 7—8, p. 435).

Pr. Al. Ionescu, *Organizația Națiunilor Unite*: (G. B., XIV (1955), nr. 9, p. 536—542).

(Autorul nesemnat), *Republica Populară Română, membră a Organizației Națiunilor Unite*: (G. B., XV (1956), nr. 1—2, p. 27—29).

(Autorul nesemnat), *Ziua Națiunilor Unite* (G. B., XV (1956), nr. 11, p. 646—651).

(Autorul nesemnat), *A XV-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. — Poziția delegației Republicii Populare Române față de cele mai importante probleme ale contemporaneității* (G. B., XIX (1960), nr. 11—12, p. 1073—1079).

(Autorul nesemnat), *A 17-a aniversare a O.N.U.* (G. B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 183—185).

(Autorul nesemnat), *O.N.U. și U.N.E.S.C.O. — 1962*: (Rev. cit., p. 191—192, 192—194).

(Autorul nesemnat), *Delegația R. P. Române la a XVIII-a sesiune a Adunării Generale O.N.U.*: (G. B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 123—128).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii*: ...Ziua Națiunilor Unite... (G. B., XXV (1966), nr. 9—10, p. 814).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii*: ...A V-a sesiune extraordinară a Adunării Generale a O.N.U... (G. B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 243).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii*: ...Reuniunea O.N.U. de la București... (G. B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 788—789).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii*: ...Conferința O.N.U. pentru problemele protecției sociale. Deschiderea celei de a XXIII-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U... Ziua Națiunilor Unite... (G. B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 962—963, 964—965, 968).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii: ...În legătură cu sărbătorirea celei de-a XXV-a aniversări a O.N.U.* (24 ianuarie 1970) (G. B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 34).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii. — Cu prilejul aniversării a XXV de ani de la înființarea Organizației Națiunilor Unite*: (G. B., XXVIII (1969), nr. 7—8, p. 766—767).

ORÎNDUIREA CANONICĂ ȘI ADMINISTRATIVĂ INTERNĂ A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE CONTEMPORANE

I. — ORGANIZAREA ȘI ARONDAREA TERITORIALĂ A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

(Autorul nesemnat), *Biserica Ortodoxă Română și noua împărțire administrativă a țării: Rearondarea teritorială a eparhiilor și protoierilor Bisericii Ortodoxe Române în conformitate cu noua împărțire administrativă a țării noastre* (G. B., IX (1950), nr. 9—10, p. 14—15).

Pr. Gh. I. Soare, *Realizări administrative și gospodărești în Arhiepiscopia Bucureștilor, în trei ani de arhiepăstorie: ...Situția teritorială a Arhiepiscopiei Bucureștilor...* (G. B., X (1951), nr. 6—7, p. 29—30).

II. — ORGANIZAREA CENTRALĂ A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN, ORGAN CENTRAL EXECUTIV AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Date biografice din viața Prea Fericirii Sale

Alegerea, investitura și înscăunarea Prea Fericirii Sale ca Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

(Autorul nesemnat), *Personalitatea noului Patriarh al României, Înalt Prea Sfințitul Justinian Marina*: (G. B., VII (1948), nr. 5—6, p. 3—5).

(Autorul nesemnat), *Al treilea Patriarh al Bisericii Române Ortodoxe. — Solemnitatea alegerii, înmînării cirjei și înscăunării Înalt Prea Sfințitului Justinian, ca Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*: (Rev. cit., p. 6—76).

Gala Galaction, *Al treilea Patriarh*: (Rev. cit., p. 79).

Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Considerațiuni omagiale cu prilejul alegerii și înscăunării Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian*: (Rev. cit., p. 81—84).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian, nădejdea Ortodoxiei*: (Rev. cit., p. 91—98).

Gheorghe C. Grosu, *«Imn» închinat I.P.S.S.I.P.S. Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (versuri)* (G. B., VII (1948), nr. 7—8, p. 50).

George Lesnea, *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian (versuri)*: (G. B., VII (1948), nr. 9, p. 77).

Aniversări la ziua nașterii Prea Fericirii Sale

(Autorul nesemnat), *Aniversarea zilei de naștere a Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian*: (G. B., VIII (1949), nr. 3, p. 22—24).

(Autorul nesemnat), *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian a împlinit vârsta de 49 ani*: (G. B., IX (1950), nr. 3, p. 57).

(Autorul nesemnat), *Închinare I.P.S. Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de viață*: (G. B., X (1951), nr. 1—3, p. 5—9).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea I.P.S. Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a 50 de ani*: (Rev. cit., p. 10—19).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea a 50 de ani de la nașterea Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian* : (G. B., X (1951), nr. 4—5, p. 49—50).

S. D., *Sărbătorirea zilei de naștere a I.P.S. Patriarh Justinian* : (G. B., XIII (1954), nr. 1—2, p. 5—7).

Pr. Stan Dimancea, *Sărbătorirea zilei de naștere a I.P.S. Patriarh Justinian* : (G. B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 82—83).

(Autorul nesemnat), *La cea de-a 55-a aniversare a zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Justinian* : (G. B., XV (1956), nr. 3—4, p. 95—96).

S. D., *Sărbătorirea zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Justinian* : (G. B., XVII (1958), nr. 3, p. 203—204).

(Autorul nesemnat), *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a împlinit 60 de ani de viață* : (G. B., XX (1961), nr. 1—2, p. 65—76).

(Autorul nesemnat), *Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Justinian* : (G. B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 8—9).

(Autorul nesemnat), *Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române* : (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 16—17).

(Autorul nesemnat), *Întru mulți ani, Stăpîne!* : (G.B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 13—16).

Sărbătorirea zilei numelui Prea Fericirii Sale

(Autorul nesemnat), *Preoțimea Capitalei a sărbătorit ziua numelui Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian* : (G.B., X (1951), nr. 8—9, p. 60—62).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea zilei de 2 august 1953* : (G.B., XII (1953), nr. 8, p. 501—502).

(Autorul nesemnat), *Omagierea I.P.S. Patriarh Justinian la Sl. Episcopie a Buzăului* : (G.B., XII (1953), nr. 9—10, p. 617—619).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea zilei numelui Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române* : (G.B., XXVIII (1969), nr. 7—8, p. 931—932).

Aniversări la ziua înscăunării Prea Fericirii Sale, ca Patriarh

(Autorul nesemnat), *Întru mulți ani Prea Fericite Stăpîne* : La un an de la înscăunarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian (G.B., VIII (1949), nr. 5—6, p. 3—7).

Liviu Stan, *Program și împliniri* : (Rev. cit., p. 38—42).

Prof. Nicolae Chițescu, *Privite retrospectivă și perspective în lumina realizărilor Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian* : (Rev. cit., p. 46—60).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea unui an de la alegerea Înalt Prea Sfințitului Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române* : (Rev. cit., p. 83—90).

(Autorul nesemnat), *Întru mulți ani Prea Fericite Stăpîne* : (G.B., IX (1950), nr. 6, p. 3—7).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea a doi ani de arhipăstorire a Înalt Prea Sfințitului Patriarh* : (G.B., IX (1950), nr. 7—8, p. 16—24).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea I.P.S. Justinian, cu prilejul împlinirii a patru ani de la alegerea ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române* : (G.B., XI (1952), nr. 5—7, p. 261—262).

(Autorul nesemnat), *Popas la cinci ani. — Patriarhul împlinirii* : (G.B., XII (1953), nr. 5—7, p. 259—282).

Teoclist Boloșăneanu, *Vicar patriarhal, Păstorul cel bun* : (Rev. cit., p. 283—285).

Pr. Gh. Bejgu, *La cinci ani de arhipăstorire*: (Rev. cit., p. 286—294).

Pr. Alex. Petcu, *6 iunie 1948—6 iunie 1953*: (Rev. cit., p. 295—298).

Pr. Stan Dimancea, *După cinci ani. — Citeva crâmpete de viață*: (Rev. cit., p. 299—303).

(Același autor), *Al șaselea an de patriarhat (6 iunie 1948 — 6 iunie 1954)*: (G.B., XIII (1954), nr. 6—7, p. 294—302).

Pr. Dr. Dumitru Cristescu, *Treizeci de ani în slujba Bisericii* (G. B., XIII (1954), nr. 9—10, p. 482—487).

Pr. Stan C. Dimancea, *Sărbătorirea I.P.S. Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la hirotonia în preot*: (G.B., XIII (1954), nr. 11—12, p. 573—581).

(Același autor), *Arhiepiscopia Bucureștilor în al șaptelea an de arhipăstorire a I.P.S. Patriarh Justinian*: (G.B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 319—327).

Chesarie, *Episcopul Dunării de Jos, Marele nostru Arhiereu*: (G.B., XIV (1955), nr. 7—8, p. 379—381).

(Autorul nesemnat), *Întru mulți ani, Prea Fericite Stăpîne*: (Rev. cit., p. 382—385).

(Autorul nesemnat), *6 iunie 1948—6 iunie 1956*: (G.B., XV (1956), nr. 6—7, p. 279—282).

Pr. Stan C. Dimancea, *Întru mulți ani, Prea Fericite Părinte!*: (G.B., XVI (1957), nr. 6—7, p. 347—348).

Antim, *Episcop al Buzăului, La zece ani de patriarhat*: (G.B., XVII (1958), nr. 6—7, p. 523—526).

S. D., *Zece ani de slujire arhipăstorească*: (Rev. cit., p. 652—658).

Pr. T. Leuștean, *Inchinare* (versuri): (Rev. cit., p. 527—530).

(Autorul nesemnat), *A XV-a aniversare a Arhiepiscopului*: (G.B., XXII (1963), nr. 5—6, p. 409—412).

Antim, *Episcop al Buzăului, Aniversare patriarhală*: (Rev. cit., p. 413—415).

Chesarie, *Episcopul Dunării de Jos, Păstorul cel Mare*: (Rev. cit., p. 416—418).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la cincisprezece ani de patriarhicească arhipăstorire*: (Rev. cit., p. 419—435).

(Autorul nesemnat), *Aniversarea înscăunării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian*: (G.B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 418—422).

(Autorul nesemnat), *Inchinare Arhiepiscopului*: (G.B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 534—537).

(Autorul nesemnat), *Nouăsprezece ani*: (G.B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 640—641).

P. S.-Episcop Antim al Buzăului, *La o aniversare. — Un mare eveniment în istoria contemporană a Bisericii noastre*: (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 485—488).

P. S. Episcop Chesarie al Dunării de Jos, *Arhiereu credincios*: (Rev. cit., p. 489—492).

P. S. Episcop Antim Tirgovișteanul, *Două decenii în slujba Bisericii și Patriei*: (Rev. cit., p. 493—494).

(Autorul nesemnat), *Arhiepiscopia Bucureștilor în ultimii douăzeci de ani, 1948 — 6 iunie — 1968*: (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 495—551).

(Autorul nesemnat), *Douăzeci de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Momente ale festivităților jubiliare*: (Rev. cit., p. 552—568).

Pr. Ioan N. Dărvărescu, *Întru mulți ani Prea Fericite Părinte*: (Rev. cit., p. 569—570).

Pr. Arjoca Aurelian, *Omagiu Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a două decenii de înaltă arhipăstorire, 1948—1968*: (Rev. cit., p. 571—575).

Pr. Dumitru Soare, *Inchinare Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. La douăzeci de ani de la intronizare* (versuri) : (Rev. cit., p. 586—587).

Pr. Tem. Leuştean, *Spre alte culmi...* (versuri) : (Rev. cit., p. 588—590).

(Autorul nesemnat), *Cea de-a XXI-a aniversare a intronizării Prea Fericitului Părinte Justinian, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române* : (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 665—666).

Întîlniri cu caracter praznic, între Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, și preoțimea Capitalei

Pr. Gh. Tilea, *Conducătorii cetății de pe munte* : Sărbătorirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian de către preoțimea Capitalei (G.B., VII (1948), nr. 7—8, p. 39—45).

(Autorul nesemnat), *Urările clerului Capitalei adresate Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian, cu prilejul Anului nou* : (G.B., VIII (1949), nr. 1—2, p. 10—16).

(Autorul nesemnat), *Urările personalului cancelariilor Sf. Patriarhii și Arhiepiscopiei Bucureștilor* : (Rev. cit., p. 17—18).

(Autorul nesemnat), *Preoțimea Capitalei prezintă urări I.P.S. patriarh, cu ocazia Învierii Domnului* : (G.B., XI (1952), nr. 4, p. 148—152).

(Autorul nesemnat), *Solemnitatea prezentării felicitărilor I.P.S. Patriarh Justinian, cu prilejul Anului nou* : (G.B., XII (1953), nr. 1, p. 3—6).

(Autorul nesemnat), *Omagierea I.P.S. Patriarh Justinian de clerul Capitalei, cu prilejul Sf. Paști* : (G.B., XII (1953), nr. 4, p. 195—200).

(Autorul nesemnat), *Clerul Capitalei adresează I.P.S. Patriarh Justinian urări cu prilejul Anului nou* : (G.B., XIII (1954), nr. 1—2, p. 13—19).

Pr. Stan Dimancea, *Clerul Capitalei adresează I.P.S. Patriarh Justinian urări cu prilejul sărbătorilor Sf. Învieri a Domnului* : (G.B., XIII (1954), nr. 4—5, p. 193—199).

(Același autor), *Clerul Capitalei adresează I.P.S. Patriarh Justinian urări cu prilejul Anului nou* : (G.B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 79—81).

(Autorul nesemnat), *Clerul Capitalei adresează I.P.S. Patriarh Justinian urări cu prilejul Sf. Învieri* : (G.B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 226—231).

Pr. Stan Dimancea, *Clerul Capitalei prezintă Prea Fericitului Patriarh Justinian urări cu prilejul Noului an* : (G.B., XV (1956), nr. 1—2, p. 6—12).

(Același autor), *De Sfințele Paști, la Palatul patriarhal din București* : (G.B., XV (1956), nr. 5, p. 229—234).

(Același autor), *Sfârșit și început de an la Palatul patriarhal din București* : (G.B., XVI (1957), nr. 1, p. 3—16).

(Același autor), *De Sfințele Paști, la Palatul patriarhal din București* : (G.B., XVI (1957), nr. 4—5, p. 217—224).

(Același autor), *Sfârșit și început de an la Palatul patriarhal din București* : (G.B., XVII (1958), nr. 1—2, p. 9—22).

(Același autor), *De Sfințele Paști, la Palatul patriarhal din București* : (G.B., XVII (1958), nr. 5, p. 477—482).

(Același autor), *La început de an* : (G.B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 3—7).

(Autorul nesemnat), *La început de an* : (G.B., XIX (1960), nr. 1—2, p. 5—8).

(Autorul nesemnat), *La început de an* : (G.B., XX (1961), nr. 1—2, p. 5—8).

(Autorul nesemnat), *La început de an* : (G.B., XXI (1962), nr. 1—2, p. 5—11).

(Autorul nesemnat), *La început de an* : (G.B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 5—9).

(Autorul nesemnat), *La început de an* : (G.B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 5—7).

(Aatorul nesemnăat), *De Sfintele Paști în jurul Arhipăstorului*: (G.B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 414—417).

(Aatorul nesemnăat), *La început de an*: (G.B., XXIV (1965), nr. 1—2, p. 5—8).

(Aatorul nesemnăat), *De Sfintele Paști*: (G.B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 215—219).

(Aatorul nesemnăat), *Cuvîntul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian adresat preoților din Capitală, cu prilejul Anului nou 1966*: (G.B., XXV (1966), nr. 1—2, p. 5—11).

(Aatorul nesemnăat), *Cuvîntarea ținută de Prea Fericitul Patriarh Justinian preoțimii Capitalei, în prima zi de Paști*: (G.B., XXV (1966), nr. 3—4, p. 202—205).

(Aatorul nesemnăat), *La început de an*: (G.B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 5—7).

(Aatorul nesemnăat), *De Sfintele Paști*: (G.B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 208—211).

(Aatorul nesemnăat), *La început de an*: (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 5—15).

(Aatorul nesemnăat), *De Sfintele Paști*: (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 267—269).

Fapte și evenimente din viața Prea Fericirii Sale menționate în chip special

Pr. Prot. Dr. D. Stăniloae, «*Mai am și alte oi...*»: Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal — obiectiv preconizat și realizat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian (G.B., VII (1948), nr. 5—6, p. 85—89).

(Aatorul nesemnăat), *Patriarhul împlinirilor*: ...Întregitorul Bisericii Ortodoxe Române (G.B., XII (1953), nr. 5—7, p. 262—264).

*

Diac. N. I. Nicolaescu, *Viață nouă — duh nou. Reorganizarea învățămîntului religios. Noua orientare pastorală a clerului*: (G.B., VIII (1949), nr. 5—6, p. 8—14).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian și noua îndrumare a învățămîntului teologic*: (G.B., X (1951), nr. 6—7, p. 9—12).

(Aatorul nesemnăat), *Patriarhul împlinirilor*: ...Ctitorul noului învățămînt teologic... (G.B., XII (1953), nr. 5—7, p. 267—270).

Pr. Victor N. Popescu, *Viața spirituală în internatele teologice sub Prea Fericitul Patriarh Justinian*: (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 576—582).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Învățămîntul teologic ortodox român și dezvoltarea sa în ultimii 20 de ani*: (G.B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 54—60).

*

- - Profos. Gherasim Bica, *Înalt-Prea Sfințitul Justinian și monahismul*: (G.B., VIII (1949), nr. 5—6, p. 74—75).

Arhim. Dr. Atanasie Gladcovschi, *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian și noile orientări ale vieții monahale*: (G.B., IX (1950), nr. 6, p. 102—119).

(Același autor), *Viața nouă în monahism*: (G.B., X (1951), nr. 6—7, p. 54—59).

(Aatorul nesemnăat), *Patriarhul împlinirilor*: ...Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — îndrumător al monahismului spre o viață nouă... (G.B., XII (1953), nr. 5—7, p. 270—273).

*

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Din cuvîntările și pastoralele Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian*: (G. B., VIII (1949), nr. 5—6, p. 43—45).

(Același autor), *Rolul social și misionar al Bisericii Ortodoxe Române în lumina pastoralilor și cuvîntărilor Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian*: (G.B., IX (1950), nr. 6, p. 34—43).

Pr. Virgil Godeanu, *Înalt Prea Sfințitului Patriarh și problema catehizării*: (G.B., X (1951), nr. 6—7, p. 51—53).

Pr. Alex. Armand Munteanu, *Călăuză omiletică. — La douăzeci de ani de arhiepiscopire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian*: (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 591—651).

Pastorale (cu text integral):

La Nașterea Domnului: (G.B., VII (1948), nr. 11—12, p. 3—10; — VIII (1949), nr. 11—12, p. 3—8; — IX (1950), nr. 11—12, p. 3—5; — X (1951), nr. 10—12, p. 3—7; — XI (1952), nr. 11—12, p. 483—487; — XII (1953), nr. 12, p. 707—712; — XIII (1954), nr. 11—12, p. 555—562; — XIV (1955), nr. 12, p. 695—699; — XV (1956), nr. 12, p. 679—683; — XVI (1957), nr. 12, p. 811—816; — XVII (1958), nr. 12, p. 1133—1136; — XIX (1960), nr. 11—12, p. 881—885; — XX (1961), nr. 11—12, p. 965—969; — XXI (1962), nr. 11—12, p. 1017—1022; — XXII (1963), nr. 11—12, p. 981—985; — XXIII (1964), nr. 11—12, p. 1001—1006; — XXIV (1965), nr. 11—12, p. 948—953; — XXV (1966), nr. 11—12, p. 960—965; — XXVI (1967), nr. 11—12, p. 1040—1046; — XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1095—1099; — XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1140—1143).

La Învierea Domnului: (G.B., VII (1948), nr. 4, p. 1—7; — VIII (1949), nr. 4, p. 4—6; — IX (1950), nr. 4—5, p. 3—6; — X (1951), nr. 4—5, p. 3—6; — XI (1952), nr. 1—3, p. 5—9; — XII (1953), nr. 2—3, p. 79—85; — XIII (1954), nr. 4—5, p. 179—182; — XIV (1955), nr. 3—4, p. 131—135; — XV (1956), nr. 5, p. 215—219; — XVI (1957), nr. 4—5, p. 203—208; — XVII (1958), nr. 4, p. 299—303; — XIX (1960), nr. 3—4, p. 153—157; — XX (1961), nr. 3—4, p. 189—194; — XXI (1962), nr. 3—4, p. 205—210; — XXII (1963), nr. 3—4, p. 209—215; — XXIII (1964), nr. 5—6, p. 397—401; — XXIV (1965), nr. 3—4, p. 197—202; — XXV (1966), nr. 3—4, p. 185—189; — XXVI (1967), nr. 3—4, p. 189—195; — XXVII (1968), nr. 3—4, p. 251—256; — XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 249—251).

Privind libertatea religioasă: (G.B., VIII (1949), nr. 3, p. 5—14).

Privind problema păcii: (G.B., IX (1950), nr. 3, p. 3—9; — XI (1952), nr. 5—7, p. 175—179).

Privind muncile agricole: (G.B., XI (1952), nr. 1—3, p. 10—15; — nr. 5—7, p. 180—186; — XIII (1954), nr. 3, p. 131—134; — XVI (1957), nr. 6—7, p. 349—352).

La a 25-a aniversare a eliberării Patriei noastre: (G.B., XXVIII (1969), nr. 7—8, p. 745—746).

*

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian în lumina sobornicității*: (G.B., VIII (1949), nr. 5—6, p. 27—37).

*

(Autorul nesemnat), *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian, stegar al înrădăririi cultelor din Republica Populară Română*: (G.B., IX (1950), nr. 7—8, p. 12—15).

*

Diac. Prof. Gheorghe I. Moisescu, *Prea Fericitul Patriarh Justinian și trecutul Bisericii Românești*: (G.B., X (1951), nr. 6—7, p. 60—70).

*

Pr. Prof. Grigorie Cristescu, «*Din popor, prin popor, pentru popor!*» (G.B., VII (1948), nr. 5—6, p. 99—100).

N. Chițescu, *Păstorul vremurilor noi* (Rev. cit., p. 101—104).

Pr. D. Cristescu, *Patriarhul apostolatului social* (G.B., VII (1948), nr. 7—8, p. 46—48).

(Autorul nesemnat), *I.P.S. Patriarh a participat la festivitatea organizată de Secția ARLUS de la Institutul Teologic* (G.B., IX (1950), nr. 3, p. 57—63).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Rolul social și misionar al Bisericii Ortodoxe Române în lumina pastoraletelor și cuvintărilor Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian*: (G.B., IX (1950), nr. 6, p. 34—43).

Diac. Gheorghe I. Moiescu, *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian, ctitor de viață nouă în Biserica Ortodoxă Română*: (Rev. cit., p. 61—72).

Pr. D. Fecioru, *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian, sol al păcii* (Rev. cit., p. 98—101).

Gala Galaction, *Fericiți făcători de pace* (G.B., X (1951), nr. 6—7, p. 7—8).

*

(Autorul nesemnat), *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian și-a reluat reședința în Capitală* (G. B., VIII (1949), nr. 9, p. 3—6).

*

(Autorul nesemnat), *Consfătuirea I.P.S. Patriarh Justinian cu preoșimea Capitalei*: În ședința de lucru din 26 iunie 1952 (G. B., XI (1952), nr. 5—7, p. 263—266).

*

(Autorul nesemnat), *Prețiosul sprijin acordat de I.P.S. Patriarh Justinian bisericilor din eparhie*: (G. B., VIII (1949), nr. 10, p. 61—62).

(Autorul nesemnat), *Lucrările de restaurare de la minăstirea Plumbuita*: (Rev. cit., p. 65—67).

Pr. Gh. I. Soare, *Realizări administrative și gospodărești în Arhiepiscopia Bucureștilor, în trei ani de arhipăstorire*: (G. B., X (1951), nr. 6—7, p. 28—36).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea sanatorului preoțesc de la Techirghiol*: (G. B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 343).

Pr. Gh. Năstase, *Prăznuirea hramului schitului de la Techirghiol*: (G. B., XVI (1957), nr. 8—9, p. 642—644).

(Autorul nesemnat), *Prăznuirea hramului schitului Sf. Maria din Techirghiol*: (G. B., XVII (1958), nr. 9, p. 880—882).

(Autorul nesemnat), *Sanatoriul preoțesc din Techirghiol*: (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 650—656).

Pr. Prof. Dr. Mihail Bulacu, *Ctitoria patriarhală a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. La biserica Sfântul Elefterie din Capitală* (G. B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 583—585).

*

(Autorul nesemnat), *Vizita canonică a I.P.S. Patriarh Justinian la Giurgiu și slințirea bisericii din Com. Petroșani-Vlașca*: (G. B., VIII (1949), nr. 10, p. 7—23).

(Autorul nesemnat), *Vizita canonică a I.P.S. Patriarh Justinian la Ploiești și slințirea bisericii din Com. Boldești-Prahova*: (Rev. cit., p. 24—26).

(Aurul nesemnat), *Vizita canonică a I.P.S. Patriarh Justinian la Tîrgoviște și la Mînăstirea Vilorâta* : (G. B., VIII (1949), nr. 11—12, p. 15—48).

*

Pr. Dumitru Cristescu, *Vizita canonică și sărbătorirea I.P.S. Patriarh Justinian la Rîmnicu-Vâlcea și Băbeni-Vâlcea* : (G. B., VII (1948), nr. 7—8, p. 3—38).

(Aurul nesemnat), *I.P.S. Patriarh Justinian la Sibiu* : (G. B., VIII (1949), nr. 3, p. 36—38).

(Aurul nesemnat), *Vizita canonică Irățească a I.P.S. Patriarh Justinian la Înălții Ierarhii din Ardeal* : (G. B., VIII (1949), nr. 11—12, p. 71—72).

Pr. Gogu E. Sârbu, *Importanța canonică și pastorală a vizitei I.P.S. Patriarh Justinian în eparhiile din Ardeal* : (G. B., X (1951), nr. 6—7, p. 77—82).

Pr. V. Gregorian, *O arhipăstorire misionară* : (G. B., X (1951), nr. 6—7, p. 22—27).

*

(Aurul nesemnat), *Seară de colinde la Palatul patriarhal* : (G. B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1122—1123).

(Aurul nesemnat), *Concert de colinde de la Palatul patriarhal* : (G. B., XXVI (1967), nr. 11—12, p. 1182—1184).

Ioan F. Stănculescu, *Concert de colinde de la Palatul patriarhal* : (G. B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1212—1213).

Aprecieri elogioase și distincții primite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian de la unele Biserici Ortodoxe surori

Mitropolitul Nicolae al Crutițelor, *În România, la întronizarea Patriarhului Justinian* : (Trad. rom., de Pr. Alex. Severin) (G. B., VII (1948), nr. 11—12, p. 61—65).

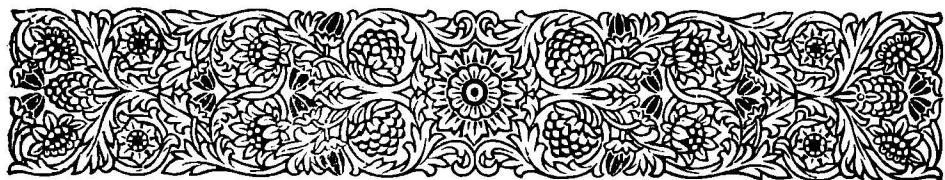
(Aurul nesemnat), *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian distins cu ordinul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, de Prea Fericitul Patriarh al Antiohiei* : (G. B., IX (1950), nr. 9—10, p. 47).

Magistr. Vasile Hristov, *Aniversarea a zece ani de arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în presa bisericească bulgară* : (G. B., XVII (1953), nr. 6—7, p. 684—685).

(Aurul nesemnat), *Activitatea organizatorică a Prea Fericitului Patriarh Justinian, subliniată de revista «Irenikon»* : (Rev. cit., p. 685—687).

(Va urma)

Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU

INFLUENȚA CANTACUZINILOR ÎN ARHITECTURA NOASTRĂ RELIGIOASĂ

Istoria noastră consemnează că în veacul al XVII-lea, la noi, s-a întărit considerabil o pătură subțire de mari boieri în frunte cu Cantacuzinii¹. Atingând «epoca de apogeu a regimului nobiliar în Țara Românească»², acești boieri, se înțelege, au ținut locuri de frunte pe atunci³. Astfel, de la început, ei s-au acreditat prin virtuți de hăr-

1. *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 198—330.

Despre Cantacuzini vezi și: Academia Republicii Socialiste România, *mss. 1498*, p. 126—133; Neculce I., *Letopiseșul Țării Moldovei*; Greceanu R., *Istoria țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*; Cantacuzino M., *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga N.; Hurmuzaki, V/1; Sturza A. A., *C. Brancovan prince de Valachia, 1688—1714*, vol. III; Iorga N., *Operele lui C. Cantacuzino*, București, 1902; Idem, *Documente privitoare la familia Cantacuzinilor*, scoase în cea mai mare parte din arhiva lui G. Gr. Cantacuzino, București, 1902; *Albumul familiei Cantacuzino*, cuprinzând o alegere de portrete și documente relative la această familie, scoase mai ales din arhiva și colecțiile lui G. Gr. Cantacuzino, București, 1902; Chishul Edmund, *Călătorie prin Țara Românească*, traducere de Caterina Piteșteanu, în «Buletinul societății române de geografie», XLI, 1922; Haneș V. Petru, *Istoria literară în călătorie. II. Școala de Padova și stolnicul C. Cantacuzino*, în «Convorbiri literare», nr. 66, 1938; Ortiz Ramiro și Cartoian N., *Un grande romeno a Padova: stolnicul C. Cantacuzino*, București, 1943; Ștrempel Gabriel, *Introducere la ediția A.R.P.R. a Prediciilor lui A. Ivireanu*, București, 1962, p. 6; Cantacuzinii și Brincoveanu creditorii ai Brașovului, în «Anuarul Institutului de Istorie» din Cluj, 1962; Constantinescu Horia, preot, *Preocupări sociale în scrisul lui Varlaam, Dosoftei și A. Ivireanu*, în «Glasul Bisericii» 1963, nr. 9—10, p. 894—895; Panaitescu P.P., *Introduction a l'histoire roumaine jusqu' an 1918*, București, 1964; Drăgan Dima Corneliu, *Știri noi despre biblioteca stolnicului C. Cantacuzino*, în «Călăuza bibliotecarului», XVII, nr. 10, 1964, p. 619—623; Idem, *Biblioteca stolnicului C. Cantacuzino*, în «Studii și cercetări documentare și bibliologice», VI, nr. 2, 1964, p. 553—560; Idem, *Cultural relation between the serbian chronicler George Brankovich and the stolnic C. Cantacuzino*, în «Revue des études sud-est européennes», tom. II, 1964; *Letopiseșul cantacuzinesc și Letopiseșul Bălenilor*, în «Croniciari munteni», cu o prefață de Al. Piru, 1965; Cindea Virgil, *O datorie de onoare față de istoria culturii românești*, în «Scintela», XXXV, nr. 6873, 27.I.1966; Ionașcu I., *Din viața și activitatea stolnicului C. Cantacuzino*, în «Studii» — Revistă de istorie — tom. 19, nr. 4, 1966; Cindea Virgil, *Stolnicul C. Cantacuzino, omul politic — umanistul*, în aceeași revistă; Drăgan Dima Corneliu, *Orizonturi umaniste în cultura românească din secolul al XVII-lea*, (Biblioteca unui mare cărturar român, stolnicul C. Cantacuzino), în aceeași revistă; Șerban C., *Contribuție la repertoriul corespondenței stolnicului C. Cantacuzino*, în aceeași revistă.

2. *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 221.

3. Șerban Cantacuzino a fost domn al Țării Românești între anii 1678—1688; stolnicul C. Cantacuzino a condus, în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino (1678—1688), C. Brincoveanu (1688—1714) și Ștefan Cantacuzino (1714—1716), politica externă și în această calitate este cunoscut ca un diplomat abil; Spătarul M. Cantacuzino a comandat armata, alți frați și nepoți ai lor ocupau însemnate dregătorii, cum e cazul lui Toma Cantacuzino care a ocupat locul de comandant al armatei, după ce M. Cantacuzino fusese destituit de C. Brincoveanu, iar verii lui, Șerban și Ștefan capătă dregătoriile de mare vornic și de mare postelnic (*Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 206).

nicie, experiență, învățătură și o conduită etică deosebită de aceea a boierimii locale⁴. În formarea lor spirituală și în profilul lor moral se disting trăsături și tendințe de ordin religios, istoric, politic, economic, social, cultural etc...⁵.

Mai mult, neamul acestor boieri și îndeosebi fiii bătrînului postelnic Constantin Cantacuzino⁶, oameni culti⁷ și bogați⁸, au jucat un rol foarte important și în arhitectura noastră religioasă⁹. Pare netăgăduit că ei au contribuit în mare măsură la formarea și cristalizarea arhitecturii noastre religioase din veacul al XVIII-lea¹⁰.

Afirmația aceasta este confirmată și de faptul că unii din capii acestei familii au avut chiar o preğărire specială în această privință. Spre pildă, Șerban Cantacuzino, ca mare spătar, deci înainte de a fi domn, a vegheat ca ispravnic — dacă nu va fi fost chiar arhitectul — la construcția hanului Sfîntul Gheorghe din București, începută în anul 1670, dar terminată abia în anul 1699 de către meșterii lui C. Brîncoveanu¹¹. Pirvu Cantacuzino, care a supravegheat și el lucrările de construcție a Mînăstirii Hurez, unde a și murit de ciumă, se presupune că avea și cunoștințe despre arhitectură¹². Spătarul

4. Cîndea Virgil, *Stolnicul C. Cantacuzino, omul politic — umanismul*, în revista «Studii» — Revistă de istorie, tom. 19, nr. 4. 1966, p. 653—665).

5. Idem, *O datorie de onoare față de istoria culturii românești*, în «Scînteia», XXV, nr. 6873, 27.I.1966.

6. Acest personaj, împămîntenit în Țara Românească, frate cu Iordache și Toma Cantacuzino, împămîntenit în Moldova, era fiul lui Andronic Cantacuzino (1553—1600) și nepotul lui Mihail Cantacuzino — Șaitanoglu (mort 1578). Cunmat cu Constantin Șerban Cîrnu voievod (1654—1658), după o rivalitate furtunoasă cu Mihnea al III-lea (1658—1659), postelnicul C. Cantacuzino își recîștigă influența sub Gheorghe Ghica (1659—1660), dar uneltind mazierea fiului acestuia, Grigore Ghica (1660—1664 și 1672—1673), este omorît în anul 1663. El a avut mai mulți fii, dintre care mai importanți au fost stolnicul C. Cantacuzino, spătarul M. Cantacuzino, Drăghici Cantacuzino, Pirvu Cantacuzino (Iorga N., *Despre Cantacuzini*, București, 1902 ; *Dicționarul enciclopedic român*, vol. I. București, 1962, p. 494—495 ; *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 198—330 ; *Cronicarii munteni*, cu o prefață de Al. Piru, 1965, p. 5—21 ; Ionașcu, D. *art. cit.*, în rev. cit.).

7. Stolnicul C. Cantacuzino a studiat la Adrianopol, Constantinopol și în Italia la Padova, în casă, cu profesori de la această universitate, care avea patru facultăți : filozofia, medicina, dreptul și teologia. Cărțile scrise de el descoperă un cărturar erudit, un reprezentant strălucit al umanismului în Țara Românească, un istoric detașat de mentalitatea medievală și un critic al izvoarelor istorice, situat pe același plan de superioritate intelectuală cu D. Cantemir (Ionașcu I., *art. cit.*, în rev. cit.). Spătarul M. Cantacuzino a trăit un timp în Italia, unde a și studiat la Veneția sau la Padova. Contemporani cu spătarul N. Milescu, D. Cantemir, A. Ivireanu și C. Brîncoveanu, Cantacuzinii au fost asociați tuturor marilor fapte de cultură ale vremii (V. Cîndea, *art. cit.*, în rev. cit. ; Corneliu Dima Drăgan, *Orizonturi umaniste în cultura românească din secolul al XVII-lea — Biblioteca unui mare cărturar român, stolnicul C. Cantacuzino*, în «Studii» — Revistă de istorie — p. 607—601).

8. Ei posedau imense averi funciare, care cuprindeau zeci de moșii în toate județele țării. Unul singur dintre frații Drăghici Cantacuzino, stăpînea 75 de moșii în anul 1663. În Moldova, Iordache Cantacuzino avea în aceeași perioadă 60 de sate întregi, 30 de sate date fîtcei sale și 91 de alte posesiuni, deci în total 181 de moșii. C. Brîncoveanu, înrudit, după cum se știe cu Cantacuzinii, stăpînea 111 moșii. Șerban Cantacuzino, bazat pe averea sa uriașă, atunci cînd boierii nemulțumiți mergeau cu plîngeri la Poartă, își permitea să cumpere pe demnitarilor otomani, ceea ce a determinat pe cronicarii să exclame : «Au biruit banii». Sau cînd el află despre o posibilă revenire în domnie a lui Grigore Ghica, se lăuda că va face «pod de pungi de la seraiul românesc la cel al vizirului» (*Istoria României*, vol. III, 1964 p. 198 și 206 ; Al. Piru, *Prefață la Cronicarii munteni*, 1965, p. 8).

9. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, partea III, 1933, p. 132 ; Ionescu Grigore, *Istoria arhitecturii în România*, vol. II, București, 1965, p. 126—128 ; *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 324, 326 ; Cîndea Virgil, *art. cit.*, în «Scînteia»

10. *Ibidem*.

11. Ionescu Grigore, *op. cit.*, p. 102 și 137.

12. Ionașcu I., *art. cit.*, în rev. cit. : N. Ghica-Budești, *op. cit.*, p. 82.

M. Cantacuzino avea «rîvna dată spre geografie și arhitectură»¹³ și se crede că numai desenele după care s-au executat decorațiile în lemn de la ctitoriile lui, ci și însăși sculptura ușilor și a altor obiecte este opera tot a lui. Și, în sfîrșit, C. Brîncoveanu, nepot de soră al Cantacuzinilor «ocrotește arhitectura și învățătura»¹⁴.

Toate acestea impun concluzia că studiile făcute de ei în Orient sau Occident, din care își vor fi însușit temeinice cunoștințe de specialitate, precum și călătoriile lor în aceste părți, unde ei vor fi văzut multe edificii aparținînd diferitelor stiluri arhitectonice, le vor fi sugerat, desigur, ideea de a influența și la noi plastica monumentală și ornamentală, fie în locuințele lor particulare¹⁵, fie, mai ales, în ctitoriile lor bisericești.

În acest scop, frații Cantacuzini: Șerban voievod (1679—1688), Drăghici spătarul, Constantin stolnicul, Mihai spătarul, precum și C. Brîncoveanu (1688—1714), au adus din străinătate meșteri iscusiți¹⁶, care, împreună cu tot așa de iscusiții meșteri români¹⁷, au înălțat multe și frumoase biserici, care ne dau indicații prețioase asupra arhitecturii noastre religioase din acel timp.

Printre primele monumente cantacuzinești sint, fără îndoială, ctitoriile lui Șerban voievod din București, Mînăstirea Cotroceni (1679)¹⁸ și biserica Doamnei

13. Iorga N., *Despre Cantacuzini*, p. 93; Mandrea Gh., *Relațiuni despre biserica Colții*, B.C.M.I. 1911, p. 150; N. Ghica-Budești, *op. cit.*, p. 89; Brătulescu V., *Elemente de artă picturală și sculpturală la Mînăstirea Sinaia*, în «Glasul Bisericii», 1962, nr. 1—2, p. 47—73; Constantinescu Horia, preot, *Biserica fostei Mînăstiri Rimnicu Sărat, ctitorie brîncovenească și monument de artă feudală*, în «Glasul Bisericii», 1965, nr. 1—2, p. 30—71. 14. Chishull Edmund, *op. cit.*, p. 73; Ionașcu I., *art. cit.*, în rev. cit.

15. Cantacuzinii au înălțat la moșile lor frumoase locuințe, azi dispărute. Reședințele lor de la Filipeștii de Pădure, Filipeștii de Tîrg, Măgureni și Mărgineni din regiunea Ploiești, de la Afumați și Colani din regiunea București, precum și acelea ale lui C. Brîncoveanu de la București, Doicești lîngă Tîrgoviște, Potlogii regiunea București, Mogoșoaia lîngă București și Simbăta de Sus lîngă Făgăraș, valoroase ca plan și echilibrate ca volum, ne fac dovedea unei înalte concepții arhitectonice a acestor boieri (Paul din Alep, *Căldătorile patriarhului Macarie în țările române*, 1653—1658, trad. de Emil Cioran 1900; Drăghiceanu V., *Curțile domnești brîncovenești*, în B.C.M.I. 1909, 19010, 1911; Idem, *Casa Cantacuzinilor din Măgureni*, în «B.C.M.I.» 1924, p. 19; N. Ghica-Budești, *op. cit.*, p. 114—118; Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 142—150 *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 316—329).

16. Printre meșterii lui Șerban Cantacuzino vv., amintim pe «Gheorghe elin meșter», care și-a lăsat iscălitura pe zidul pridvorului. În exterior, de la biserica Mînăstirii *Dintrulemn*; numele acesta se mai vede și astăzi. Amintim apoi pe meșterul pietrar Mira, adus de spătarul M. Cantacuzino din Italia, care a lucrat, probabil, la Fundenia Doamnei și Colțea și sigur, la bisericile fostelor Mînăstiri R. Sărat și Sinaia, precum și la biserica din Bordești — R. Sărat, unde și-a lăsat numele scris pe unul din frumoșii stlpi interiori. Alți meșteri pietrari au fost Peseta Levino și Vucașin Caragea, aduși de C. Brîncoveanu. Cel dintîi, italian, a lucrat, într-un stil fin și nervos, piatra de mormînt a domniței Ancuța Brîncoveanu din Mînăstirea Hurez și sculptura în piatră de la Mînăstirea Brîncoveni, unde este îngropat și un o frumoasă cruce de piatră în străjuiește mormîntul. «Cel de-al doilea, slav, a lucrat, într-un stil de o factură mai mlădioasă, la Mînăstirea Hurez, iar chipul lui se găsește zugrăvit în pridvorul bisericii principale de aici. N. Ghica-Budești, *op. cit.*, p. 69 și 109; Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 131; *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 325; *Istoria Bisericii române*, vol. II, București, 1958, p. 128; Crețeanu Radu, *Mînăstirea Dintrulemn*, editura Meridiane, 1966, p. 22.

17. Dintre meșterii români. Istoria arhitecturii noastre consemnează pe Manea, zidarul și Istrate, lemnarul, care au lucrat la Mînăstirea Hurez, ambii zugrăviți tot în pridvorul bisericii principale de aici (*Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 321; Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 131).

18. Cantacuzino Gh. Constantin, *Pieces et documents relatifs au Monastere de Cotroceni* Constantinopol, 1865; Dumitrescu M., *Mînăstirea Cotroceni*, în «Consolatorul», II, 1899—1900, nr. 1—2, p. 221—223; Ionescu S. M., *Originea Cotrocenilor*, București, 1902; Iorga N., *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, București, 1902, p. 329—333; Poitra G., *Averea lui Șerban Cantacuzino și întemeierea Mînăstirii Cotroceni*, în «Revista istoriei românești», p. 85; Virtosu Em., *Condiții de documente cu miniaturi ale mînăstirilor Radu Vodă și Cotroceni*, în «Arta și tehnica grafică», 1939, p. 47—56; Dumitrescu G. T., *Incepăturile Mînăstirii Cotroceni*, teză de licență, București, 1942; *Istoria Bisericii Române*, vol. II București, 1958, p.

(1683)¹⁰. Urmează ctitoriile spătarului Mihai Cantacuzino: Sinaia (1695)²⁰, Colțea

132; N. Ghica-Budești, *op. cit.*, partea III, București, 1936, p. 7, 35—36 și 65—66; Idem, partea IV, p. 124; Barnea I., *Cultura în cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei, Artele*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVII, 1959, nr. 7—10, p. 858; Stoicescu N., *Repertoriu bibliografic al monumentelor feudale din București*, 1961, p. 188—191.

19. Musceleanu Gr. *Biserica Doamnei*, (Calendar antic, 1862, p. 44—45); Ionescu G. M., *Istoria Cotrocenilor*, București, 1902, p. 87—91; Iorga N., *Inscripții*, I, p. 277—279; Elefterescu Em., *Biserica Doamnei*, în «Glasul monahilor», X, nr. 331, 1932; N. Ghica-Budești, *op. cit.*, partea III, p. 47—48; Idem, partea IV, p. 124; Ștefănescu I. D., *L'Eglise de la princesse (Doamnei) a Bucarest*, în «B.C.M.I.», XXXVI, 1943, p. 7—35.

20. Iorga N., *Studii și documente*, XVI, p. 353—356; Idem, *Cartea patriarhală pentru Sinaia*, în «Studii și documente», XXI, p. 85—88; Hurmuzachi, XIV/1, p. 352—353; «Revista istorică», X, 1924, p. 63; Bianu I., *Catalogul manuscrisurilor românești*, III, p. 55; Giurescu C., *Material pentru istoria Olteniei sutol vol. austriaci*, 3 vol. + indice, București, 1913—1947; Dupont, *Ephemerides daces*, II, p. 235—236; Iorga N., *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 343—344; Urechia V. A., *Istoria Românilor*, București, p. 265; II, p. 94, 122; VII, p. 299, 415; VIII, p. 338—339; XI, p. 16, 145—146; Tunusli, *Istoria politică și geografică a Țării Românești de la cea mai veche a sa întemeiere pînă la anul 1774*, dată mai întîi la lumină în limba grecească la anul 1805 de frații Tunusli, tradusă de George Sion, București, 1863, p. 173; Bauer, *Memoires historiques et géographiques sur la Valachie*, Frankfurt-Leipzig, 1778, p. 162; Fotino D., *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țerei Muntenesc și geografică a Moldovei*, trad. de G. Sion vol. III, București, 1859, p. 155; Dionisie, monahul, *Cuvinte la sfințirea bisericii monastirii Sinaia*, 1846; «Buletinul Oficial», 1850, p. 84; Bouquet, *Album valaque*; «Cultura», Cluj, 1924, nr. 2, p. 132—133; *Gazeta ilustrată*, 1934, p. 59; Opreșcu G., *Țările române văzute de artiști francezi*, pl. XIX; Antoniu Al., *Album general al României*, partea I. Dreza—București, 1901, p. 41; Buletinul Societății numismatice române, III, 1905—1906, p. 119; «Arhitectura», IV, 1925, p. 69—70; Iorga N., *Viața și domnia lui Constantin Brincoveanu*, București, 1914, p. 171; «Literatura și arta română», 1905, p. 725, 741, 745; Musceleanu Gr., *Monumentele străbunilor*, p. 35; *Calendar antic*, 1875, p. 85; Enăceanu Ghenađie, arhim., *Sinaia, Istoria sintei monastirii lăcraid după documentele vechi și noui și adausă cu tradițiunile locale respective*, București, 1881, XV, p. 104; Dorotei, ierom., *Evenimentele timpurilor trecute*; Popescu N. D., *Sinaia*, în «Calendarul ilustrat român», 1884, p. 56—66; Nifon ierom., *Premblădrii la Sinaia sau descrierea pe scurt a pozițiunilor celor mai frumoase ale Sinaei, care se pot vedea fiind în apropiere*, Ploești, 1885; Walker Mrs., *Untrodden Paths in Roumania*, Londra, 1888, p. 204—206; Nifon, arhimandritul, *Monastirea Sinaia*, București, 1895, p. 64; Gălășescu Al. G., *Sinaia*, București 1895, p. 8; Girboviceanu P., *Minđstirea Sinaia*, în «Albina», I, 1897—1898, p. 1074—1076; Gălășescu Al. G., *Eforia spătarilor civile din București*, București, 1899, p. 917—944; *Marele dicționar geografic al României*, București 1898—1902, V, p. 391—392; Dumitrescu M., *Minđstirea Sinaia*, în «Consolatorul», III, 1900, nr. 8, p. 124—127; Gălășescu, Al. G., *Sinaia*, București, 1903, p. 152; Idem, *Sinaia et ses environs*, București, 1903, p. 167; Căminaru R., *Minđstirea Sinaia*, în «Literatura și arta română», IX, 1905, p. 714—757; Iorga N., *Drumuri și orase din Romania*, București, 1904, p. 88—91; Gălășescu Al. G., *Spătarul M. Cantacuzino, (1650—1716), întemeietorul minđstirii și spitalului Colțea și al minđstirii Sinaia în anul 1695*, București, 1906, p. 42; Gibescu I., *Istoricul mitropoliei Ungrovlahiei*, p. 131—132; Tzigara-Samurcaș Al., *Minđstirea Sinaia*, în «Convorbiri literare», XLII, 1908, p. 194—203 și în vol. «Arta în România», p. 76—90; Iorga N., *Țara Românilor*, I, «România», 1 jud. Prahova, Vălenii de Munte, 1910, p. 67—78 și 116; Căcorea N., *Sinaia*, în «Literatură și artă română», XIII, 1909, p. 127—135; Karnabatt D., *Valea Prahovei*, în «Calendarul Minervei», 1910, p. 195—203; Iorga N., *Notes sur quelques monuments d'histoire et d'art en Roumanie*, Vălenii de Munte, 1935, p. 18; Stanciu D., *Minđstirea Sinaia*, în «Noua revistă bisericească», VIII, nr. 4—5, 1926, p. 60—65; Pavlov L., *Lăcașuri sfinte din jud. Prahova*, Ploiești, 1930, p. 45; Constantinescu-Iași P., *Bizantinismul în România*, Iași, 1924, p. 77; Popescu M., *Minđstirea Sinaia*, în «Revista Societății Tinerimea Română», XLVIII, p. 13; N. Ghica-Budești, *op. cit.*, partea IV, p. 49—50, 106—107; Iacobescu Alex., *Sfintele mândstiri și monumente istorice*, în «Cele trei Crișuri», XIX, 1938, p. 61—62; I. D. Ștefănescu, *La peintures religieuses en Valachie et Transilvanie depuis les origines jusqu'au XIX-e siècle*, Paris, 1930, 1932, p. 150; Bobulescu C., *Vieții de zugrăvi*, București, 1940, p. 14—15; «Arhiva românească», 1940, p. 116—117; Voinescu T., *Zugravul Pîrvu Mutu și școala sa*, în «Studii și cercetări de istoria artei», 1955, nr. 3—4, p. 136; N. Ghica-Budești, *L'anciencie architecture reli-*

[1700]²¹, Fundenii Doamnei (1699)²² Rîmnicu Sărat (1691—1697)²³ și, poate, și Titireci

gieuse de la Valachie, 1942, p. 42 ; Moisescu G., preot. *Minăstirea Sinaia*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXI, 1954, nr. 3—4, p. 313—322 ; *Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R., I, Arta românească în epoca feudală*. București, 1957, p. 306 ; *Studii și materiale de istorie medie*, IV, 1960, p. 206 ; Brătulescu Victor, *Elemente de artă picturală și sculpturală la biserica minăstirii Sinaia*, în «Glasul Bisericii», 1962, nr. 1—2, p. 47—73 ; Drăghiceanu V., *Catalogul colecțiilor Comisiunii monumentelor istorice*, București, 1912, XXI., p. 182 ; Iorga N., *Icoanele de la Muzeul Sinaia*, în «B.C.M.I.», 1931, p. 61—65 ; Strempele G., *Copiști de manuscrise românești, pînă la 1800*, București 1959, p. 215—216.

21. Musceleanu Gr., *Minăstirea Colțea* (Calend. antic. 1862, p. 49—50) ; «Biserica Ortodoxă Română», 1898, p. 467 ; *Marele dicționar geografic al României*, București, 1898—1902, p. 714—715 ; Bilciurescu Șt., *Monastirile și bisericele din România*, București, 1890, p. 123—124 ; Ionescu Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, p. 179—188 ; Gălășescu Al. G., *Eforia spitalelor civile din București*, București, 1891, p. 15—124 ; Iorga N., *Istoria românilor în chipuri și icoane*, II, p. 42 ; *Arta în România. Turnul și biserica Colțea*, în «Convorbiri literare», XLII, 1908, nr. 3, p. 352—359 ; Iorga N., *Inscripții*, I, p. 272—277 și f. II, p. 358 ; Gălășescu Al. G., *Spătarul M. Cantacuzino — 1650—1716 — întemeietorul minăstirii și spitalului Colțea și al minăstirii Sinaia*, București, 1906, p. 42 ; Baltazar A., *Prescurile de la Colțea*, în «B.C.M.I.», I, 1908, p. 120—132 ; *Idem*, *Decoratiunea pridvoarelor din vechile biserici bucureștene*, în «Convorbiri literare», XLIII, 1909, nr. 5, p. 544—548 ; *Cîteva observațiuni asupra bisericii Colțea*, în «B.C.M.I.», IV, 1911, p. 47—48 ; Mandrea Gh., *Relațiuni asupra bisericii Colțea*, în «B.C.M.I.», IV, 1911, p. 149—150 ; Zagoritz Al., *Timpla și tronul arhiteresc, origine și caractere*, în «B.C.M.I.», VIII, 1915, p. 67 ; *Idem*, *Sculptura în piatră de la bisericele muntenești*, în «B.C.M.I.», VI, 1913, p. 69, 70—71 ; Negulescu I., *O pagină din istoria Bucureștiului. Intemeierea minăstirii și spitalului Colțea, înființarea și istoricul bisericii Sf. Ilie — Hanul Colții*, în «Biserica Ortodoxă Română», XLIV, 1926, nr. 2 și 3 ; Iorga N., *Pridvorul de la Colțea*, în «B.C.M.I.», XXIV, 1931, p. 136 ; Elefterescu Em., *Biserica Colțea*, în «Glasul monahilor», XI, 1933, nr. 341 ; Iorga N., *Monumente istorice românești și Dapote*, în «B.C.M.I.», XXVI, 1933, p. 157 ; *Idem*, *Conducătorul istoric*, p. 12 ; N. Ghica-Budești, *op. cit.*, 1936, p. 12, 14, 19, 21, 22, 27, 29, 30, 31, 48, 101, 112—113 ; *Idem*, *Artele minore bizantine în «B.C.M.I.»*, XXX, 1937, p. 173 ; Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 193—195 ; Ionașcu I., *Școala de la Colțea în veacul al XVIII-lea*, București, 1938, p. 15 ; Florescu D. Gh., *Ctitorile cantacuzinești, din București*, în «Gazeta municipală», VII, 1938, nr. 321 ; Regleanu N., *Prima ctitorie de la Colțea. Un document inedit*, în «Revista arhivelor», III/2, 1939, p. 375—379 ; Bobulescu C., *op. cit.*, p. 15, 17—19 ; Ionașcu I., *Documente bucureștene privitoare la proprietățile minăstirii Colțea*, București 1941, p. 44 ; Goleseu M., *Motiv de animale în sculptura decorativă și semnificația lor simbolică și religioasă*, în «B.C.M.I.», XXXVI, p. 36, 38, 40, 42, 44, 46 ; Ionașcu I., *Neamul lui Colțea Doicescu, un ctitor al bisericii Colțea*, în «Revista istoriei românilor», XV, 1945, fasc. III, p. 359—365 ; *Idem*, *250 de ani de la înființarea spitalului Colțea*, în «Informația Bucureștiului», 18 aprilie 1958 ; Stoicescu N., *Repertoriu bibliografic al monumentelor feudale din București*, București, 1961, p. 182—188.

22. Ms. A. 545, f. 257 ; Mandrea Gh., *Biserica din Fundenii Doamnei*, București, 1904, p. 20 ; Iorga N., *Inscripții*, I, p. 356 ; Ștefănescu D. I., *La peinture religieuse en Valachie et Transilvanie depuis les origines jusqu'au XIX siècle*, Paris, 1930, p. 180 ; Cantacuzino Gh. M., *Fundenii Doamnei*, în «Boabe de grâu», II, 1931, p. 151—164 ; Brătulescu V., *Biserici din Ilfov*, p. 43—45 ; Iorga N., *Conducător istoric*, p. 19 ; N. Ghica-Budești, *op. cit.*, 1936, p. 14, 19, 26, 29, 30, 34, 49, 50, 107—109 ; Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 193, 197—200 ; Onică Petre, *Evoluția comunei suburbane Colentina-Fundenii*, București, 1942 ; Ionescu N., *Țara românilor*, p. 210 ; Stoicescu N., *Repertoriu bibliografic al monumentelor feudale din București*, 1961, p. 211—215.

23. Arh. St. Buc., *Indice cronologic* Nr. 19, București, 1951 ; Greceanu St. D., *Viața lui C. vodă Brîncoveanu de Radu Greceanu*, București, 1906, p. 76—77, 153 ; Gane Ion, *Radu Greceanu despre minăstirea din Rîmnic*, în «Analele Rîmnicului», 1923, Nr. 6, p. 78—79 ; Hurmuzaki, XIV/1 p. 266—268 ; *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 343 ; Iorga N., *Studii și documente*, XVI, p. 356—357 ; Urechia V. A., *op. cit.*, II, p. 82—84 ; VI, p. 216 ; VII, p. 314 ; X A, p. 16, 192 ; Iorga N., *Istoria românilor în chipuri și icoane*, III, p. 235 ; «Vestitorul românesc», 24 febr. 1854 ; Pelifon A., *Memorii. Descrierea sfințelor monastiri*, București 1861, p. 35—37 ; Bolliac C., *Monastirile din România*, București, 1863, p. 553—554 ; «Calendar antic», 1866, p. 64—65 ; *Anuar* 1909, p. 241 ; Iorga N., *La un vechi vad de vrăjmășie între români*, Vălenii de Munte, 1909, p. 13—15 ; Drăghiceanu V., *În amintirea lui C. Brîncoveanu, 1714—1916. Lăcașurile voievodului, Ochire arheo-*

(1729)²⁴ din Rîmnicu Vlcea. Cunoaştem apoi biserica de la Filipeştii de Pădure (1688)²⁵, din judeţul Prahova, ctitorie a lui Toma Cantacuzino, biserica de la Pătroaia (1715)²⁶, din

logică de..., Bucureşti, 1914, p. 112; Idem, *Minăstirea Rm. Sărat*, în «Albina», XVIII, 1915—1916, p. 1406—1408; Niculescu G., *Minăstirea din Rîmnic*, în «Analele Rîmnicului», 1923, Nr. 4, p. 52—57, reproducă şi la Moşescu Oct., Rîmnicu Sărat, *Călduză*, p. 34—40; Mihăilescu I., *Relevueul bisericii minăstirii din Rm. Sărat*, în «Arhitectura», V, 1926, p. 121, 123; Ştefănescu I. D., *La peintures religieuses en Valachie et Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIX-e siècle*, Paris, 1930, p. 195—199; Bobulescu C., *op. cit.*, p. 15; *Arhiva românească*, 1940, p. 117; Voinescu T., *op. cit.*, în rev. cit., p. 138—142; N. Ghika-Budeşti, *op. cit.*, p. 45; Jantea N., *Ctitorile brîncovenesti din oraşul Rm. Sărat*, în «Ingerul», IX, 1937, Nr. 10—11, p. 613—622; Idem, *Minăstirea Adormirea din Rm. Sărat*, în «Ingerul», IX, 1937, Nr. 12, p. 719, 737 şi X, 1938, p. 94—105; N. Ghika-Budeşti, *L'ancienne architecture religieuse de la Valachie*, în «B.C.M.I.», 1942, p. 42; Goleşcu M., *Motive de animale în sculptura decorativă şi semnificaţia lor simbolică în arta religioasă*, în «B.C.M.I.» 1943, p. 36—48; Popescu Călini I., *Învelşurile vechilor noastre biserici*, Craiova, 1945, p. 132; Cocora Gabriel, *Din trecutul legăturilor episcopiei Buzăului cu Rusia*, în «Glasul Bisericii», XV, 1956, p. 330; Bulat T. G., *O ctitorie brîncovenească închinată Sfantului munte Sinai*, Rîmnicu Sărat 1700, în «Glasul Bisericii», XXII, 1963, nr. 11—12: p. 1031—1049; Constantinescu Horia, *Biserica fostei minăstiri Rîmnicu-Sărat, ctitorie brîncovenească şi monument de artă feudală*, în «Glasul Bisericii», 1966, nr. 1—2, p. 30—71.

24. Giurescu C., *Material pentru istoria Olteniei supt austriaci*, Bucureşti 1917—1947, indice; «Biserica Ortodoxă Română», III, 1876—1877, p. 7; Gălăşescu Al. G., *Eforia spitalelor civile din Bucureşti*, Bucureşti 1899, p. 219—220; Urechia V. A., *op. cit.*, VI, p. 225; VII, p. 371; *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 344; Bauer, *op. cit.*, p. 82; «Arhivele Olteniei», III, 1924, p. 506; Fotino D., *op. cit.*, p. 173; *Marele dicţionar geografic al României*, Bucureşti 1898—1902, vol. IV, p. 535—538 şi vol. V, p. 603; Drăghiceanu V., *Inscripţii*, în «B.C.M.I.» VII, 1914, p. 196; Bălăşel T., *Un manuscris din 1799 al lui Dionisie Eclesiarhul*, în «Arhivele Olteniei», 1933, p. 238—242; Idem, *Inscripţii*, în rev. cit., 1935, p. 132—134; *Vestitorul român*, 10 iunie 1843; Alexandrescu Gr., *Memorial de călătorie*, (Minăstirile de peste Olt), Bucureşti, p. 23—24; *Analele parlamentare*, 1848, p. 406, 408, 412, 418, 420; *Monumente istorice ale României*; tipuri din jud. Argeş şi Muşcel, 1893, II, p. 196; *Sfînta episcopie a eparhiei Rîmnicului Noul Severin în trecut şi acum*, Bucureşti 1906, CXXXIV—694 p.; Dobrescu N., *Istoria bisericii române din Oltenia, în timpul ocupaţiunii austriece (1716—1739)*, cu 220 acte şi fragmente inedite culese din arhivele din Viena, Bucureşti, 1910, p. 141, 267—268; Filitti C. I., *Arhiva G. Gr. Cantacuzino*, Bucureşti, 1919, p. XXXIV; Drăghiceanu V., *Monumente istorice din jud. Dâmboviţa*, Bucureşti 1912, p. 131; Simedrea Tit., *Minăstirea Titireci*, în «Glasul Bisericii», 1963, Nr. 5—6, p. 468—501; *Anuar*, 1909, p. 151.

25. N. Iorga, *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 196, 198, 352; *Istoriile domnilor Ţării Româneşti, cuprinzînd istoria munteană de la început pînă la 1688, compilate şi alcătuite de Constantin căpitanul Filipescu şi publicate din nou de N. Iorga*, Bucureşti, 1902, XXXVIII, p. 222; R. Greceanu, *Viaţa lui C. vodă Brîncovenau, publicată de Ştefan D. Greceanu*, Bucureşti, 1906, p. 133—139; *Dacianul*, 9 sept. 1909; *Arhivele Ţării*, I, 1909, 1909, p. 249, 251; Iorga N., *Doc. fam. Cantacuzino*, p. 43, 72, 107; Idem, *Studii şi documente*, XV, p. 263—265; Idem, *Ţara românilor. I. România, 1 jud. Prahova*, Vălenii de Munte, 1910, p. 14—117; Voinescu I., *Monumente de artă ţărănească din România*, Bucureşti, p. 111, recenziea lui N. Iorga, în «Bull. de l'Inst. pour l'étude du Sud-Est européen», I, 1914, p. 135—137; Tzigara Samurcaş Al. şi Balş G., *Biserica din Filipeştii de Pădure*, Bucureşti, 1908, p. 47; *Anuar* 1909, p. 482; Balş G., *Influences armeniennes et géorgiennes sur l'architecture roumaine*, Bucureşti, 1931, p. 19—71; Constantinescu Iaşi P., *op. cit.*, p. 51; N. Ghika-Budeşti, *op. cit.*, p. 37—38 şi 68—69; Idem, *L'ancienne architecture religieuse de la Valachie*, 1942, p. 42; Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 174; Bobulescu C., *op. cit.*, p. 21; Voinescu T., *op. cit.*, p. 137—157.

26. Arh. St. Buc., *Indice cronologic nr. 1, Mitropolia Ţării Româneşti*, Bucureşti 1961; «Bis. Ort. Rom.», 1875—1876, p. 633; Popescu Runcu, *Catagrafia jud. Dîmboviţa la anul 1810*, Tîrgovişte, 1936; Răuţescu I., *Metoacele mitropoliei sub mitropolitul Dionisie Lupu*, în «Raza de lumină», III, 1931, Nr. 3, p. 180—181; *Almanahul cultelor*, 1868, p. 24; Bilciurescu Şt., *Monastirile şi bisericele din România, cu mici notiţe şi gravuri*, Bucureşti, 1890, p. 260; *Anuar* 1909, p. 50—51; N. Ghika-Budeşti, *op. cit.*, partea III, p. 98—99; Idem, *L'ancienne architecture religieuse de la Valachie*, 1942; Deleta G., *Schitul Pătroaia-Dimboviţa*, teză de licenţă, Bucureşti, 1939, «Mitropolia Olteniei», 1954, Nr. 5—6, p. 368—369.

judetul Ilfov, ctitorie a lui Pîrvu Cantacuzino, biserica de la Măgureni (1671)²⁷, din județul Prahova, ctitorie a lui Drăghici Cantacuzino, biserica de la Poiana (1711)²⁸ tot din județul Prahova, ctitorie a lui Toma Cantacuzino și cele de la Rifov (1742)²⁹ din județul Prahova și de la Turbați (1661)³⁰, Lespezi (1693)³¹ și Coiani³², din județul Ilfov, fără să mai vorbim de cele din Moldova, care vor face obiectul unui alt studiu.

27. Iorga N., *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 196 și *Documentele Cantacuzinilor*, p. 32—34, 108, 124—125, 215—217, 233; *Buciumul*, 3 sept. 1863; *Arhiva*, Iași, I. 1889—1890, p. 249—254; Greceanu Șt. D., *Viața lui C. vodă Brîncoveanu de Radu Greceanu, cu note și anexe*, București, 1906, p. 386; Filitti C. I., *Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino*, București, 1919, p. 128—139; Iorga N., *Studii și documente*, XV, p. 257—258; Bauer. *op. cit.*, p. 138; Năsturel P. V., *Neamul boierilor Cantacuzini*, în «Literatura și arta română», 1908, p. 61—74, 209—234, 317—349; Zagoritz Al., *Evoluția istorică a Țirgurilor și orașelor dintre Buzău, Țirgovște și București*, în «Anuar de geografie și antropografie», 1914—1915, p. 315; Drăghiceanu V., *Casa Cantacuzinilor din Măgureni*, în «B.C.M.I.», XVII, 1924, p. 12—45; N. Ghica-Budești, *op. cit.*, pl. DCXXXVII—DCXXXVIII; Voinescu T., *op. cit.* în rev. cit., p. 137—156.

28. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 352; Iorga N., *Doc. fam. Cantacuzino*, p. 229; Găleşcu Al. G., *Eforia spitalelor civile din București*, București, 1899, p. 210 și 946; Iorga N., *Scrisori și zapise de meșteri români*, Buc. 1926, p. 42—45; Tunusli, *op. cit.*, p. 173; Bauer, p. 133; Fotino D., III, p. 155; Urechia, *op. cit.*, VI, p. 308; X A. p. 17, 184; Filitti C. I., *Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino*, Buc. 1919, p. 79, 193; *Analele Parlamentare*, 1848, p. 404, 408, 412, 418, 422; *Vestitorul român*, 10 iunie 1843; Bilciurescu Șt., *Monastirile și bisericile din România*, București, 1890, p. 198—199; *Dicționar Prahova*, p. 371; *Marele dicționar geografic al României*, V, p. 28; Iorga N., *Cum se poate descoperi o minăstire*, în «Ramuri», XVII, 1923, p. 441—443; Idem, *Istoria românilor în chipuri și icone*, p. 283; «Revista istorică», 1924, p. 62; Pavlov P., *Poiana-Cimpina — Prahova: Glasul monahilor*, VII, 1930, Nr. 226; Bădiceanu D., *Minăstirea Poiana-Prahova*, București, 1938, p. 28; Bobulescu C., *op. cit.*, p. 11—12; Voinescu T., *op. cit.* în rev. cit., p. 137; *Arhivă românească*, 1940, p. 113—114; Grigorescu Ionîță, preot, *Sinodicul schitului și comunei Poiana din jud. Prahova*.

29. Bauer, *op. cit.*, p. 135; *Vestitorul românesc*, 1931, p. 268; *Administrațiunea Cassei Bisericii, Anuar 1909*, București, 1909, p. 110; Popescu N., diacon, *Biserica din Rifov — Prahova*, în «Biserica Ortodoxă Română», XXV, 1911—1912, p. 1137—1140; *România viitoare*, 7 sept. 1914, p. 1; Zagoritz Al., *Sculpturi în piatră de la bisericile muntenesti*, București, 1913, în «B.C.M.I.», VII, p. 67—72; Filitti C. I., *Biserici și ctitori*, București, 1932, p. 48; N. Ghica-Budești, *op. cit.*, 1936, p. 100; Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 220; *Marele dicționar geografic al României*, București, vol. V, 1898—1902, p. 234.

30. Cantacuzino Constantin, *Cronologia tabelară*, la N. Iorga, *Operele lui C. Cantacuzino*, București, 1901; Iorga N., *Studii și doc.*, V, p. 387, 491—492; XV, p. 230—231; Urechia V. A., *op. cit.*, VI, p. 105—106; VII, p. 325, 394; X A. p. 167—170; Tunusli, *op. cit.*, p. 174; Bauer, *op. cit.*, p. 148; Fotino D., *op. cit.*, III, p. 168; Odobescu Al., *Minăstirile Snaagov și Turbați*, în «Scrisori literare și istorice», I, 1888, p. 385—405; Lapedatu Al., *Monumentele noastre istorice în lecturi ilustrate...* București, 1914, p. 314—329; Iorga N., în *marginea Snaagovului*, în «Floarea Darurilor», 1907, Nr. 25, p. 392—394; *Anuar 1909*, p. 85; Conștăntinescu Iași P., *op. cit.*, p. 80; Brătulescu V., *Minăstiri și biserici din Ilfov*, București, 1935, p. 80; Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 147.

31. Iorga N., *Predoslovie lui Sava Stercașul schitului Lespezi*, în «Studii și documente», V, p. 506—507; Tunusli, *op. cit.*, p. 173; Bauer, *op. cit.*, p. 132; Fotino D., *op. cit.*, p. 155; Iorga N., *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 112; Idem, *Studii și documente*, V, p. 497; Găleşcu Al. G., *Eforia spitalelor din București*, București, 1899, p. 219; Urechia V. A., *op. cit.*, vol. VI, p. 194; VII, p. 314, 375; X A. p. 17, 84; *Analele parlamentare*, 1848, p. 404, 408, 412, 418, 422; *Vestitorul român*, 10 iunie 1843; Filitti C. I., *Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino*, București, 1919, p. XXXII; Drăghiceanu V., *La biserica schitului Lespezi — Prahova*, în «B.C.M.I.», VIII, 1915, p. 143, 144; Pavlov P., *Căldăuza istorică pentru sfintele minăstiri și schituri din jud. Prahova*, Ploiești, 1925, p. 56—57; Florescu D. G., *Schitul Lespezi*, Cluj, 1931, p. 8; N. Ghica-Budești, *op. cit.*, partea III, p. 68; Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 325; Bădiceanu D., *Schitul Lespezi*, în «Bis. Ort. Rom.», LVII, 1939, p. 415—445 și Buc. 1939, p. 35; Bobulescu C., *op. cit.*, p. 12—14; Voinescu T., *op. cit.*, în periodicele cit., p. 138.

32. *Documente privind istoria României, A. Țara Românească, sec. XIV—XVII; Istoria Țării Românești, 1290—1690, Letopisetul Cantacuzino*, ed. C. Grecescu și D. Simonescu, Bucu-

Apariția amințitelor monumente cantacuzinești constituie un adevărat eveniment în istoria arhitecturii românești, căci ele inovează o serie de forme și dispoziții în arta de a construi. Monumentele cantacuzinești constituie deci o grupă aparte care introduce în arhitectura noastră elemente ce au avut o înrîurire incontestabilă asupra evoluției artei veacului al XVIII-lea.

Configurația generală a monumentelor cantacuzinești se aseamănă în principiu cu a altor biserici, totuși este de observat că ele prezintă multe și însemnate deosebiri. Aceste monumente, față de cele anterioare, s-au transformat, s-au selectionat și s-au desăvârșit atît ca structură cit și ca decor arhitectural și ornamental. În acest fel se poate vorbi de dispoziții de plan, de forme arhitecturale și de metode de construcție neuzitate pînă la înălțarea acestor monumente de către Cantacuzini.

Ca expresie arhitecturală, aceste monumente sînt mai zvelte și mai înalte și se disting printr-o linie de elegantă și bogăție care reiese din proporțiile lor armonioase. Totuși, ca excepție, în ce privește arhitectura exterioară, uneori, unele din aceste monumente înfățișează un plan cu proporții scurte și late și cu ziduri groase, cum este biserica Mînăstirii Sinaia. În cazul de față principală originalitate a acestui monument cantacuzinesc o constituie în primul rînd forma exterioară de cruce latină a planului; faptul acesta nu se mai întîlnește la nici o altă biserică de la noi, el rămî-nînd un caz unic. Mai mult, forma dreptunghiulară, în exterior, a celor trei abside, precum și forma extrem de turtită a absidelor laterale, în interior, constituie o altă principală originalitate a acestui monument, asemănătoare celei de la biserica din Turbați, tot cîtiorie cantacuzinească. Toate aceste elemente noi sînt inspirate din arta clasică italiană, care, cu stilul zis «barroc» se întinse pe atunci în toată Europa³³, și, care se întîlnește pentru prima dată în istoria arhitecturii noastre datorită tocmai influenței Cantacuzinilor. Alteori, planul acestor monumente este larg conceput și frumos proporționat, tras în lungime. În acest caz, ele înfățișează un plan cu altarul flancat de două absidole scunde și pătrate — una pentru proscomidie și alta pentru diaconicon — cu naosul cu cîte două ferestre la fiecare absidă, cu pronaosul mai larg ca naosul și cu pridvorul de mărime neobișnuită, ca la biserica fostei Mînăstiri Rîmnicu-Sărat. Dispoziția constructivă a naosului cu cîte două ferestre la fiecare absidă se întîlnește și la biserica fostei Mînăstiri Cotroceni, precum și la biserica Fundeniei Doamnei, ca o inovație în arhitectura religioasă a Cantacuzinilor. De asemenea, dispoziția constructivă a pronaosului mai larg ca naosul și a pridvorului neobișnuit de mare se întîlnește, în mod vizibil, și la biserica din Filipeștii de Pădure și, mai puțin vizibil, la toate cîtioriele cantacuzinești, tot ca o inovație în arhitectura noastră religioasă. Fără îndoială, pridvorul este o construcție arhitectonică lipică epocii cantacuzinești. Și, dacă el, în această epocă, are forma pătrată sau dreptunghiulară a pronaosului, cel de la biserica din Filipeștii de Pădure are formă poligonală, ceea ce înseamnă o rară dispoziție de plan, care amintește unele elemente arhitectonice venețiene, cunoscute sub numele de «logii»³⁴. Sau, dacă el, în această epocă, rămîne un element constant, totuși, la biserica din Pătroaia, lipsește, ceea ce constituie desigur o rară excepție. Dar, ceea ce constituie cu adevărat o caracteristică a pridvorului cantacuzinesc este forma ovoidală a calotelor care se sprijină la colțul pe niște tronpe mici de formă totuși neobișnuită, așa cum se poate observa la bisericile Sinaia și Coltea³⁵.

Cu venirea la domnie a lui Șerban Cantacuzino tencuiala exterioară a devenit o regulă generală. Ea a fost adusă, probabil, de meșteri veniți din părțile de miazăzi, unde, desigur, era mai potrivită decît în clima noastră aspră³⁶. Faptul acesta a impus forme arhitecturale noi. Așa se face că unele monumente cantacuzinești prezintă în fațade formele simple și compoziția sobră a monumentelor din veacurile anterioare, cum se

rești, 1960, p. 175 ; *Magazin istoric*, V, p. 18 ; Paul de Alep, *op. cit.*, p. 220—221 ; *Buciumul*, 3 sept. 1863 ; Iorga N., *Documentele Cantacuzinilor*, p. 48—89 ; Idem, *Inscripții din bisericile României*, București, 1905—1908, p. 88 ; Bauer, *op. cit.*, p. 164 ; Nicolescu Elie, *Din descendența «Crațoveștilor»*, în «Revista pentru istoria arhitecturii» și fil., IX, 1903, p. 200—212 ; Iorga N., *Sate și mînăstiri din România*, București, 1905, p. 217—248 ; Constantinescu-Iași P., *Nartexul în artele bizantine sud-slave și române*, Iași, 1926 ; N. Ghika-Budești, *op. cit.*, 1936, p. 46—47 ; Brătulescu V. și R. Ilie, *Mînăstiri și biserici din Ilfov*, Buc. 1935, p. 51—53.

33. N. Ghika-Budești, *op. cit.*, partea III, p. 106.

34. *Ibidem*, p. 107, 115.

35. *Ibidem*, p. 107.

36. *Ibidem*, p. 28, 126.

întîlnește la biserica fostei Mînăstiri R. Sărat. Altele însă se caracterizează în exterior printr-o creștere continuă a dispozițiilor constructive și printr-o varietate neobișnuită a formelor acestora. Lăsînd la o parte faptul că majoritatea monumentelor cantacuzinești împarte fațadele în două registre, ca în veacurile anterioare, subliniem că acestea, acum, sînt inegale, briul median fiind așezat mai aproape de cornișă, ceea ce constituie o caracteristică a epocii cantacuzinești. De asemenea, forma ascaturilor din fațadele bisericii Colțea, în acoladă cu vîrf la partea inferioară — de proveniență italiană³⁷ — și în festoane cu cinci loburi la partea superioară — de proveniență orientală³⁸ — erau necunoscute înainte de zidirea monumentelor cantacuzinești. Menționăm că unul din aceste monumente și anume biserica Fundenii-Doamnei, înfățișează o arhitectură exterioară din cele mai originale. În mod cu totul excepțional fațadele acestui monument sînt împărțite în trei registre din care cel central, mai mare, se compune din panouri dreptunghiulare de stil orientat³⁹, cel inferior din medalioane de forme speciale și cel superior din medalioane de formă circulară. Subliniem că acest monument pare a fi din punct de vedere cronologic primul caz în care se întîlnesc medalioane decorînd amîntitele registre, procedeu, care mai lîrziu, în veacul al XVIII-lea, se va extinde și la alte monumente bisericesti cum sînt: Stavropoleos, Sfîntul Ștefan, Sfîntul Elefterie și Batiștea din București, Calvinii și Ciuta etc. din județul Prahova. Aceste medalioane sînt elemente arhitecturale noi, caracteristice monumentelor cantacuzinești⁴⁰. O altă caracteristică a monumentelor cantacuzinești este și aceea că înfățișarea exterioară a lor, cum e cazul bisericii Mînăstirii Sinaia, se depărtează de formele tradiționale, căci fețele absidelor sînt încadrate de chenare largi, dreptunghiulare, profilate la margine⁴¹. La Turbați, înfățișarea exterioară ne arată două modalități de lucru: partea inferioară este tencuită și nu are nici firide nici profile și pe suprafața sa se găsește desenat apareiajul de cărămizi orizontale și verticale, caracteristicul decor al bisericilor de stil vechi, iar partea superioară a fațadelor e compusă dintr-un rînd de arcade și un briu, din cărămidă aparentă, ce pare a fi astfel de la origine⁴². Elemente și forme arhitecturale noi sînt și profilele de la soclu, briu și cornișă, inspirate din arhitectura Renașterii italiene⁴³ și sugerate arhitecturii noastre religioase prin intermediul Cantacuzinilor. Soclul ctitoriilor cantacuzinești, arătate aci, este în genere tras la șablon și compus din profile rotunjite, cînd convexe, cînd concave, în «talon» și «doucine»⁴⁴. Briul, tras la șablon, se înfățișează cîteodată cu torul rotunjit la mijloc și încadrat deasupra și dedesubt cu zimți de cărămidă în formă de dinți de fierăstrău, ca la biserica fostei Mînăstiri R. Sărat, altă dată el este din piatră sculptată în formă de funie răscuită, ca la biserica Colțea, altă dată din stuc solzit, încadrat între două torsiade mici, ca la biserica Fundenii Doamnei și altă dată lipsește chiar, ca la biserica Sinaia. Profilele cornișelor care se întîlnesc în exteriorul corpului monumentelor cantacuzinești, cît și la turle și la bazele lor, precum și la nașterea arcurilor și a bolților în interior, sînt forme trase la șablon. Ele sînt derivate de la formele cărămizilor aparente, care se întrebuntau în stilul vechi, rotunjite sau cu vîrf, în «talon» sau «doucine»; la monumentele cantacuzinești ele sînt acoperite cu o tencuială de var, împodobită cu zugrăveli policrome sau cu stucaturi. Cu alte cuvinte, cornișele profilate sînt cam aceleași ca și la soclu, înlocuind tradiționala cornișă cu zimți de cărămidă de origine bizantină și complicîndu-se, uneori, cu alte profile provenite din Italia prin intermediul Cantacuzinilor. Dar, monumentele cantacuzinești prezintă caracteristici și în ce privește turlele. Unele din aceste monumente sînt fără turle pe naos și numai cu clopotniță pe pronaos; altele au și turlă pe naos și clopotniță pe pronaos, care sînt și mai numeroase și mai frumoase, amintim bisericile: Rifov, Titireci, Fundenii Doamnei și Sinaia. În ce privește primele două monumente — Rifov și Titireci — se poate spune că turlele și clopotnițele lor au proporții înalte, deci forme zvelte și elegante, formînd astfel un ansamblu armonios. În ce privește turlele bisericii Fundenii Doamnei se poate spune că ele ieșind direct din acoperiș sînt neobișnuite și sînt deci caracteristice monumentelor cantacuzinești. Și mai caracteristică apare clopotnița acestui monument, precum și aceea a bisericii Sinaia, ambele înălțate pe pronaos. Acestea, în loc de a sta pe zidu-

37. *Ibidem*, p. 16, 21, 101.38. *Ibidem*,39. *Ibidem*, p. 108.40. *Ibidem*.41. *Ibidem*, p. 107.42. *Ibidem*, partea III, p. 72—73.43. *Ibidem*, partea IV, p. 126—127.44. *Ibidem*.

rile bisericii, ca în cazurile similare și așa cum cere logica construcției, sînt rezemate numai în parte pe ziduri, iar cealaltă parte stă pe boltile pridvorului și ale pronaosului. În ambele cazuri clopotnița este scundă și pe plan pătrat, iar ca proporții se aseamănă mai mult cu acelea din veacul al XVII-lea. În sfîrșit, la unele monumente cantacuzinești, clopotnița este așezată chiar pe pridvor și are forma unui foisor poligonal pe stîlpi, ca la Filipeștii de Pădure, în acest fel, prin Cantacuzini, găsindu-și locul în arhitectura noastră religioasă, elemente venetiene, cum sînt «logiile»⁴⁵. Scara către clopotniță se află în grosimea zidului de nord, dar și în grosimea zidului de apus, ca la bisericile: Pătroaia, Rifov, Colțea și Fundeni Doamnei⁴⁶, procedeu foarte mult uzitat în ultima jumătate a veacului al XVIII-lea⁴⁷. Înălțimea exterioară a monumentelor cantacuzinești se distinge și prin arhitectura portalurilor, care se resimte de influența occidentală. Elementele occidentale de proveniență italiană, par a se unifica prin vîntura la domnie a lui Șerban Cantacuzino și prin înrîurirea crescîndă a neamului său. În genere, portalurile monumentelor cantacuzinești sînt compuse din trei părți suprapuse; jos, ușa propriu-zisă, este încoronată cu un arc greoi în formă de trilob cu vîrf, care pare inspirat de la unele arcuri venetiene din epoca gotică⁴⁸. Partea mijlocie este ocupată de pisanie, încadrată de două console inspirate după stilul clasic⁴⁹; în ea sînt amintite numele ctitorului, data fundației, hramul bisericii, și alte date referitoare la istoricul monumentului. Partea superioară cuprinde stema Țării Românești — vulturul cu crucea în plisc — încadrată într-un cerc și între două cartușe în stilul Renașterii italiene; de o parte și de alta se află cite un balustru, iar deasupra o cornișă profilată. Formele ușii de intrare cu arcul în trilob atît de original și compoziția inspirată din arhitectura clasică a coronamentului ușii, cu un antablament complet, cu arhitrav, cu friz larg, cu cornișă ornamentată, cu figuri omenești și cu animale fantastice și, în sfîrșit cu cele două coloane care încadrează ușa, erau elemente noi și nevăzute pînă la zidirea monumentelor cantacuzinești.

Planul monumentelor cantacuzinești, original ca formă exterioară, este tot atît de original și ca formă interioară. De aceea, se poate spune de la bun început, că interiorul acestor monumente prezintă părți interesante și originale. În general, interiorul monumentelor cantacuzinești corespunde ritului nostru ortodox, dar, părțile care îl alcătuiesc au dimensiuni și forme diferite. Spre pildă, biserica din Turbați, ca plan, nu este în formă de treflă în exterior, dar în interior prezintă o dispoziție constructivă neobișnuită, cu sîni laterali în formă de segmenti. Pronaosul monumentelor cantacuzinești este de obicei mai spațios și are cînd forma unui pătrat, cînd forma unui dreptunghi longitudinal sau transversal. O dispoziție constructivă cu totul particulară, în ce privește pronaosul, se află tot la biserica Turbați. Biserica aceasta care a fost ridicată de neamul Cantacuzinilor în amintirea postelnicului ucis la Snagov, are pronaosul cu o configurație specială, în sensul că el este disimetric și deasupra lui se află o încăpere boltită, care nu este o clopotniță, ci o gropniță, unde fiii postelnicului îi vor fi adunat oasele după tragedia de la Snagov. Naosul prezintă forma tradițională, dar sînt și cazuri cînd el prezintă forme neobișnuite. Un exemplu concludent în această privință este naosul bisericii Mînăstirii Sinaia, care are formă de cerc aproape perfect⁵⁰. La Titireci, dispoziția naosului este de asemenea originală, căci în partea de apus a lui se poate observa o cupolă mică pe pandantivi, care prezintă cea mai frumoasă înălțare⁵¹. La biserica Doamnei din București, ctitorie a Mariei, soția lui Șerban Cantacuzino și la biserica Coiani, bolta altarului are o formă specială, destul de rară. E o calotă sferică pe pandantivi, ceea ce nu se mai întîlnește pînă acum. Celelalte elemente arhitectonice din interiorul monumentelor cantacuzinești sînt destul de originale. Bunăoară, sistemul consolelor la bolti, de origine moldovenească, la monumentele cantacuzinești își readaptează decorul de profil adus din Italia de către meșterii acestor boieri. Mai întîi, în jumătatea veacului al XVII-lea, apare consola continuă, de-a lungul zidurilor laterale, cum se întîlnește la bisericile Cotroceni și Filipeștii de Pădure. Apoi, la începutul veacului al XVIII-lea, atît la pronaos cit și la naos, ctitoriile spătarului M. Cantacuzino înfățișează sub arcurile mari, care susțin boltile, consola de piatră profilată, simplă, ca la biserica Sinaia și decorate, ca la bise-

45. *Ibidem*, p. 100.46. Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 105—106.47. N. Ghika-Budești, partea IV, p. 9 : Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 110.

48. N. Ghika-Budești, partea IV, p. 1—131.

49. *Ibidem*.50. *Ibidem*, p. 101.51. *Ibidem*.

vicile Coltea, R. Sărat și Fundeniei Doamnei. Interesant este că la unul din aceste monumente și anume la biserica Coltea, forma consolelor de la naos prezintă două retrașeri, din care una la nașterea arcurilor mari și alta mult mai jos; ambele console, de piatră decorată cu sculptură, constituie o particularitate nemăintâlnită pînă la zidirea ctitoriilor spătarului M. Cantacuzino⁵². Aceste console, ca niște capetele clasice cu profile doric, înconnează pilaștrii verticali care susțin arcurile și au deasupra lor niște cartușe, în relief, cu o figură sculptată, de inspirație occidentală⁵³, sau mai bine zis de inspirație de la formele Renașterii italiene și se întîlnesc la toate ctitoriile spătarului M. Cantacuzino. Tot la biserica Coltea și tot în naos sînt două arcuri dublouri, ca niște nervuri transversale, una spre altar și alta spre pronaos; prima coboară pînă la pardoseală, a doua se reazemă pe console de piatră: asemenea poziție constructivă este neobișnuită pînă la zidirea monumentelor cantacuzinești și formează un caz unic în tot veacul al XVIII-lea⁵⁴. Între naos și pronaos comunicația se face prin arcada centrală a unui prea frumos motiv arhitectonic compus din trei arcuri trilobe cu vîrf, înalte și elegante, pe patru zvelte coloane de piatră, așezate pe un pedestal de zidărie. Aceste frumoase arcade, care se întîlnesc la ctitoriile spătarului M. Cantacuzino, sînt inspirate de la unele forme venetiene din veacul al XIV-lea și al XV-lea⁵⁵. În sfîrșit, o altă particularitate arhitectonică de interior o înfățișează forma chenarelor de piatră ale ușilor laterale de la altar de la biserica fostei Mînăstiri R. Sărat, cu arc trilob fără vîrf și cu un fronton cu bratele întrerupte, lucrate în genul stilului «barroc»⁵⁶.

Ceea ce rămîne însemnat și dă un caracter de noutate arhitecturii monumentelor cantacuzinești este fără îndoială bogăția decorației în piatră și stuc. În această privință se poate spune despre ctitoriile cantacuzinești că sînt printre primele monumente istorice bisericicești care dețin un loc de frunte. Este de observat, în primul rînd, că decorația exterioară a acestor monumente este dintre cele mai originale. Desigur, ideea decorației unui cadru de piatră cu sculpturi nu este nouă. Nouă este însă tehnica de lucru avansată și noi sînt apoi motivele decorative cultivate de cioplitorii de piatră ai epocii de atunci. Desenul plat și rece al motivului geometric, acum, a fost înlocuit cu un ornament vegetal — rinceau-ul — bine reliefat, al cărui contur moale se împletește în combinații diverse, amestecîndu-se, cînd este folosit și la decorarea altor elemente, cu figuri de păsări, de oameni și de animale, adesea fantastice, dacă nu chiar toate, avînd un conținut de idei specific, unele ușor de ghicit, cum e de pildă cazul pelicanului dintr-un capitel de la pridvorul bisericii Coltea, care își sfîșie pieptul cu ciocul ca să-și hrănească puii⁵⁷. Ornamentul vegetal se găsește pe ramele ferestrelor, pe portaluri, pe coloane, pe capetele, pe console etc... În genere, chenarele ferestrelor sînt decorate bogat și se acoperă cu «rinceau» de flori și frunze desenate și modelate cu îndemînare. Profilul cornișei de deasupra cadrului, simplificat și redus la «douce» se acoperă cu foi de acant, praful este decorat cu un cap de înger înaripat, ca la bisericile Coltea și R. Sărat, iar arcul este cînd în trilob la ca biserica R. Sărat, cînd în acoladă simplă sau frîntă, de diferite forme, cu vîrf, ca la biserica Tîtireci. Ușile de intrare înfățișează, de asemenea, o bogată sculptură, tratată liber și exuberant. Se observă aici chipuri de îngeri înaripați, chipuri de păsări, dintre unele amintesc stema țării; înfățișată printr-un cultut cu «crucea în plis», «cîmpuri» de dașneți și neobișnuitul «rinceau». Unde trebuie să constatăm pentru prima dată poate, mina unui meșter străin, este la chenarul sculptat al ușii de la intrare, de la biserica Doamnei din București, care este de o factură cu totul nouă și necunoscută pînă atunci. Sculptura acestui chenar este datorită unui meșter din Occident, probabil din Italia, adus, desigur, de cantacuzini, care a lucrat după principiul stilului Renașterii, adică după procedeul sculpturii «modelate» conform tradiției clasice greco-romane, în opoziție cu sculptura săpată în «meplat», procedeu întrebunțat de meșterii orientali de pînă atunci. Cu alte cuvinte, portalurile monumentelor cantacuzinești sînt printre primele exemplare de acest fol în stil nou, unde sculptura «rinceau»-urilor de la chenare capătă o înfățișare necunoscută pînă atunci⁵⁸. Fusul coloanelor în genere este ornamental cu caneluri verticale încă din timpul lui Șerban Cantacuzino la bisericile Cotroceni și Filipeștii de Pădure sau cu caneluri în spirală, decorate cu flori, originare și acestea

52. *Ibidem*, p. 101.53. *Ibidem*, p. 102.54. *Ibidem*, p. 101.55. *Ibidem*, p. 77.56. *Ibidem*, p. 76.57. Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 178—179.58. N. Ghika-Budești, *op. cit.*, partea IV, p. 1—131.

din timpul spătarului M. Cantacuzino, la bisericile R. Sărat, Sinaia și Fundenii Doamnei⁵⁹. Capitele care încoronează aceste coloane de piatră sînt de diferite tipuri și somptuos decorate. Astfel, unele din ele formează un simplu abac cubic, racordat prin suprafețe rotunjite, convexe sau concave, ca la biserica Colțea, altele sînt decorate cu foi de acant rotunjite, formînd la colțuri niște volute, cum se văd multe în casele medievale de la Padova și Vicenza⁶⁰, ca la bisericile R. Sărat și Sinaia. Altele sînt de tip bizantino-arab⁶¹, inspirate de la biserica episcopală de la Curtea de Argeș, cu fațete în stalactite, ca la bisericile Cotroceni și Doamnei.

Cîteodată, tencuielile exterioare sînt împodobite cu ornamente în stuc. Desigur, decorația aceasta este cea mai frumoasă. În mod excepțional, la biserica Fundenii Doamnei, panouri, frizuri, briuri și medalioane, foarte fin lucrate, prezintă decorații în stucatură pe toată suprafața lor, reprezentînd motive și edificii orientale de proveniență persană. Cu totul originală, frumusețea exotica a acestei decorații înfățișează palate imaginare persane, păsări afrontate, măsuțe cu vase cu flori, mănunchiuri de ramuri de lămii și floarea-soarelui, fintini, chiparoși, baghete, romburi, cercuri etc... toate lucrate cu finețe și grație, datorită unui meșter arab ori persan⁶². În orice caz, meșterul de aici pare a fi aceeași persoană care a lucrat și la palatul brîncovenesc de la Potlogi⁶³.

Aceeași bogată decorație se găsește și în interiorul acestor monumente cantacuzinești. Atît în pronaos cît și în naos, consolele, care încoronează pilaștri verticali și care susțin bolțile, sînt sculptați cu chipuri de îngeri înaripați. Mai mult, aceste console sînt sculptate și cu niște scuturi în formă de «cartuș», ca la Colțea. Coloanele dintre pronaos și naos sînt bogat sculptate, cu fusul îmbrăcat cu ghirlande vegetale în spirală, reprezentînd mai ales struguri și foi de viță, inspirate de la unele forme venețiene sau padovane din veacurile al XIV-lea și al XV-lea⁶⁴ și cu capitele în gen corintic⁶⁵. Și, în sfîrșit, cadrul ușilor laterale de la altarul bisericii fostei Mînăstiri R. Sărat este bogat sculptat.

În încheiere, față de modul cum au fost compuse monumentele istorice bisericesti ale Cantacuzinilor, ridicate către sfîrșitul veacului al XVII-lea și începutul veacului al XVIII-lea, marchează un vădit progres. Tendința de urmărire a unor reguli de compoziție, legate de căutarea unei simetrii, a unui ritm compozițional și a unei unități de stil, cu amintitele monumente, se precizează net în ultimii ani ai veacului al XVIII-lea, dînd naștere noului stil arhitectonic românesc, care a înflorit în toată veacul al XVIII-lea, pînă la prima treime a veacului al XIX-lea⁶⁶.

Pr. HORIA CONSTANTINESCU

59. *Ibidem*, p. 15.

60. *Ibidem*, p. 1—131.

61. *Ibidem*.

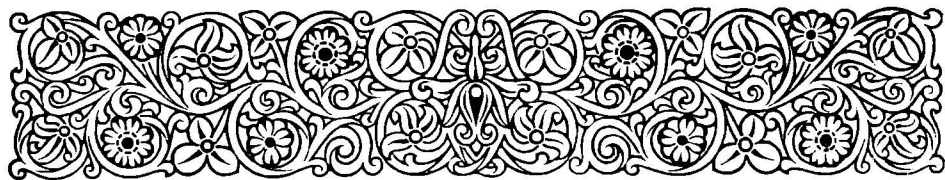
62. *Ibidem*, p. 108; Ionescu Gr., *op. cit.*, p. 111.

63. N. Ghika-Budești, *op. cit.*, partea IV, p. 108.

64. N. Ghika-Budești, *op. cit.*, p. 77.

65. *Ibidem*.

66. *Ibidem*, p. 7.

BISERICA FOSTEI MÎNĂSTIRI „SFÎNTUL GHEORGHE-NOU” DIN BUCUREȘTI

Scurtă prezentare de arheologie, istorie și artă creștină *

În formarea și evoluția arhitecturii românești, bisericile constituie unul din cele mai importante capitole, întrucît multe dintre ele, păstrîndu-se aproape în forma originală, oferă posibilitatea studierii în profunzime, pe de o parte alături de deosebit de valorosului aport adus de meșterii ieșiți din mijlocul poporului nostru, al căror înalt simț artistic a dus la modificarea și interpretarea creatoare a tradițiilor și a influențelor străine, cît și, pe de altă parte, a influenței elementelor de arhitectură străine.

În secolul al XVII-lea, epoca lui Șerban Cantacuzino (1678—1688) și cea a lui Constantin-Vodă Brîncoveanu (1688—1714) mai ales, se caracterizează — în special — prin noul stil de decorație arhitecturală, care începe a se defini¹. Acest stil, deși își are originile în arta decorativă orientală, va fi tradus și interpretat foarte curînd într-o formă artistică deosebit de valoroasă și specific românească.

În secolul al XVIII-lea, nu se creează tipuri noi de biserici, dar se desăvîrșesc cele anterioare. Acum predomină tipul creat, în sec. al XVII-lea, prin evoluția completă a planului de tipul «Cozia»² cu naosul treflat, dar fără nici o influență sîrbească, cu sau fără turlă pe naos, avînd însă o clopotniță pe pronaos.

În prima jumătate a acestui secol, deci de cînd datează și noua formă a bisericii «Sfîntul Gheorghe-Nou» din București, reclădită, terminată și resfințită sub Constantin-Vodă Brîncoveanu, la 1709, se continuă tendința apărută la sfîrșitul veacului precedent: bisericile au proporții mai înalte, mai elegante și cu turla mai zvelte; apoi, începînd cu biserica «Stavropoleos» (1730), proporțiile se modifică, devenind mai scunde, prin aplatizarea întregului edificiu.

«Decorația sculpturală a elementelor arhitectonice, ca: bazele și capetele coloanelor sau pilaștrilor, fuserile coloanelor, chenarele ușilor și ferestrelor etc., atinge o frumusețe desăvîrșită în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, după care urmează perioada de declin a arhitecturii mîntenești, care se întinde pînă cîtăre decenii ale veacului al XIX-lea»³.

În această perioadă fac parte monumente destul de rare, pe plan tip episcopial Curtea de Argeș: cu naos treflat — cu turlă — cu pronaos supralărgit — cu trei turla — precedat de un pridvor. De exemplu: biserica «Sfîntul Gheorghe-Nou» din București (la origine) și biserica mînăstirii Văcărești.

În artă, trecerea la secolul al XVIII-lea se face treptat, într-un proces continuu și sigur, urmîndu-se impulsul dat de Constantin Brîncoveanu, a cărui domnie se ter-

* Lucrare de seminar în vederea obținerii titlului de doctor în teologie, alcătuită sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Dr. Alexandru I. Ciurea, care și-a dat avizul pentru publicare.

1. Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Editura Academiei Române, București, 1961, p. 160—161; 2. *Ibidem*, p. 162.

3. *Ibidem*, p. 162; cf. Nicolae Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia* — partea a patra: *noul stil din veacul al XVIII-lea*. București, 1936, în «Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice» (în continuare se va cita «B.C.M.I.») an. XXIX (1936), fasciculele 87—90, p. 84—85.

mină, în împrejurări tragice la Constantinopol, în 1714. Într-adevăr, în răstimp de numai 26 de ani cât a domnit acest voievod, Țara Românească cunoaște o mare înflorire artistică, grație sprijinului spiritual și ajutorului material dat de acest însemnat domn, ultimul și cel mai de seamă din numărul de voievozi-ctitori din țara noastră. Înconjurat de meșteri pricepuți — arhitecți, zidari, cioplitori în piatră și sculptori în lemn, pictori și artiști decoratori —, el a reușit, în frământata sa domnie, să realizeze opere trănice și de mare valoare artistică, fiind adevărate jaloane, după care artele noastre s-au dezvoltat în tot lungul acestui secol atât de zbuciumat. Prin lucrările lor, acești meșteri, ca și urmașii lor, au știut să imprime artelor un suflu nou, mai aproape de viață, mai legat de om, creind opere de o neîntrecută frumusețe. În același timp, ei au continuat vechea tradiție românească, adăugându-i elemente noi, și au continuat dezvoltarea neîntreruptă a artei, atât în Țara Românească, cât și în Moldova și Transilvania, unde s-au creat opere unitare, românești — reprezentative pentru noul stil — «*stilul brîncovenesc*»⁴.

Dintre bisericile și mănăstirile construite și refăcute în această perioadă, făcînd parte, în același timp, din monumentele reprezentative ale stilului brîncovenesc, una din cele mai interesante este, fără îndoială, și biserica fostei mînăstiri «*Sfîntul Gheorghe-Nou*» din București, despre care vom încerca, în paginile ce urmează, să spunem — pe de o parte — cîte ceva în ceea ce privește istoricul ei și, pe de altă parte, să creionăm o succintă monografie artistică a acestui monument artistic de arhitectură și artă feudală veche-românească.

*

Biserica «Sfîntul Gheorghe-Nou» din București — cu hramul Sfîntului Mare Mučenic Gheorghe, fostă mînăstire, există deja pe timpul domniei lui Matei Basarab (1632—1654); ea a fost reclădită, între anii 1698—1709, de către Constantin Vodă-Brîncoveanu, socolit al doilea și principalul ctitor al bisericii, care-și are, de altfel, aici, mormîntul, el și familia lui⁵.

Cercetările specialiștilor români și, mai ales, săpăturile arheologice efectuate în ultimii ani aici, au dovedit că prima construcție a bisericii «Sf. Gheorghe-Nou» din București datează din secolul al XVI-lea, de la o dată ce deocamdată nu se poate fixa încă cu precizie.

Mînăstirea «Sf. Gheorghe» din București este pomenită în documente începînd din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, la 1575—1576⁶ și 1592 ianuarie 6⁷. — Aceste documente nu se referă la biserica Sfîntul Gheorghe-Vechi, care este numită — spre deosebire de aceasta de care ne ocupăm — biserica Mitrii vornicul sau Sfîntul Gheorghe a Mitrii vornicul.

La sfîrșitul secolului al XVI-lea, în București existau, deci, în mod sigur, o mînăstire cu hramul Sfîntului Gheorghe — (Sfîntul Gheorghe Nou) — și o biserică cu același hram — (Sfîntul Gheorghe Vechi).

Că biserica de la «Sfîntul Gheorghe Nou» este construită în secolul al XVI-lea o dovedește și faptul că la 1 septembrie 1707 ea era foarte veche. La acea dată, Constantin-Vodă Brîncoveanu arăta că «*fiind de multă vreme zidirea ei, cît se vedea mai mult spre surprare*»⁸.

Lucrurile nu sînt mai clare nici în privința primului ctitor al mînăstirii. Croni-carul oficial al lui Constantin Brîncoveanu, logofătul Radu Greceanu care, după ce descrie pe larg felul cum domnul Brîncoveanu a refăcut mînăstirea, afirmă, într-un loc,

4. Marin Nicolau-Golfin, *Istoria Artei*, Editura didactică și pedagogică, vol. II, București, 1968, p. 3.

5. *Marele Dicționar Geografic al României* (se va cita în continuare așa: «*M.D.G.R.*») alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe de George Ioan Lahovari, General C. I. Brătianu și Grigorie C. Tocilescu, vol. I, București, 1898, p. 718.

6. *Documente privind istoria României — B — Țara Românească*, secolele al XIV-lea și al XVII-lea), XVI⁴, Editura Academiei Române, București, 1952, p. 204.

7. Idem, XVI⁶, p. 33.

8. Biblioteca Academiei R. S. România, *manuscrisul nr. XI/31*.

că «ea a fost zidită întâi de Dobruș, banul»⁹, iar, în altă parte — în aceeași cronică —, arată că «ea a fost făcută în timpul voievodului Alexandru cel Bătrîn (deci Alexandru Vodă II Mircea — 1558—1577 —), de Panaiotachi Nikusios»¹⁰. Cum documentele sec. al XVI-lea nu amintesc nimic despre existența acestui Dobruș banul (este omenit, în schimb, un Stanciu al lui Dobruș — poate fiu al acestuia — mare postelnic între 1558 februarie 11 și 1560 octombrie 18), este greu de fixat, deci, data și ctitorul bisericii.

În timpul domniei lui Antonie-vodă din Popești (1669—1672), Panaiotachi Nikosios, marele dragoman al Porții, a început să zidească în jurul vechii biserici a minăstirii «Sfântul Gheorghe» clădiri și chilii, ispravnic fiind viitorul domnitor al Țării Românești, Șerban Cantacuzino (1678—1688), pe atunci mare spătar. Din câteva documente rezultă că aceste clădiri s-au construit între anii 1671—1672¹¹.

Murind însă P. Nikosios, minăstirea a rămas neterminată; din cele două rânduri de chilii, cele de sus nu erau încă gata. Așa neterminată, ctitoria lui Panaiotachi Nikosios a fost închinată patriarhiei de la Ierusalim, în mai 1673, sub Grigore Ghica-Vodă (1672—1678)¹². — În casele de la minăstirea «Sf. Gheorghe-Nou» locuiau, în secolul al XVIII-lea, patriarhii când veneau la București¹³.

Lucrările de la biserica «Sf. Gheorghe-Nou» au fost reluate în timpul domniei lui Constantin Vodă Brîncoveanu¹⁴ (pisania din 20 septembrie 1698, scrisă de Isar logofăt; ea se află astăzi așezată în pridvor, pe pardosea, în partea stîngă a pridvorului cum privești atunci cînd intri în biserică). Chiliile și casele egumenești, precum și palatul patriarhal au fost terminate, în anul 1707, de Dositei patriarhul, cu ajutorul bănesc al lui vodă Brîncoveanu¹⁵ și al lui Apostol, ispravnic fiind Ianache Văcărescu — mare agă¹⁶, arhitect și constructor fiind Veseleii.

Îată ce spune, în acest sens, Radu Grecianu :

«După terminarea clădirilor din jurul vechii biserici, patriarhul Dositei rugase pe domn să facă o biserică pe măsura hanului, deoarece lăcașul vechi era mic și întunecos. Arătînd că «n-am putut îngădui să vedem în mijlocul unui norod... a fi o biserică mică ca aceia și fără nici-o podoabă și înfrumusețare»¹⁷, Brîncoveanu a dărimat vechea biserică în 1705 și a refăcut-o în 1705—1706, «mare și minunată și frumoasă», cu timplă «minunată» și cu pardoseală de marmură»¹⁸.

Biserica a fost lucrată de meșterii vremii : Vucașin Caragea — pietrar, Manea — vâtaf de zidari și Istrale — lemnarul, aceeași echipă de meșteri care lucraseră și la Hurezi, fiind zugrăvită de Pîrvu Mutu — zugravul; ea a fost sfințită, cu deosebită

9. *Istoria Țării Românești de la 1688—1714*, alcătuită de marele logofăt Radu Grecianu (în continuare se va cita așa : R. Grecianu, *Istoria...*), cap. I, în : «Ștefan D. Grecianu, *Viața lui Constantin Vodă Brîncoveanu*, de Radu vel logofăt Grecianu, cu note și anexe de Ș. G., București, 1906, p. 155.

10. *Ibidem*, p. 87 ; A se vedea și : Constantin Șt. Bîlciurescu, *Monastirile și bisericile din România*, cu mici notițe istorice și gravuri, București, 1890, p. 144—145 ; Cf. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 281.

11. *Arhivêlê Statuîlê Buceureștî* (în continuare se va cita așa : «*Arh. St. Buc.*»), fondul de documente : *minăstirea Radu-Vodă*, XXIII/20 și Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, adunate și publicate de..., București, 1876—1903, XIV/1, p. 204—208 și 209 ; cf. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 282.

12. *Arh. St. Buc.*, fondul de documente : *minăstirea «Sfântul Gheorghe-Nou»*, XXX/1, cf. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 282.

13. Radu Popescu, *Cronica Țării Românești*, în «Magazin istoric pentru Dacia», IV (1947), p. 153 ;

14. A se vedea : *documentul din 3 iunie 1695*, în E. Hurmuzaki, *op. cit.*, XIV/1, p. 298—299 ; Vezi și revista «*Convorbiri literare*», din 1892, p. 840 ;

15. Vezi : *documentul din 25 iulie 1693*, la «*Arh. St. Buc.*», fondul de documente : *mân. Polovraci*, XVI/392 și *documentul din iunie 1693*, în E. Hurmuzaki, *op. cit.*, XIV/1, p. 282 ; Cf. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 282 ;

16. I. Ionașcu, *Documente bucureștene referitoare la proprietățile mănăstirii Colțea*, București, 1941, p. 47—48 ;

17. *Bibl. Acad. R. S. România*, pachetul XI'31, *docum. din 1 sept. 1707* ; cf. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 282 ; 18. R. Grecianu, *Istoria...*, p. 144, 146—148 și 155 ;

pompă, la 20 iunie 1707, în prezența patriarhului Hrisant Nottara, al Ierusalimului, sosit în țară¹⁹.

După zidirea bisericii, domnitorul Brîncoveanu i-a dat ca venit dobînda de 3000 de ducați, deși de el la vestita bancă «Zecca», din Venetia, pe care urma să-i împartă cu școala de la «Sfîntul Sava»²⁰.

Noul lăcaș era deosebit de frumos. La 1 iunie 1707, vodă Brîncoveanu arăta că, din cîte biserici erau — în București, noua ctitorie era cea mai înaltă și mai împodobită²¹.

Și alți contemporani care au văzut-o sînt de acord, cu ctitorul său, că biserica era foarte frumoasă. Astfel, la 28 aprilie 1713, mitropolitul Ierotei arăta că aceasta era cu puțin mai prejos decît «preafrumoasa» biserică «Sfînta Sofia» din Constantinopol²². Clericul rus Ipolit Vișevski, care a văzut-o prin 1711, mărturisea că «biserica este foarte frumoasă și-i făcută cu multă cheltuială, mai mult decît oricare alta»²³, iar scriitorul italian Anton Maria del Chiaro, cunoscut secretar al lui C. Brîncoveanu, care a luat parte la sfințirea bisericii, a descris-o în frumoase cuvinte de laudă: «una bellissima chiesa in onore de quel santo Martire»²⁴.

Aici, la minăstirea «Sfîntul Gheorghe-Nou», s-au adunat toate averile administrate de Patriarhia «Sfîntului Mormînt» averi aflătoare în Țara Românească. În anul 1718 a fost înmormîntat în această minăstire, domnitorul Ioan-Vodă Mavrocordat, iar în 1720, osemintele lui Constantin Brîncoveanu și ale fiilor săi (Constantin, Ștefan, Radu și Matei) au fost aduse în țară, în timpul domniei lui Nicolae Mavrocordat și înmormîntate, alături de osemintele lui Ioan Mavrocordat, în această biserică însemnată ctitorie brîncovenească²⁵.

Inițial, ele fuseseră îngropate în una din minăstirile de pe insula Halki, insulă ce face parte din grupul de insule Il Prinkipo, din mijlocul Mării Marmara. Nu se știe cum au fost pescuite cadavrele celor 4 fii ai lui Brîncoveanu și ale lui însuși și îngropate acolo. Se crede că prin grija unor oameni evlavioși, la îndemnul — secret pentru turci — al doamnei Marica (Maria), soția domnitorului Constantin Brîncoveanu, cea care s-a îngrijit și de așezarea unei lespezi de marmură albă, împodobită cu o sculptură simplă, fără nici-o inscripție, deasupra mormîntului, ca și de punerea unei candelă de argint, cu o lucrătură delicată.

I. Arhitectura monumentului

Biserica «Sfîntul Gheorghe Nou» din București, face parte din clasa (grupul) bisericilor cu planul în treflă (plan orizontal treflat), cu două, trei sau patru turle, biserici care, ca număr, sînt foarte puține.

Ca plan și ca formă, biserica «Sfîntul Gheorghe Nou» din București²⁶ este în strînsă legătură cu biserica mare de la minăstirea Hurezi, ca și cu bisericele de la Cotroceni, de la minăstirea Văcărești și de la Mitropolia din București.

În forma de azi, nu se poate preciza dacă ea a fost cu două turle, ca aceea de la Hurezi, sau cu patru turle, ca și celelalte biserici pomenite mai sus. Este o biserică de dimensiuni mari, de circa 40 de metri lungime, pe 16 m. lărgime exterior și are următoarele părți componente: pridvorul — specific epocii brîncovenești (ea apare

19. *Ibidem*, p. 172—173 și 174—175 ;

20. «Arh. St. Buc.», manuscrisul nr. 705, fila 410—411 ; Eudoxiu-Hurmuzaki, *op. cit.*, XIV/1, p. 388 ; Cf. Stoicescu, *op. cit.*, p. 284 ; 21. Cf. E. Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 387 ;

22. *Ibidem*, p. 524 ;

23. Cf. ziarul «Viitorul», Iași, anul IX (1907), nr. 20—22, p. 8 ;

24. Antonio Maria Del Chiaro, *Istoria della moderne rivoluzioni della Valachia*, Venezia, 1718, ediția N. Iorga, București, 1914, p. 49—50 ; *Ibidem*, traducere de S. Gris-Cristian, Iași, 1929, p. 9 ;

25. Virgil Drăghiceanu, *Mormîntul lui Constantin Brîncoveanu Basarab Voevod*, în «B.C.M.I.», an VII (1914), fascicola 27, iulie-sept., p. 111—126 ; vezi și : Ștefan Ionescu și Panait I. Panait, *Constantin Vodă Brîncoveanu*, Viața-Domnia-Epoca, Editura Științifică, București, 1969, p. 293 ; N. Iorga, *Viața și domnia lui Constantin Vodă Brîncoveanu* (în continuare se va cita : N. Iorga, *Viața...*), București, 1914, p. 168—170.

26. Prof. Ionescu-Glon, *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, p. 190 ;

la sfârșitul sec. al XVII-lea), pronaosul, naosul și altarul. Ea pare să fie fost una din cele mai mari biserici din București²⁷.

Stampe vechi²⁸ datînd dinaintea de 1847, cînd minăstirea a ars, ne-o arată fără turle, dar postamentul turlei celei mari se vede în ambele stampe pomenite; se poate să mai fi fost o turlă pe pronaos, întrucît planul este identic cu cel de la Hurezi, cum s-ar putea să mai fi fost încă două turle la colțurile pronaosului dinspre apus.

Planul se aseamănă, evident, mai mult cu acela al bisericii mari de la minăstirea Hurezi (1692), căci modelul bisericii de la Hurezi a fost reprodus aproape aiudoma, dar în dimensiuni sporite²⁹, la biserica «Sfîntul Gheorghe-Nou» din București, clădire concepută și realizată pe cît se pare de aceeași echipă de meșteri, căreia i se datorează și frumoasa minăstire Hurezi. Ridicată pe locul altuia mai vechi, poate din veacul al XVI-lea³⁰, ea forma dominanta arhitecturală a complexului marelui han bucureștean «Sfîntul Gheorghe», a cărui zidire, începută încă din anul 1670, sub isprăvnicia viitorului domn Șerban Cantacuzino (1678—1688), fusese terminată abia în 1699³¹.

Deci, biserica «Sfîntul Gheorghe-Nou» din București aparține tipului de biserică de plan treflat, cu pronaosul lărgit și fragmentat, cu puncte de sprijin izolate pentru susținerea boltilor.

Cuprinse în cadrul unor mari complexe minăstirești — Căldărușani, lîngă Snagov, Sfîntul Dumitru, Mitropolia din București, Cotroceni în București, Hurez în Oltenia, Sfîntul Gheorghe-Nou și Văcărești, în București — bisericile care aparțin acestui tip ne înfățișează ca plan, structură și plastică monumentală și decorativă, interpretări mai mult sau mai puțin fidele ale formelor cunoscutei biserici a lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș³².

Astfel, la biserica «Sfîntul Gheorghe-Nou» din București avem :

A. *Naosul* : are aceeași conformație ca la biserica mare a minăstirii Hurez (1692), cu două abside dezvoltate, care flanchează altarul de o parte și de alta ;

B. *Pronaosul* : este mult mai lărg decît naosul. *Zidurile exterioare vechi* dintre naos și pronaos au fost dărîmate și s-au zidit altele noi, mai în afară, după cum s-a dovedit la cercetările făcute în ultimul timp. *Zidurile originale* erau în locul actualilor nișe laterale arcuite care cuprind mormintele iar cele noi s-au zidit alături de cele vechi spre exterior. Ca și la biserica mare de la minăstirea Hurez, și la «Sfîntul Gheorghe Nou» din București găsim în pronaos doi stîlpi care susțineau turla a doua ; ea se reazimă, în parte, pe acești doi stîlpi, și în parte, pe zidul despărțitor interior.

C. *Pridvorul* : este astăzi complet transformat ; forma sa de la origine, care se vede în stampa pomenită mai sus³³, era cu arcade rezemate pe coloane de piatră. *Pridvorul* era mai scund decît corpul bisericii, așa cum este și la Hurez, cornișa lui fiind imediat peste birul orizontal al bisericii. Arcadele de la pridvor erau în formă de semicerc, iar coloanele groase și de proporții scunde, sculptate cu caneluri — (canelură — șanț îngust care brăzdează vertical (sau elicoidal) corpul unei coloane al unui pilastru etc.)³⁴, în spirală și cu balustrade ajurate între ele ; arcadele, în număr de șapte în fațada principală și de trei, în fațadele laterale, formau, pînă acum, un pridvor mare, mai spațios chiar decît acela existent la Mitropolia din București³⁵.

27. N. Ghica-Budești, *op. cit.*, p. 85 ;

28. Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 191—192.

29. Măsurată în interior, distanța de la intrarea în pronaos pînă sub fereastra absidel altarului numără, la biserica Sfîntul Gheorghe-Nou din București peste 30 de metri, în vreme ce la biserica mare a min. Hurez (Oltenia), aceeași distanță este de numai 13,50 metri ; Cf. Arhitect Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii în România*, vol. II (de la sfîrșitul veacului al XVI-lea pînă la începutul celui de-al cincilea deceniu al veacului XX), Editura Academiei R. S. România, București, 1965, p. 94 ; 30. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 281—282.

31. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României* (se va cita în continuare așa : Iorga, *Inscripții...*), vol. I, București, 1905, p. 305. Cf. Arh. Gr. Ionescu, *op. cit.*, p. 102 ;

32. Arh. Gr. Ionescu, *op. cit.*, p. 93 ; 33. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 191 și 192 ;

34. Cf. Academia Română — Institutul de Lingvistică din București — *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei Române, București, 1958, p. 111 (Se va cita în continuare așa : Acad. Română, *Dicționarul l. r. m.*). 35. N. Ghica-Budești, *op. cit.*, p. 85 ;

D. Decorul exterior : este compus din cele două registre tradiționale, despărțite de un brâu sculptat, care se vede și astăzi, de o mare valoare artistică. El este executat în piatră masivă cu decorații reprezentând frunze stilizate. Fațada principală a pridvorului reprezintă ornamente sculpturale sub cornișe, executate după focul din 1847.

E. Ferestrele : așa cum le vedem astăzi, sînt mai mari decît cele de la origine: ele erau la început dreptunghiulare, de doi metri înălțime pe cincizeci de centimetri lățime, după dimensiunile pietrelor existente; chenarele lor sînt sculptate în genul celor de la Mînăstirea Antim (1715). În exterior, aceste chenare sînt sculptate în piatră, cu ornamente de flori și frunze stilizate. Brîul și chenarele ferestrelor sînt originale.

F. Interiorul bisericii : Ca și exteriorul, și interiorul bisericii «Sfîntul Gheorghe Nou» din București a suferit multe schimbări, în urma deselor incendii și a restaurărilor executate aici ³⁶.

Aici, pentru a putea explica arhitectura interiorului, trebuie să amintim și de restaurările care au fost făcute aici, în decursul vremii.

Biserica «Sfîntul Gheorghe Nou» din București a suferit, în decursul timpului multe avarii, a suferit deci, o serie întregă de stricăciuni și modificări, în 1802, 1804 și mai ales în 1847, în urma unui mare incendiu pustiitor, care a distrus-o complet.

Înfățișarea de astăzi — stricată în parte și de cutremurul din 1940 — se datorește arhitectului francez Villacrosse, care a refăcut-o cu foarte multe modificări, în anul 1853.

În secolul al XIX-lea, un număr important de biserici vechi sînt refăcute și îmbrăcate într-o haină banală, care nu are nici cel puțin meritul de a fi fost făcută dintr-un material durabil sau prețios.

Astfel a fost refăcut și monumentul de care ne ocupăm în acest studiu, — biserica «Sfîntul Gheorghe-Nou» din București, care își datorează noua înfățișare de azi tocmai acestor prefaceri din secolele al XIX-lea și al XX-lea ³⁷.

Într-o recentă discuție avută cu dl. inginer Dumitru Gh. Popescu ³⁸, care se ocupă de restaurarea actuală a monumentului am aflat următoarele: Restaurarea monumentului istoric — biserica «Sfîntul Gheorghe-Nou» din București, lucrare care se execută de către Arhiepiscopia Bucureștilor din inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian sub controlul Arhiepiscopiei Bucureștilor, tinde să redea forma inițială a bisericii, așa cum a fost ea reclădită de voievodul Constantin Brîncoveanu, cu excepția pronaosului, pentru că deja i s-a dat acestuia o formă monumentală.

În 1852, după pustiitorul incendiu din 1847, biserica fusese restaurată de arhitectul francez Villacrosse. Acesta a schimbat total structura bisericii — a dărîmat pridvorul și a reclădit actualul pridvor. Acolo erau 12 coloane și un parapet, care a fost radical transformat, căci Biserica «Sfîntul Gheorghe-Nou» fusese clădită, de C. Brîncoveanu, după planul mînăstirii — a bisericii mari de la Hurez (Oltenia), însă ceva mai mare decît aceea. Turla inițială de pe pronaos era susținută de patru stîlpi sau coloane care formau patratul turei. Ea a fost dărîmată la restaurarea din 1852.

De asemenea, arhitectul Villacrosse a desființat și perețele ce despărțea naosul de pronaos, perete ce era — inițial — sprijinit pe patru coloane de arce, a modificat și zidăria de la morminte și le-a scos în afară; a modificat, de asemenea, și turla de pe naosul bisericii, lăsînd numai baza turei și ridicînd o nouă turlă, care se vede astăzi.

În prezent, nivelul interior al bisericii este cu 1 metru mai sus decît inițial, ferestrele s-au lărgit și s-au ridicat mai sus, după nivelul pardoseli.

În general, nivelul actual al bisericii este cu doi metri îngropat în pămînt. Se tinde, la această nouă restaurare, care va dura cîtiva ani, să se redea forma inițială a bisericii, așa cum o reclădise, între 1699—1707, Constantin Brîncoveanu.

36. *Ibidem*, p. 85 ;

37. Cf. Arh. Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii române din cele mai vechi timpuri pînă la 1900*, București, 1937, p. 235 ;

38. Discuția a avut loc chiar pe șantierul de la biserica «Sfîntul Gheorghe Nou» în ziua de 28 mai 1971 ;

Arhitectura este executată de «Direcția Monumentelor Istorice», sub coordonarea Arhiepiscopiei Bucureștilor, prin arhitectul Ștefan Bals. Lucrările de restaurare se execută de Arhiepiscopia Bucureștilor, în regia ei, de dl. inginer Dumitru Gh. Popescu, preoți fiind P. C. Pr. Didicescu (paroh) și P. C. Consilier Ghica.

G. *Clopotnița bisericii*: Biserica «Sfântul Gheorghe-Nou» din București a avut — inițial — o frumoasă clopotniță înaltă, situată în fața bisericii propriu-zise, precum se poate vedea azi numai din vederile publicate de Ionescu Gion în a sa «Istorie a Bucureștilor»; din această clopotniță însă, nu ne-a rămas nici o urmă, ea fiind distrusă complet de incendiul din 23 martie 1847, afară de pisania ei, care se găsește astăzi în pridvorul bisericii, în partea stîngă³⁹.

II. Pictura murală a monumentului

După arhitectură, pictura este cea mai reprezentativă manifestare a artei feudale românești, fiind folosită pentru a decora interioarele palatelor și ale bisericilor — pictura murală —, sau pentru împodobirea cu miniaturi a manuscriselor, singurele forme din acea vreme de răspîndire a cuvîntului scris⁴⁰.

Am expus în capitolul anterior, în puține cuvinte și pe măsura puterilor noastre, cite ceva despre arhitectura bisericii «Sfântul Gheorghe-Nou» din București.

În capitolul de față vom încerca să prezentăm, în mod succint, și pictura monumentului de care ne ocupăm.

Pictura inițială a bisericii — atunci cînd a fost ea reclădită și sfințită sub Constantin-Vodă Brîncoveanu, între 1698—1709, era o *minunată pictură în frescă*, pictură datorată marelui zugrav bisericesc iconar și pictor portretist, *Pîrvu Mutu-zugravul*.

Trimis să-și perfecționeze meșteșugul și să se familiarizeze cu mediul artistic din Moldova de Nord, el a putut să cunoască mediul artistic local; să vină în contact cu viața artistică a orașului Suceava, să intre în legătură cu zugravii organizați aici în bresle («Zugravskoe bratstvo» — frații)⁴¹, cunoscute în localitate în veacul al XVI-lea, să se inițieze în domeniul picturii de miniaturi, ce cunoscuse la Dragomirna și Suceava, în primele decenii ale sec. al XVI-lea, o mare dezvoltare.

Întors din Moldova, Pîrvu Mutu își începe activitatea mai întîi în mediul artistic al mînăstirii Negru Vodă din Cîmpulung, iar apoi ca pictor la curtea boierilor Vlădești, descendenți ai nașului său Pîrvu Vlădescu. Curînd el ajunge pictorul de curte al familiei Cantacuzino; astfel îl vom întîlni trecînd, pe rînd, de la o cltorie la alta, pe la proprietățile acestui neam, atît la curțile lor boierești, cît și la schiturile, bisericile și mînăstirile pe care aceștia le reparau. Ultimul ansamblu pictat de «dascălul» Pîrvu Mutu⁴² a fost cel al bisericii «Sfîntul Gheorghe-Nou» din București, cltoria lui Constantin Brîncoveanu. Că Pîrvu Mutu este autorul picturii murale — în frescă — de la biserica «Sfîntul Gheorghe Nou», o atestă și lista bisericilor pictate de el, după însemnările făcute, de chiar Pîrvu însuși, într-un catastif. În această listă, pe locul ultim — al zecelea, se află: «*Mînăstirea Sfîntul Gheorghe-Nou, a lui Vodă Brîncoveanu*»⁴³.

Deci, pictura inițială a ansamblului fostei mînăstiri, azi biserica — Sfîntul Gheorghe Nou din București, a fost executată de Pîrvu Mutu-zugravul, în vechea și minunata tehnică a zugrăvelii pe tencuiala umedă, numită — «*al fresco*» — și a urmat, îndeaproape, vechile rînduiri tradiționale ale erminiei bizantine, a urmat, cu alte cuvinte, dispoziția iconografică tradițională în bisericile noastre românești, cu mici abateri — totuși — de la erminia bizantină.

39. N. Ghica-Budești, *op. cit.*, p. 85—86 ;

40. Constantin Suter, *Istoria artelor plastice*, vol. I, Editura didactică și pedagogică, București, 1963, p. 335 ;

41. Teodora Voinescu, *Pîrvu Mutu-zugravul*, Editura Meridiane, București, 1968, p. 1—12 ;

42. *Ibidem*, p. 11—12 ; Cf. Vasile Drăguț, Vasile Florea, Dan Grigorescu și Marin Miha-lache, *Pictura românească în imagini*, Editura Meridiane, București, 1970, p. 91 ;

43. *Ibidem*, p. 90—92, cf. Arh. St. Buc., mss. nr. 793, p. 2, Passim : T. Voinescu, *op. cit.*, p. 11—12 ;

Din păcate însă, pustiitorul incendiu din 1847, care a distrus aproape în întregime și biserica de care ne ocupăm, a făcut să se piardă această minunată pictură murală. Din pictura originală a bisericii «Sfintul Gheorghe-Nou» din București, se poate admira astăzi numai decorația de splendide icoane a catapetesmei (a timplesii sau a iconostasului mare), care, printr-o minune, a scăpat nearsă la marele incendiu din 23 martie 1847.

De asemenea, din pictura originală a lui Pirvu Mutu zugravul se mai păstrează și un mic fragment de frescă, care se află la o fereastră din Sfintul altar al Bisericii.

La restaurarea din a doua jumătate a secolului al XIX-lea — 1852 —, întreaga biserică a primit o decorație murală nouă, tot în frescă, executată de marele pictor, înaintaș al școlii românești de pictură, Constantin Lecca, ajutat de Mișu Popp.

«Din mediul creator al Brașovului, de unde au pornit numeroase energii în atâtea domenii de activitate, răspândite apoi pe întinsul țării, face parte și pictorul Constantin Lecca⁴⁴. El aparține unei vechi familii de meseriași și negustori locali, fiul lui Dumitru și al Mariei, fiica lui M. Alexovici. Știm prea puțin despre copilăria lui în Brașov. Școala o face la Schei, apoi la Blaj. Între 1834—1848 îl găsim în Craiova, ca profesor de desen și de caligrafie la Școala Românească din localitate, iar în 1848 este exilat la Brașov»⁴⁵. În 1849 îl întâlnim ca profesor la Colegiul «Sfintul Sava» din București, după care devine un furnizor de portrete în serie și un decorator de biserici destul de mediocru, dar foarte apreciat. Solicitat peste tot, la Craiova, Brașov și mai ales în București, și nemaipridind cu lucrul, C. Lecca își asociază pe *Mișu Popp*, un tânăr pictor ardelean, pe care-l cunoscuse în anul exilului la Brașov, și pe un alt pictor din provincie, musceleanul Barbu Stănescu. Cantitatea de portrete și numărul de biserici pictate de C. Lecca și Mișu Popp uimesc⁴⁶.

Ani îndelungați, Lecca s-a consacrat picturii religioase, zugrăvind multe biserici din Craiova, Brașov și București. În mai bine de un deceniu (1851—1865), C. Lecca și Mișu Popp au pictat: Curtea Veche, Sfânta Ecaterina, *Sfintul Gheorghe-Nou*, Râzvan Vodă și capela Cimitirului Bellu (Șerban-Vodă)⁴⁷.

«În pictura religioasă, Lecca nu e un inovator, dar nici un simplu pastșor. El n-a rupt cu tradiția, dovada o avem în activitatea sa de la Brașov (unde localnicii nu au acceptat lucrul făcut în spiritul catolicismului apusean), precum și în portretul lui Ștefan cel Mare, care coboară direct din cele mai bune icoane bizantine. În pictura bisericească, C. Lecca a păstrat arta frescei bizantine, cu aceeași revărsare de aur, dar cu mai multă sobrietate în culori.

În unele cazuri, tratarea amintește de maniera academică a maestrilor italieni. În opera sa se încrucează două culturi, demonstrând că pictorul a făcut eforturi să-și însușească arta autohtonă a înaintașilor, dar și pe cea apuseană, în care se formase, totodată ea păstrează și ceva din aerul icoanelor bizantine»⁴⁸.

El a inaugurat o tehnică nouă în arta religioasă românească.

«Necunoscând perfect tainele artei bizantine, el pictează bisericile mai sus amintite după metoda occidentalului catolic. Astfel el rupe — oarecum — cu tradiția, înfățișând interioarele bisericilor în alt chip decât ne obisnuise pînă atunci. Tot așa face

44. Referitor la viața și activitatea pictorului a se vedea: Barbu Teodorescu, *Constantin Lecca*, Editura Academiei Române, București, 1958, și Editura Meridiane, București, 1969. Idieru, *Istoria artelor frumoase*, București, 1898, p. 305—306; Jack Brutaru, *C. Lecca*, ESPLA, București, 1956; *** *Istoria României*, vol. III, Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 1134—1135; *** *Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.*, Editura Academiei Române, vol. II (Secolul al XIX-lea), București, 1958, p. 85—88.

45. Cf. B. Teodorescu, *C. Lecca*, București, 1969, p. 5 și *Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.*, op. cit., p. 32 și 82; A se vedea și: N. Iorga, *Studii și documente privind istoria României*, vol. VIII, București, 1934, O. G. Lecca, *Familia Lecca*, București, 1897; Ștefan Mețeu, *Pictori români în secolul al XIX-lea*, București, 1937 și Acad. Prof. George Oprescu, *L'art roumain de 1800 à nos jours*, Mal'mô, 1935;

46. *Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.*, op. cit., p. 85—86; Pentru viața și activitatea lui Mișu Popp, a se vedea: Corneliu Comănescu, *Pictorul Mișu Popp*, în revista «Țara Birsei», 1932, p. 110.

47. Cf. Iuliu I. Roșca, *Scritori și artiști, amintiri personale*, București, 1890, p. 53 și Ionescu Gion, op. cit., p. 353. 48. B. Teodorescu, op. cit., p. 21—22.

și Gh. Tattarescu. Ruptura s-a făcut întâia oară la biserica «Madona Dudu» din Craiova. Desigur că a fost un mare rău această dezlegare de trecut, fiindcă pictura veche bizantină avea și o mare valoare istorică⁴⁹.

Analiza iconografică și stilistică pe care noi am aplicat-o picturilor din altarul, naosul și pronaosul monumentului de care ne ocupăm — biserica «Sfântul Gheorghe-Nou» din București — vedește un întreg și permanent proces de interferențe între tradiție și inovație proces ce constituie, în realitate, în opera lui C. Lecca ca și în arta contemporanilor săi, trăsătura de bază a noii lor orientări.

A. Astfel, în altarul decorat de artist la acest monument, pictorul C. Lecca, ajutorul de Mișu Popp, a redat, în conca absidei altarului — boltă — pe Maica Domnului, sezînd pe tron, cu pruncul Iisus în brațe, cu doi îngeri de o parte și doi de cealaltă parte a tronului.

Pe fundalul monocrom al hemiciclului altarului (spațiu în formă de semicerc, format de absida altarului dinspre răsărit)⁵⁰, de o parte și de alta a ferestrei din mijlocul absidei altarului, sînt pictați Sfinții Mari Ierarhi ai Bisericii Creștine: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Ioan Gură de Aur și Nicolae, al Mirelor Liciei, făcătorul de minuni. Toate sînt picturi mari, aproape la mărime naturală, cu un frumos și bogat colorit, în special la veșmintele arhieresti. Desfășurată într-un ritm liniștit, frumoasa teorie a ierarhilor bisericii creștine, se înfățișează ochiului cu o impresionantă vigoare.

B. Naosul.

Ritmul compozițional al registrului de ierarhi din altar, se continuă, în naosul bisericii, cu registrul de sfinți martiri și militari, ce acoperă pereții din dreptul sinilor absidelor laterale ale naosului, de o parte și de alta a Sfântului Altar, în registrul inferior.

1. Astfel, în partea stîngă a naosului, privind spre altar, în stînga ferestrei din mijlocul absidei, sînt reprezentați în mărime naturală Sfinții Mari Mucenici Mercurie și Eustalie, iar în dreapta ferestrei Sfinții Mari Mucenici Nestor și Gheorghe.

În registrul superior sînt trei scene din patimile Domnului: Spălarea picioarelor ucenicilor de către Iisus, Prinderea lui Iisus în grădina Ghetsimani și Răstignirea pe cruce a Domnului.

Pe calota absidei (o parte a unei sfere, obținută prin tăierea unei sfere cu un plan)⁵¹, este reprezentată, în chip maiestuos, mărimea scenă a Învierii Domnului din mormînt. Scena, de mari proporții, uimește prin varietatea culorilor, prin ansamblul conceptual și prin puterea de sugerare a evenimentelor.

2. În partea dreaptă a naosului, privind spre altar, în stînga ferestrei din mijlocul absidei drepte a naosului, sînt pictați Sfinții Mari Mucenici Dimitrie și Mina, iar în partea dreaptă a ferestrei Sfinții Mari Mucenici Elefterie și Teodor Tiron.

În registrul imediat superior, tot în partea dreaptă a naosului sînt alte trei scene mari, pictate îngrijit, în culori plăcute la vedere: Iisus și Samariteanca la puțul lui Iacob, Cina cea de taină și Plîngerea femeilor mironosițe.

Pe calota absidei din partea dreaptă a naosului bisericii «Sfântul Gheorghe Nou» este reprezentată, într-o amplă desfășurare scena Nașterii lui Iisus Hristos și a Închinării Magilor în fîta pruncului Iisus. Scena, bogată în personaje, încintă prin caracterul — bine gîndit — al concepției și al manierei de lucru, ca și prin varietatea culorilor întregului ansamblu.

C. Turla pantocratorului din naosul bisericii.

Pe calota cupolei, ce tronează deasupra naosului monumentului de care ne ocupăm în lucrarea de față, este reprezentat Domnul nostru Iisus Hristos, pictat bust, avînd în mînă o carte deschisă — Sfînta și Dumnezeiasca Evanghelie — vestea cea bună a mîntuirii, pe care sînt pictate două litere «A» și «Ω», începutul și sfîrșitul.

Pe cilindrul turlei Pantocratorului din naos, sînt pictați în registre mari, proorocii Vechiului Testament, în număr de 16.

D. Pronaosul.

În partea stîngă, privind spre Sfîntul Altar al bisericii, deasupra amvonului de pe care se citește Sfînta Evanghelie, este pictat de asemenea în mărime aproape naturală, Sfîntul Arhidiacon Ștefan, înfiul mucenic al Bisericii Creștine.

49. *Idem*, C. Lecca, București, 1938, p. 51.

50. Acad. Română, *Dicționarul L.R.m.*, p. 358.

51. *Ibidem*, p. 109.

Deasupra peretelui ce făcea odinioară trecerea din naos în pronaos este reprezentat, într-o scenă de mari proporții, Botezul Domnului Hristos, în apele Iordanului.

Tot în partea stângă, la mijlocul pronaosului, în mărime naturală este pictată Sfânta Muceniță Varvara, iar în partea dreaptă a naosului, tot în mijlocul pronaosului este reprezentată, de asemenea în mărime naturală Sfânta Muceniță Ecaterina.

Pe bolta pronaosului este pictată, într-o scenă de mari proporții, Sfânta Treime, Tatăl — reprezentat ca un bătrîn pe scaun, cu picioarele pe un glob, Fiul — un bărbat în floarea vârstei, cu Sfânta Cruce în mîna stîngă și binecuvîntînd cu mîna dreaptă, și Sfîntul Duh — în chip de porumbel, deasupra lor.

E. *Catapetesma bisericii sau tîmpla.*

Aici se păstrează, din pictura originală-inițială, a lui Pîrvu Mutu Zugravul, admirabila decorație de icoane a întregii catapetesme, care — printr-un miracol — a scăpat nearsă, la marele incendiu din 1847, 23 martie. Valoarea istorică și artistică a acestei picturi este deosebită.

Privind de la stînga spre dreapta catapetesmei, repartizarea icoanelor este următoarea :

- a) Sfinții Împărați Constantin și Maica sa Elena ;
- b) Sfîntul Mare Ierarh Nicolae al Mirelor Liciei, făcătorul de minuni ;
- c) Pe ușa diaconescă — Sfîntul Arhidiacon Mihail, cu o sabie de foc, ridicată deasupra capului, în mîna dreaptă ;
- d) Iisus pe cruce — de jur împrejurul icoanei sînt 12 Sfinți Părinți, de o parte și de alta a crucii, Sfinții Împărați Constantin și Elena ;
- în fața ei, o mică iconiță reprezentînd pe Sfinții Constantin și Elena ;
- e) Icoana împărătească — Maica Domnului, stînd pe tron, cu pruncul Iisus în brațe. De o parte și de alta a tronului stau Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil. În jurul icoanei 12 profeți ai Vechiului Testament.

Pe ușile împărătești, este pictată scena Bunei Vestiri.

f) Icoana împărătească — Domnul nostru Iisus Hristos, reprezentat stînd pe un tron, înconjurat de cei 12 Sfinți Apostoli. În partea stîngă Maica Domnului, în partea dreaptă Sfîntul Ioan, înaintemergătorul și Botezătorul Domnului. În fața o mică icoană, cu aceeași scenă.

g) Icoana Sfîntului Mare Mucenic Gheorghe, înconjurat de 12 Sfinți Martiri. În fața ei, o iconiță reproduce, în miniatură, aceeași scenă.

h) Pe ușa diaconescă — Sfîntul Arhanghel Gavriil ;

i) Icoana Sfîntului Ioan Botezătorul ;

j) Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil.

Toate icoanele sînt de mari proporții, pictate pe lemn și îmbrăcate, ulterior, în argint.

În registrele superioare sînt scene din viața și activitatea lui Iisus Hristos, în alt registru sînt Proorocii Vechiului Testament, 16 la număr iar în ultimul registru superior, Sfinții Apostoli — 12.

În centru, Sfînta Cruce, avînd în stînga pe Maica Domnului, iar în dreapta pe Sfîntul Ioan Botezătorul.

F. *Iconostasele mici.*

În stînga naosului, privind spre altar, pe iconostas este reprezentată icoana Maicii Domnului, cu pruncul Iisus în brațe, cu o cunună de aur pe cap, înconjurată de doi îngeri.

În dreapta, pe alt iconostas, două icoane, una reprezentîndu-l pe Dumnezeu-Tatăl, alta pe Sfîntul Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință, hramul acestei Sfinte biserică.

III. Artele minore

A. *Sculptura.*

1. *Sculptura în lemn* : se remarcă, în mod deosebit, tîmpla (*Catapetesma*) originală, care are o mare valoare artistică, cele cinci registre ale sale fiind sculptate în lemn de stejar cu o deosebită artă, cu un dezvoltat simț artistic și estetic. Întreaga suprafață a tîmplei este aurită. Ca motive decorative sînt folosite florile, frunzele, fructele și îngerii.

Frumoase colonete cu capitele și arcade, toate delicat sculptate, despart elementele componente ale timplei. În registrul «trei» se află stema Țării Românești în registrul «patru» — figura sculptată a lui Dumnezeu-Tatăl, iar în registrul al «cinci-lea» — doi vulturi bicefali, reprezentând stema familiei Cantacuzino.

Întreaga timpă pare a fi un uriaș filigran gingaș și este inspirată — bineînțeles — din sculptura artei noastre populare, românești.

Stranle de lemn sculptate, cele trei jețuri arhieresti de asemenea din lemn sculptat și policromat (secolul al XIX-lea), *racla cu Sfintele moaște* ale Sfințului Ierarh Nicolae al Mirelor Licie (secolul al XX-lea) și *iconostasul sculptat* în lemn aurit (sec. XIX-lea), constituie o parte din mobilierul bisericii unde se găsesc, din plin, elemente artistice deosebite din sculptura în lemn.

2. *Sculptura în piatră*: din decorația sculpturală în piatră — exterioară — inițială a monumentului de față, în urma deselor și puțin fericitelor restaurări ce s-au efectuat aici, decorație ce a fost, în decursul timpului modificată complet, nu se mai păstrează astăzi decât *brulul gros*, sculptat sau cioplit în piatră dură, alcătuit din motive florale și chenarele sculptate ale ferestrelor.

Pisania — în prezent așezată în pridvor pe pardosea, în partea stîngă cum privești spre intrarea în biserică, prezintă ca elemente sculpturale mai modest reprezentate, vulturul cu crucea în cioc, soarele și luna.

Conținutul ei este următorul: «Această curte acestii Sf(î)nte biserici, hramul marelui muc(e)nic Gheorghe, ce iaste închinată prea Sf(ă)ntului și de viață dătătoriu-lui Mormântu al Domnului și spășitoriu-lui nostru Is(us) H(risto)s, carea se vede împrejur zidită și locmită într-acesta chip, cu chiliile dedesupt și altele pre deasupra, cu toate odihnele și trebuințele lor, întîiu și den temelii lor sânt începute și până la un loc zidite cu cheltuiala lui Panaghiotachi Nikussios carele oarecîndu Tălmăciu-Mare la Poarta Turcească au fost, domnind pre aceale vremi bl(a)gocestivul Domn Io Antonie Voevod, fiindu cursul anilor de la H(ristos) 1670, și ispravnic făcîndu pre Dumnealui Șerban Cantacuzino, Vel Spăt(ar) fiind atunci: au ridicat rîndul cel de jos de chilii, și încă în toate deplin; despre aceeaia, murindu Panaghiotachi, și cheltuiala de la dînsul s-au curmat, și așa au stătut până acum, în zilele luminatului și înălțatului Io Constandin B(rincoveanu) Băsărab Voevod. Deci iară s-au început a să zidi și a să lucra, întîiu ceale de jos chiliile ce rămăsease neisprăvite, după aceeaia și casele patrierșăști, cu tot rîndul celor după de-asupra, până s-au și sfârșitu precum să și văd, cheltuiala puind parte prea-fericitul, prea-înnălțatul și prea-sfințitul părintele Dosithei, patriarhul Sfinței cetăți Ierusalimului, carele patrierșia încă (din) începutul acestii zidiri, parte și mai mare, înălțatul Domn dîndu. Ajutat-au la această mare cheltuială ce s-au făcut, și boierimea, și (alte) mănăstiri ale țării, și nequțătorii, cine cu ce au putut și s-au înduratu pentru sufletele și buna pomenirea lor, ca să fie presfinție și marei a Ierusalimului case această zidire, de mult ajutoriu și folos, ispravnicu luminatul Domn puindu pre Ianache Văcărescul Vel Aga, și cheltuioriu lucrului acestuia Aposto(l) nequțătoriu, fiindu egumen Malahia Ieromonahul prea acea vreme, pînă au și isprăvitu, la anul de la zidirea lumii 7207, și de la Spăsēnia et 1699, mesița septemyrie 20, într-al unsprăzeacelea an, al Domnii bl(a)gocestivului-și înălțatului, mai sus pomenitului Io Constandin B(asarab) Voevod, carele și astăzi stă-pinește a căruia ani și norocirea înmulțească-i totțutorului și puternicul Dumnezeu! Și am scris eu, Isar Log(ofătul)»³².

Din sculptura în piatră se remarcă — în interior — consolele de la baza arcurilor cupolei turlei din naos, executate în piatră sculptată cu decorații, reprezentînd crini și frunze stilizate.

Deasupra consolelor din piatră ce se află deasupra scaunelor arhieresti ornamentate cu frunze stilizate, precum și consolele de pe zidul ce limitează timpă, prezintă bogate motive ornamentale, sculptate în chip armonios, în piatră.

În interiorul naosului, pe latura de miază-zi, se află mormintele domnitorului Constantin Brincoveanu, ucis de turci în 1714 și al soției sale Maria, peste care se află două frumoase lespezi de marmură sculptată în relief înalt și relief adînc, decorate cu motive florale și vegetale.

Alături, piatra de mormînt a lui Ioan Mavrocordat — un mormînt frumos, de marmură albă, cu flori și vulturul țării; sînt săpate libere foarte șterse de călcarea

picioarelor, din care se deslușesc cele ce urmează, arătând că avem — într-adevăr, înaintea noastră mormintul lui Ioan-Vodă, fratele lui Nicolae Mavrocordat :

«Sea (?) prea-crestin, necruțindu...»

Supt această piatră... cu mu(ltă) ... pe nu ... cu ... rudă ...

Ioan împodobit cu Voievozia, care cu pranoslovenie, cu mult(ă) înțelepciune Domnii Țării Românești cărmuind prea bine, pre Alexandru cel numit având firescu părinte, pre tainicul împărătescul (έξ άπορήτων), cela ce multă minte, iar frate bun pre înțeleptul pre Domnul Nicolae Voevod Țării-Rumânești, care m... n-are pre Dumnezeu dreptul (?) cuv... că... eu. 7227 (1719)⁵³.

O piatră, cu motive decorative împrumutate aproape exact de pe cea alăturată lui Ioan Mavrocordat — decorată cu un chenar de rinceauri, cu Stema Țării, în capătul de sus, și simbolul morții cu coasa în mină, la capătul inferior — acoperă și astăzi rămășițele pămîntești aduse din ins. Halki, fără ca nici o inscripție să fie săpată pe mormîntul celui care fusese condamnat de împărăția turcească să nu aibă parte de nici un mormînt — Voevodul C. Brîncoveanu.

În același loc au fost înmormîntați, mai apoi, Manolache Lambrino, ginerele lui C. Brîncoveanu. Probabil și Doamna Maria, cu fiica ei Bălașa, își găsiră odihnă, mai întii, tot în acest mormînt în care zăcea, de altfel și Domnița Ilinca⁵⁴.

În pronaosul bisericii, tot în dreapta, se află un alt mormînt aproape întru toate asemenea cu celelalte, dar fără nici o inscripție. El cuprinde, desigur, pe vreo altă rudă a lui Nicolae Mavrocordat⁵⁵.

B. Argintăria (lucrurile metalelor prețioase).

Deasupra mormintelor ctitorilor, o singură candelă, frumos sculptată în stil brîncovenesc, ornamentată cu floarea soarelui, atîrnată de un suport păstrat și astăzi, luminează azi, ca și odinioară, deasupra mormîntului, indicînd taina și numele celui ce odihnește dedesupt.

Candela poartă următoarea inscripție :

«Această candelă ce s-au dat la sti. Gheorghe cel nou, luminează unde odihnesc oasele fericitului Domnu Constantin Brîncoveanu, Basarab Voevod și iaste făcută de Doamna Mării Sale, Maria, carea și Măria Sa nădăjduiește în Domnul, iarăși aici să i se odihnească oasele — Iulie în 12 zile, leat 7228 = 1720⁵⁶.

Același lucru este înscris și pe o placă de marmură albă, așezată la mormînt, dăruită bisericii «Sfîntul Gheorghe-Nou» de roaba lui Dumnezeu Martha Bibescu Princesa (1935).

În afară de candela mare, la mormîntul lui Brîncoveanu se mai află și alte două candelă, tot din argint, executate la sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea — și care reprezintă o valoare artistică deosebită. Biserica mai posedă, în naos și în pronaos, cîteva candelă valoroase din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea.

În Sfîntul Altar se află două mari șeșnice din argint cizelat (din sec. al XVIII-lea), un potir de argint, dăruit de voievodul Ioan A. Mavrocordat în anul 1723, două splendide ripide de argint poleite cu aur, purtînd următoarea inscripție :

«Aceste ripide le-au făcut Io Constandin B(asarab) V(oevod) Z(emli) Ungrovlahii, și le-au dat la S. monastire S. Ghiorghi m(u)c(enic); Apr(iliu) 1, 7217 (1709), avînd următoarele chipuri :

53. *Ibidem*, p. 306. Cf. Radu Popescu, *Cronica Țării Românești*, în «Magazin istoric pentru Dacia», t. IV (1847), p. 101; — «În luna lui februarie. I-au ajuns o boală grea, lingoare, și zăcînd zile — s-au săvîrșit. și s-au îngropat cu mare cinste, în mănăstirea Sfîntul Gheorghe, în București, fiind de vîrstă ani —» și mai sus, p. 74.

54. O parte din inscripții publicate în revista «Drum drept», din august-septembrie 1914; Cf. V. Drăghiceanu, *art. cit.*, în «B.C.M.I.», an VII (1914), p. 122—124; A se vedea și Iorga, *Inscripții...* p. 306; Emil și Ion Vîrtosu, *Așezămîntele Brîncovenesti* — o sută de ani de la înființare (1838—1939), volum documentar-comemorativ, București, 1938; Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 293 și N. Iorga, *Conducător istoric la bisericile din București și împrejurimile imediate* (se va cita în continuare așa : Iorga, *Conducător istoric...*), Traducere după «Guide Historique de Roumanie», de Liliana Iorga, București, 1935, p. 11.

55. Iorga, *Inscripții...*, p. 306.

56. V. Drăghiceanu, *Lăcașurile lui Brîncoveanu-Vodă*, București, p. 27; Cf. Drăghiceanu, *art. cit.*, în «B.C.M.I.», an VI (1914), p. 122.

Io Constandin, gospodjde e(g) Mariia

Io Constandin V., Io Ștefan V

Io Constandin V.

Io Matei V.

Pe alta, fiul domnesc Radu ia locul lui Constantin»⁵⁷.

În naos se află racla cu moaștele Sfintului Nicolae, făcută din argint aurit, purtând următoarea inscripție:

«Această mină a Sfintului Nicolae a ferecat-o cu aur Domnul Io Mihail Voevod (Viteazul, n.n.) și Doamna lui Stanca și fiul lor Io Niculai Voevod în anul 7108 (1599—1600) și cu Mitropolitul Țării Eflimie»⁵⁸.

Lucrul acestui prisos al lui Mihai Viteazul este deosebit de frumos. Cutia moaștelor, făcută de o Văcărească, este nouă și n-are nici o însemnătate.

C. Broderia — țesăturile.

În biserica «Sfintul Gheorghe-Nou» din București se păstrează trei acoperăminte (procovete) pentru Sfintele vase liturgice, executate în sec. al XVIII-lea, din catifea cu o minunată broderie decorativă, lucrată în fir de aur și cu medalioane pictate.

Se mai află un *Epitaf*, la mormântul lui Brîncoveanu, lucrat în broderie de aur pe catifea roșie-vișinie, de 2 × 3 metri, avînd o mare valoare artistică și istorică, ce a fost adus aici de la minăstirea Văcărești. Tradiția arată că el a fost lucrat de fiicele domnitorului Constantin Brîncoveanu.

Biserica mai posedă o valoroasă pereche de perdele roșii, cu stema țării, brodată în fir de aur, de o considerabilă valoare artistică și istorică⁵⁹.

Nu putem încheia fără a arăta că biserica dispune de un clopot masiv, de cîteva sute de kilograme, așezat în pridvor, în partea dreaptă, clopot ce păstrează următoarea inscripție:

Sus: «MICH COSS IOHANN FREISINGER CLOCKEN GIESSER IN WIEN — 1856»

Jos: «TOU ATIOU TEWPTIOU TOU NEOU EN BOUKOUPEETI ETEI EEW-THPIW AWNET».

*

Din cele relatate mai sus, în această scurtă prezentare de arheologie, istorie și artă creștină, credem că am reușit — pe măsura puterilor noastre — să prezentăm suficiente date pentru ca cititorii articolului de față să înțeleagă, cît de cît, istoria mult prea zbuciumată a bisericii fostei minăstiri «Sfintul Gheorghe Nou» din București, cît și de a prezenta și a face să se înțeleagă partea principală — de altfel scopul urmărit de acest mic studiu — partea artistică a monumentului de care ne-am ocupat.

Situată în plin centru al orașului, minăstirea «Sfintul Gheorghe-Nou» din București, ctitoria lui Constantin Voevod Brîncoveanu (1688—1714) a fost, desigur, printre minăstirile bucureștene de o mare însemnătate; vederile ei — publicate de Prof. Ionescu Gion⁶⁰ ne arată curtea spațioasă și clădirile ce o înconjurau odinioară.

Astăzi, biserica, declarată monument istoric de artă și arhitectură feudală veche-românească, este vizitată de numeroși turiști din țară și de peste hotare, ea constituind unul dintre monumentele a cărui mîndrie națională și bisericăască va dăinui peste veacuri.

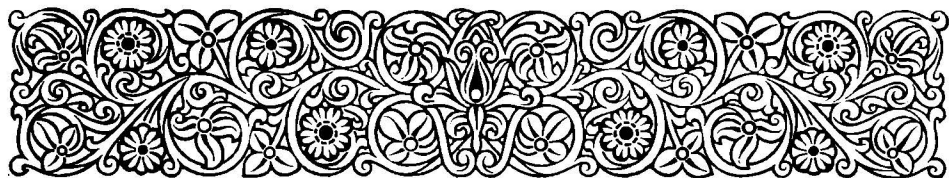
Drd. ȘTEFAN-VLĂDUȚ VASILIU

57. Iorga, *Inscripții...*, p. 305.

58. *Ibidem*, p. 305; Cf. Iorga, *Conducător istoric...*, p. 11.

59. *Ibidem*, p. 11.

60. Ionescu-Gion, *op. cit.*, planșele cu fotografiile din anexele lucrării.

HIROTONIILE SĂVÎRȘITE ÎN EPARHIA MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI ÎNTRE ANII 1834—1852

Partea a III-a (1847—1852)

Preoții și diaconii hirotonisiți în eparhia Sfintei Mitropolii pe anul 1847

(Continuare)

f. 140. Badea sin popa Petre, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Ierarh Nicolae de la satul Deparați, plasa Teleorman sud Teleorman de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Antonie de aici, 1847 ianuarie 16. Dela nr. 53, anul 1846.

Petre diacon sin Radu de la biserica Crețulescu de aici, hirotonisit preot pe seama acei biserici cu hramul Adormirea Maicii Domnului, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica mai sus numită, 1847 ianuarie 26. Dela nr. 34, anul 1847.

Marin sin Stan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Nașterea Maicii Domnului de la satul Vițânești, plasa Cîlniștea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica Sfîntul Ilie din mahalaua Gorganu, 1847 februarie 8. Dela nr. 33, anul 1846.

Toma sin popa Ioniță, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Gheorghe de la satul Glodeni, plasa Ialomița sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Sfîntii Apostoli de aici, 1847 februarie 9. Dela nr. 44, anul 1843.

5. Petre sin popa Luca, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntii Voevozi de la satul Albești, plasa Tîrgu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Pogonants chir Ierotei în biserica cu hramul Sfîntul Nicolae din mînăstirea Cernica, 1847 februarie 9. Dela nr. 47, anul 1846.

Marin sin Stancu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Ierarh Nicolae de la satul Muii, plasa Tîrgul sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica cu hramul Sfîntul Spiridon din mahalaua Popa Rusu, 1847 februarie 9. Dela nr. 63, anul 1846.

f. 140 v. Nicolae sin Dimitrie, hirotonisit preot pe seama bisericii satului Brezoaia Clucerului (?), hramul Adormirea Maicii Domnului, plasa Bolintinul sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica mînăstirii Cernica, hram Sfîntul Nicolae, 1847 februarie 23. Dela nr. 51, anul 1846.

Răducan diaconul sin popa Oprea, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Înălțarea Domnului de la satul Grindul, plasa Cîmpul sud Ialomița de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica mînăstirii Săringar, hramul Adormirea Maicii Domnului, 1847 februarie 23. Dela nr. 35, anul 1847.

Ioniță sin popa Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntii Împărați de la satul Marsilieni, plasa Ialomița, județul Ialomița de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica mahalalei Ceauș David, hramul Adormirea, 1847 martie 8. Dela nr. 67, anul 1846.

10. Ștefan sin popa Vasile, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfințel Ierarh Nicolae din mahalaua Udricani, plasa de jos București, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica mahalalei Ceauș Radu, hram Adormirea, 1847 martie 9. Dela nr. 62, anul 1846.

Gheorghe diaconul sin Ioan de la biserica minăstirii Colțea, hramul Sfinții Ierarhi, plasa de sus București, hirotonisit preot pe seama acei biserici, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfințel Spiridon Nou, 1847 martie 15. Dela nr. 36, anul 1847.

Filip sin popa Ioan, hirotonisit diacon pe seama bisericii minăstirii Colțea, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfințel Spiridon Nou, 1847 martie 15. Dela nr. 5, anul 1847.

f. 141. Gheorghe sin Tănase, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Clejani și Bucșanii de jos, plasa Neajlovul județul Vlașca, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei, în biserica Curtii Vechi, hramul Buna Vestire, 1847 martie 20. Dela nr. 4, anul 1847.

Dimitrie sin Mătei, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Duminica Tuturor Sfinților de la satul Sirbii Sfințești, plasa Tîrgul sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica Sfințel Sava de aici, 1847 martie 30. Dela nr. 73, anul 1846.

15. Ștefan sin Constantin, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfințel Ierarh Nicolae de la satul Tărtășești, plasa Snagov sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfințel Spiridon Vechi, 1847 aprilie 10. Dela nr. 7, anul 1847.

Radu sin Stan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Dobreni, plasa Sabarul sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfințel Spiridon Vechi, 1847 aprilie 10. Dela nr. 71, anul 1846.

Iordache sin popa Constantin, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfințel Nicolae de la satul Axintea, plasa Ialomița sud Ialomița, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Nașterea Domnului din minăstirea Hanu Greci, 1847 aprilie 10. Dela nr. 77, anul 1846.

Ioan sin popa Iosif, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfințel Ierarh Nicolae de la satul Bădeni Unghureni, plasa Plaiul Dimboviții sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Nașterea Domnului din minăstirea Hanu Greci, 1847 aprilie 11. Dela nr. 75, anul 1846.

f. 141 v. Dragomir sin popa Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfințel Dimitrie din mahalaua Sfințel Dimitrie Nou, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica hramul Nașterea Domnului din minăstirea Hanu Greci, 1847 aprilie 12. Dela nr. 2, anul 1847.

20. Petre sin Stanțiu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfința Ecaterina de la satul Trestieni, plasa Mărginea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Icoanei, 1847 aprilie 13. Dela nr. 35, anul 1846.

Anghel sin popa Crăciun, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Apostoli de la Satul Pasărea, plasa Dimbovița sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Nașterea Domnului din minăstirea Hanu Greci, 1847 aprilie 13. Dela nr. 65, anul 1846.

Neacsu sin popa Stan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Împărați de la satul Odobeasca, plasa Tîrgul sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Nașterea Domnului din minăstirea Hanu Greci, 1847 aprilie 14. Dela nr. 68, anul 1846.

Nicolae sin Dimitrie, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Cuvioasa Parascheva de la satul Pereti, plasa Cîlniștea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Nașterea Maicii Domnului din minăstirea Șerban Vodă, 1847 aprilie 15. Dela nr. 64, anul 1846.

Nedelea sin Gheorghe, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Ioan Botezătorul de la satul Băleni Pămînteni și Sîrbi plasa Ialomîta, sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Nașterea Domnului din mînăstirea Hanu Greci, 1847 aprilie 20. Dela nr. 37, anul 1847.

f. 142. 25. Gheorghe sin Gheorghe, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Gheorghe de la satul Fălăstoaca, plasa Cilniștea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Crețulescu, 1847 aprilie 22. Dela nr. 76, anul 1846.

Nicolae diaconul sin popa Nicolae de la biserica cu hramul Sfintul Ierarh Nicolae din mahalaua Postăvari, plasa de sus București, hirotonisit preot pe seama acei biserici, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Nașterea Domnului din mînăstirea Hanu Greci, 1847 aprilie 27. Dela nr. 38, anul 1847.

Nicolae diaconul sin Nicolae de la biserica cu hramul Sfintul Nicolae din satul Drăgănești, plasa Cîmpu sud Prahova, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1847 mai 1. Dela nr. 39, anul 1847.

Radu sin popa Ștefan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la satul Dărăști, plasa Sabarul sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi, 1847 mai 2. Dela nr. 66, anul 1846.

Ghiță sin Alexe, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinta Troiță din mahalaua Broștenilor plasa de jos din București, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica cu hramul Sfinta Ecaterina de aici, 1847 mai 3. Dela nr. 102, anul 1844.

f. 142 v.—143 sint albe

f. 143 v. 30. Dimitrie diacon sin Nicolae de la biserica cu hramul Sfintul Spiridon, din mahalaua Popa Chițu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din mahalaua Scaunele vechi, plasa de sus din București, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1847 mai 16. Dela nr. 40, anul 1844.

Vasile diacon sin popa Dimitrie de la biserica Sfintul Gheorghe Nou, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la mînăstirea Mihai Vodă, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Nașterea Maicii Domnului din mînăstirea Hanu Greci 1847 mai 16. Dela nr. 41, anul 1847.

Nicolae diacon sin popa Busioc de la biserica cu hramul Intrarea în Biserica din schitul Nămăești, plasa Plaiul Dimboviței sud Muscel, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Nașterea Domnului din mînăstirea Hanu Greci, 1847 mai 17. Dela nr. 42, anul 1847.

Vasile sin Petre, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la satul Tătărăștii de Jos, plasa Teleorman sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1847 mai 24. Dela nr. 49, anul 1846.

Ioan sin popa Ilie, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din mahalaua Crețulești plasa de sus din București, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Nașterea Domnului din mînăstirea Hanu Greci, 1847 mai 29. Dela nr. 43, anul 1847.

f. 144. 35. Apostol diacon sin Gheorghe, de la biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului din mahalaua Icoanei, plasa de sus București, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în numita biserică, 1847 iunie 15. Dela nr. 44, anul 1847.

Grigore diacon sin popa Andrei de la biserica cu hramul Sfinta Troiță din mînăstirea Radu Vodă, plasa de jos din București, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica de mai sus numită, 1847 iunie 22. Dela nr. 45, anul 1847.

Anaslase sin Anastase, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfânta Troiță de la satul Bolintinu din Vale, plasa Sabarul sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica mahalalei Neguțători, hramul Sfântul Ierarh Nicolae, 1847 iunie 29. Dela nr. 81, anul 1846.

Șerban sin popa Radu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Voevozi de la satul Bucșani, plasa Dealul sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica mahalalei Olteni, hramul Adormirea Maicii Domnului, 1847 iunie 29. Dela nr. 80, anul 1846.

Gheorghe sin popa Stan, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfinții Apostoli de la satul Măgura, plasa Ialomița sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica mahalalei Olteni, hramul Adormirea, 1847 iunie 29. Dela nr. 23, anul 1847.

f. 144 v. 40. Toma sin Radu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Buna Vestire de la satul Telega, plasa Filipești sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica minăstirii Sfinții Apostoli, 1847 iunie 29. Dela nr. 8, anul 1847.

Vasile sin Badea, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Nașterea Maicii Domnului de la satul Priboeni, plasa Podgoria județul Muscel de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica minăstirii Sfinții Apostoli, 1847 iunie 30. Dela nr. 79, anul 1846.

Zamfir sin Nicolae, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Ilie de la satul Tătărani, plasa Dimbovița sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Doamnei Bălașii, hramul Înălțarea Domnului, 1847 iulie 3. Dela nr. 46, anul 1847.

Marin sin diaconul Vlad hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Cuvioasa Parascheva de la satul Frasinu, plasa Cobia sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica Hanu Greci, hramul Nașterea Domnului, 1847 iulie 15. Dela nr. 12, anul 1847.

Hristea sin Mincu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae de la satul Epurești, plasa Cilniștea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica Hanul Greci, hramul Nașterea Domnului, 1847 iulie 16. Dela nr. 3, anul 1847.

f. 145. 45. Badea sin popa Tudor, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae de la satul Cocargeaua, plasa Borcea sud Ialomița, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica Hanu Greci, hramul Nașterea Domnului, 1847 iulie 17. Dela nr. 78, anul 1846.

Neacșu sin popa Drăgușin, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae de la satul Măgura Budoești, plasa Cilniștea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica Hanu Greci, hramul Nașterea Domnului, 1847 iulie 18. Dela nr. 38, anul 1846.

Nicolae sin Banul, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinților Apostoli din orașul Ploești, plasa Tîrșoru sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica Hanu Greci, hramul Nașterea Domnului, 1847 iulie 19. Dela nr. 10, anul 1847.

Nicolae sin Samoil, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Pietrosani, plasa plaiul Nucușoarei sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica minăstirii Radu Vodă, hram Sfânta Troiță, 1847 iulie 20. Dela nr. 29, anul 1847.

Gheorghe sin popa Stan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae din mahalaua Sîrbilor, plasa de jos București, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica Albă podul Mogoșoaei, hramul Sfântul Nicolae, 1847 iulie 26. Dela nr. 47, anul 1847.

f. 145 v. 50. Mihalache sin popa Ștefan, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din mahalaua Silivestru, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica Albă după Podul Mogoșoaei, hramul Sfântul Nicolae, 1847 iulie 26. Dela nr. 13, anul 1847.

Constantin sin diacon Ilie, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Cuvioasa Parascheva de la satul Gura Foi, plasa Cobia sud Dimbovița de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Sfintul Gheorghe din mahalaua Bradu, 1847 iulie 27. Dela nr. 9, anul 1847.

Ioan sin Tudor, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfintul Ierarh Nicolae din orașul Giurgiu, plasa Marginea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica Hanu Greci, hramul Nașterea Domnului, 1847 iulie 28. Dela nr. 17, anul 1847.

Marin sin Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la satul Obileștii Noi, plasa Obilești sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica Hanu Greci, hramul Nașterea Domnului, 1847 iulie 28. Dela nr. 31, anul 1847.

Dincă sin Șerban, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la Satul Dărăști, plasa Cîlniștea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Sfinta Troiță din mahalaua Popa Rusu, 1847 iulie 29. Dela nr. 82, anul 1846.

55. Gheorghe sin Barbu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Bratia, plasa Cîmpu sud Ialomița, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica Sfinta Vineri, 1847 iulie 31. Dela nr. 19, anul 1847.

f. 146. Tudorache sin popa Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Cuvioasa Parascheva de la satul Mozăceni, plasa Teleorman sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica Cretulescu, hramul Adormirea Maicii Domnului, 1847 august 3. Dela nr. 48, anul 1845.

Grigore sin Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Vărăști sau Dascălu, plasa Dimbovița sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1847 august 6. Dela nr. 95, anul 1844.

Ionită sin popa Nedelea, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din mahalaua Precupeții Vechi, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica mahalalei Icoanei, hramul Adormirea, 1847 august 6. Dela nr. 18, anul 1847.

Marin sin popa Marin, hirotonisit diacon pe seama bisericii satului Orbeasca de sus, hramul Cuvioasa Parascheva, plasa Tîrgu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica Sfinta Vineri de aici, 1847 martie 15. Dela nr. 69, anul 1846.

60. Eftimie sin popa Radu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la satul Popești Manuc, plasa Značov judetul Ilfov, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Icoanei, 1847 august 25. Dela nr. 1, anul 1847.

f. 146 v. Gheorghe sin popa Mihai, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Grădiștea, plasa Cîlniștea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Icoanei, 1847 august 26. Dela nr. 24, anul 1847.

Marin sin Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Gheorghe de la satul Cîrtojani, plasa Neajlovu judetul Vlașca, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Icoanei, 1847 septembrie 5. Dela nr. 26, anul 1847.

Gheorghe sin popa Vasile, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintii Voevozi de la satul Negreni, plasa Rîurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Nicolae din mahalaua Șelarilor, 1847 septembrie 6. Dela nr. 28, anul 1847.

Radu sin popa Anghel, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la satul Sirbenii de jos, plasa Neajlovu sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Icoanei, 1847 septembrie 6. Dela nr. 22, anul 1847.

65. Hristodor sin popa Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfînta Troiță de la satul Sfîntești, plasa Tîrgul sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Icoanei, 1847 septembrie 8. Dela nr. 11, anul 1847.

f. 147. Vișan sin Luca, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae de la satul Orezu, plasa Ialomîța sud Ialomîța, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Icoanei, 1847 septembrie 9. Dela nr. 16, anul 1847.

Dimitrie sin Radu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Gheorghe de la satul Scioaștea, plasa Tîrgu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Sfîntii Ierarhi din mahalaua Colțea, 1847 septembrie 14. Dela nr. 25, anul 1847.

Andrei Mincu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae de la satul Bujorești, plasa Tîrgu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Nou, 1847 septembrie 25. Dela nr. 32, anul 1847.

Antonie sin popa Radu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntii Împărați de la satul Drăcșani, plasa Tîrgu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Icoanei, 1847 septembrie 28. Dela nr. 21, anul 1847.

f. 147. 70. Nicolae diaconul sin Sandu de la biserica cu hramul Cuvioasa Parascheva din satul Mircești Bogati, plasa Dîmbovița județul Dîmbovița hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica din mahalaua Popa Dirvas, hramul Sfîntul Nicolae, 1847 noiembrie 16.

Tudorache diacon sin Grigore de la biserica Vergu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Gheorghe din mahalaua Alexe, plasa de jos București, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1847 noiembrie 16.

Dimitrie diacon sin Barbu, de la biserica cu hramul Sfîntul Ierarh Nicolae din satul Fălcoeni, plasa Znaçov sud Ilfov, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Sfîntul Ioan Botezătorul din mahalaua Moldoveni, 1847 martie 16.

Ioan sin popa Stoica, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae de la satul Voinești, plasa Bolintinu sud Dîmbovița, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Icoanei, 1847 noiembrie 25.

f. 148. Iordache sin popa Petre, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Grădișlea, plasa Cilniștea județul Vlașca, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Ierotei în biserica cu hramul Sfîntul Nicolae din mahalaua Popescu, 1847 decembrie 12.

Ștefan sin popa Scarlat, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Surlari, plasa Mostiștea sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Nou, 1847 decembrie 13.

Constantin diacon sin popa Mihai de la biserica Sfîntul Visarion, hirotonisit preot pe seama bisericii Sfîntul Visarion, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica mai sus numită, 1847 decembrie 28

f. 148 v. este albă

Preoții și diaconii hirotonisiți în eparhia Sfintei Mitropolii pe anul 1848

Isaia ierodiacon de la schitul Găiseni, plasa Bolintinu județul Dîmbovița, hirotonisit preot pe seama bisericii aceluși schit de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului din mahalaua Crețulescu de aici, 1848 ianuarie 25.

Ioan sin popa Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Gheorghe de la satul Tărtășeștii de sus, plasa Bolintinu județul Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chr Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1848 februarie 1.

Ioan diacon sin Petre de la biserica mînăstirii Sfînta Ecaterina de aici, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntii Voevozi din mahalaua Mîntuleasa, plasa de jos București, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Crețulescu de aici, 1848 februarie 19.

Marin diacon sin popa Marin de la biserica cu hramul Cuvioasa Parascheva din satul Orbeasca de sus, plasa Tîrgu județul Teleorman, hirotonisit preot pe seama bisericii acelu sat de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în paraclisul răposatului ban Grigore Brîncoveanu de aici cu hramul Învierea Domnului, 1848 martie 7.

5. Petre diacon sin popa Petre de la biserica mahalalei Popa Dirvas de aici, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Vasile, plasa de sus din București, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Sfîntul Nicolae din mahalaua Pruntu, 1848 martie 14.

f. 149 v. Ștefan diacon sin Ioan de la biserica cu hramul Sfîntul Ierarh Nicolae de la satul Tărtășeștii de sus, plasa Znağov județul Ilfov, hirotonisit preot pe seama bisericii acelu sat de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica cu hramul Sfînta Troiță din mînăstirea Radu Vodă, 1848 martie 20.

Neacsu sin Badea, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfînta Troiță de la satul Brăteșii, plasa Dealu județul Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Crețulescu, 1848 aprilie 10.

Dimitrie sin popa Marin, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Cuvioasa Parascheva de la satul Orbeasca de jos, plasa Tîrgu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Dometie în biserica cu hramul Sfînta Troiță din mahalaua Flămînda de aici, 1848 aprilie 16.

Ioan sin popa Radu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Ioan Botezătorul de la satul Lița, plasa Călmățuiul sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Sfîntii Ierarhi din mînăstirea Colțea, 1848 aprilie 27.

10. Radu diacon sin Sava de la biserica satului Rosu hramul Izvorul Tămăduirii, plasa Znağov județul Ilfov, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfîntul Pantelimon de aici, 1848 august 1.

f. 150. Sofronie ierodiacon de la biserica schitului Ghighiu sud Prahova, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfîntul Pantelimon de aici din București, 1848 august 19.

Epifanie monahul de la schitul Ghighiu sud Prahova, hirotonisit diacon pe seama bisericii acelu schit de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfîntul Pantelimon de aici din București, 1848 august 19.

Nifon monahul de la schitul Ghighiu sud Prahova, hirotonisit diacon pe seama bisericii acelu schit de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica din mahalaua Silivestru de aici din București, 1848 august 21.

Drăgan diacon sin popa Ioan de la biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului din oraș Giurgiu, plasa Marginea sud Vlașca, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica mînăstirii Sfîntii Apostoli de aici din București, 1848 octombrie 21.

15. Gheorghe diacon sin popa Stan de la biserica cu hramul Sfîntii Apostoli din satul Măgura, plasa Plaiul Ialomiții județul Dimbovița, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica cu hramul Sfîntul Elefterie din mahalaua Doamnei de aici, 1848 octombrie 30.

f. 150 v. «Hirotoniile ce să văd trecute de aci înainte de la leat 1849 sînt însemnate și trecute la această condică de supțiscălitul, fiind eclisiarh Sfîntei Mitropolii. Teodorit arhimandrit, eclisiarh Mitropolii, 1853 octombrie 12».

Anul 1849

Alexandru diacon sin Ioan de la biserica cu hramul Sfinții Apostoli din mahalaua Delea Nouă, plasa de jos București, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou de aici, 1849 ianuarie 1.

Ilarion ierodiacon de la minăstirea Sinaia din județul Prahova, hirotonisit preot de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfinții Apostoli de aici din București, 1849 ianuarie 13.

Neagoc seminaristu sin popa Preda, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Ierarh Nicolae de la satul Piscani, plasa Rîurile județul Muscel de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou de aici din București, 1849 ianuarie 16.

Ioan seminaristu sin popa Mihai, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Schimbarea la față a Domnului nostru Isus Hristos din orașul Alexandria, plasa Marginea județul Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Nicolae din minăstirea Cernica, 1849 ianuarie 23.

f. 151 v. 5. Ștefan diacon sin popa Vasile de la biserica Udricani, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinta Troiță, plasa de jos București, mahalaua Delea Veche, de prea sfinția sa părintele Troados Timotei, în mai sus numita biserică, 1849 februarie 13.

Toma Enescu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Împărați de la satul Buciumeni, plasa Snagov sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica minăstirii Radu Vodă, 1849 februarie 13.

Ioan sin popa Ștefan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Ilie din orașul Ploești, plasa Tîrșoru sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1849 februarie 19.

Ștefan Popescu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Ierarh Nicolae de la satul Moara Gogi, plasa Cimpu sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Mavrogheni, 1849 februarie 20.

Simeon sin Gheorghe, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Pietroșița, plasa Plaiul Ialomitii sud Dimbovița de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Udricanu, 1849 februarie 20.

f. 152. 10. Alecu sin Grigore, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfinta Troiță din minăstirea Radu Vodă, plasa de jos București, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica... (l.a.), 1849 martie 6.

Constantin sin popa Stan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Hulubești, plasa Dimbovița sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Hanu Colții, 1849 martie 6.

Barbu sin popa Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea de la satul Crăsăni de sus, plasa Ialomița sud Ialomița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintei Vineri, 1849 martie 12.

Ioan sin popa Marin, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Intrarea în Biserica de la satul Moroeni, plasa Ialomița sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica mahalalei Ceauș Radu, 1849 martie 12.

Dinu sin Dimitrie, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea de la satul Bărcănești, plasa Cimpu sud Ialomița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1849 martie 13.

f. 152 v. 15. Ioan sin Popa Voicu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea de la satul Bărcănești, plasa Cimpu sud Ialomița de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Dealu Spirii, 1849 martie 13.

Gheorghe sin diacon Busuioc, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Înălțarea Domnului de la satul Davidești, plasa Argeșelu sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica mahalalei Postăvari. 1849, martie 19.

Constantin sin popa Grigore, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Voevozi de la satul Șotînga, plasa Dealurile sud Dîmbovița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica mahalalei Negustori, 1849 martie 20.

Dimitrie sin popa Grigore, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea de la satul Bălilești, plasa Rîurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica din mahalaua Oboru Vechi, 1849 martie 20.

Mihalache diaconu sin popa Ștefan de la biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului din mahalaua Silvestru, plasa de sus București, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica Cretulescu hramul Adormirea, 1849 martie 31.

f. 153. 20. Nae Georgescu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din țirgul Urziceni, plasa Cimpul județul Ialomița, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfîntul Constantin din mahalaua Podu de pămînt, 1849 aprilie 14.

Ioan sin Stoian, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Chiriacul, plasa Marginea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica din mahalaua Neguțatori, hramul Sfîntul Nicolae, 1849 aprilie 16.

Ioan sin popa Iorga, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Gheorghe din orașul Cîmpulung, plasa Plaiuri sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Ioan după Podul Belicului, 1849 aprilie 16.

Stan sin popa Stan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Ierarh Nicolae de la satul Răsuceni, plasa Cîlniștea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica din mahalaua Icoana, hramul Adormirea, 1849 aprilie 16.

Chiriță sin Androne, hirotonisit preot pe seama bisericii Sfînta Ecaterina de la satul Treslenecu, plasa Marginea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfîntul Constantin după Podu de pămînt, 1849 aprilie 17.

25. Ioan sin Ioan Anastasie, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Gheorghe de la satul Rucărul, plasa Plaiuri sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica Sfînta Vineri de aici, 1849 aprilie 24.

f. 153 v. Gheorghe sin Gheorghe, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Împărați de la satul Beiu de sus ce este înclinat cu Cucurezul, plasa Marginea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Nou, 1849 aprilie 24.

Ilie diacon sin popa Constantin de la biserica mahalalei Popa Nan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae din mahalaua Neguțatori, plasa de jos București, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica Sfînta Vineri de aici, 1849 aprilie 30.

Apostol seminarist sin popa Ștefan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Nașterea Domnului de la schitul Roșioara, plasa Filipești sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica cu hramul Sfinții Voevozi din mahalaua Oletari de aici, 1849 mai 1.

Nicolae sin popa Petre, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Vasile, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Sfinții Ierarhi din minăstirea Colțea, 1849 mai 1.

30. Vlad sin popa Dimitrie, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Beiu, plasa Marginea sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Caimata de aici, 1849 mai 2.

Ioan sin popa Parascheva, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Cuvioasa Parascheva din orașul Cîmpulung, plasa Plaiurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica cu hramul Sfîntul Nicolae din mahalaua Șelari, 1849 mai 7.

f. 154. Ioan sin popa Nicolae, hirotonisit preot pe seama bisericii Sfintul Ilie de la satul Aninoasa, plasa Dealurile sud Dîmbovița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1849 mai 15.

Gheorghe sin duhovnic Ioan, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfintul Visarion, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Sfinta Troiță din mahalaua Delea Nouă, 1849 mai 23.

Ierotei monahul, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din minăstirea Sinaia, sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Caimata, 1849 mai 25.

35. Constantin sin Ioan, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfinții Împărați de la cimitirul ot Icoana, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica cu hramul Sfintul Ilie din mahalaua Gorgani de aici, 1849 mai 26.

Ghinea sin Ion, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Intrarea în biserică de la satul Ulmeni Ungureni, plasa Obilești sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica cu hramul Sfintul Ilie din mahalaua Gorgani, 1849 mai 26.

Constantin sin diaconul Pană, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Izvorul Tămăduirii din mahalaua lui Mavrogheni, plasa de sus București de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi, 1849 mai 26.

f. 154 v. Anghel sin Anton, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Țigăneștii de jos, plasa Snagovul sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica cu hramul Sfintul Nicolae din mahalaua Neguțatori, 1849 mai 31.

Petrică sin popa Pavel, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Sfintei Ana din mahalaua Batiște, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în mai sus numita biserică, 1849 iunie 12.

40. Florea sin popa Ion, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae din mahalaua Bărbătescu, plasa de jos București, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Sfinta Ecaterina de aici, 1849 iunie 12.

Teodosie ierodiacon, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Voevozi de la minăstirea Mărcuța, plasa Dîmbovița sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica cu hramul Sfintul Nicolae din mahalaua Neguțatori, 1849 iunie 30.

Stan sin popa Stancu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Voevozi de la satul Băsești, plasa Călmățuiul sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Caimata, 1849 iulie 6.

Daniil sin Oprea, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Schimbarea la față de la satul Codreni, plasa Obilești-sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Caimata, 1849 iulie 7.

f. 155. Marin sin Sincu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la satul Gostilele Trăsnii, plasa Mostiștea sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica cu hramul Sfinții Voevozi din mahalaua Icoana de aici, 1849 iulie 7.

45. Stan sin Petcu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la satul Finta, plasa Ialomîța sud Dîmbovița, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica Tuturor Sfinților de aici, 1849 iulie 8.

Năstase sin Matei, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Voevozi de la satul Stîlpeni, plasa Rîurle sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Sfinta Ecaterina, 1849 iulie 8.

Constantin sin Matei, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la satul Suta Seacă, plasa Cobia sud Dîmbovița, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Caimata, 1849 iulie 8.

Ilie sin popa Stoica, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinta Troiță din orașul Cîmpulung, plasa Plaiurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1849 iulie 8.

Petre sin Constantin, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Mioveni, plasa Argeșul sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica din mahalaua Cu Sfinți, 1849 iulie 9.

f. 155 v. 50. Nicolae sin diaconul Nicolae, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae din orașul Cîmpulung, plasa Plaiurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica cu hramul Sfinții Voevozi din mahalaua Oțetari, 1849 iulie 9.

Dimitrie sin Gheorghe, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae de la satul Mărăcineni, plasa Rîurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Nou, 1849 iulie 9.

Ioan sin popa Ilie, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Ioan Botezătorul de la satul Teișul, plasa Dealurile sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Caimata, 1849 iulie 10.

Antonie sin popa Ispas, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae de la satul Ciocina, plasa Ialomița sud Ialomița, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica cu hramul Tuturor Sfinților din curtea dumnealui marelui ban Mihail Ghica, 1849 iulie 10.

Nicolae sin popa Marin, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinților Părinți Ioachim și Ana de la satul Virteju, plasa Sabaru sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Sfînta Ecaterina, 1849 iulie 10.

55. Nicolae sin popa Cîrstea, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae de la satul Lieni, plasa Dimbovița sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1849 iulie 12.

f. 156. Ioan sin popa Mușat, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Apostoli de la satul Mătau, plasa Plaiurile sud Muscel de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1849 iulie 13.

Păun sin popa Rizca, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Tămășești, plasa Rîurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Sfîntul Ilie după podul Caliții, 1849 iulie 21.

Avraam sin protopop Titu, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Înălțarea de la Sfînta Mitropolie din Tîrgoviște, plasa Ialomița sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Hanu Colții, hram Sfîntul Ilie, 1849 iulie 21.

Ioan sin popa Nicolae, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Gheorghe de la satul Cucuți, plasa Irgu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Nou, 1849 iulie 24.

60. Ionită sin Dumitru, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfînta Troiță de la satul Tîntava Banului și Tîntava Bălășoia, plasa Sabaru sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica cu hramul Tuturor Sfinților din paraclisul dumnealui marelui ban Mihail Ghica, 1849 iulie 24.

f. 156 v. Anastase sin Ioan, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din oraș Călăraș, plasa Borcea sud Ialomița, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Sfînta Ecaterina, 1849 august 5.

Toma sin popa Stan, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea de la satul Ciumești, plasa Rîurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1849 august 6.

Ioan sin popa Stan, hirotionisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae din orașul Alexandria, plasa Marginea sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Ceauș Radu, 1849 august 6.

Gheorghe sin popa Nicolae, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Nașterea Maicii Domnului din cătunul Cotești ce ține de satul Piscu, plasa Plaiurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Sfinta Ecaterina, 1849 august 6.

65. Stan sin popa Ștefan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Gheorghe de la satul Costeștii din Vale, plasa Bolintinu sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Sfinta Ecaterina, 1849 august 11.

Șerban sin popa Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Oinacu, plasa Mărginea sud Vlașca de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Sfinta Ecaterina, 1849 august 12.

f. 157. Petre sin popa Hristea, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Intrarea în biserică din mahalaua Doamnei, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei, în mai susnumita biserică, 1849 august 12.

Nicolae sin popa Hera, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din mahalaua Silivestru, plasa de sus București de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica minăstirii Sfinta Ecaterina, 1849 august 12.

Bucur sin Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Stoenesti, plasa Mostiștea sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1849 august 13.

70. Constantin diacon sin Anton, hirotonisit preot pe seama bisericii Sfintul Ștefan din mahalaua Sfintul Ștefan, plasa de jos București, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica de mai sus numită 1849 august 14.

Ioan diacon sin popa Paraschiva, hirotonisit preot pe seama bisericii Cuvioasa Paraschiva din orașul Cîmpulung, plasa Plaiurile județul Muscel, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica Sfintul Nicolae din mahalaua Amza, 1849 august 14.

f. 157 v. Dimitrie sin Pirvu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Hodărăști, plasa Ialomița sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica din mahalaua Crețulescu, hramul Adormirea, 1849 august 15.

Costache sin popa Petre, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Buești, plasa Snagov sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica minăstirii Sărindaru hramul Adormirea, 1849 august 16.

Matei sin popa Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la satul Poenile, plasa Glavacioc sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în paraclisul dumnealui banu Mihail Ghica, hramul Tuturor Sfinților, 1849 august 19.

75. Ștefan sin diacon Constantin, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae din mahalaua Biserica Albă, plasa de sus București de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica paraclisului dumnealui banu Mihail Ghica, hramul Tuturor Sfinților, 1849 august 27.

Anghel sin Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae din orașul Alexandria, plasa Mărginea sud Teleorman de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1849 august 28.

f. 158. Tudorache sin popa Ion, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Buna Vestire din mahalaua Cărmidari, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica din mahalaua Caimata, hramul Adormirea, 1849 septembrie 2.

Gheorghe sin popa Mihai, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Împărați din orașul Rușii de Vede, plasa Tirgu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1849 septembrie 3.

Ioniță sin popa Panait, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Belciugatu, plasa Mostiștea sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica din mahalaua Broștenilor, hramul ... (l.a), 1849 septembrie 4.

80. Elefterie sin popa Dobre, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Fundeni, plasa Dîmbovița sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica din mahalaua Caimata, hramul Adormirea, 1849 septembrie 6.

Dobre sin Crăciun, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Efstatie de la satul Corlătești, plasa Cîmpu sud Prahova de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1849 septembrie 6.

Gheorghe sin diacon Grigore, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Cuvioasa Parascheva de la satul Crîngurile, plasa Cobia sud Dîmbovița de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1849 septembrie 9.

Năstase sin popa Ion, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntii Voevozi de la satul Cîrligați, plasa Călmățuiu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica mahalalei Caimata, hramul Adormirea, 1849 septembrie 13.

Badea sin popa Neagu, hirotonisit preot pe seama bisericii Sfînta Troiță de la satul Crevedia mare, plasa Neajlovu sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica minăstirii Colțea, hramul Sfîntii Ierarhi, 1849 septembrie 14.

85. Radu sin popa Savu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae de la satul Herbinti, plasa Mostiștea sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica din mahalaua Caimata, hramul Adormirea, 1849 septembrie 16.

Marin sin popa Barbu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Nicolae de la satul Sîrbenii de Jos, plasa Neajlovu sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica mahalalei Caimata, hramul Adormirea. 1849 septembrie 17.

f. 159. Dimitrie sin popa Toma, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntul Gheorghe de la satul Pietrile sud Vlașca, plasa Marținea sud Vlașca (se repetă), de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica din mahalaua Olari, hramul Adormirea, 1849 septembrie 18.

Ilie sin Parascheva, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Buteasca de Jos, plasa Glavacioc sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în paraclisul dumnealui banu Mihail Ghica, hramul Tuturor Sfîntilor, 1849 septembrie 19.

Marin sin popa Dima, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfîntii Voevozi de la satul Urleta, plaiul Prahovei sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1849 septembrie 19.

90. Neagu sin Mușat, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Schimbarea la față din Tîrqu Mavrodinu, plasa Tîrqu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1849 septembrie 20.

Sima sin diacon Arsenie, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Cuvioasa Parascheva de la satul Furești, plasa Podgoria sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica paraclisului dumnealui banu Mihail Ghica, hramul Tuturor Sfîntilor, 1849 septembrie 21.

f. 159 v. Stanciu sin popa Nicolae, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfînta Troița de la satul Titești, plasa Rîurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica Doamnei, hramul Intrarea în biserică, 1849 septembrie 22.

Gheorghe sin popa Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Cuvioasa Parascheva de la satul Cucuteni, plasa Plaiurile sud Dîmbovița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon Vechi, 1849 septembrie 25.

Soare sin popa Radu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae de la satul Produlești, plasa Bolintinu sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica minăstirii Sfânta Ecaterina, 1849 septembrie 26.

95. Nicolae sin popa Vasile, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Voevozi din satul Șerbănești, plasa Ialomita sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi, 1849 septembrie 26.

Marin sin popa Badea, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Tătăreștii de Sus, plasa Teleorman sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi, 1849 septembrie 27.

Matei sin popa Ion, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfânta Troiță de la satul Moara din Groapă, plasa Neajlovu sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica din mahalaua Neguțători, hramul Sfântul Nicolae, 1849 septembrie 29.

Simeon sin Nica, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Voevozi de la satul Valea Vacii, plasa Argeșel sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica din paraclisul dumnealui banu Mihail Ghica, hramul Tuturor Sfinților, 1849 septembrie 30.

Ioan sin popa Constantin, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din orașul Alexandria, plasa Marginea sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Timotei în paraclisul dumnealui banu Mihail Ghica, 1849 septembrie 30.

100. Constantin sin diacon Pană, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Izvorul Tămăduirii din mahalaua Mavrogheni, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Nicolae din mahalaua Popa Tatu, 1849 octombrie 1.

Gheorghe sin popa Marin, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae de la satul Surdulești, plasa Teleorman sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Nou 1849 octombrie 8.

f. 160 v. Radu sin Avram, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Apostoli de la satul Frâsinetu, plasa Glavaciocu sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica minăstirii Sfânta Ecaterina, 1849 octombrie 9.

Ionită sin Ștefan, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfântul Gheorghe din mahalaua Boteanu, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica minăstirii Sfânta Ecaterina, 1849 octombrie 9.

Mihai sin Negoită, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfinții Apostoli din mahalaua Staicu, plasa de jos București, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica din mahalaua Olari, hramul Adormirea, 1849 octombrie 9.

105. Androne sin popa Stoian, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae din mahalaua Anza, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica mai sus pomenită, 1840 octombrie 14. . . .

Nicolae sin popa Dinu, hirotonisit diacon pe seama bisericii cu hramul Nașterea Domnului de la Hanu Greci, plasa de sus București, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Aghachie în pomenita biserică, 1849 octombrie 16.

f. 161. Nicolae sin Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Văcăreștii din Vale, plasa Dealurile județul Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica minăstirii Radu Vodă cu hramul Sfânta Troiță, 1849 octombrie 30.

David sin Ilie, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae de la satul Iazul, plasa Balta sud Ialomita, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Sfânta Ecaterina, 1849 octombrie 31.

Dimitrache sin popa Toma, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Perieți, plasa Ialomita sud Ialomita de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Sfânta Ecaterina, 1849 noiembrie 4.

110. Radu sin Ștefan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Băneasa, plasa Marginea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica din mahalaua Icoana, 1849 noembrie 5.

Ionită sin diacon Dobre, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae din cătunul Lucieni Pămînteni, plasa Dîmbovița sud Dîmbovița, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica Sfinții Voevozi, mahalaua Icoana, 1849 noembrie 5.

Mihai sin Velcea, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Titu, plasa Bolintinu sud Dîmbovița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Nicolae podul Mogoșoaei, 1849 noembrie 9.

f. 161 v. Sterie sin popa Dimitrie, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae de la satul Liliești, plasa Filipești sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica cu hramul Sfântul Nicolae din mahalaua Neguțători, 1849 noembrie 10.

Gheorghe sin popa Nicolae, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Gheorghe de la satul Pueni, plasa Marginea sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Nou, 1849 noembrie 12.

115. Toma sin Dinu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae de la satul Orăștii Lamotescului, plasa Dîmbovița sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica cu hramul Adormirea din mahalaua Crețulescu, 1849 noembrie 13.

Stan sin Tudor, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae de la satul Talpa Bitcoveni, plasa Glavacioc sud Vlașca, de prea sfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica din mahalaua Calmata, hramul Adormirea Maicii Domnului, 1849 noembrie 13.

Ioan sin Nicolae, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Apostol Toma din cătunul Costești ce ține de satul Bădeni, plasa Plaiul Dîmboviței sud Dîmbovița, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica din mahalaua Sfântul Gheorghe de aici, 1849 noembrie 18.

Ioan sin popa Mircea, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Bărbulești, plasa Plaiu sud Dîmbovița, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica din mahalaua Sfântul Gheorghe, 1849 noembrie 19.

f. 162. Dimitrie sin Iordache, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Ierarhi din oraș Ploești, plasa Tîrșoru sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Agachie în biserica mînăstirii Hanu Greci, hramul Nașterea Domnului, 1849 noembrie 19.

120. Ionită sin Vasile, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Belciugul, plasa Cîmpu sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Agachie în biserica mînăstirii Hanu Greci, hramul Nașterea Domnului, 1849 noembrie 20.

Crăciun sin Tudor, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Gheorghe de la satul Virtoapele de Jos, plasa Tîrqu sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Agachie în biserica mînăstirii Hanu Greci, hramul Nașterea Domnului, 1849 noembrie 22.

Anghel sin popa Ivan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae de la satul Hirlești, plasa Teleorman sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica... (l.a.), 1849 noembrie 21.

Vasile sin Sandu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Apostoli de la satul Colibași, plasa Argeșelul sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi, 1849 noembrie 22.

f. 162 v. Dimitrie sin popa Dinu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfântul Nicolae de la satul Racovița, plasa Argeșelul sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica cu hramul Sfîntu Prooroc Ilie de aici, 1849 noembrie 24.

125. Badea sin popa Toma, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Cuparu, plasa Cobia sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Agatonichias chir Grigore în biserica Sfinta Ecaterina de aici, 1849 noembrie 25.

Radu sin popa Gheorghe hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfinții Voevozi de la satul Urziceni ce-i zice și Păulești, plasa Filipești sud Prahova, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Agatonichias în biserica cu hramul Nașterea Domnului din Hanu Greci, 1849 noembrie 27.

Dobre diacon sin Stan de la minăstirea Snagov sud Ilfov, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Nicolae de la satul Ghermănești, plasa Snagov sud Ilfov, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi, 1849 decembrie 3.

Bucur sin Neagu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Ghineștii de sus, plasa Bolintinu sud Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi, 1849 decembrie 6.

f. 163. Radu sin Neda Ghirban, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Storbăneasca, plasa Marginea sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica din mahalaua Sfintul Gheorghe Vechi, 1849 decembrie 24.

130. Mihalache sin preot Ioan, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului de la satul Socetu, plasa Dimbovița județul Dimbovița, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Agachie în biserica Hanu Greci, hramul Nașterea Domnului, 1849 decembrie 26.

Nicolae sin Ioan Negulescu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Buna Vestire de la satul Sulsănești, plasa Plaiul Dimbovița sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Pogonianis chir Agachie în biserica Hanu Greci hramul Nașterea Domnului, 1849 decembrie 27.

Zamfir sin Badea, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Gheorghe de la satul Rădești, plasa Riurile sud Muscel, de prea sfinția sa părintele Troados chir Timotei în biserica din mahalaua Sfintul Gheorghe Vechi, 1849 decembrie 28.

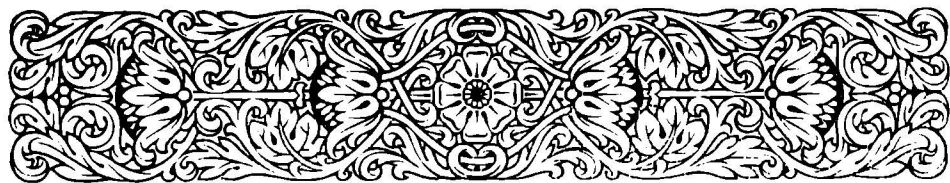
f. 163 v. Constantin sin Nicolae Mazilu, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Gheorghe de la satul Măgurelele, plasa Călmățuiul sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi, 1849 decembrie 26.

Constantin sin popa Ion, hirotonisit preot pe seama bisericii cu hramul Sfintul Ierarh Nicolae din orașul Turnu, plasa Călmățuiul sud Teleorman, de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Grigore în biserica Sfinta Ecaterina de aici, 1849 decembrie 30.

135. Mihai diacon sin Neoiță de la biserica cu hramul Sfinții Apostoli din mahalaua Bradu ce-i zice și Staicu, plasa de jos București, hirotonisit preot pe seama acei biserici de prea sfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Nou, 1849 decembrie 31.

(Va urma)

Pr. NIȚIȘOR CAZACU
și
MATEI CAZACU

CONTRIBUȚIA LITURGIȘTILOR ROMÂNI DIN SECOLUL AL XIX-LEA, LA DEZVOLTAREA LITERATURII LITURGICE ROMÂNEȘTI

I.

Importanța traducerilor românești mai vechi, pentru dezvoltarea literaturii noastre liturgice

Cu mult înainte de secolul al XIX-lea, apar în literatura Bisericii Ortodoxe Române scrieri cu caracter liturgic, începutul făcându-l traducerea operelor de explicare a liturghiei din limba greacă.

Munca de traducere a cărților noastre de cult, ca și a comentariilor liturgice, în-a fost atât de ușoară cum ne-am putea închipui astăzi, căci atunci când ea s-a început, era privită ca ceva cu totul nou, foarte dificil de rezolvat și împreună cu multă răspundere din punct de vedere dogmatic. Începând cu prelucrarea cunoscutei cărți — „*Ἐπιτὴ Κατήχησις*” a lui *Nicolae Vulgaris*¹, făcută de dascălul Ieremia Cacavela și tipărită sub titlul «*Învățătură sfântă adevă a sîntei și dumnezeieștii Liturghii tălcuire de pe limba grecească, pe limba rumâniască*», apărută la Iași în 1697², literatura liturgică la români cunoaște o dezvoltare tot mai amplă.

Amintind numai traducerile ulterioare cele mai importante, ca aceea a operei lui Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului³, tradusă în limba română cu titlul: «*Voroavă de întrebări și răspunsuri*», București 1865, de către eclesiarhul Mitropoliei Ungro-Vlaheiei, mai târziu episcop de Rîmnic⁴, revăzută, îndreptată și tipărită de către Toma Teodorescu sub titlul «*Tractat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe*», București 1865, apoi «*Manual creștinesc*» al lui Dimitrie Darvaris (Darvareus), tipărit la Viena în 1803⁵, tradus de către logofătul Dimitrie Sturza și apărut cu titlul «*Mîinealnic hrislianesc*», la Neamț 1837⁶, ne putem da seama că ele au fost primele semnale ale unui început nou de cultură națională bisericească, prin efortul de a se scoate la lumina opere cu o valoare unică, folositoare pentru instruirea credincioșilor, și a viitorilor clerici.

Depășind perioada pionieratului în acest domeniu, cu timpul, datorită unei munci aprofundate, care a adus după sine experiență și lărgirea cunoștințelor, mereu avînd în față, ca pe un viu exemplu creațiile înaintașilor lor, au apărut și la noi, teologi, ierarhi, profesori universitari de teologie, clerici și mireni, animați de dragostea de carte, ferm convinși că sînt tuturor de folos, scot la lumină cărți studii și articole de interes liturgic, folositoare pentru acea vreme, iar unele dintre ele încă folositoare și azi.

1. Ediții în limba greacă la Veneția 1681, 1769 și 1808, Kerkira 1852. Constantinopol 1861 etc.

2. I. Bianu și N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, vol. I, p. 344—347, și † Tit Simeonea, *Insemnări pe o veche carte românească*, în «*Mitropolia Olteniei*», 1956, nr. 1—3, p. 99—106.

3. P. G. t. CLV.

4. Cf. I. Bianu și N. Hodoș, *op. cit.*, vol. II, p. 116—170.

5. Ediția a doua în 1817 și a treia în 1852 la Atena.

6. În anul 1844 apare la Iași ediția a doua, iar în 1846 ediția a treia.

II.

Figuri principale în domeniul literaturii liturgice românești, în secolul al XIX-lea

Dintre teologii care au contribuit din plin la dezvoltarea literaturii românești din secolul al XIX-lea, amintim mai întâi pe cei trei profesori universitari, Vasile Mitrofanovici, Teodor Tarnavschi și Badea Cireșeanu, care ne-au lăsat un bogat tezaur liturgic și au deschis drumuri spre noi perspective.

1. Vasile Mitrofanovici (1831—1888)⁷

Profesor universitar la catedra de Teologie practică, între anii 1864—1888 a scris foarte mult în acest domeniu, dar împrejurările nu i-au permis să-și publice toate lucrările.

În majoritate, lucrările lui sînt scrise pe teme de Omiletică și Pastorală și au fost publicate în revista bisericească «Candela» și «Foaia societății pentru cultura și literatura română din Bucovina».

Prelegerile de Liturgică și Odigetică Pastorală au fost litografiate într-un volum sub titlul «Liturgica și Odigetica Pastorală»⁸, sub îngrijirea sa, fiind revăzute și completate mai târziu de succesorul său la catedră, profesorul Teodor Tarnavschi.

După mai bine de un deceniu, au fost tipărite de același, numai prelegerile de Liturgică sub titlul «Prelegeri Academice despre Liturgica Bisericii drept credincioase răsăritene», de Dr. Vasile Tarnavschi în 1909, cu 482 pagini.

Manualul este din nou retipărit sub titlul «Liturgica Bisericii Ortodoxe», cursuri universitare de Dr. Vasile Mitrofanovici, fost profesor la catedra de Teologie practică, completate și editate de profesorul Dr. Teodor Tarnavschi, și acum din nou editate și completate de Dr. în Teologie și Filosofie Nectarie — Nicolae Cotlarciuc, arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei fost profesor universitar pentru Teologie practică.

Vom înfișa, în cele ce urmează, cuprinsul acestui curs litografiat, apărut în prima ediție în 1897.

Lucrarea este împărțită în părți și fiecare parte la rîndul ei este împărțită în capitole.

Partea întâia (p. 1—22) este consacrată Teologiei pastorale, în care autorul ne înfățișează dregătoria pastorală a lui Hristos și a Bisericii, scopul și mijloacele pastoralei, principiile și împărțirea ei, însemnătatea și izvoarele.

Această parte se încheie cu o scurtă privire asupra literaturii teologiei pastorale.

În introducerea propriu-zisă a manualului care urmează imediat, tratează despre: conceptul, instituirea și dezvoltarea cultului creștin, scopul și ființa cultului, necesitatea simboalelor în cult, scopul Liturgicii și necesitatea studierii ei din punct de vedere științific.

Cele două mari părți ale manualului constituie *Liturgica generală* și *Liturgica specială*.

a) *Capitolul întâi* din *Liturgica generală* prezintă condițiile necesare executării cultului divin: persoanele liturgice, timpurile liturgice (Praznicele împărătești și sărbătorile sfinților cu polieleu și în general ale tuturor sfinților, despre ajunări, despre zilele de pomenire ale morților); locașurile sfinte, forma, stilul și părțile principale ale bisericilor; lucrurile liturgice: conceptul și împărțirea lor, despre simboalele naturale (vinul, tîmîia), veșmintele și cărțile bisericești, sfintele icoane și sfintele moaște.

Capitolul doi se ocupă cu formele generale, comune rînduieiilor liturgice, rugăciunea liturgică, cîntarea, citirea Sfintei Scripturi și predica. Apoi despre forma însoțitoare a rînduieiilor liturgice (actele liturgice), facerea semnului sfintei cruci, punerea mîinilor, binecuvîntarea, descoperirea capului, sărutarea sfîntă etc.

7. Despre el, vezi notița biografică din ediția 1929 a Liturgicii, p. XI, și articolul de P. Procopovici în «Mitropolia Ardealului», 1937, nr. 1—2, p. 130—133.

8. Un exemplar din ediția din 1897 litografiat, există și în Biblioteca Patriarhiei Române.

b) *Liturgica specială* :

Capitolul întâi se ocupă cu rînduiele bisericești publice. Cele șapte Laude bisericești (istorie, cuprins, timpul săvîrșirii, rînduiala lor și însemnătatea Laudelor bisericești).

Sfînta Liturghie : despre sacrificii, numirea și însemnătatea Sfintei Liturghii, obiectele necesare pentru oficierea ei, Liturghia Sfîntului Ioan și a Sfîntului Vasile, forma și rînduiala lor, rînduiala serviciului divin al zilelor săptămîinii și a Duminicii, rînduiala serviciilor divine din Postul mare, liturghia darurilor mai înainte sfînte, rînduiala serviciilor divine în timpul Cincizecimii.

Capitolul doi cuprinde expunerea despre cultul dumnezeiesc particular, ca Sfintele Taine în general.

Sfîntul Botez : rînduiala, partea lui vizibilă, subiectul, timpul cînd se oficiază rolul nașilor, și termină cu explicarea tainei. *Taina sfîntului mir, a slintei euharistii*, ritul împărtășirii, *Taina pocăinței* (conceptul tainei, partea vizibilă și disciplina penitențială). Obligațiile duhovnicului, timpul și locul mărturisirii. *Sfînta Taină a proctiei* cu privire generale, *Taina cununiei* (conceptul și partea ei vizibilă, săvîrșitorul, subiectul, timpul și locul săvîrșirii Tainei, rînduiala).

Rugăciunile bisericești (adică ierurgiile) : conceptul, scopul și efectele rugăciunilor.

Rugăciunile privitoare la lucru : sfîntirea apei, a bisericii și a antimiselor, a casei și a altor lucruri necesare omului pentru susținere.

Rugăciuni privitoare la persoane : sfîntirea persoanelor bisericești : lectorul, ipodiaconul, arhidiaconul și protoprezbiterul.

Rugăciuni privitoare la viața și împlîrile diferite ale omului. Rugăciuni la nașterea pruncului, la moartea unui creștin. Rînduiala bisericească înainte de moarte, după și în timpul înmormîntării. Rugăciunile de la pomenirea morților.

Comparînd cuprinsul primei ediții a manualului cu cuprinsul edițiilor ulterioare (1909—1929), prelucrate de succesori lui Mitrofanovici, se observă că ediția de bază a suferit puține modificări și îmbunătățiri, cu excepția studiului istoric al cultului, care este deficitar în toate edițiile.

Editorul de la 1929, Nicolae Cotlarciuc, spunea în prefața ediției din acel an, că manualul lui Mitrofanovici, a doua creație a acestuia, este o adevărată enciclopedie pe terenul literaturii ortodoxe și nu se cunoaște la români și nici la alte Biserici ortodoxe alt manual mai complet, mai sistematic și de mai mare valoare științifică decît acesta.

Manualul lui Mitrofanovici a constituit punctul de orientare pentru studii de amănunt apărute mai tîrziu, mai dezvoltate și bazate pe o informație științifică mult mai bogată.

2. Teodor Tarnavski (1859—1914)⁹

Doctor în teologie, succesorul lui Mitrofanovici la catedra de Teologie practică de la Facultatea de teologie din Cernăuți 1888—1914, acesta nu rămîne cu nimic mai prejos decît înaintașul său și potrivit uzului de la acea facultate, Tarnavski se îngrijește de opera lui Mitrofanovici, o revizuieste și o îmbunătățește, publicînd-o în cele două ediții amintite (1897 și 1909).

În afară de aceasta, Tarnavski a publicat numeroase studii de specialitate în revista «Candela», iar noi vom aminti aici numai pe cele de interes liturgic, apărute pînă la 1900.

a) Cel mai important studiu, apărut în 1892 în această revistă este cel intitulat «*Despre cele mai frumoase liturghii ale Bisericii Orientale, mai ales cu privire la cele ce sînt întrebuițate în timpurile de față în Biserica noastră*», apărut și în extras, cu același titlu — în anul 1893, avînd 289 de pagini și reeditat în 1898 de Dragomir Cioloca.

În același timp a apărut și în ediția germană, cu titlul *Die bedeutendsten Liturgien der orientalischen Kirche mit besonderer Berücksichtigung der heute in der Orthodoxen Kirche, im Gebrauche stehenden Konstantinopolitanischen Liturgien*.

9. Despre el, în notița biografică din Liturgica lui Mitrofanovici, ed. 1929, p. XIII.

În introducere, autorul tratează despre instituirea sacrificiului euharistic, numirile sacrificiului și începutul cuvântului «Liturgie». În tratare, face o expunere generală despre liturgiile scrise ale Bisericii orientale și împărțirea lor după familii sau rituri liturgice, inclusiv Liturgia darurilor mai înainte sfințite, originea și dezvoltarea ei istorică.

Dă în continuare textele rugăciunilor din Liturgiile bizantine (constantinopolitane), Liturgiile Bisericii Iacobite, Liturgiile din familia alexandrină, începînd cu Liturgia Sfîntului Marcu și continuînd cu cele derivate din ea, adică Liturgiile Bisericii Copte și ale Bisericii Etiopiene. Apoi prezintă liturgiile nestoriene, inclusiv liturgia Bisericii din Malabar.

b) Al studiu, tot alit de important, a publicat prof. T. Tarnavski în anul 1894, în aceeași revistă, p. 233—308, 308—314, 373—376, 463—468, 529—546, intitulat *Zidirea, întocmirea și decorarea dinlăuntru a locașului dumnezeiesc, cum o cerc Biserica și Tradiția*.

Studiul apare și în extras în același an și cu același titlu.

În partea *introdactivă* autorul vorbește despre importanța locașurilor de cult în viața creștinilor, apoi face un scurt istoric al locașurilor de cult.

Tratarea cuprinde interesante relații despre dimensiunile care se pot da bisericii (care este casa lui Dumnezeu, de aceea i se cuvine cinstire și împodobire), despre formele cele mai obișnuite pentru construcții, și despre stilul de construcție al bisericilor (roman, bizantin, gotic etc.). În continuare, autorul prescrie reguli pentru pictarea bisericii și a icoanelor, alegerea stilului de construcție, împărțirea interiorului și obiectele de decorare pe dinăuntru a bisericii.

Verbește apoi despre obiectele din sfîntul locaș: Sfînta Masă, forma, materia, îmbrăcămintea și decorul ei, istoria și întrebuintarea icoanelor în biserici, înfățișarea pe icoane a Sfîntei Treimi, a Maicii Domnului, a sfinților Vechiului Testament și a celor douăsprezece praznice împărătești.

Acest studiu are o valoare deosebită; la vremea lui, el a fost conceput de către autor ca o erminie călăuzitoare la construcția și împodobirea locașurilor de cult.

Prin bogăția bibliografiei folosite, a informațiilor date și a nivelului academic la care este tratat, studiul își păstrează și azi valoarea științifică, deși ulterior au mai apărut studii pe aceeași temă, care folosesc literatura mai nouă asupra subiectului.

c) *Scurtă explicare a ritului sfîntului botez și a sfîntului Mir*, se intitulează al treilea studiu publicat în aceeași revistă, în anii 1895—1896, studiu temeinic, din domeniul istoriei și explicării cultului, bazat pe o bibliografie bogată și redactat la un înalt nivel academic.

Studiul cuprinde bogate informații cu privire la originea și însemnătatea ritului și ceremoniilor legate de taina Sfîntului Botez și a Sfîntului Mir.

În partea întâia autorul face un scurt istoric al catehumenatului dînd amănunte pe care le găsim și în studiile consacrate acestui subiect sau în capitolele respective din manualele mai dezvoltate de Istoria Bisericii Universale.

Se descrie apoi ritul facerii catehumenului și întreaga lui pregătire pînă la botez, apoi rînduiala și explicarea acestuia, precum și a tainei ungerii cu Sfîntul Mir, cu efectele ei.

Se explică ritualul ungerii cu Sfîntul Mir și însemnătatea acestuia. La întocmirea studiului, autorul a consultat scrierile patristice și explicările liturgice cele mai bune, din literatura noastră liturgică ortodoxă ca de exemplu scrierile lui Tertulian (*De baptismo, Contra Donatistas*) ale Sfîntului Chiril al Ierusalimului (*Catehezele mistagogice* 4—5—6), tilcuirea lui Simeon al Tesalonicului ș.a.

Rămîne un studiu de istorie și explicare a cultului care se poate lua și astăzi ca model pentru spiritul de cercetare. Față de bogata și variata literatură religioasă mai nouă românească și străină apărută asupra acestui subiect, el rămîne cu totul depășit.

3. Badea Cireșeanu (1859—1919)

Profesor de Liturgică la fosta Facultate de teologie din București între anii 1913—1915, este autorul cunoscutului *Tezaur liturgic*, elaborat în urma mai multor călătorii în țări de pe aproape toate continentele pentru documentare liturgică, care va apare în 1911.

Dintre studiile mai importante publicate pînă în 1900 amintim studiul intitulat «*Cercetări liturgice asupra baptisteriilor*» (Fragmente din antichitățile creștine), publicat în revista «Vocea Bisericii», București 1894, nr. 2—3—5—6—7, al cărui cuprins va fi înglobat în mare parte în capitolul despre locașurile de cult din sus-amintitul *Tezaur liturgic*¹⁰.

În acest studiu autorul se ocupă cu *originea baptisteriilor*, ca locașuri pentru administrarea tainei botezului și mărturiile biblice și patristice, *denumirile lor, forma și mărimea lor, despre bazinele cu apă din baptisterii* etc.

Studiul se încheie cu câteva explicații în legătură cu decorațiunea baptisteriilor (cu cerbul, peștele, porumbelul ș.a.).

III.

Alți liturgiști ortodocși români de seamă din secolul al XIX-lea

Secolul al XIX-lea nu e reprezentat în literatura liturgică ortodoxă românească numai prin opera celor trei profesori universitari de teologie amintiți mai sus, ci cunoaștem și pe alți liturgiști contemporani cu ei, care prin activitatea lor, au îmbogățit această literatură cu noi articole și studii liturgice, dintre care unele prezintă importanță și acum, deși studiul Liturgicii s-a dezvoltat foarte mult la noi în ultimele cinci decenii.

Amintim astfel pe *episcopul Melchisedec al Romanului, Ghenadie Enăceanu episcopul Rîmniceului, arhiereul Ioanichie Evantias și profesorii C. Erbiceanu, C. Popovici și Dragomir Demetrescu*, de la fostele facultăți din țară.

1. Episcopul Melchisedec (1822—1892)

A. Manuale școlare

a) Dintre lucrările cu caracter liturgic ale episcopului Melchisedec, amintim *Manualul de Liturgică sau slujirea de Dumnezeu a Bisericii Ortodoxe*, prelucrat pentru școlile clericale din Moldova și apărut la Iași în 1853, pe vremea mitropolitului Sofronie Miclescu. La baza manualului stă un manual de Liturgică al profesorului Ioan Scvorțev de la Academia teologică din Kiev, unde Melchisedec își făcuse studiile.

Prelucrarea manualului profesorului său, făcută de Melchisedec este de origine rusească. Melchisedec înlătură unele capitole și paragrafe din manualul lui Scvorțev, înlocuindu-le cu cunoștințe istorice și arheologice în legătură directă cu rînduielele bisericești și alte îndrumări pentru folosul clericilor și al seminaristilor.

Lucrarea lui Melchisedec este alcătuită din cinci capitole. *Capitolul întâi* tratează probleme generale despre slujba lui Dumnezeu, despre slujitorii lui Dumnezeu în general, și funcția fiecăruia în slujbă.

Capitolul doi cuprinde explicarea celor șapte Laude bisericești, privite în general, și se încheie cu explicarea Sfintei Liturghii.

Capitolul trei cuprinde rînduielele de slujbă la sărbătorile cele mai însemnate ca *Vecernia* și *Utenia*, precum și liturghia sărbătorilor din diverse categorii.

Capitolul patru cuprinde rînduielele de cult din perioada Postului mare.

Capitolul cinci tratează despre slujbele ocazionale adică Taine și ierurgii.

Manualul lui Melchisedec este foarte mic, asemenea unui manual de tipic, explicațiile fiind scurte și restrîns.

Capitolul asupra căruia autorul insistă mai mult, este cel care se ocupă cu explicarea Sfintei Liturghii.

Deși autorul este mult influențat în vocabular de curentul latinizant, meritul lui este acela de a fi pus la dispoziția seminaristilor un bun manual didactic, ca să le ușureze munca de învățare a rînduielelor cultului divin.

10. Vezi *Tezaurul Liturgic al Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe de Răsărit*, t. II. București 1911, p. 150—155.

11. În anul 1862 apare ediția a doua.

b) *Manualul de tipic al Bisericii Ortodoxe*, a doua lucrare a lui a apărut la Iași în 1854¹², cu binecuvîntarea mitropolitului Sofronie Miclescu.

Într-o scurtă introducere autorul amintește despre scopul alcătuirii manualului său, fiind acela de a înțelege felul în care trebuie să se săvîrșească slujirea lui Dumnezeu în biserici.

Lucrarea este împărțită în patru cărți sau capitole, precedate de o introducere, în care, pe lângă scopul arătat, dă definiția tipicului, întrebuițarea și folosul lui, face o scurtă expunere despre formarea cărților bisericești și arată cum trebuie să fie executată citirea și cîntarea bisericească.

*Capitolul I*ntii cuprinde rînduiala bisericească de peste săptămîni (din zilele de rînd) și rînduiala din zilele de sîmbătă.

Capitolul doi cuprinde rînduiala bisericească din duminicile de peste an.

Capitolul trei cuprinde rînduiala bisericească a praznicelor împărătești.

Capitolul patru cuprinde rînduiala slujbei din Postul mare și a sărbătorilor din cursul Triodului.

Manualul poate fi socotit o sinteză de cunoștințe tipiconale atît cît este necesar pentru cei ce trebuia să învețe rînduialile de cult, în primul rînd cîntăreții de strană și apoi preoții.

B. Studii și articole de interes liturgic

Din numeroasele publicații de interes liturgic datorate episcopului Melchisedec, merită să fie amintite, pentru valoarea lor, următoarele studii și referate întocmite de el, în calitate de membru al Sfîntului Sinod.

a) *Memoriu pentru cîntările bisericești în România*

Un referat către Sfîntul Sinod, publicat în revista «Biserica Ortodoxă Română», an. IV, nr. 1, ianuarie 1882, p. 11—47 și apărut în extras în același an și care cuprinde informații prețioase despre istoria cîntării religioase în Biserica creștină în general și despre cîntarea bisericească din Biserica Ortodoxă Română cu influențele ei bizantine și slavone.

O notiță interesantă ni s-a părut aceea care amintește despre influența slavonă foarte puternică în muzica bisericească din Banat și Transilvania și unde psaltichia grecească încă nu era în uz pe vremea sa și nici măcar cunoscută.

Cît privește informațiile atît de importante, acestea au fost luate și prelucrate de autori mai tirziu ca: arhiereul Nifon Ploieșteanul în «Cartea de Muzică bisericească», București 1902; Pr. Prof. Vintilescu Petre, «Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cîntarea bisericească», București 1937, p. 183 ș.u.¹³.

b) *Proiect pentru revizuirea și editarea cărților bisericești*, este tot un referat către Sfîntul Sinod, prezentat în sesiunea din toamna anului 1880, apărut în extras în 1882 la București, care cuprinde prețioase îndrumări pentru felul cum trebuia făcută revizuirea și tipărirea cărților de slujbă, deoarece literatura noastră bisericească a fost unul dintre factorii principali care au contribuit la formarea unității limbii noastre naționale.

În urma sa, sub influența curentului latinist, clericii Bisericii Ortodoxe Române porniseră din proprie inițiativă la o reformă a textelor bisericești, care consta din «curățirea» limbii de toate expresiile provenite din alte limbi, înlocuindu-le cu expresii latine sau franceze.

Melchisedec este de acord cu o problemă de reformă a cărților de cult, dar nu dintr-o dată, spontan, ci el propune ca modificările să se facă în mod treptat și cu multă chibzuință și de către persoane competente, care au «știință de carte și devotament către națiune și Biserică»¹⁴.

12. A mai cunoscut trei ediții, Roman 1877. București 1900 sub îngrijirea Arh. Silvestru Bălănescu și Rîmnicul Vilcea 1912, tipărit de Thoma Anton.

13. Doctorand Șchiopu Iulian, *Publicații mai importante din domeniul Liturgiciei în literatura teologică românească din sec. al XIX-lea*, în «Glasul Bisericii», XXVII (1968), nr. 1—2, p. 173.

14. Melchisedec Ștefănescu, *Proiect pentru revizuirea și editarea cărților bisericești*, București 1882, p. 9.

c) *Viața și minunile Cuvioasei Maicei noastre Paraschevei cei noue și istoricul slintelor ei moaște*, București 1889.

Este cel mai bun studiu publicat până acum în românește cu privire la acest subiect, interesant din punct de vedere liturgic mai ales în partea finală, în care se dau informații despre cultul și slujba Sfintei Paraschiva.

La alcătuirea lucrării, Melchisedec se folosește de opera Bisericii Ortodoxe Ruse «*Viețile sfinților Bisericii rusești: De asemenea ale celor iviri și slavi și ale nevoitorilor evseviei pe alocurea cinstiți*».

El adună date cu privire la viața Cuvioasei Parascheva de la toți istoricii și aghiografii, cum sînt patriarhul Eulimie al Tîrnovului, Mihail Pselos, Nicodim Aghioritul ș.a.

Studiile publicate ulterior despre viața și cultul Sfintei Parascheva în cadrul Bisericii Ortodoxe la români, cum sînt cele publicate de curînd de către Pr. Prof. Milan Œsan în diverse numere din «*Mitropolia Moldovei*» se bazează pe studiul lui Melchisedec.

d) *Tratat despre cinstirea și închinarea icoanelor în Biserica Ortodoxă și despre icoanele făcătoare de minuni ale Bisericii Ortodoxe Române*, un important studiu de iconologie creștină în care elementul liturgic se împletește cu cel dogmatic.

Studiul, a fost publicat mai întîi în revista «*B.O.R.*» an. XIV, nr. 1, ian. 1890, p. 18—58 și se tipărește mai apoi într-un volum separat.

e) *Biserica Ortodoxă și Calendarul*, este la bază tot un referat pentru Sfîntul Sinod, tipărit mai întîi în revista «*Biserica Ortodoxă Română*» (an. V, nr. 9, iunie 1881, p. 561—604) și mai tîrziu în volum separat, autorul fiind unul dintre cărturarilor români de atunci care militau pentru îndreptarea calendarului iulian neîndreptat, care era atunci în uzul Bisericii noastre.

Studiul începe cu un scurt istoric al primelor încercări, de a discuta problema sărbătoririi Sfîntelor Paști la aceeași dată de către răsăriteni și apuseni, încercări făcute de episcopii Romei și Ierusalimului, dar rămase fără rezultat. El expune apoi, reforma calendaristică a papei Grigorie al Romei din 1582, și încercările lui de a convinge pe răsăriteni de valabilitatea calendarului celui nou, rămase fără rezultat din cauza elementelor retrograde care socoteau noul calendar un mijloc de propagandă a catolicismului.

2. Episcopul Ghenadie Enăceanu — Craioveanul¹⁵ (1837—1898)

Episcop al Rîmnîcului între anii 1887—1896 și unul dintre primii profesori ai fostei Facultăți de teologie din București între anii 1884—1887 a scris cîteva articole cu caracter liturgic, dintre care amintim pe cele mai importante publicate în revista Sfîntului Sinod de atunci.

a) *Despre ectenii* («*Bis. Ort. Rom.*», an. II, nr. 1 oct. 1875 și apr. 1876) p. 56—66 și 467—478; un studiu în care face o clasificare a ecteniilor după cuprinsul lor, dînd explicații asupra unor probleme care se păreau a fi mai esențiale, și încheie cu explicația ecteniei mari.

b) *Despre arhitectura creștină în genere*, (în «*B.O.R.*», an. II, nr. 1—3 și 12 oct. și dec. 1875 și sept. 1876 p. 5—22, 174—187 și 705—713); un studiu cu caracter de popularizare a cunoștințelor despre arhitectura bisericească, semnificația fiecărei părți a bisericii, originea etimologică, destinația fiecărui spațiu, despre stilurile mai des folosite, continuînd cu o expunere despre catacombele folosite de creștinii din primele trei veacuri ca locașuri de cult în timpul persecuțiilor, cele mai importante catacombe și primele biserici creștine de la suprafața pămîntului pînă la Sfîntul Constantin cel Mare.

c) *Din istoria literaturii bisericești a românilor. Un sbornic. Istoria Te-Deum-urilor în Biserica creștină și specialminte în cea română*, (ibid. an. VIII, nr. 11—12 (nov. și dec. 1884), p. 830—850 și 942—960 și an. XVI, nr. 7, oct. 1892, p. 513—515), un studiu care cuprinde informații utile cu privire la originea și forma de azi a slujbei Te-Deumului în diverse Biserici ortodoxe.

15. Cf. «*Biserica Ortodoxă Română*», 1957, p. 11—13, Prof. T. Bulat și Pr. Alex. Ciurea, 75 ani de la întemeierea Facultății de Teologie din București.

a) *«Înțelepciune»* («B.O.R.», an. X, nr. 6, iunie 1886, p. 424—430), un studiu cu privire la forma corectă de interpretare a acestei interjecții din cadrul formulei de îndemn, adresată de către preot credincioșilor, înainte de citirea Sfintei Evanghelii.

e) *Doxă, Slavă și Mărire* («B.O.R.», an. X, nr. 4, apr. 1886, p. 269—283), studiu în care stabilește înțelesul exact al celor trei termeni din textele noastre liturgice¹⁶.

f) *Iconografia Bisericii Ortodoxe, Reflexiuni asupra a două icoane de la minăstirea Buna* (în «B.O.R.», an. X, nr. 3, p. 173—184, martie 1886).

Studiul cuprinde considerații generale despre istoria icoanelor în cultul creștin, o biografie a pictorului Manuil Panselin și un studiu special asupra a două icoane de la fosta minăstire Buna, considerate de el ca opere ale unor ucenici de-ai lui Panselin.

g) *Panaghia* (în «B.O.R.», an. X, nr. 11 (nov. 1886), p. 857—879), explică înțelesul cuvîntului și rînduiala bisericească cu acest titlu, care se făcea în unele părți ale țării, mai ales în Moldova, în legătură cu sorocurile pentru pomenirea morților care sînt formulele după care se face rînduiala, elementele, acțiunile și cuvîntul care-l însoțesc.

Autorul se folosește de scrierile lui Simeon al Tesalonicului, iar pe lângă rînduială, textul românesc al rugăciunilor este redat în paralel cu textul grecesc.

Studiul a fost folosit de un fost student al lui Ghenadie, anume Iacov Antonovici, pe atunci episcop al Hușilor, cînd acesta alcătuiește o carte intitulată *Panaghia*, tipărită tot în vremea aceea de Sfîntul Sinod, printre celelalte cărți de cult.

h) *Evangheliile. Studii istorico-literare*, un studiu despre Sf. Evanghelie, carte de ritual a Bisericii Ortodoxe Române — apărută la București 1895, după ce Ghenadie ajunsese episcop la Rîmnicea.

Este un studiu meritoriu despre diferitele ediții mai vechi ale Evangheliei românești, din serviciul liturgic.

i) *Diaconesele creștine* («B.O.R.» an. VI, nr. 5, mai 1882, p. 286—300 și nr. 6, iunie 1882, p. 334—344), un studiu despre treapta diaconițelor existentă în Biserică în epoca veche a creștinismului, și cuprinde mărturiile istorice, despre atribuțiile ce le aveau, modalitatea de alegere ș.a.

j) *Iconografia sau Arta de a zugrăvi templele și icoanele bisericești*.

Este un studiu de iconografie foarte interesant care a apărut în 1891 la București.

3. Ioanichie Evantias (de Stratontchias). Arhiereul Rîmniceului și Argeșului (1802—1873)

Cărturar și scriitor de seamă din secolul trecut a căutat să dea la lumină, o lucrare de explicare a întregului cult ortodox, din care n-a putut publica decît o parte.

Lucrarea scrisă de el poartă titlul *«Scurtă explicare despre biserică, slujba bisericească și despre cele șapte Sfinte Taine»* (București 1855) și este împărțită în trei părți.

Partea întâi tratează despre biserică în înțelesul ei de locaș de cult: ce este biserică, ce forme are, în cîte părți se împarte ce semnificație are sfîntul altar, ce se găsește în el, despre sfîntul anghimis, Sfînta Cruce, despre catapeteasmă și despre sfintele icoane.

Partea a doua cuprinde explicarea slujbei Laudelor bisericești, tilcuirea rugăciunii Tatăl Nostru și a Simbolului de Credință. Din slujba utreniei, autorul explică numai cîteva capitole, încheind această parte cu un scurt istoric al sinoadelor ecumenice.

Partea a treia cuprinde o explicare despre Sfintele Taine în general, continuînd cu explicarea Sfintei Liturghii, dar explică numai primele două părți adică, Proscomidia și Liturghia Catehumenilor.

Aceste două părți (proscomidia și liturghia catehumenilor) au apărut și separat într-o ediție la București în 1864, purtînd titlul *«Scurtă explicație părții întâia și a doua a Sfintei și dumnezeieștii Liturghii, culeasă și prelucrată de Prea Sfîntia Sa Ioanichie Evantias, după care va urma și partea a treia»* (la 1866 apare altă ediție, dar cu același titlu și conținut).

16. Despre aceasta s-a mai scris un studiu mai amănunțit de către Pr. Paraschiv Angheliescu intitulat *«Slavă și Mărire»*, București 1939.

Nu știm dacă autorul a publicat și restul lucrării propuse, adică tilcuirea liturghiei credincioșilor, deoarece nu am găsit nici un exemplar.

După cum mărturisește chiar el, la alcătuirea lucrării sale Ioanichie s-a folosit de opera lui Simeon al Tesalonicului, care i-a servit ca orientare pentru plan și alte opere ale altor Sfinți Părinți ai Bisericii ca: Gherman al Constantinopolului, Isidor Pelusiotul, Sfântul Efreem Sirul etc.

Deși forma de expunere și informațiile științifice lasă mult de dorit (în a doua jumătate a sec. al XIX-lea) opera lui Evantias a avut o importanță incontestabilă, deoarece atunci literatura noastră liturgică era destul de săracă în lucrări de acest gen.

4. C. Erbiceanu (1838—1913)

Profesor de drept bisericesc la Facultatea de teologie din București între anii 1892—1913, a publicat numeroase articole și studii în revista «B.O.R.», pînă la anul 1900, dintre care voi aminti pe cele mai importante.

a) *Cea mai veche explicare a Liturghiei și a tot ritualul din Biserica ortodoxă, în limba românească* (an. XIII, nr. 2, mai 1889, p. 152—157). Este un studiu asupra prelucrării românești a cărții lui Nicolae Vulgaris, «Învățătură sfântă», făcută de dascălul Ieremia Cacavela și tipărită la Iași 1697 (amintită la începutul studiului de față).

b) *Săvîrșirea Sfintei Liturghii în duminici pe timpul fericitului Justin, filosof și martir* (an. XVI, nr. 8, nov. 1892, p. 638—641). Studiul cuprinde o prezentare sumară a liturghiei creștine din sec. al II-lea, după indicațiile date de Sfântul Justin în Apologia I-a.

c) *Cîteva cuvinte asupra zilelor din săptămîna mare a patimilor Domnului nostru Iisus Hristos* (an. XV, nr. 1, apr. 1891, p. 1—16). Studiul conține idei generale despre semnificația și importanța evenimentelor din istoria sfântă a mîntuirii, comemorată în săptămîna patimilor.

d) *Un manuscris românesc cuprinzînd serviciile bisericești la întîmplări de boale grele, în special la ciumă* (an. XVII, nr. 1, 1 febr. 1894, p. 868—876); manuscrisul conține un Canon — Paraclis de rugăciune către Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu... pentru boala ciumei.

e) *Serviciul Cuvioasei Maicei noastre Paraschiva și al Sfîntului Grigorie Decapolitul*, an. XVIII, nr. 9, dec. 1893, p. 708—715.

În anul 1692, mitropolitul Antim Ivireanul a tipărit cartea cu acest titlu iar acum profesorul Erbiceanu face doar o prezentare a acestei cărți.

f) *Pascaliala în cărțile bisericești* (an. VIII, nr. 5, și 6, mai—iunie 1894, p. 366—390 și 436—447), o prezentare a «Calendarului perpetuu», alcătuit de ing. P. Donici pentru a fi inserat în ediția Orologiului urmat de o explicare a termenilor folosiți în vechile pascalii (litera duminicală, epacta etc.). Într-adevăr la sfîrșitul *Orologiului mare*, editat la București 1096 de Sfîntul Sinod au fost tipărite elementele esențiale ale acestui articol.

g) *Liturghierul din 1702, imprimat de Șerban Cantacuzino vel paharnic* (an. XIII, 1889, p. 157—164), se referă la liturghierul slavon-român al mitropoliului Teodosie, tipărit în anul 1702 la Buzău.

h) *Tipicul în Biserica Ortodoxă* (an. XVI, nr. 6—8, sept.—nov. 1892, p. 429—434, 530—542, 631—637).

Este vorba despre un istoric al *Tipicului ortodox*, cu referire specială la *Tipicul Marci Biserici din Constantinopol*, publicat în 1888, care, după părerea autorului, putea fi adoptat și la noi.

i) *Cel dintîi Triod imprimat în românește* (an. XV, 1891 nr. 2 mai 1891 p. 127—132).

Este un studiu despre *Triod* tipărit de episcopul Rîmniceului, Inochentie, în 1731, de pe traducerea făcută de Damaschin episcopul de Rîmnic, 1710—1726, amintind totodată și de alte traduceri românești ale cărților noastre de cult, apărute în Țările Române.

j) *Cîntarea și inmografia în Biserica primitivă* (an. VII, 1883 nr. 1—3, p. 34—47 133—148), este un studiu despre cîntarea și inmografia creștină orientală, despre vestigiile inmografiei creștine care au îmbogățit tezaurul inmografic al Bisericii noastre ca: Sfîntul Efreem Sirul († 378), Roman Melodul, Gherman patriarhul Constantinopolului, († 740), Sfîntul Ioan Damaschin și Cosma de Maiuma etc.

5. Constantin Popovici

Profesor de Drept canonic la fosta Facultate de teologie din Cernăuți, publică în revista «Candela», citeva articole și studii teologice, dintre care unele prezintă interes și din punct de vedere liturgic, ca de ex. :

a) *Misterul Sfîntului Botez, privit din punct de vedere canonic* («Candela», an. I, nr. 1, iunie 1882, p. 32—38, și cot., 1882, p. 174—182).

După titlu ne-am așteptat ca subiectul să fie tratat din punct de vedere canonic, dar autorul se ocupă cu expunerea acestei Sfinte Taine din mai multe puncte de vedere (dogmatic, liturgic, canonic etc.): ce este această taină, care sînt efectele ei, materia, forma, cum se oficiază, săvîrșitorii tainei, subiectul ei, nașii și rolul lor, timpul și locul administrării tainei, caracterul indelebil și încheie cu invaliditatea botezului erelicilor.

b) *Catacombele romane* (*idem*, an. II, nr. 9, sept. 1883, p. 455—462, și oct. 1883, p. 507—516); Este un studiu despre catacombe, folosite de primii creștini ca locașuri de cult, despre cimitirele primilor creștini, despre inscripțiile descoperite în catacombe, obiectele folosite la oficierea cultului în epoca primară, primele începuturi ale iconografiei creștine, despre inscripțiile de pe mormintele martirilor și despre inscripțiile alegorice.

c) *Capitolul al șaptelea al literei P din Sintagma alfabetică* a lui Matei Vlastares, sau «Despre sfîntele pasce».

Este un studiu mai amplu, publicat întii în revista «Candela» din anii 1898, 1899, 1900 și apoi în volum. Cuprînde o traducere cu comentariu a operei lui Matei Vlastares (sec. XIV), intitulată *περί της θείας λάρυτος ή περί του θείου φωτός Despre grația dumnezeiască sau despre lumina dumnezeiască*.

Autorul tratează despre diverse probleme în legătură cu sărbătorirea la o dată corespunzătoare adevărului istoric a Sfîntelor Paști.

Pe lingă cele cuprinse în lucrarea tradusă de Vlastares, Popovici mai adaugă relații în legătură cu echinoctiul și ciclul lunar, continuînd cu cronologia la evrei, la romani, despre astronomie în general, despre ciclul solar în urma cercetărilor științifice, canoanele pascale, controversele pascale din sec. IV, autori de computuri pascale (pascalii) reforma papei Grigorie al II-lea de la 1582 în ce privește calendarul, primirea reformei calendaristice în apus și respingerea ei în răsărit, apariția a noi calcule pascale etc.

Din cuprinsul studiului, vedem că și C. Popovici ca și contemporanul lui Melchisedec, a fost unul dintre militanții cei mai înflăcărați pentru introducerea în Biserica română a calendarului îndreptat, care ne-ar fi uniformizat încă de pe atunci, din punct de vedere cronologic, cu creștinătatea apuseană.

6. Dragomir Demetrescu (1852—1926)

Profesor la fosta Facultate de teologie din București între anii 1913—1926, a publicat articole cu caracter istoric, dintre care unele prezintă și un caracter liturgic.

a) *Dipticele sau pomelnicele bisericești și pomelnicul bisericii Domnița Bălașa din București* («B.O.R.», an. XX nr. 3—4, 1896—1897, p. 291—322). Este un studiu despre pomelnicele ctitorilor, cunoscute sub numele de *Diptich διπτύχ* bis plicatum (obiect îndoi sau compus din două îndoitori), studiu din punct de vedere istoric, al originii (la iudei, greci, romani), felul cum exista la aceștia iar partea a doua a studiului se ocupă cu pomelnicul bisericii Domnița Bălașa din București.

b) *Muzica în cult* (*ibidem*, an. XX, nr. 1—2, p. 44—56 185—200, și an. XXIV, nr. 8, și 9, p. 729—895) un studiu istoric, despre muzica în cult în primele trei secole ale creștinismului, studiu bazat pe o mulțime de texte și exemple scripturistice, încheindu-se cu o expunere, sumară despre inmografia primelor secole creștine.

Cîteva din caracteristicile literaturii liturgice din secolul al XIX-lea

Aruncînd o privire generală asupra operelor și studiilor a căror prezentare am făcut-o în studiul de față, observăm caracteristicile pe care le-a luat literatura liturgică la români în cursul secolului al XIX-lea în raport cu cea existentă pînă atunci. Analizînd fiecare operă în parte, se observă trei importante caracteristici prin care acest gen de literatură teologică progresează în această vreme la noi și anume:

- a) Lărgirea sferei preocupărilor liturgiștilor;
- b) Ridicarea nivelului de tratare a temelor;
- c) Lămurirea problemelor de natură practică, ivite în viața liturgică a Bisericii noastre pe atunci.

a) Referitor la primul aspect, adică «lărgirea sferei preocupărilor», vedem că liturgiștii nu se mulțumesc cu traducerea în limba română a unor *erminii* sau *explicări* liturgice, din limba greacă sau slavonă; ci se ocupă și cu alcătuirea manualelor liturgice necesare învățămîntului superior, scriu studii liturgice despre, iconografia ortodoxă, imnologia Bisericii Ortodoxe, arhitectura și pictura creștină, despre cărțile liturgice, despre istoria și explicarea liturghiei și a cultului în general ș.a.m.d.

b) Cît privește al doilea aspect socotim că este suficient să amintim că V. Mitrofanovici studiază la Viena de asemenea urmașul său, profesorul T. Tarnavski, la Viena și München, Melchisedec la Kiev, iar Badea Cireșeanu face multe călătorii de interes liturgic în urma cărora elaborează *Tezaurul liturgic*, aceasta numai pentru a da numai cîteva exemple de liturgiști renumiți care au studiat în universități cu bogate tradiții culturale, de unde au dobîndit formarea necesară studiului și creației științifice de înalt nivel academic.

Citind operele lor, pe lîngă înlănțuirea logică a expunerii subiectelor, se observă că ele sînt rezultatul studiului și lecturii asidue a operelor Sfinților Părinți, folosite ca puncte de orientare și izvoare de informație, la care se adaugă o bogată literatură străină de specialitate, în diverse limbi.

c) La lămurirea și rezolvarea problemelor mai importante din viața liturgică a sec. al XIX-lea, liturgiștii români de atunci au adus o valoroasă contribuție.

Între aceste probleme amintim de exemplu pe aceea a îndreptării calendarului, care a frămîntat nu numai pe români ci pe toți creștinii din Răsărit, apoi pe cea a muzicii bisericești și pe cea a cărților de cult, pentru retipărirea lor cu litere latine. Se remarcă în această privință activitatea episcopului Melchisedec, care prin trei memorii adresate către Sfîntul Sinod a militat pentru primirea reformei Calendarului, pentru acceptarea muzicii corale în cîntarea bisericească și pentru revizuirea și îndreptarea cărților de cult, precum și a limbajului liturgic, care nu mai corespundea evoluției limbii române de atunci vorbite și literare.

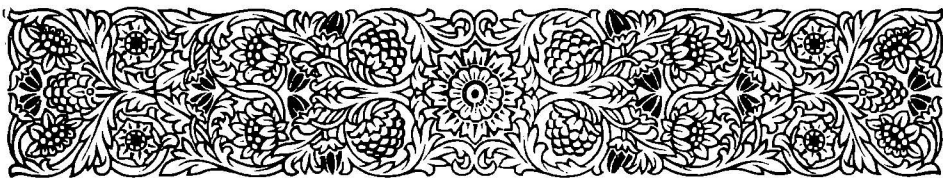
Îndreptarea calendarului¹⁷ nu s-a putut realiza decît mult mai tîrziu, dar rezolvarea celorlalte două probleme, așa cum a propus Melchisedec Sinodului Bisericii noastre de pe vremea lui, a început chiar de atunci să fie luată în considerație și realizată conform indicațiilor lui Melchisedec.

În studiul bibliografic, privind contribuția celor mai importanți liturgiști români la dezvoltarea literaturii liturgice românești din sec. XIX, am cautat să dam relații numai despre cele mai semnificative studii și articole cu conținutul liturgic, care pot trezi interes pentru cei ce doresc să se documenteze cît mai mult în materie de liturgică.

De aici vedem că sec. XIX a constituit pentru literatura liturgică a Bisericii Ortodoxe Române, o dezvoltare atît în extensiune cît și în adîncime, numărul studiilor crescînd considerabil, iar forma de expunere și informare științifică de care se bucură, sînt unele din calitățile superioare care le caracterizează.

Doctorand PETCU I. SORIN

17. Despre aceasta a fost alcătuit un studiu foarte bogat în ce privește informarea științifică, și lămurirea unor probleme încă neînțelese, de către Pr. Prof. Ene Braniște, intitulat *Problema unificării Calendarului liturgic în Bisericile Ortodoxe*, în «Ortodoxia», 1955, nr. 2, p. 181—216.

COMEMORĂRI

O POMENIRE ȘI O ANIVERSARE

Între ierarhii Bisericii Ortodoxe Române din secolul al XIX-lea, mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei (1850—1875), primul «Primat» al României, cum se știe, prin activitatea sa multilaterală, ocupă un loc de frunte. Iscusit cirmuitor al Bisericii străbune, participant la actul Unirii Principatelor române din anul 1859, cald susținător al multora din reformele progresiste ale domnitorului Cuza și ale guvernului său, sprijinitor al luminării poporului, filantrop, întemeietor al unui seminar pentru învățătura fiilor prezenți și viitori ai Bisericii Ortodoxe Române și creator al unui fond special destinat învățămîntului laic și actelor de binefacere, din care, în afară de felurite ajutoare, se acordau și burse pentru copiii sărmani distinși la învățătură, el s-a mutat către Domnul în ziua de 5/17 mai 1875. De atunci, la această zi, conducerea așezămintelor sale, elevii și foștii elevi ai școlii ce a înființat, au venit la Mănăstirea Cernica, unde se află mormîntul său, și, în duh de caldă recunoștință, i-au făcut creștinească slujbă de pomenire, de multe ori fiind de față și unii ierarhi ai Bisericii noastre.

Și în acest an, 1972, la trecerea a 97 de ani de la moartea sa, foștii elevi ai seminarului său au socotit că este bine ca să se păstreze o astfel de tradiție, veche de aproape un veac, și, din nou, s-au întilnit la Mănăstirea Cernica, spre a lui pomenire. Cum însă în ziua de 19 noiembrie tot din acest curgător an se împlinesc și o sută de ani de la începerea cursurilor seminarului de el înființat, odată cu slujba de pomenire din această primăvară s-a făcut și comemorarea acestui secol scurs de la acea zi de 19 noiembrie 1872.

Ăceastă dublă comemorare a avut loc în ziua de 25 mai a.c. și, cum e și firesc, la acest popas aniversar majoritatea celor prezenți au fost clerici, între alții, în mijlocul lor, avînd pe nonagenarul preot Lazăr Niculescu de la biserica Spirea nouă (Puișor) din București, pe preoții Eugen Bărbulescu, Ioan Ionescu-Amiza, Alex. N. Constantinescu, Const. Nițescu-Tîrgoviște, Stelian Ionescu, Ioan Popescu-Runcu, Alex. Petre, Const. Naidin, Ioan Cristache, Gh. Tache ș.a.

Slujba de pomenire s-a săvîrșit în biserica Sf. Gheorghe, ctitoria Sfîntului Calinic.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, preotul Nicolae Șerbănescu, de la biserica Alba Postăvari din București, și el absent al seminarului Nifon, a rostit cuvîntul aniversar, între altele spunînd și următoarele :

Zilele acestui curgător an, 1972, pentru noi, cei ce, timp de opt ani, — poate cei mai frumoși, mai receptivi și mai zămislitori de planuri și speranțe din viața noastră —, am fost dogoriți de lumina Mintuitorului Hristos între zidurile fostului Seminar «Nifon

Mitropolitul» din București, cuprind două soroace prea scumpe și mult legate de sufletul fiecăruia din noi : împlinirea, la 5/17 mai, a 97 de ani de la moartea mitropolitului Nifon († 1875), ctitorul seminarului și la 19 noiembrie/1 decembrie, a o sută de ani de la deschiderea cursurilor lui. Aceste fapte, unite cu bucuria de a ne revedea, în unele cazuri după scurgerea a multe zeci de ani de la absolvire, ne-au adunat să le prăznuim azi, aci în ctitoria Sf. Calinic din Mănăstirea Cernica și tot către ele — din însărcinarea Comitetului de organizare —, lucru ce, sincer vorbind, nu numai că mă măgulește, dar mă și onorează —, voi încerca să îndrept neameșugitul meu cuvânt aniversar chemându-vă în memorie, — atit cît stă bine într-o atare împrejurare —, o seamă de fapte și date în legătură cu ctitorul și cu școala sa.

Pe scurt, mitropolitul Nifon, ca mirean Nicolae Rusescu, unul din cei mai de seamă ierarhi ortodocși români din secolul trecut, s-a născut în anul 1789 în mahalaua Oțetarilor din București, ca fiu al blănarului Rusailă și al soției sale Aposta, români macedoneni din Castoria. A învățat carte la școala de la biserica din această mahală și la Mănăstirea Cernica. Deosebit de aceasta însă, prin lecturi personale, el și-a îmbogățit cunoștințele întru atit, încit, după aprecierea elogioasă a lui N. Iorga, a putut ajunge «un bun următor al datinilor de ctitorie și cultură».

Călugărit în acest sfânt lăcaș în anul 1809, curind a trecut în slujba Mitropoliei din București, unde a fost hirotonit preot de însuși marele mitropolit Grigorie Dascălul (1823—1824). La 1 februarie 1827 a plecat însuși la Rîmnic, unde episcopul Neofit — viitor mitropolit — îl numise econom al episcopiei și unde a fost cinstit cu rangurile de protosinghel și arhimandrit. Din anul 1839 a fost și egumen al Mănăstirii Cozia, iar în anul 1841 a fost făcut vicar al Mitropoliei din București, fiind hirotonit arhiereu, cu titlul de al Sevastiei, la 24 oct. 1843. În anul 1848 și-a purtat din nou pașii spre Rîmnic, ca «ocîrmuitor provizoriu» al episcopiei, care pe atunci era vacantă. Acum însă nu a rămas aici decit un an, căci, la 11 august 1849, a fost numit «locțiitor al scaunului mitropolitan din București», în care calitate a condus Mitropolia Ungrovlahiei pînă la 14 septembrie 1850, cînd Obșteasca Adunare l-a ales titular al ei. Înscăunat la 8 oct. 1850, a păstorit această eparhie timp de 25 de ani «fără vreo patru luni», adică pînă la 5/17 mai 1875, cînd, «într-o etate înaintată peste 80 de ani și după o scurtă bolire mai mult pe picioare» — precum se spunea în necrologul său —, și-a dat obștescul sfîrșit fiindu-i moartea «foarte ușoară». După prohodirea, ce, în ziua de 7 mai, în fața domnitorului țării, i s-a făcut în biserica mitropolitană din București, cu deosebit alai de înmormîntare, a fost adus și înhumat în cimitirul Mănăstirii Cernica. De atunci, an de an, conducerea Așezămintelor sale, elevii și foștii elevi, cu regularitate, au venit și încă mai vin de i-au închinat și-i închină cu dragoste întregul priinos al recunoștinței lor, făcîndu-i și creștinești și românești pomeniri.

Acesta este pe scurt «cursus honorum» al mitropolitului Nifon și despre fiecare din sarcinile ce el a îndeplinit, pe temeiul materialului documentar existent, s-ar putea scrie capitole întregi, ceea ce, desigur, n-ar fi cazul să se facă acum, în acest cuvînt aniversar. Nu se va stăruî deci aci asupra celor realizate de el în conducerea Mitropoliei Ungrovlahiei și chiar a Bisericii Ortodoxe Române, unde ar putea fi înfălișat fie ca înnoitor și ctitor de lăcașe sfinte, fie ca sprijinitor al culturii, prin «intocmirea» pe lingă mitropolie a tipografiei «Nifon», prin tipărirea aproape a tuturor cărților de slujbă, a Tipicului și a Manualului de Pravilă bisericească și prin redeschiderea și chiar înființarea de noi seminarii, fie ca stăruitor pentru crearea Sinodului canonic al Bisericii Ortodoxe Române, care a elaborat un însemnat număr de regulamente menite să unifice, sub toate aspectele, și viața religioasă din Țările Române, fie, în

sffrșit, ca inițiator al înființării revistei «Biserica Ortodoxă Română», ce apare și azi, și a multe alte activități bisericești în care bunele sale intenții și inițiative n-au lipsit.

Dacă la toate acestea se poate renunța acum, într-un asemenea prilej însă, nu s-ar putea trece cu vederea peste rostul avut de el la punerea pietrii de temelie a României moderne. Căci, purtându-ne cu mintea spre cumpăna veacului trecut, vom înțelege că anii păstoriei lui au căzut într-o vreme de mari prefaceri pentru țara și biserica stră-bună. Pentru binele și propășirea acestora, el nu s-a dat la o parte de la nimic. Un fragment din testamentul său, pe care în fiecare clipă din cei opt ani de studii îl puteam citi într-una din reproducerea de texte din cuprinsul lui, înrămate și așiate prin clase, lasă să se întrevadă acest lucru, scriind: «Tot ce am îndurat, tot ce m-am silit a face pentru Țară și Biserică, doresc să rămână necunoscute, precum au fost tainice și lacrimile și suspinele mele în lunga carieră ce am străbătut».

Cap cumpănit, inzestrat de Dumnezeu cu o aleasă putere de pătrundere a lucrurilor și, pe deasupra călăuzit de un cald patriotism, ctitorul școlii noastre, precum se știe, a ajuns la cirna celei mai înalte dregătorii bisericești din țară în era — cu altă de salutare urmări pentru poporul român —, deschisă de generația marilor patrioți de la 1848, când toate mințile luminate de la noi tindeau către unul și același țel: Unirea. Fără ezitare, el s-a alăturat acestora și încă din anul 1857, în calitate de președinte al Adunării Divanului Ad-hoc din Muntenia, în ziua de 22 septembrie, la una din ședințele acesteia, adresându-se tuturor și îndemnând pe toți cei de față la unire și la îndepărtarea de rachiunile politice, între altele, le-a grăit așa: «Ne aflăm aslăzi adunați aci pentru a ne sfătui și a ne chibzui împreună la fericirea și prosperitatea Patriei... Fiecare din D-voastră simte cu vrednicie înalta chemare și datoriile ce are a implini. Fiecare trebuie să vază cu o plăcută bucurie această strălucită ocazie, în care ne putem da mîna cu toți, spre a lucra pentru întemeierea neamului și binelui obștesc.

Este cea mai solemnă și memorabilă zi aceasta, în care se deschide cartea viitorului patriei, în care ne adunăm spre a lucra la o faptă atît de măreață și de covîrșitoare...

Priviți în trecut: nu veți găsi un eveniment mai impozant în gravitatea sa mai roditor în urmările sale...

Viitorul se deschide acum înaintea noastră. Faceți să-l privească țara cu încredere și liniște, umpleți de virtuțile și marile Dvs. fapte această nouă epocă, ce ni se înfățișează; gîndiți-vă, domnilor, cu înțelepciune la starea împrejurărilor de față.

Gîndiți-vă cu căldură la dragostea patriei!

Gîndiți-vă cu dreptate și bunăvoință la urmașii D-voastră. Uniți-vă în același cuget frătesc și național, faceți cu acea putere de suflet, ce v-o crez, ca interesul tuturor să ia locul intereselor în parte și cu cuget senin, cu statornică credință în cel Atotputernic, puneți cu curaj și liniște bazele marelui și gloriosului edificiu al poporului român!

Lăsați, domnilor, să citească viitorimea cu mîndrie și fericire numele D-voastră în istoria neamului, lăsați frumoase și neșterse suveniri în analele patriei, faceți ca binecuvîntarea Cerului să se pogoare asupra D-voastră și urmașilor D-voastră».

Nici că se putea o mai patriotică atitudine și o mai mare, curată și înflăcărată dragoste față de «scumpa și mult iubita mea Patrie», cum, cu atîta căldură, o numește el în testament.

În anii ce au urmat, simțămintele sale s-au menținut, fără echivoc, tot pe aceeași linie. Nu trebuie scăpat din vedere faptul, cum, de obicei, se face uneori, că atitudinea neșovăielnică și intervenția hotărîtoare «în ceasul suprem» a mitropolitului Nifon

au făcut ca «balanța să se încline pentru realizarea celui mai mare act din istoria noastră contemporană, pentru actul unirii celor două Principate române». O, Doamne, în acest moment solemn îmi port gândul către acele furtunoase și mult frământate zile de 23 și 24 ianuarie 1859, în care patriotismul lui a clocotit ca un vulcan în erupție. Îl văd cu ochii minții prezidind ședința membrilor partidei naționale, ținută în noaptea de 23 spre 24 ianuarie 1859 într-o sală a hotelului «Concordia» de pe str. Smîrdan din București, în care ședință s-a hotărât ca Alexandru Cuza, domnul Moldovei să fie ales și domn al Munteniei; îl văd prezidind ședința secretă, de o oră și jumătate, ținută în dimineața memorabilei zile de 24 ianuarie 1859, în care, după cuvîntarea înflăcărată a lui Vasile Boerescu și după ce toți cei prezenți — între care crau și ierarhii țării —, prin jurămint, își luau obligația de a «vota pentru colonelul Cuza», el, cu ochii umeziți de lacrimi și cu minile ridicate către icoana Sf. Treimi, cu voce tremurîndă, s-a rugat așa: «Doamne Dumnezeu părinților noștri, aruncă-ți privirea Ta asupra inimilor noastre și nu slăbi curajul fiilor Tăi! Unește-i pe toți într-o cugetare și într-o simțire și fă ca inimile tuturor să aibă aceiași bătae pentru țara lor. Prințul Cuza este unsul Tău între noi și pentru dînsul jurăm toți că-l vom susține».

O, Doamne, parcă și acum aud cuvintele: «jurăm, jurăm», pe care, la sfîrșitul acestei patriolice invocări a mitropolitului, toți cei de față, cu minile ridicate spre cer, le-au rostit într-un singur glas. Cu aceiași ochi ai minții, îl văd prezidînd și ședința publică a Adunării Elective, deschisă în continuarea celei secrete, în care, după ce a luat jurămintul deputaților că, prin votul lor, nu vor urmări decît binele public și după constatarea rezultatului de unanimitate a glasurilor prezente, a proclamat domn al Munteniei pe Alexandru Ioan Cuza, domnul Moldovei și de îndată a trimis la Iași o telegramă, prin care înălțimea Sa Alexandru Ioan I, domnul Moldovei era salutat cu «respect și amor» și poftit «să ia cîrma țării».

Dacă activitatea patriotică a mitropolitului Nifon s-ar fi rezumat numai la această singură împrejurare din viața sa, și ea tot ar fi fost de ajuns ca el «să se așeze în sanctuarul celor care au bine meritat de la patrie».

În cei șapte ani ai domniei lui Cuza, în care, cu toată sinceritatea, mitropolitul Nifon vedea un conducător încercat, ce-și călăuzește poporul «pe calea dreptății, la egalitate, libertate și glorie națională», el a fost întotdeauna alături de acesta și de guvernul său, sprijinînd, salutînd și binecuvîntînd toate mărețiile lor fapte închinete propășirii nației române.

Vom aminti că în decembrie 1863, cînd s-a hotărît secularizarea averilor minăstirești, părintele mitropolit Nifon, deși acest fapt oarecum știrbea și din interesele Bisericii, al cărei suprem ocîrmuitor era, totuși, «pentru a înlesni Statului mijloacele cu care să-și asigure autoritatea și independența», el «s-a înfrînt pe sine», și, la 13 decembrie 1863, în ședința Camerei, în care s-a votat legea, ca președinte al Adunării Elective, a comunicat rezultatul votului și prin cuvintele: «Și acum, domnilor, după ce cu însușire de președinte al Adunării, v-am anunțat rezultatul voturilor, viu, ca, cap și arhipăstor al Bisericii Române, a chema binecuvîntarea Cerului asupra lucrării Guvernului și Adunării» și-a exprimat totala adeviziune la actul ce se săvîrșise.

Așa a fost ctitorul școlii noastre, căci în «pieptul lui bătea o inimă nobilă, care, precum însuși spune, se înduioșa pentru popor pînă la lacrimi și suspine».

Cum însă, pe de altă parte, secularizarea lezase și interesele bănești ale patriarhiei ecumenice din Constantinopol, patriarhul ecumenic Sofronie a încercat să facă uz de pretinsul și învechitul său drept tutelare asupra Bisericii noastre, și, supărat, a aruncat aspre muștrări și grave acuzații asupra lui Cuza și a mitropolitului Nifon, pe

care chiar încerca să-l invinuiască de schismă. Și unul și altul din aceștia, însă, i-au stat împotriva, apărind în chip magistral și cu multă dârzenie independența Bisericii lor. «Nimănui niciodată nu-i va trece prin minte, Sanctitatea, scria mitropolitul ecumenicului, să facă schismă între Biserica mamă și Biserica fiică, a căror unire se păstrează și va fi păstrată și în viitor prin legătura veșnică a dogmelor lor neschimbate. Biserica fiică, știe Sanctitatea Voastră, a existat pentru totdeauna, avându-și activitatea sa internă independentă întru toate cele referitoare la păstrarea bunei sale orânduiei. Ea, precum prea bine cunoașteți, a fost de mult și cu desăvârșire independentă în ceea ce privește activitatea sa internă. La noi, toate și toți sintem și rămânem liniștiți și în pace, așa că martiriul la care ne îndemnați, în numele misiunii noastre, nu va putea avea loc într-o țară ca a noastră, unde atât poporul, cât și guvernul, precum și orice credincios sintem într-un perfect acord atunci când este vorba de probleme ce privesc Biserica. Fie încredințată Sanctitatea Voastră că dacă și aici la noi s-ar afla cineva care să defaime sfințele noastre dogme, că și noi am fi avut și vom și avea curajul jertfei și noi am fi avut și vom și avea tăria nestrămutată și fără tulburare, ca odinioară apostolii și mucenicii, să urmăm calea abnegației până la sacrificiul final».

Într-un mod atât de demn și hotărît a știut grăi Mitropolitul Nifon atunci când prestigiul Statului, pentru reformele sale bisericești innoitoare și pline de bună intenție era știrbit și când independența de fapt și de veacuri a Bisericii sale era în pericol de a fi călcată în picioare.

O urmare imediată a unei astfel de atitudini, ar putea fi, cred, atenția, ce, la 1 ianuarie 1865, domnitorul Cuza i-a arătat, acordându-i titlul de «Primat al României», pe care el, Mitropolitul Nifon, cel dintîi l-a purtat în Biserica noastră și care, în mod oficial, era socotit «ca o consecință a unificării administrațiilor bisericești din amin-două țările române».

Ca ocîrmuitor al Bisericii Ortodoxe Române, Mitropolitul Nifon putuse observa că «preoțimea noastră zace în întineric cel mai gros, din care va putea ieși numai dacă va începe să-ți simți și să-și înțeleagă înalta sa chemare».

Deși mai mult un autodidact, el simțea totuși lipsa unei preoțimi culte și bine pregătită, care să poată face față unor împrejurări speciale din viață. Om de faptă, cu putere de vizionar, cu sufletul închinat numai ridicării neamului său și întotdeauna plin de spirit creator și gata de orice sacrificiu, el a purces să pună capăt acestei nefirești stări de lucruri din Biserica sa. În acest scop, precum însuși spune în testamentul său, «toată averea mea pămîntescă, toate îndelungatele mele economii, ce mi-am impus, tot ce am agonisit din frageda mea vîrstă pînă acum, le consacru cu inima voioasă la învățămîntul fiilor prezenți și viitori ai României, scumpa și mult iubită mea patrie», fondind un seminar central în București.

Din aceste curate gînduri a luat ființă Seminarul «Nifon Mitropolitul», în care aproape toți cei de față, timp de opt ani, ne-am adăpat setea de carte și ne-am făcut instrucția intelectuală și religioasă. Creîndu-l, precum se arată în diață, numai din propriile sale mijloace materiale, totodată, la temelie lui, Mitropolitul Nifon, a pus nu numai «nesfîrșita sa dragoste de neam și de biserică», ci și «adinca sa înțelegere pentru nevoile noastre românești, care cereau un învățămînt complex...», care să facă din absolvenții lui niște... adevărați apostoli, pregătiți să infrunte cu succes nevoile și lupta pentru existență și să dea și neamului o parte din sufletele lor».

Hotărîndu-se a da ființă acestui Așezămînt de cultură, care avea să «constituie o adevărată încoronare a vieții lui plină de lupte, dar și de virtuți», Nifon Mitropo-

litul a purces să dea împlinire gândului său pe la începutul anului 1872, deci acum 100 de ani. În ziua de 31 ianuarie, domnitorul de atunci, printr-un decret special i-a încuviințat propunerea și a aprobat înființarea seminarului cu scopul de a servi «spre îmbunătățirea clerului patriei noastre». Seminarul, care, după decret, avea să poarte numele fondatorului, să fie «ca o proprietate a lui», să fie administrat și îngrijit — atât timp cât va mai trăi — numai de el; deci fără nici un amestec din afară, să fie înzestrat și dotat numai din cele testate de el, să aibă, ca materii de învățămînt, științele predate în celalte seminarii din țară și să acorde absolvenților «dreptul de a intra în hirotonie ca toți seminariștii în genere», și-a deschis porțile și cursurile în ziua de 19 noiembrie 1872, zi, care, precum se știe de toți, era socotită ca zi a patronului său și an de an se serba în chip deosebit.

În același timp, Mitropolitul Nifon, convins că «oricît s-ar face pentru luminaarea poporului, niciodată nu va fi prea mult» și că «și săracii sînt și dinșii suspiniți de durere al omenirii din care facem parte», n-a încetat, precum iarăși însuși spune, «d-a cugeta și la învățămîntul laic» și, alături de Fondul Seminarului, a constituit și un «Fond special pentru instrucțiunea și formarea cetățenilor folositori țării», din care jumătate să fie destinat «la acte de binefacere și ajutoare pioase». Din acest fond special, creat pentru învățămîntul laic și pentru acte de binefacere, de obicei intitulat generic «Fondul de instrucțiune și ajutoare Nifon», aveau să se acorde în învățămîntul laic — licee și gimnazii — burse «copiilor sărmani, care se vor distinge mai mult la învățătură încă din clasele primare și care, pe lîngă fericite dispozițiuni și numele onorabil al părinților, vor uni și o bună conduită recunoscută». Aceste burse, care în cursurile superioare înteau în special la studiul științelor exacte, aveau să se dea atât în țară, cît și peste hotare, beneficiarii acestora din urmă trebuind să fie trimiși în străinătate «pentru întinderea și perfecționarea cunoștințelor». Timp de cîteva zeci de ani, din acest fond, pe care creatorul său îl dorea să fie și să rămînă pentru totdeauna neamestecat cu orice fel de alte asemenea fonduri, s-au acordat burse și s-au hărăzit ajutoare în valoare de aproape trei milioane lei.

Fondînd Seminarul și constituind Fondul de Instrucțiune și ajutoare, Mitropolitul Nifon, la 9 și respectiv la 11 dec. 1874, a alcătuit pentru ele cîte un act testamentar aparte și la 25 aprilie 1875, un Regulament comun pentru a lor administrare.

Cît timp a mai trăit după deschiderea cursurilor seminarului, el s-a îngrijit personal de bunul lui mers. După moartea sa, aceasla grijă, potrivit testamentului, a fost trecută sub supravegherea mitropolitului țării și a unei epitropii compusă din trei persoane laice, care, epitropie, preînnoită cînd nevoia a cerut, întotdeauna l-a condus cu competență și cu mult simț gospodăresc.

În cursul existenței sale, Seminarul a funcționat cu patru, șapte și opt clase, a avut internat și pînă în cei dintîi ani de după primul război mondial a oferit și un însemnat număr de burse complete. Acest fapt a făcut ca și el să exercite o mare atracție mai cu seamă asupra lumii rurale, — pe atunci în genere lipsită de mijloace materiale —, care-l căuta pentru astfel de înlesniri materiale. Regimul de burse și internat însă, condiționînd intrarea prin concurs, recrutarea elevilor era o adevărată bătălie intelectuală și selecțiunea era extrem de severă.

Înființînd Seminarul, Mitropolitul Nifon a dorit ca absolvenții lui să aibă «nu numai strălucirea, dar și libertatea de alegea o carieră pe care copilul nu o poate avea la intrarea lui în școală» sau, cu alte cuvinte, să aibă «cît mai multe posibilități de orientare în viață, putînd îmbrățișa și alte cariere, în afară de preoție». Din această pricină, din punct de vedere didactic în programul școlii sale a adăugat tot

ceea ce era mai bun și mai de folos în programele Liceului Sf. Sava, Școlii Normale a Societății pentru învățătura poporului român și Seminarului Central, existente și ele pe atunci în Capitală. Și-a conceput deci seminarul ca pe un liceu confesional. În art. 6 din Regulamentul pomenit mai sus, el stabilea: «Seminariștii acestui așezământ, urmînd a se afla pe aceeași linie de drepturi și prerogative cu ai celorlalte seminarii și licee din țară, toate regulamentele sau programele relative la cursuri, la examene, la administrațiunea corpului profesoral, la disciplina internă a elevilor, vor fi aplicabile și la Seminarul Nifon Mitropolitul, întrucît ele vor fi conforme principiilor de progres în învățămîntul public și compatibile cu caracterul independent ce voesc a se păstra instituțiunei». Îl organiza astfel potrivit programelor statului, cuprinzînd în programa sa și «catedrele prin care se împlinește un curs liceal complet».

De aceea, pe lângă materiile ce se predau în celelalte seminarii ale Statului, la Seminarul Nifon s-au adăugat, «chiar de la începuturile sale și cîteva catedre pentru dezvoltarea studiilor laice». Timp de 76 de ani, cît a funcționat (1872—1948), din această «pepinieră de celebrități» au ieșit peste 1 600 de absolvenți cu diplomă, din care s-au ridicat nu numai pleiade de ierarhi și clerici de toate gradele, ci și pleiade de profesori universitari și secundari de toate specialitățile, academicieni, scriitori, ofițeri, magistrați și avocați, ingineri, medici umani și veterinari, artiști, învățători și institutori funcționari superiori ș.a.

Cu vremea, Seminarul Nifon, care era și a rămas tot timpul o instituție particulară etatizată cu programă de învățămînt aprobată de Minister, s-a dezvoltat pe normele indicate de fondator și curînd a ajuns școală teologică model.

Asfel a fost școala noastră, în care elevii, serie după serie, s-au sudat într-o «legătură spirituală aproape mai pură decît rudenia de singe». Aceasta este școala noastră, pe care, dimpreună cu oamenii ei — efori, directori, profesori și personal administrativ — nu am putea-o vedea și, respectiv nu i-am putea vedea «decît într-un nimb de evlavie». Așa a fost seminarul nostru în care cei mai mulți din cei ce ne aflăm aci, repet, am trăit opt ani din veacul lui de glorie. Sînt sigur că și acum oricare din noi ori de cîte ori trece prin fața lui retrăiește clipe de duioase amintiri, purtîndu-se cu gîndul înapoi la anii copilăriei lui, la mediul formării lui, la profesori și la vremile de altă dată.

Aci, în acest moment, alături de toți cei ce, ca și mine, fac parte din marea familie nifonistă, simt cum toate amintirile mă năvălesc. Trec iarăși din clasă în clasă și din dormitor în dormitor, îmi sună încă în urechi cîntecul straniu al focurilor din sobe în care se ardeau lemne de cer aduse din pădurea seminarului din Letca Vlășcei, mă văd în orele meditațiilor de dimineața și seara, mă desfată șezătorile literare de simbăta seara, ce uneori, din lipsa unei săli speciale, se desfășurau în sala de mese, cînt din nou frumoasele rugăciuni de noapte cu ecouri nesfîrșite pe lungul coridor de la parter sau, primăvara, printre teii și castanii din curte, mă văd aplecat peste pupitre și resimt visurile adolescenței, cum cu planuri de viitor, zboară pînă departe spre diferite unghere ale țării, mă bucur iarăși de trofeele corului nostru, smulse la întrecerile cu celelalte școli și de izbînzile faimoasei noastre echipe de oină, revăd cununile și brațele de cîrți cucerite de unii din elevi la «Tinerimea Română» și la alte concursuri de știință și literatură, resimt emoția serbării patronului nostru de la 19 noiembrie,

mă copleșește încă duhul de evlavie și reculegere, trăit an de an în o zi din luna florilor lângă mormîntul marelui fondator, cu prilejul pomenirii lui, aici la Cernica și parcă din nou văd licărind discret lumina candelelor din fața timpiei și-mi simt parcă mirosul mîngîiat de rotogoalele miresmei de tămîie de la slujbele de sîmbătă seara, săvîrșite în modestul nostru paraclis de lângă birourile eforiei. Atîtea amintiri și bucurii din vremea clipelor trăite în anii copilăriei și ai adolescenței în așezămîntul mitropolitului Nifon !

De aceea, în această zi, cînd comemorăm împlinirea a 97 de ani de la moartea lui și a 100 de ani de la întemeierea seminarului său, să ne întoarcem cu gîndul către el, legîndu-ne ca pînă la suflarea noastră cea mai de pe urmă — ori în ce stepe ne-am afla — să punem în slujba Bisericii și a Patriei noastre scumpe toată puterea noastră de muncă și de creație, toată priceperea noastră, toate cunoștințele noastre și mai presus de toate, toată dragostea și înțelegerea noastră, așa cum, desigur, a dorit-o și el și așa cum duhul său, prin școala sa, ne-a învățat și ne-a format.

Și acum, Preasfințite Părinte Mitropolit Nifon, cu prilejul celor două comemorări, noi, beneficiarii binefacerilor tale, veniți aici, la locul tău de veșnică odihnă din m-rea Cernica, te asigurăm că sinodia noastră a Nifoniștilor va cinsti pururea cu recunoștință nemuritoare-ți slavă și că în momentul plecării pe drumul cel fără de întoarcere a celui mai de pe urmă dintre noi, în acea clipă chiar, duhurile noastre, ale tuturor, fie și numai prin voia, prin gîndul, prin năzuința și prin mesajul acestuia, vor răspîndi cuvîntul sfînt și vor porni spre cit mai luminoase fapte și înfăptuiri în folosul și spre propășirea Patriei, așa cum duhul tău ne-a îndrumat în așezămîntul de cultură, ce, cu trudă, acum o sută de ani, ai înființat și așa cum fapta și lumina ta au fost și sînt menite să strălucească nu numai ieri, nu numai azi, ci și în viitor.

Ție laudă, cînte și pentru totdeauna nemoartă pomenire și caldă recunoștință, în veci de veci, amin.

După aceasta, soborul slujitorilor de la Liturghie, de astă dată, însă, avînd în frunte pe Prea Sfințitul arhiepiscop Gherasim Constanțeanul, a săvîrșit parastasul anual pentru pomenirea mitropolitului Nifon. În afară de el și de familia sa, la această sfințită slujbă, s-au pomenit eforii supraveghetori, eforii, directorii, spiritualii, profesorii, personalul administrativ și elevii decedați pînă la această dată.

După parastas, Prea Sfințitul episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal, în numele Prea Fericitului Patriarh Justinian, a rostit un scurt cuvînt ocazional.

Apoi, toți cei din biserică, au intonat : «Prea Stăpînul și Patriarhul nostru Justinian, Doamne îl păzește...» și apoi au cîntat un imn în cinstea școlii în care au învățat.

Săvîrșindu-se toate acestea, toți cei prezenți, în frunte cu cei doi prea sfințiți episcopi și cu ceilalți sfințiți slujitori, au pornit spre mormîntul mitropolitului Nifon din cimitirul Mînăstirii Cernica, cîntînd axionul «Cuvine-se cu adevărat...» și alte tropare și imne religioase.

La mormînt, Prea Sfințitul arhiepiscop Gherasim a citit ultima rugăciune de dezlegare și apoi cu cîntarea «Veșnica pomenire» s-a încheiat această pioasă aniversare.

N. I. S.

VEȘNICĂ SĂ-I FIE POMENIREA!

Cu prilejul centenarului nașterii lui Ion Popescu-Pasărea

Slujitorii altarelor și stranelor Bisericii Ortodoxe Române au cinstit întotdeauna memoria și faptele înaintașilor. De data aceasta, o parte a cîntăreților bisericilor din Capitală și din împrejurimi s-au adunat pentru un pios omagiu și o smerită cinstire la acela care a românizat și modulul cărțile de cîntare ale stranei și credincioșilor. Și unde era mai nimerit decît acolo unde răposatul și-a depus toată activitatea așternînd pe hîrtie, pînă la adinci bătrînețe, bastonașe și cirlige cu viers duios spre lauda lui Dumnezeu, a sfinților și a cuvioșilor Săi.

Așa s-a făcut că, joi 1 iunie 1972, un grup de cîntăreți, cu aprobarea Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, au plecat la Mînăstirea Pasărea, unde odihnesc rămășițele pămîntești ale profesorului și compozitorului Ion Popescu-Pasărea, pentru a-i aduce aleasă cinstire și a se ruga pentru sufletul său.

Slujba propriu-zisă a început la 8 dimineața cu săvîrșirea Acatistului. După obișnuitul otpust al Acatistului a urmat oficierea Sfintei liturghii de către soborul de preoți al Sfintei Mînăstiri Pasărea.

Strana a fost susținută de cîntăreții invitați, de cuvioasele monahii și de credincioșii prezenți. În strana dreaptă, conducerea a avut-o Dl. Dumitru Crăciunescu, cîntăreț la biserica «Doamna Oltea», ajutat de Ion Pelcu și alții; strana stîngă a fost încredințată grupului de cîntăreți condus de Dl. Ion Suzeanu de la biserica «Manea Brutaru», ajutat de Constantin Răduică și alții. Răspunsurile s-au dat alternativ conform tradiției străbune și rînduiei mînăstirești a locului.

Evlavia și cucernicia celor de față a fost îmbălsămată cu compoziții ale pomenitului Ion Popescu-Pasărea, executate cu măiestrie de cunoscutul talent al cîntăreților Capitalei. S-a cîntat *Heruvicul*, glasul al III-lea, compoziție personală a lui Ion Popescu-Pasărea și *Răspunsurile mari* de Varlaam, glasul al V-lea, prelucrări și revizuirii ale veșnicului-pomenit Ion Popescu-Pasărea.

Axionul special (al Pogorîrii Sfîntului Duh) a fost intonat în comun de către ambele strane și cei de față la icoana Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu.

După atmosfera caldă și înălțătoare creată de săvîrșirea Sfintei Liturghii și după sfîrșitul slujbei, a luat cuvîntul cîntărețul Ion Suzeanu, care a evocat trecutul cultural al slujitorilor stranei strămoșești și importanța lui în menținerea credinței ortodoxe și conștiinței naționale a credincioșilor români. Trecutul cîntăreților și compozitorilor protopsalți și psalți este un stimulente natural și specific al urmașilor acestora, cîntăreții stranelor, ca să ajute atît altarul cit și credincioșii în înțelegerea corectă a învățaturii Evangheliei lui Hristos și a mintuirii lor personale. În aceeași măsură se cere cîntăreților noștri frica de Dumnezeu, respect față de oameni, iubire de patrie și ajutor neprecupețit în acțiunea obștească de împlinirea sarcinilor spre fericirea poporului din care facem parte.

În aceeași înaltă idee s-au înscris cuvintele celui de-al doilea vorbitor, Nicolae Codin, cîntăreț la biserica «Doamna Ghica», și a îndemnat pe ascultători să țină permanent aprinsă candela sfîntă a datoriei față de înaintași, iar tradiția psaltică și cîntarea omofonă trebuie să fie în atenția tuturilor pentru că ea ne arată că biserica este a credincioșilor și un prilej de a arăta contribuția noastră la arta universală în domeniul muzicii. Înaintașii noștri: protopsalții Macarie Ieromonahul, Anton Pann, Ștefa-

nache Popescu, Teodor Georgescu, Nifon Ploieșteanul, Dimitrie Suceveanul, Emanoil și Ioan Zmeu, Neagu Ionescu din generațiile trecute, dar și Ion Popescu-Pasărea, cîntăreț, compozitor, profesor și președinte al Asociației cîntăreților bisericești din România, a cărui pomenire o facem astăzi, ca și a profesorului Silvan Nestor, Ioan Gheorghe Cristescu și mulți alții din generația mai nouă, sînt deja permanent în pomelnicele și inimile noastre.

În încheierea întrunirii, Gheorghe Costache cîntăreț la biserica «Sfînta Vineri» Colentina, a subliniat importanța cultivării tradiției sfînte a înaintașilor, mai ales în vremurile noastre de adînci prefaceri sociale și care au tendința de a valorifica tot trecutul de glorie al înaintașilor, trecut care aparține și contribuției deosebite a slujitorilor stranei.

Dar gîndul nostru se îndreaptă și spre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian care nu numai că are respect pentru trecut și cultivă personal tradițiile străbune, ci îndeamnă pe toți slujitorii altarelor și stranei să fie la înălțimea chemării lor. Așa că adunarea își îndreaptă cu recunoștință gîndul către Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Ungrovlahiei.

În același timp s-a exprimat recunoștința și devotamentul față de conducătorii Țării noastre și față de Dl. Prof. Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor.

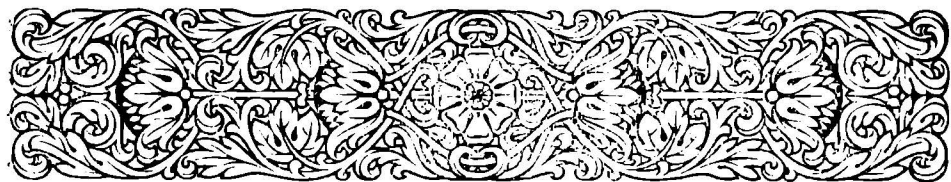
În sfîrșit, vorbitorul a mulțumit soborului de slujitori, obștei minăstirești, care le-a înlesnit săvîrșirea acestei pioase aduceri aminte vorbitorilor dinainte și tuturor celor care au răspuns invitației de a participa la slujbă.

S-a mers apoi la mormîntul regretatului profesor Ion Popescu-Pasărea, unde s-a oficiat slujba parastasului după datina străbună, datină pe care răposatul a respectat-o și a îmbogățit-o, ca nimeni altul, cu cîntări și prelucrări psaltice.

A urmat apoi, agapa frățească la care au luat parte toți cei ce cu rugăciunea și cu cîntarea au săvîrșit pomenirea celui ce a fost mai mare cîntăreț, protopsalt și profesor Ion Popescu-Pasărea.

Veșnica lui pomenire.

ASISTENT

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

VIZITA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN ÎN BELGIA

Răspunzînd invitației Eminenței Sale Cardinalului Leon Joseph Suenens, Arhiepiscop de Malines-Bruxelles și Primat al Belgiei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a făcut o vizită oficială Bisericii Romano-Catolice din Belgia, între 3—10 mai 1972, fiind însoțit de : I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, P. C. Preot Prof. Dr. Petru Rezuș, P. C. Preot Nițîșor Cazacu, secretar patriarhal și P. C. Diacon Miron Mihuț, de la Catedrala Patriarhiei Române.

La plecare, în ziua de 3 mai 1972, delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost condusă de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, P. S. Episcop Antim Nica, vicar patriarhal, demnitari bisericești, consilieri patriarhali și mitropolitani etc.

Au fost de față Dl. Prof. Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor, Dl. Gh. Nenciu, Vicepreședinte al aceluiași Departament și Dl. Paul Duquē, din partea ambasadei Belgiene din București.

La sosire, pe aeroportul Zaventem-Bruxelles, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și membrii delegației au fost întâmpinați de Em. Sa Cardinalul L. J. Suenens, I.P.S. Mitropolit Emilianos al Bisericii Grecești din Bruxelles, I.P.S. Arhiepiscop Vasile Krivoșein al Bisericii Ortodoxe Ruse din Belgia, ș.a.

Au fost de față Dl. Alexandru Lazăreanu, ambasadorul Republicii Socialiste România din Belgia, precum și alți membri ai ambasadei.

De la aeroport oaspeții au fost conduși la sediul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din Malines, unde s-a făcut schimbul de daruri și a avut loc prima convorbire între Prea Fericitul Patriarh Justinian, Eminența Sa Cardinalul L. J. Suenens, I.P.S. Mitropolit Nicolae și P. S. Episcop Antonie.

La orele 19, delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de P. F. Patriarh Justinian, a fost primită oficial în Catedrala Mitropolitană «St. Rombaut», din Malines, după ce distanța dintre reședința arhiepiscopală și Catedrală fusese parcursă într-un solemn cortegiu oficial, având în frunte pe cei doi Întiiștătători ai celor două biserici. Cu acest prilej au avut loc discursurile de salut.

Eminența Sa cardinalul Suenens a spus în încheierea salutului său : «Fie ca credința noastră comună în Hristos cel înviat să devină izvorul unei apropieri crescînde. Sînt încredințat că vizita prietenească pe care Prea Fericirea Voastră o face Bisericii Romano-Catolice din Belgia va face să rodească acest teren și că Duhul Sfînt ne va insufla cuvintele de iubire, de afecțiune și de respect reciproc care ne vor ajuta să parcurgem calea grea spre unitate, calea pe care trebuie să o urmăm împreună într-un spirit de credință și nădejde după porunca Domnului».

În cuvîntarea răspuns, P. F. Patriarh Justinian a exprimat bucuria acestei întîlniri, față către față, cu Întiiștătătorul Bisericii Catolice din Belgia, după care a expus, în mod concret, cum este organizată și condusă Biserica Ortodoxă Română, începînd de la cea mai mică unitate bisericească, enoria (parohia), pînă la cel mai înalt nivel de conducere al Bisericii Autocefale Ortodoxe Române, Patriarhia, din care s-a văzut că prin fiecare organ bisericesc deliberativ sau executiv se dă expresia reală principiilor canonice și dogmatice ale Bisericii ecumenice.

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a mulțumit Eminenței Sale Cardinalului L. J. Suenens pentru invitația făcută de a vizita Biserica Romano-Catolică din Belgia.

Seara, la sediul Arhiepiscopiei din Malines, a avut loc o cină oficială, cu care prilej cei doi Întiiștătători au toastat, exprimîndu-și bucuria și nădejdea realizării mult-doritei unități creștine.

În a doua zi a vizitei, joi 4 mai, Prea Fericitul Patriarh Justinian și ceilalți membri ai delegației au vizitat celebra Catedrală «Sf. Bavon», din orașul Gaud, fiind întîmpinați de Excelența Sa Episcopul Leon Van Peteghem și de alți colaboratori ai săi. Înălții oaspeți au zăbovit în fața celebrului poliptic «Mielul mistic», opera marelui pictor Jan Van Eyck (1390.—1441). De aici Înălții oaspeți au fost conduși la mînăstirea de călugărițe Male, unde au fost întîmpinați de Excelența Sa episcopul De Smedt, care a condus apoi delegația Bisericii Ortodoxe Române la sediul episcopiei Sale din orașul Bruges, unde a avut loc o convorbire cu privire la organizarea diocезelor și parohiilor din Belgia, urmată de masa oficială la care au luat parte și oficialități laice : Dl. Cavalier Pierre van Outryve d'ydwakke, guvernatorul provinciei Flandra Occidentală a cărei capitală este orașul Bruges și Dl. Michel van Maele, primarul orașului Bruges.

În orașul Bruges, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii săi au vizitat Palatul primăriei, muzeul de artă flamandă primitivă, așezămîntul numit «Bequinage» biserica «Ierusalim», construită după modelul unei biserici din Ierusalim de către niște ctitori pelerini pioși, în jurul căreia locuiesc, astăzi, circa 25 de călugărițe, apoi seminarul din Bruges, cel mai mare seminar din Belgia.

Sus-amintitul așezămînt mînăstiresc «Bequinage», adăpostește un număr de circa 40 de femei catolice din toate părțile lumii, trăind retrase de cele lumești, însă fără a depune voturile monahale, ducînd o viață sobră, închinată rugăciunii și ajutorării celor nevoiași.

În aceeași zi, la orele 18, la Capela «Sfintului Singe», al cărui patron este Sf. Vasile, pîrticele din sfintele sale moaște aflîndu-se aici, a avut loc o ceremonie specială, oficiată «cu prilejul vizitei Patriarhului Justinian al României în orașul Bruges», în cadrul căreia au fost executate cîntări de către corul seminarului acompaniați de orgă, după care Episcopul locului, De Smedt a ținut o cuvîntare de bun-venit, arătînd că «întîmpină în Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române un urmaș al Sfinților Apostoli venit dintr-o țară al cărei pămînt a fost sfințit de cuvîntul Sfinților Apostoli Andrei și Pavel».

Răspunzînd, Prea Fericitul Patriarh a mulțumit Excelenței Sale Episcopului De Smedt, asigurînd «că amintirea acestei întîlniri va rămîne vie totdeauna».

De aici, Prea Fericirea Sa și însoțitorii s-au retras, pentru găzduire, la mînăstirea Maele, unde au participat la slujba vecerniei. Aici, bucuria lină a slujbei de seară a fost însoțită de emoționanta surpriză din partea călugărițelor, care au cîntat românescul «Hristos a înviat».

La orele 12,30 delegația a sosit la Namur, la Catedrala St. Aubain, unde a fost întîmpinată de Excelența Sa Andre-Marie Charue, Episcop de Namur și de episcopul auxiliar Mgr. Jean-Baptisti Musty.

În cuvîntul său Episcopul de Namur a salutat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh, care a dorit să viziteze dioceza Namurului.

La masa oficială, Prea Fericitul Patriarh răspunzînd Excelenței Sale Episcopului de Namur, a spus între altele, că «am venit la Namur să cunoaștem pe eruditul episcop (de Namur n.n.) care a frămîntat problema colegialității în Conciliul al II-lea de la Vatican, problemă care se respectă în Biserica Ortodoxă Română».

Aci la Namur a fost vizitat noul și modernul seminar, unde P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, printr-un scurt și încheșat cuvînt a vorbit despre originile poporului român și despre organizarea Bisericii noastre.

Seara delegația a sosit la renumita mînăstire Orval, din sudul Belgiei, fondată prin 1070. Dărimată și refăcută în citeva rînduri, ultima reconstrucție a fost terminată în anul 1948 și sfințită în același an cînd a fost închinată Maicii Domnului.

A doua zi sîmbătă, delegația, după ce a vizitat mînăstirea, muzeul, biblioteca, chiliile, a participat la oficierea sfintei liturghii în monumentală biserică a mînăstirii, construită în forme gotice cu interesante nuanțe arhitectonice moderne, cu osebite în interior, cu care prilej Părintele Superior Etienne Grillard a rostit cuvîntul de bun-venit și a arătat rostul și contribuția monahismului la viața și unitatea Bisericii.

La masa oficială servită aici, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulțumit gazdelor pentru buna primire.

În încheiere Prea Fericirea Sa și-a exprimat de asemenea mulțumirea, dorința și îndemnul ca monahii să contribuie la ecumenism și să întrețină contacte în acest scop.

În drumul spre Arhiepiscopia din Malines, delegația a poposit la mînăstirea de călugări Lefte-Dinant, întemeiată în anul 1152. Azi are vreo 36 de călugări, dintre care unii sînt profesori sau institutori.

În ziua de duminică 7 mai, Prea Fericitul Patriarh Justinian însoțit de Eminența Sa Cardinalul L. J. Suenens, au asistat la oficierea Sfintei Liturghii Ortodoxe în Catedrala greacă din Bruxelles.

Sfînta Liturghie a fost oficiată de I.P.S. Mitropolit Emilianos, exarh al Constantinopolului pentru Belgia, Olanda și Luxemburg, I. P. S. Nicolae al Banatului și I.P.S. Arhiepiscop Vasile Krivoșein al Bisericii Ortodoxe Ruse din Belgia, înconjurați de soborul format din P. C. Nițșor Cazacu, secretarul patriarhal, P. C. Arhimandrit Kondoxanis, P. C. Diac. Miron Mihuț, alți preoți și diaconi.

După slujbă, I.P.S. Emilianos, printr-o cuvîntare a arătat importanța vizitei făcute de Prea Fericitul Patriarh Justinian, în Belgia, în vederea unității bisericilor.

Masa oficială a fost oferită de I.P.S. Emilianos la restaurantul Plaza, din Bruxelles, unde în cuvinte calde s-au rostit toasturi.

Luni, 8 mai 1972, a avut loc la Casa Presei din Bruxelles o conferință de presă unde din conferințele prezentate spre alegere, trimișii diferitelor ziare au rugat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian să expună tema: «Bisericile Naționale în dogmatica și dreptul canonic ortodox», din care s-a reținut ca idee centrală că Bisericile Ortodoxe locale sînt organizate pe principiile vechi ale bisericii primare, fapt recunoscut și aplicat în structura Bisericii Ortodoxe Române.

După conferința de presă, delegația Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțită de Em. Sa Cardinalul L. J. Suenens, de canonicul J. Dessain și Rev. Secretar W. Brieven a fost primită de Majestatea Sa Baudouin, regele Belgiei, la Palatul regal din Bruxelles, iar în seara aceleiași zile, Prea Fericitul Patriarh și însoțitorii au sosit la celebra mînăstire benedictină Chevetogne. Cu prilejul vizitei a conferențiat și P. C. Prof. Dr. Petru Rezuș asupra temei: «Biserica locală și Biserica națională».

La sosire Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii săi au fost întîmpinați de soborul mînăstirii în frunte cu părintele stareț Michel van Parys, cel mai tînăr dintre ei, care a ținut cuvîntul de bun-venit pentru Înălții oaspeți.

Au mai fost de față I.P.S. Irineu, mitropolitul grec la Bonn; I.P.S. Arhiepiscop Krivoșein, P. S. Episcop Teofil Ionescu din Paris; Mgr Gurard van Kleef, episcop vechi-catolic din Haarleu Olanda ș.a.

La cină, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, vorbind în numele Prea Fericitului Patriarh, a expus rostul și preocuparea monahismului românesc.

În ziua de 9 mai, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian s-a săvîrșit, în biserica mînăstirii, Sfînta Liturghie, de către I.P.S.

Episcop Antonie Ploieșteanul ajutat de P. C. Nițșor Cazacu, P. C. Prof. Petru Rezuș și diac. Miron Mihuț. La sfârșitul slujbei, P. S. Antonie a ținut un cuvânt despre rostul monahismului în actualitate. Au urmat convorbiri cu oaspeții și viețuitorii mînăstirii, după care delegația Bisericii Ortodoxe Române s-a îndreptat spre mînăstirea St. Remy de la Rochefort, ce datează din secolul al XIII-lea. Astăzi viețuiesc aci circa 40—45 de călugări a căror activitate, de muncă și rugăciuni se desfășoară după regulile Sfîntului Benedict.

După vizitarea mînăstirii, la masa servită în trapeză, Prea Fericitul Părinte Patriarh a vorbit cu căldură și îndemn despre condiția liberei ascultări necondiționate necesară monahului, exemplificînd printr-o istorisire din viața unui monah.

În după-amiaza aceleiași zile, Prea Fericitul Părinte Patriarh și însoțitorii au făcut o vizită la primăria orașului Malines, unde au fost salutați de dl. primar D. van Daele, iar seara Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Em. Sa Cardinalul L. J. Suenens și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au luat parte la dineul oferit de Ambasada R. S. România.

În ultima zi din programul vizitei, delegația Bisericii Ortodoxe Române a participat la concertul de clopote «Carillon» specific orașului Malines, vestit prin arta concertelor de acest fel, existînd o veche școală și tradiție de specialiști ai armoniei sunetelor de clopote.

A urmat masa de adio, servită la sediul arhiepiscopiei de Malines, cuvîntările de bun-rămas ale celor doi Întîistătători prin care s-a făcut un prim bilanț al rezultatelor prilejuite de această vizită.

În drum spre aeroportul din Zaventem, Prea Fericitul Părinte Patriarh, însoțit de Em. Sa Cardinalul L. J. Suenens, ceilalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române, au vizitat monumentală biserică națională, Koekeberg, sfîntită în anul 1952 și considerată a fi a IV-a din lume ca mărime.

La sosire, pe aeroportul Otopeni, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și însoțitorii Prea Fericirii Sălă, au fost întîmpinați de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei, I.P.S. Firmilian al Olteniei, P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, P. S. Episcop Gherasim Constanțeanul, vicar al episcopiei Dunării de Jos, consilieri patriarhali, stareți de mînăstiri, salariați superiori de la Administrația Patriarhală ș.a.

Au fost de față Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. D. Dogaru și Dl. Vicepreședinte Gh. Nenciu, precum și Dl. Ambasador al Belgiei la București, Jan Adriaenssen.

Diac. MIRON MIHUȚ

CEA DE-A DOUA CONFERINȚĂ DE ORIENTARE A PREGOTILOR DIN CUPRINSUL ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR

În luna mai a.c. a avut loc cea de-a doua conferință de orientare din acest an a preoților din Arhiepiscopia Bucureștilor, care a concentrat atenția clericilor din eparhia noastră asupra unei probleme cu înalt caracter obștesc, întrucît a gravitat în jurul următoarei teme, fixată de către Sfîntul Sinod pentru preoțimea din întreaga țară: «*Cultul ortodox, ca mijloc de sprijinire a bunelor relații dintre oameni*».

Fiind un subiect de liturgică cu înalte ecouri în activitatea clerului, Conferința a căutat să îmbrospăteze în cugetele tuturor valoarea vie și actuală a cultului, care prin exercitarea sa, contribuie la prețuirea, sprijinirea și apropierea dintre oameni.

Prin diferitele forme ale sale cultul creștin ortodox, soarbe din înalta doctrină hristologică și din învățăturile morale ale duhului Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții, promovînd ideile de egalitate a tuturor oamenilor și popoarelor, de frățietate, bună înțelegere și colaborare între ele și formarea unei conștiințe comunitare. Prin propovăduirea păcii între toți oamenii, fără nici o deosebire de rasă, culoare, grad de cultură, religie sau forme de conducere socială și prin ridicarea principiului de coexistență pașnică la gradul de virtute cardinală, Biserica Ortodoxă, care trăiește și respiră prin cultul ei, aduce contribuția sa la apropierea dintre oameni, pentru a le da valoarea pe care le-a dat-o Hristos, Care «pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire, s-a pogorît din ceruri».

Astfel prin cultul creștin ortodox, se realizează un ecumenism practic ce se realizează prin: punerea la dispoziția credincioșilor a patrimoniului comun moștenit de la Hristos; afirmarea a tot ceea ce unește și apropie și înlăturarea a tot ce dezbină; înlăturarea șovinismului, a fanatismului confesional sau a prozelitismului; închegarea unității creștine prin acțiuni comune pentru pace și pentru o viață mai bună.

Astfel conferința s-a desfășurat la sediile protopopești din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, sub presedinția delegatului Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, între 23 și 31 mai a.c. și a început prin oficierea cuvenitului Te-Deum de către un sobor de preoți răspunsurile fiind date de toți cei de față. După formarea biroului cuvîntului de salut din partea protoiereilor și răspunsurile delegaților, s-a trecut la desfășurarea programului fixat.

La protoieria Circa I Capitală, a prezidat conferința P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul. Tema a fost tratată de către preotul Anatolie Lefter, iar la completări și discuții au participat preoții: D-tru Birlogeanu, C. Sîrbu, Gh. Căciulă, Gh. Marinescu, Gh. Chiriac, Ardeleanu Ludovic și au citit rapoarte de activitate preoții: D-tru Popescu și Gh. Dobra.

La protoieria Circa II Capitală, a prezidat P. C. Pr Consilier Octavian Iatan. Tema a fost prezentată de preotul Năstase Gh. de la parohia Andronache. La discuții au luat parte preoții: Ion Oncescu, Ion C.

Popescu, Ilie Spiridon, Bratu Tănase, I. Pîslaru, Firca Ion, Tănase Nic., Vicol Gh., D-tru Alexandru, Emil Iuga, Mihai Stăfan și alții.

Au citit rapoarte Pr. Sergiu Roșca și C. Ispir.

La protoieria Ploiești a prezidat P. C. Pr. Ioan Găgiu, Directorul Administrației Patriarhale. A dezvoltat tema preotul Buță Gheorghe de la parohia Sfântul Spiridon din Ploiești.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Pîrvu Gh., Enescu Petre, Cazan Gh., Jugureanu C., Buruiană Aurel, Păcuraru Ion, Laudă Florea, Tănăsescu Ion, Bădiceanu D-tru, și alții. Au citit rapoarte de activitate preoții : Rădulescu Victor, Popescu Grigore și Popescu Nicolaie.

La protoieria Cîmpina a prezidat P.C. Pr. Ioan Găgiu. Tema a fost tratată de preotul Crăcea Nicolaie-Stoienescu. Au participat la completări și discuții preoții : Ionescu Gh., Albu Ion, Săvulescu Gh., Tudor Alexandru, Ștefănescu Ion, Arjoca Aurelian, Grigorescu Ion, Izvoranu Ion, Sambrîș Ion și alții. Au prezentat rapoarte de activitate preoții Costică Dumitru, Stoicescu Atanasie și Mitican Petre.

La protoieria Circa II Ilfov, a prezidat P. C. Pr. Mihai Marinescu. Subiectul a fost tratat de preotul Toneș Ion de la parohia Sbircea. Au luat parte la discuție preoții : Mihăiescu Ilie, Cațe Gh., Anghel Ion, Toma Cerou, Ivanciu Gh. Stoian Gh. Au citit rapoarte preoții : Marinescu D-tru și Dumitrescu Ion.

La protoieria Giurgiu, a prezidat P. C. Pr. Mihai Marinescu. Tema a fost dezvoltată de preotul Sîrbu Ion de la parohia Moșteni-Dobrești. Au luat parte la completări și discuții preoții : Simion Gh., Serghe Traian, Lungeanu Gh. Drăgoicea Ion, Popescu Ion, Răzvan Ion și alții. Au citit rapoarte de activitate preoții Bădărică David și Barbu Ion.

La protoieria Titu, a prezidat P.C. Pr. Consilier Nicolaie Diaconu. Referatul temei a fost prezentat de preotul Dragnea Nicolaie de la parohia Bălteni. Au participat la discuții preoții Sandu D-tru, Popescu Vasile, Pîrcălabu Ion, Popescu Const., Vulpescu Ion. Au citit rapoarte de activitate preoții : Grecicosei Simion, Popescu Ion și Albu Alexandru.

La protoieria Videle, a prezidat P. C. Pr. Consilier N. Diaconu. Tema a fost tratată de preotul Međeanu Sergiu de la parohia Drăcșani. Au luat parte la discuții preoții Ștefan Sandu, Ciulacu N. Popescu, Gh. Maioru Voicu, Palalaga V., Ion Popescu, Gh. Dincă, Fierbințeanu Ion. Au citit rapoarte preoții Grumăzescu Nic., Timie Gh. și Vlad D-tru.

La protoieria Alexandria a prezidat P. C. Pr. Vasile Diaconescu, Inspector Eparhial.

Tema a fost dezvoltată de preotul Mușat Petre de la parohia Buzescu. Au luat parte la discuții preoții : Dogaru Origen, Apostolescu Anton, Mihai Stancu, Boboșilă Gh., Popa Damian, Constantinescu Marin, Cîrnu Marin, Popoiu Eugen, Tănase Popa.

Au citit rapoarte preoții Datculescu Ion și Hrihor Gavriil.

La protoieria Turnu Măgurele, a prezidat P. C. Pr. Octavian Iatan. Referatul a fost susținut de preotul Marinescu Ion de la parohia Piatra.

La discuții au participat preoții : Aurel Ionescu, Mihăilescu D-tru, Iliescu Daniil, Andrei Mistăciosu, Ivan Nicolaie, Mihail Stănescu. A citit raportul de activitate preotul Nițu Dumitru.

La protoieria Vălenii de Munte, a prezidat P. C. Pr. Octavian Popescu.

Tema a fost tratată de preotul Teleanu Ion de la parohia Groșani Slănic. Au participat la completări și discuții preoții : Nițu Temistocle, Pufulete Silviu, Oporan Ion, Mihai Gh., Mihai Popescu, Levu Nicolaie, Mateescu Gh., și alții. Au citit rapoarte preoții Ghica Ion și Stafan Trifu.

La protoieria Fetești, a prezidat P. C. Pr. Sabin Verzan. Subiectul a fost tratat de preotul Boboc Ion de la parohia Țândărei-Gară. Au luat parte la discuții preoții : Dojan Nicolaie, Florea Nic., Runcanu Ion, Stafan C., Dumitru Stan, Stoian Florian și Toma Gheorghe. Au citit rapoarte preoții Runcanu Ion și Dojan Nicolaie.

La protoieria Urziceni a prezidat P. C. Pr. Mihai Marinescu. Tema a fost tratată de preotul Iurașcu Ion de la parohia Bărcănești. Au luat parte la discuții preoții Molea Nic., Urseanu Marin, Poenaru Nic., Constantin Vasile, Marinescu Grigore, Dima Ștefan, Boris Răduleanu. Au citit rapoarte preoții Dragomir Gh. și Poenaru Gh.

La protoieria Găiești a prezidat P. C. Pr. Petre F. Alexandru. A susținut tema Pr. Ionescu Avacum de la parohia Morteni II. Au participat la discuții preoții : Bălănescu Paul, Popescu Constantin, Gh. Popa, Dumitrescu Const., Constantinescu Adrian, Popescu Ștefan, Matei Herescu, Neicu Dumitru. Au citit rapoarte de activitate preoții Ștefan Popescu și Ceaușu Ion.

La protoieria Oltenița a prezidat P. C. Pr. Petre Alexandru. Referatul temei a fost susținut de preotul Bădulescu Mihai. Au luat parte la discuții preoții : Voiculescu Gh., Sandu Dumitru, Florea Tudor, Popescu Tache, Rentea Niculaie, Gușe Ilie, Dan Ion și Popescu Ion. A citit raportul de activitate preotul Bădilă Alexandru.

La protoieria Călărași a prezidat P. C. Pr. Octavian Iatan. Tema a fost prezentată de preotul Valahe Gheorghe de la parohia Grădiștea. La discuții au participat preoții : Alecu Marin, Mihai Grigore, Ionescu Fl., Mihalache Ion, Stănoiu Constantin, Ciochinaru Ion, Dan Haralambie și alții. Au citit rapoarte de activitate preoții Dinu Nistor și Mihai Constantin.

La protoieria Slobozia a prezidat P. C. Pr. Ion Popa. Referatul subiectului a fost susținut de preotul Murgoci Marin de la parohia Crăsani. Au luat parte la discuții preoții : Alexandrescu Marin, Drăghici Marin, Radu Marin, Petcu Dumitru, Nuță Al. Velicu, C. Cozma Drăghicescu, Negoită Ion. Au prezentat rapoarte de activitate preoții Iliescu Stelian și Niță Alexandru.

La protoieria Tîrgoviște a prezidat P. C. Pr. Consilier Teodor Cazan.

Tema a fost prezentată de preotul Antonescu Alexandru, iar la completări și discuții au luat parte preoții : Cristache Ion, Bucurescu Traian, Chilan Ion, Lupea Aurelian, Blidaru Spiridon, Nițescu Constantin, Enă-

chescu Zoie, Marinică Nicolaie și alții. Au citit rapoarte de activitate preoții Popescu Ion și Popa Ioniță.

La protoieria Circa I Ilfov, a prezidat P. C. Pr. Teodor Cazan. Subiectul a fost tratat de preotul Stamatoiu Dionisie de la parohia Cocioac.

La discuții și completări au participat preoții: Stoian Gheorghe, Ciuplan Nicolaie, Roșca Aurel, Niță Mihai, Lungu Gh., Donescu Florea, Daneș Nicolaie, Popa Nicolaie, Pavel Radu, Voiculescu Emilian, Șeitan Ion, Leon Patrichi, Pană Aurel și alții. Au prezentat rapoarte de activitate preoții Vasile Radu și Florea Lungu.

La protoieria circa III Capitală a prezidat P. C. Pr. consilier Constantin Pârvu.

Tema a fost tratată de preotul Manole Nicolaie de la parohia Dușești Cioplea I, iar la discuții și completări au luat parte preoții Delcea Alexandru, Iliescu Stelian, Tătărim Mihai, Turcu Nicolaie, Zaharescu Alexandru, Petrescu Nicolaie, Sava Cornel, Brighidău Petre, Mircea Ion și Micșunescu Dumitru.

Au citit rapoarte de activitate preoții Pietreanu Gh. și Bejgu Gheorghe.

La protoieria Cîmpulung Muscel, județul Argeș.

A prezidat P. C. Pr. Consilier Ilie Georgescu. Tema a fost prezentată de preotul Grigorescu Niță de la parohia Bogățel.

Au luat parte la discuții preoții: Păunescu Dumitru, Nicolescu Nicolaie, Pîrvu Ioan, Tomescu Ion și alții.

Au citit rapoarte de activitate preotul Heroiu Mihail de la parohia Dobrești și preotul Becuț Mihai de la parohia Mățău.

În cea de a doua parte a conferinței au fost aduse la cunoștința preoților unele comunicări cu privire la manifestările externe ale Bisericii Ortodoxe Române între 15 martie și 10 mai.

Astfel, în cadrul Manifestărilor în ceea ce privește *relațiile cu Biserica protestantă*, s-a menționat vizita făcută de către o delegație a Bisericii Evanghelice din R. F. a Germaniei cu prilejul Sfințelor Paști, delegație condusă de către Excelența Sa Episcopul Hermann Dietzfelbinger, Președintele Bisericilor Evanghelice din R. F. a Germaniei.

În cadrul relațiilor cu *Biserica Veche-Catolică*, s-a menționat vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către o delegație a Bisericii Vechi-Catolice din R. F. a Germaniei între 21 și 28 aprilie a.c. Această vizită a răspuns vizitei făcute de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian acelei Biserici în octombrie 1970. Delegația a fost condusă de către Excelența Sa Episcopul Josef Brinkhues. În timpul șederii în țara noastră membrii delegației au vizitat Institutul teologic din București și au ținut conferințe cu caracter informativ foarte prețioase.

În cadrul relațiilor cu C.C.P. s-a menționat vizita la Biserica Ortodoxă Română a Pastorului Karoly Toth, secretarul general al C.C.P., membru al Bisericii reformate maghiare. În timpul vizitei, Domnia Sa a informat conducerea Bisericii noastre despre activitatea mișcării din ultimul timp și în special asupra contactelor cu Bisericile din S.U.A., India,

R. F. a Germaniei, Japonia și Finlanda. Oaspetele a vizitat Instituțiile centrale ale Patriarhiei, mai multe biserici și mănăstiri.

A fost menționată, în mod deosebit, în cadrul conferinței vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian făcută în Belgia între 3 și 10 mai 1972, fiind însoțit de I.P.S. Mitropolitul Banatului Nicolae Corneanu, P. C. Pr. Nițisor Cazacu, secretarul Cabinetului patriarhal, P. C. Pr. Prof. Petru Rezuș, de la Institutul teologic din București și P. C. Diacon Miron Mihuț, de la Catedrala patriarhală.

Această vizită se înscrie pe linia recomandărilor făcute de Conferința de la Rhodos din 1964, ca Bisericile autocefale naționale să stabilească contacte directe cu Bisericile locale romano-catolice, în cadrul Mișcării Ecumenice. La Bruxelles, Prea Fericirea Sa a fost condus la reședința arhiepiscopală de la Malines, unde au avut loc discuțiile oficiale cu Eminentă Sa Cardinalul Suenens. În timpul șederii în Belgia au fost vizitați trei episcopi locali : din Gand, Bruges și Namur, cinci mănăstiri, seminariile, importante obiective istorico-bisericești catedrala și alte puncte. Au fost săvârșite două Sfinte Liturghi, una la catedrala grecească din Bruxelles și alta la Mănăstirea de rit oriental, Chevetogne.

În toate împrejurările din această vizită s-a evidențiat atmosfera ecumenistă, cordială, instaurată, în care personalitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, aureolată de incontestabile merite, s-a distins cu prestanță, bucurându-se de multă dragoste și cinstire.

În cadrul vizitelor reciproce cu Bisericile locale și romano-catolice, Patriarhia Română a fost onorată cu vizita unei delegații a Bisericii catolice-ortodoxe din Franța, condusă de Vicarul General, P. C. Protoiereu Gilles Hardy. Această vizită a avut loc în urma cererii Bisericii Catolice-Ortodoxe din Franța de a fi primită sub autoritatea canonică a Patriarhiei Române, depunând un proiect de statut care să reglementeze raporturile acelei Biserici cu Patriarhia Română, precum și o declarație cu privire la doctrina, cultul și organizarea acestei Biserici.

În urma discuțiilor avute cu Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a constatat că nu sînt impedimente care să oprească stabilirea de legături canonice cu Biserica ortodoxă-catolică din Franța și Sfântul Sinod a luat act de propunerile Comisiilor respective, urmînd ca Biserica aceasta să fie declarată «Ipso Facto» intrată sub autoritatea canonică a Bisericii Ortodoxe Române, din momentul în care Adunarea Generală a acestei Biserici va aproba statutul și declarația amintite mai sus.

— În ședința de lucru din 28 aprilie 1972, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a ratificat hotărîrea Sinodului Permanent din 10 martie 1972, privind aprobarea cererii de revenire a Prea Sfințitului Episcop Teofil Ionescu de la Paris, sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române.

— Între 18 și 21 aprilie a.c. a avut loc la Moscova ședința Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene. Din partea Bisericii noastre au participat : I.P.S. Dr. Iustin Moiescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și P. S. Sa Episcopul Antonie Plieșteanul, Vicar Patriarhal. Au fost dis-

cutate probleme ce preocupă actualitatea creștină și lupta pentru pacea a toată lumea. S-a subliniat cu acest prilej realizările constatate în ultima vreme, ca ideea convocării Conferinței europene pentru pace și securitate în Europa, ratificarea tratatelor cu R.F.G. și U.R.S.S., și R.F.G. și Polonia, și interesul mereu crescând pentru activitatea sporită a Conferinței Bisericilor Europene.

Participanții au luat cunoștință de viața religioasă a Bisericii Ruse și au fost primiți de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen.

*

Conferința de orientare s-a încheiat într-o atmosferă de caldă și plăcută colegialitate, constituind un pas înainte în lămurirea și îndreptarea preoțimii spre îndeplinirea marilor deziderate ale Bisericii și societății, pacea, progresul și mai-binele tuturor.

REDAȚIA

O NOUĂ SERIE DE CURSURI PENTRU ÎNDRUMAREA GHIZILOR — 1972 —

Se știe ce dezvoltare a luat turismul în țara noastră. Pentru rezolvarea atîtor probleme legate de primirea celor ce, ca turiști, ne vizitează țara, a fost nevoie să se înființeze chiar un Minister al Turismului. Ca români ne bucurăm cînd vedem că oameni din toate colțurile lumii vin și iau cunoștință de înfăptuirile multiple și mărețe din Patria noastră, de viața cea nouă de la noi, de «fenomenul românesc», cum a fost numit de unii străini, progresul pe toate tărîmurile, saltul neînchipuit de mare făcut de România în ultimii 25 de ani. Iar ca slujitori ai Evangheliei păcii și înfrățirii tuturor oamenilor, ne bucurăm, în aceeași măsură, cînd vedem că lumea, popoarele vor să se cunoască, să trăiască în pace; cînd vedem cum milioane de oameni de pe toate continentele vin la noi să ne cunoască și cunoscîndu-ne, ei pe noi și noi pe ei, ne împrietenim, să ne respectăm, să ne stimăm, să ne înfrățim în dorința de pace.

Oaspeții care vin să viziteze și să admire frumusețile țării noastre, realizările ei din ultima vreme, se interesează și de viața noastră religioasă, de monumentele noastre bisericesti, de arta noastră veche religioasă. Fie că este vorba de arhitectura acestor monumente, unele unice în lume, fie că este vorba de picturile murale, sau pe lemn, de icoanele noastre, fie că este vorba de arta noastră miniaturală, de broderiile, de

leşăturile, de veşmintele noastre sau de orice odoare bisericeşti, - toate sînt în atenţia şi admiraţia celor ce iubesc frumosul.

Ne bucură faptul că trecutul nostru este pe măsura prezentului, că prezentul nostru este pe măsura trecutului acestui popor vrednic, talentat, muncitor, viteaz, iubitor de pace, plin de omenie; ne bucură faptul că şi prezentul şi trecutul nostru sînt în atenţia şi admiraţia celor ce vin să ne cunoască.

Avem datoria să prezentăm această tradiţie ortodoxă vizitatorilor, în chipul cel mai frumos. Mîndria de a avea o asemenea tradiţie ne obligă a o pune în valoare în faţa străinilor, ne obligă a păstra urmele ei şi a le înfăţişa turiştilor aşa cum se cuvine.

O bună parte din această îndatorire revine Bisericii şi slujitorilor săi; revine, mai ales, celor care au însărcinarea specială de a prezenta acestor turişti monumentele noastre bisericeşti şi operele de artă bisericească, — ghizilor de la mînaştirile şi monumentele noastre istorice bisericeşti.

Corpul de ghizi de la monumentele istorice, înfiinţat cu cîţiva ani în urmă, tocmai în acest scop, trebuie însă pregătit, iniţiat, îndrumat, cultivat, pentru a putea să-şi facă datoria, să fie la înălţimea misiunii sale. Grijă pentru pregătirea ghizilor o arată Biserica noastră printre altele şi prin cursurile speciale de cîte două săptămîni pe care ea le organizează în fiecare an.

Şi în acest an, între 8—20 mai, au avut loc la Buşteni, în Casa de Odihnă a Arhiepiscopiei Bucureştilor, asemenea cursuri organizate de Arhiepiscopia noastră. Menite să lărgescă aria cunoştinţelor ghizilor de la monumentele noastre istorice bisericeşti, cursurile tratînd probleme de artă, de arhitectură religioasă, de arheologie creştină şi de istorie a culturii române şi bizantine, au fost ţinute şi în acest an de profesori şi cercetători de la diferite institute de specialitate de la noi. Cei 51 ghizi şi îndrumători de muzee, aparţinînd Arhiepiscopiei Bucureştilor, Arhiepiscopiei Sibiului, Arhiepiscopiei Craiovei, Episcopiei Rîmnicului şi Argesului, Episcopiei Buzăului şi Episcopiei Dunării de Jos, au avut prilejul să-şi îmbogăţească cunoştinţele prin prelegerile audiate.

Amintim cîteva capitole mari din tematica acestor cursuri: Monumente de artă paleocreştină şi bizantină din Dobrogea, Țările Române înainte de întemeierea Principatelor; Aspecte din civilizaţia bizantină şi influenţa acesteia asupra civilizaţiei vechi româneşti; pictura muntească în secolele XIV—XVIII; Aspecte ale istoriei arhitecturii feudale de cult din Țările sud-estului şi estului Europei şi din Țările Române; Privire istorică asupra stilurilor de artă în arhitectura bisericească creştină; Cultura scrisă în Țările Române în evul mediu; Icoana românească; Broderia românească.

Amintim de asemenea că multe din prelegeri au fost ilustrate cu proiecţii, conferenţiarilor avînd un bogat material în acest scop: diapozitive, vederi ilustrate etc.

Luni 8 mai 1972 la ora 8 dimineața, în liolul parterului Casei de Odihnă de la Bușteni a Arhiepiscopiei Bucureștilor, amenajată în sală de cursuri, a avut loc deschiderea acestor cursuri.

După oficierea Te-Deumului, P. C. Consilier Petre F. Alexandru, care s-a ocupat de organizarea acestor cursuri a rostit cuvînt de deschidere :

«Inaugurate în anul 1965 la Mînăstirea Cozia, prin grija Arhiepiscopiei Bucureștilor, continuate apoi trei ani la rînd la umbra vestitei ctitorii de la Curtea de Argeș a lui Neagoe Vodă Basarab, cursurile de îndrumare și perfecționare a ghizilor și îndrumătorilor de muzee de la mînăstirile și monumentele istorice bisericești din cuprinsul Mitropoliilor Ungrovlahiei, Ardealului, Olteniei și Banatului, în a doua lor ediție, s-au ținut trei ani consecutivi — 1969 — 1970 — 1971 — la Schitul Sfînta Maria din Techirghiol. A treia ediție a acestor cursuri, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian este organizată în acest an de către Arhiepiscopie pentru aceiași ghizi aici la Casa de Odihnă din Bușteni a Arhiepiscopiei Bucureștilor. Ne-au găzduit și străjuit cele șapte cursuri ținute pînă acum ctitoriile amintite și duhurile celor ce odihnesc în jurul lor : Cozia și Mircea cel Mare, Curtea de Argeș și Neagoe Vodă, Dobrogea noastră plină de urme de viață creștină, cu basilicile ei descoperite astăzi precum și duhurile atîtor martiri ce au pătimit pe acel pămînt pentru credința creștină în veacurile II—IV ca și cele ale atîtor episcopi tomitani, unii dintre ei cărturari și sfinți ai Bisericii creștine.

Acum începem o nouă serie de cursuri într-un nou peisaj. Este adevărat, Buștenii nu ne oferă cadrul istoric al Coziei, Argeșului sau Dobrogei. În schimb însă, aici, pe lîngă că sîntem tot în casa noastră, a Bisericii, ne găsim la umbra Carpaților noștri care au ocrotit în vremuri de bejenie pe strămoșii noștri, ne încîntă ochiul Caraimanul de lîngă noi, gustăm din plin frumusețile montane ale țării noastre și respirăm aerul curat al acestei prea frumoase văi a Prahovei, vizitată de atîția turiști români și străini. Loc de retragere și odihnă pentru atîta lume care vine aici vara să-și refacă forțele fizice și sufletești, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a gîndit să facă la Bușteni școala în care, retrași pentru două săptămîni, Dvs. toți să vă verificați și mai ales să vă înmulțiți cunoștințele, să vă îmbogățiți sufletul și mintea cu lucruri noi pe care să le folosiți în activitatea Dvs. Aici, în același timp, vă veți putea desfăta sufletul în mijlocul unui peisaj atît de minunat și odihnitor.

Iubiți cursanți, vă este cunoscut tuturor rostul acestor cursuri. Înfruntînd riscul de a mă repeta, socotesc că nu este fără folos să încerc să fac ca să fie clar în mintea fiecăruia dintre Dvs. rostul lor ca și importanța și frumusețea muncii de răspundere ce vi s-a încredințat. Spuneam altădată că monumentele noastre istorice și colecțiile de artă bisericească adăpostite în mînăstirile noastre — toate adevărate cărți de vizită cu care dovedim talentele și dragostea de frumos a strămoșilor noștri — nu pot grăi singure în fața vizitatorilor străini. Ele au nevoie de un tîlmaci ; ele vorbesc celor care le cercetează astăzi prin Dvs. Așa a gîndit Întîistătătorul Bisericii noastre cînd a înființat acest corp de

ghizi pentru monumentele istorice ; iar datoria noastră aceasta este, să stăruim a vă atrage luare aminte că aveți o nobilă sarcină și o sfântă datorie, aceea de a fi pătrunși de răspunderea pe care o aveți. Avem toți datoria de români să fim pătrunși mai întâi noi de câteva adevăruri fundamentale și apoi să le arătăm și altora, când sintem puși în astfel de situații. Anume, că poporul nostru dăinuiește pe acest pământ de la nașterea sa, de aproape două mii de ani. Plămădit din amestecul a două mari, vestite și nobile neamuri : geto-dacii și romanii, în primele veacuri ale erei creștine — popor nou dar cu strămoși vechi ce au trăit pe aceste locuri cu mii de ani înainte de nașterea sa, popor care aici s-a născut, pe aceste locuri în care el viețuiește astăzi și pe care nu le-a părăsit niciodată, popor care și-a creat o limbă nouă din limba strămoșilor săi, în care însă limba latină are o pondere covârșitoare, popor peste care au trecut atâtea neazuri și i-au cotropit pământul atâtea neamuri, care l-au învins câteodată dar n-au reușit să-l supună niciodată și să-l înșenunche definitiv, popor care moștenește talentele și puterile sufletești ale strămoșilor săi — poporul român cu istoria sa de două ori milenară poate dovedi oricând și oricui originea sa, vechimea sa, puterea sa de viață și de creație, sensibilitatea sa, dragostea sa de mai bine, de frumos, de progres, de libertate. Monumentele noastre, cîte au mai rămas și cîte au fost scoase pînă acum de sub pământ de către arheologii noștri, căci multe desigur vor mai fi încă ascunse sub această glie, obiectele de artă, creații ale noastre, cîte mai sînt la noi, căci unele împodobesc atîtea mari muzee din marile capitale ale lumii, cîntecele și doinele noastre, jocurile și costumele noastre, — toate dovedesc aceste adevăruri. Slujitorii Bisericii Ortodoxe Române au deci înalta datorie patriotică de a cunoaște aceste adevăruri și de a le înfățișa și altora și a le susține atunci cînd este nevoie.

Cred că cunoașteți că anul acesta s-au împlinit 1600 de ani de la moartea martirică a Sfîntului Sava Gotul, care a pătimit în luna aprilie din anul 372 pentru dreapta credință, fiind înecat în riul Buzău de către păgînul rege got, Athanaric. Un martir deci de pe pământul țării noastre și el nu este singurul ! Sfîntul Sinod a hotărît să se comemoreze acest fapt și la 18 aprilie a.c. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în Catedrala Episcopală din Buzău a sărbătorit după cuviință amintirea acestui martiriu. Revistele noastre bisericești au publicat studii asupra pătimirii Sfîntului Sava Gotul, iar întreaga preoțime ortodoxă română în Conferința de orientare din luna martie a.c. a reîmprospătat în mintea sa toate aceste adevăruri istorice care dovedesc că înainte de secolul IV exista în țara noastră viață creștină, că acel secol în Dobrogea noastră exista viață bisericească organizată. Mintea sănătoasă te obligă să trași concluzia că acolo unde erau biserici pe care le descoperim astăzi și episcopi, învățați teologi și martiri de care vorbește istoria, pulsa o viață creștină.

Tot atît de mult dacă nu chiar mai mult decît preoții noștri. Dvs. aveți datoria să cunoașteți aceste adevăruri pentru că mai mult decît ei aveți prilejul să stați de vorbă cu atîția străini care, vizitîndu-ne țara,

vizitează — mulți dintre ei — și mînăstirile și monumentele noastre istorice bisericești. Unii dintre ei vor pune poate și astfel de probleme legate de trecutul nostru, de vechimea noastră și a creștinismului nostru românesc. Ghizii și îndrumătorii muzeelor bisericești trebuie să aibă ei în primul rînd competența să restabilească adevărurile istorice, atunci cînd li se oferă prilejul. Să vorbească prin Dvs. monumentele noastre istorice, piesele colecțiilor noastre de artă bisericească, ctitorii și autorii acestora. Să vorbească prin pregătirea și demnitatea cu care vă înfățișați înaintea străinilor, mîndria noastră de popor vechi, stăpîn pe aceste locuri de mii de ani și plin de daruri. Să se dovedească prin atitudine, prin căldura cu care vorbiți, prin convingerea cu care înfățișați totul, că dacă istoria a fost vitregă multă vreme cu poporul nostru, el nu și-a uitat obîrșia sa nobilă și s-a realizat și se realizează în continuare și astăzi ca neam ales, care a putut să-și creeze idealuri atît de înalte și a putut și poate să și le împlinească.

De aceea conducătorii noștri se vor bucura și mai mult fiind vor ști că modeștii noștri ghizi îmbrăcați, cei mai mulți, în sutană călugărească sau preoțească, sînt slujitori luminați și entuziaști ai Patriei și Bisericii noastre, ai adevărurilor istorice și ai idealurilor noastre de totdeauna.

Slujitori luminați ! Iată la ce tind cursurile de îndrumare și perfecționare la care veniți an de an. A cunoaște pisană bisericii Dvs. și apoi, puțin mai dezvoltată, să o depănați rece, timid, repede, școlărește în fața vizitatorilor este a face lucrul slujitorului din pilda Mîntuitorului care a primit de la stăpînul său un singur talant : «Doamne, un singur talant mi-ai dat, iată tot unul îți dau înapoi». A-ți îmbogăți mintea cu cunoștințe multe și variate de istorie, de arhitectură, de artă ; a face legături între ceea ce avem noi și ceea ce au alții, din aceste puncte de vedere, și a scoate în evidență specificul nostru românesc ; a îmbrăca în cuvinte alese aceste cunoștințe ; a vorbi degajat, nu cu teamă, a fi stăpîn pe tine ; a pune pasiune, atît cît trebuie, în tot ce spui, iată cîteva din atributele pe care trebuie să le aibă ghizii noștri.

Deschideți-vă mintea și sufletul, fiți receptivi la tot ce se spune aici. Este timpul în care — ca albinele în sezonul florilor care adună suculele acestora spre a-l transforma în stup în mierea aromată și plăcută. — să culegeți cît mai multe cunoștințe pe care să le rînduiți acasă spre a le folosi la vreme. Însuflețiți-vă cu acea nobilă și sfîntă ambiție de a fi cît mai folositori Bisericii și Țării noastre, prin munca pe care o desfășurați și pe care s-o îndrăgiți și s-o împliniți cu toată pasiunea de care cineva poate să fie în stare.

Iubiți cursanți,

Gîndul nostru în acest ceas — ne cere conștiința noastră de slujitori ai adevărului bisericesc — să-l îndreptăm către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Prea Fericirea Sa avînd dragoste pentru tot ceea ce poate contribui la bunul spor al binelui și prestigiului Bisericii și Patriei noastre, a dat Înalta-i binecuvîntare pentru ținerea acestor cursuri și în acest an, trimițîndu-ne pe noi aici, ca odată cu binecuvîntarea patriar-

hală să vă aducem și îndemnul Prea Fericirii Sale la o muncă încordată, ale cărei roade să se facă cunocute în timpul desfășurării muncii Dvs. de ghizi și îndrumători de muzee. Recunoscători pentru toată munca pe care o desfășurați zi de zi pentru Biserica noastră Ortodoxă Română și pentru toată dragostea Prea Fericirii Sale pentru noi toți, să-i mulțumim din adâncul inimilor noastre și să-l încredințăm de respectul nostru nemărginit, de dragostea noastră filială și de profundul nostru devotament.

Îndreptăm gândul nostru către Domnul Președinte al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru Dogaru, ale cărui sentimente de prețuire pentru monumentele noastre istorice ne sînt tuturor cunoscute. Îi mulțumim plini de respect pentru tot ceea ce Domnia Sa face pentru aceste monumente și pentru punerea lor în valoare.

Să mulțumim onoraților noștri profesori care au răspuns cu dragoste invitației noastre de a veni aici să reverse în mințile și sufletele Dvs. ceva din bogăția cunoștințelor Domniilor lor. Toți oameni de prestigiu în specialitățile pe care le au, profesorii ce vor veni aici fac cinste cursurilor noastre.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu să ne dăruiască tuturor harul și ajutorul Său pentru ca să sporim în răstimpul șederii noastre aici în îmbogățirea noastră sufletească, spre slava numelui Său și cinstea Patriei noastre!»

Din partea cursanților se trimit telegrame prin care aceștia își exprimă gratitudinea lor față de Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Cursurile ținute zilnic între orele 8—12 și 16—20 au fost urmărite cu mult interes de toți cursanții.

Duminică 14 mai ghizii cursanți au vizitat Mînăstirea Sinaia și Muzeul Peleş.

La 20 mai cursurile au luat sfîrșit. Într-un scurt cuvînt, P. C. Consilier Petre F. Alexandru își arată mulțumirea de modul cum s-au desfășurat acestea. Pregătirea intelectuală a ghizilor noștri, a spus P. C. Sa, unită cu maniera de a primi pe vizitatori și cu sentimentul de demnitate românească, de oameni conștienți de frumusețea trecutului nostru și de măreția prezentului, pe care prin muncă deosebită și cu darurile cu care este înzestrat acest popor îl putem face să fie cît mai strălucit; toate acestea vor face din corpul nostru de ghizi oameni într-adevăr folositori Bisericii noastre. P. C. Sa mulțumește apoi Doamnelor și Domnilor Profesori pentru dragostea pe care au arătat-o acestor cursuri și cursanților noștri. De asemenea mulțumește întregului personal care s-a străduit ca toți cursanții să se simtă bine, ca în casa lor.

Și astfel, după două săptămîni de muncă, cei 51 de ghizi și îndrumători de muzee din Eparhiile amintite pleacă spre locurile lor de muncă bine pregătiți, entuziasmați pentru munca lor nobilă și frumoasă.

ASISTENT

ÎNȚILNIRE COLEGIALĂ

la patruzeci de ani de la absolvirea Facultății de teologie din București a seriei 1928-1932

Am luat cunoștință de multe ori, din revistele bisericești, de întruniri colegiale — la 10, 20, 30, 40 de ani ale absolvenților diferitelor Seminarii teologice ce au funcționat în trecut în Biserica Ortodoxă Română și ne-au bucurat caracterul intim și atmosfera de retrăire a adolescenței ce se desprindeau din dările de seamă asupra unor astfel de întruniri ale foștilor seminarisți.

De data aceasta am asistat la întrunirea colegială a unor oameni care comemorau momentul pășirii lor în cimpul muncii pastorale pentru care își încheiaseră pregătirea acum 40 de ani.

Din câte ne este cunoscut aceasta este prima întâlnire de absolvenți ai Facultăților de teologie, după patru decenii de activitate — ca oameni maturi — în sânul Bisericii Ortodoxe Române.

Se întâlneau pentru prima dată oameni — preoți și mireni —, la începutul bătrâneții lor, nu pentru a retrăi momentele de elan ale sfârșitului studenției, ci pentru ca împreună să privească și să cîntărească, cu ochi critic, felul cum și-au desfășurat activitatea pastorală și socială în timpul maturității lor, timp în care în viața poporului român și a Bisericii Ortodoxe Române au avut loc schimbări fundamentale multilaterale.

Întîlnirea colegială la patruzeci de ani de la absolvirea Facultății de teologie din București s-a desfășurat într-o atmosferă de sobrietate în care plutea sentimentul general de autoverificare.

*

Organizată aproape în chip spontan, la insistența fruntașului seriei — *Proctul Dumitru D. Birnovescu* din Bîrlad —, era firesc ca la această întâlnire să nu poată fi prezenți toți cei aflați încă în viață dintre absolvenții Facultății de teologie din București, seria 1928—1932.

Întîlnirea a avut loc — cu aprobarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — la 27 iunie 1972, în localul Seminarului teologic din București, de la Mînăstirea Radu Vodă, unde, pe vremea studenției celor ce se întâlneau acum, funcționa Internatul teologic al Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, în care cei mai mulți din cei prezenți își petrecuseră anii de studenție.

Întrucît biserica Radu Vodă, renumit monument istoric, se află în reparație, în capela Seminarului teologic un sobor de preoți dintre absolvenții Facultății de teologie din București, seria 1928—1932, au săvîrșit sfintele slujbe ale Liturghiei, a Parastasului pentru profesorii și colegii decedați și a Te-Deum-ului de mulțumire, la care răspunsurile au fost date în cîntare omofonă de toți cei prezenți.

După oficierea sfintelor slujbe, absolvenții teologi din 1932, între care, înconjurată de aceeași unanimă simpatie, se aflau primele licențiate ale Facultății de teologie din București — *Chendi Laetiția* și *Nit-*

zulescu Gabriela —, au fost invitați de Directorul Seminarului teologic din București, Dl. Prof. Nicolae Grosu, care îndeplinea oficiul de gazdă, într-una din sălile de cursuri ale Seminarului.

Ședința festivă ce a urmat s-a desfășurat în aceeași atmosferă sobră, în care plutea permanent un duh neliniștitor de verificare a ceea ce fiecare săvîrșise și cum săvîrșise în cursul celor patru decenii trecute.

Domnul Dr. Nicolae Chițescu, profesor de teologie dogmatică la Institutul teologic de grad universitar din București, absolvent al Facultății de teologie din București cu seria 1928—1932 — ca reprezentînd unul din vîrfurile de realizare dintre colegii prezenți — a rostit numele fiecăruia din cei ce au urmat cursurile Facultății de teologie între anii 1928—1932.

Cei prezenți au prezentat succint ceea ce au izbutit să înfăptuiască în cei patruzeci de ani scurși de la absolvire, în viața lor în cadrul familiei, în sînul Bisericii și în domeniul social-patriotic. În cuvinte puține, sugrumate de emoție și cîntărite cu spirit critic, fiecare a înfățișat judecății colegilor faptele zilelor vieții lui de maturitate. Am urmărit cu atenție chipul încordat de concentrare cu care fiecare se ridica de la locul său și începea să glăsuiească; și am remarcat chipul senin, cu trăsăturile destinse cu care, după ce se descătuse, se așeza la locul său.

Pentru cei absenți s-au completat în matricola seriei 1928—1932 datele cunoscute de cei prezenți despre ei: dacă trăiesc și cum s-au realizat și unde, dacă au decedat și cînd. În acest fel se poate spune că în fața acestei judecăți colegiale a fost înfățișată viața și activitatea tuturor celor ce au urmat cursurile Facultății de teologie între 1928—1932.

S-a păstrat apoi un moment de reculegere în memoria profesorilor și colegilor decedați.

Directorul Seminarului teologic, Dl. Prof. Nicolae Grosu, și-a manifestat bucuria de a fi fost gazdă a primei întîlniri colegiale de absolvenți de Facultate de teologie, după atît de îndelungată vreme; că această întîlnire s-a desfășurat în așezămîntul de la Radu Vodă, care constituie o veche vatră de cultură și trăire teologică; și a evidențiat caracterul neașteptat de sobru în care fiecare și-a înfățișat în public idealurile de viață și făptuirile prin care socotește că le-a slujit.

Domnul Profesor Dr. Nicolae Chițescu a făcut apoi o scurtă prezentare generală asupra conținutului tuturor schițelor biografice rostite în timpul acestei ședințe cu adevărat solemne. Iar Preotul Dumitru D. Bîrnovescu a subliniat faptul că, deși organizată spontan, întîlnirea colegială desfășurată a demonstrat că, fără o înțelegere prealabilă, toți cei prezenți s-au dovedit pătrunși de sentimentul necesității de a da socoteala de felul cum au înțeles să aplice în viață principiile evanghelice însușite în timpul cît au urmat cursurile Facultății de teologie.

La sfîrșitul cuvîntului său, Preotul Dumitru D. Bîrnovescu, inițiatorul întîlnirii colegiale, a propus să fie trimise două telegrame către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și către Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor. Cei prezenți la

întîlnirea colegială au aprobat expedierea acestor telegrame cu următorul conținut :

Telegrama trimisă Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române :

«Absolvenții Facultății de teologie din București, promoția 1931—1932, ne-am întîlnit azi, 27 iunie 1972, după 40 ani, la fostul Internat teologic de pe lângă Mînăstirea Radu Vodă din București, ctitorie voievodală și citadelă de cultură, pentru a privi retrospectiv și a verifica credința și fapta noastră creștină ortodoxă pentru Biserică și Patrie, timp de 40 ani.

Tot ce am putut zidi mai deosebit în acești ani, s-a făcut sub călăuzirea Prea Fericirii Voastre.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască mulți ani spre binele Bisericii și al Patriei».

Telegrama trimisă Domnului Profesor Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor :

«Absolvenții Facultății de teologie din București, promoția 1931—1932, ne-am întîlnit azi, 27 iunie 1972, după 40 ani, la fostul Internat teologic de pe lângă Mînăstirea Radu Vodă din București, ctitorie voievodală și citadelă de cultură, pentru a retrăi clipe de dincolo de 40 ani, a ne bucura de munca noastră pozitivă pentru Biserică și Patrie timp de 40 ani și pentru a ne proiecta restul zilelor ce mai avem.

În această întîlnire vă considerăm prezent în mijlocul nostru, vă asigurăm de atașamentul nostru față de Patria noastră, Republica Socialistă România, și vă dorim cele mai frumoase realizări în slujba Patriei și a Păcii».

*

După această sumară trecere în revistă a felului cum s-a desfășurat întîlnirea colegială la patruzeci de ani de la absolvirea Facultății de teologie de către studenții seriei 1928—1932, sintem nevoiți să ne oprim asupra acestui surprinzător caracter de autocontrol a felului cum absolvenții din 1932 au reușit să răspundă la problemele pe care istoria poporului român și a Bisericii lui le-a pus în fața lor în aceste patru decenii și să sintetizăm într-un tot cele ce s-au mărturisit în timpul acestei întîlniri.

Caracterul de autocontrol și imboldul la mărturisire în sinceritate l-a dat Preotul Dumitru D. Birnovescu în cuvîntul rostit la slujba Parasutului pentru profesorii și colegii decedați. Rostit cu glas potolit, ca de taină, cuvîntul Preotului Dumitru D. Birnovescu a imprimat în sufletele tuturor acest caracter și acest imbold, prin repetarea : — «unde ești părinte profesor Mihălcescu (Popescu-Mălăiești, Nae Popescu, Haralambie Roventă, Dimitrie Boroianu, Vasile Ispir, Șerban Ionescu) care ne-ai învățat că teologia are sarcina să dea lămuriri sistematice despre Dumnezeu și despre adevărurile fundamentale ale credinței religioase» ; — «ieri noi învățasem... ; astăzi am trăit și știm că cunoașterea dobîndită pe calea trăirii personale este mult mai adîncă, mult mai vie și mai puternică decît cunoașterea teoretică...».

Din toate cele rostite în timpul acestei întâlniri s-a desprins următoarea idee călăuzitoare în viața și fapta absolvenților din 1932 a Facultății de teologie din București: cum trebuie să fie înțeles rolul științelor umanitare și sociale care prin cunoașterea corectă despre om precizează situația omului în societate și cum trebuie să fie raporturile lui cu semenii săi, ținând seama că cuvântul lui Dumnezeu învață că toți oamenii au aceeași origine naturală și că prin urmare ei au aceleași drepturi și datorii, că toți sînt frați între ei, adică în lume nu pot exista stăpîni și robi.

Constatînd că marile transformări sociale, cuceririle științifice, dezvoltarea rapidă a tehnicii au influențat pozitiv mentalitatea oamenilor, ducîndu-i la înțelegerea justă a menirii lor de a cuceri și stăpîni forțele naturii pentru a le pune în slujba progresului social și a păcii, Biserica Ortodoxă Română, prin Sfîntul și Îndreptătorul său Sinod, a orientat pe preoții și credincioșii săi să sprijine poporul român, participînd activ la lupta lui pentru o viață mai bună pentru toți oamenii.

Subliniînd această situație nouă în lume, cuvîntul absolvenților Facultății de teologie din București sintetiza astfel poziția lor astăzi:

Trăim o realitate nouă, dinamică în viața tuturor oamenilor. De aceea Biserica noastră a înțeles profunde schimbări sociale, economice și politice care se petrec în lume și a avut și are toată înțelegerea pentru năzuințele omului contemporan. Pentru că puterea ei sfîntitoare și mesajul mîntuitor al Evangheliei nu mai pot fi justificate numai prin trecutul ei.

În adevăr dacă creștinismul a vorbit totdeauna și pretutindeni de «omul nou», de «făptura nouă», preoțimea de azi nu putea refuza să participe la opera de înnoire a vieții, nu se putea abține de la îndatorirea de a activa cu zel pentru îndreptarea moral-religioasă a credincioșilor și pentru călăuzirea lor pe căile binelui, ale dreptății, păcii și dragostei. Ținînd însă seama de faptul că adevărul veșnic și neschimbător trebuie comunicat în fiecare epocă potrivit cu cerințele acelei epoci, preoții generației noastre au făcut totul pentru a împărtăși credincioșilor acest adevăr în concordanță cu nivelul lor de preădare intelectuală și mai ales în concordanță cu noile condiții sociale în care credincioșii Bisericii noastre trăiesc în mijlocul poporului român.

Stilul nou pastoral — manifestat concret în cele zece volume din lucrarea *Apostolat social* a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — ne-a impus să nu ne retragem într-o propovăduire teoretică a Evangheliei și în elogierea meritelor din trecut ale Bisericii, ci să simțim nevoile spirituale ale credincioșilor din vremea noastră, recunoaștem valoarea obiectivă a realizărilor pe care ei le înfăptuiesc.

În convorbirile intime ce au avut loc între diferiți colegi în timpul ce a urmat după ședința festivă și în timpul agapei colegiale, fiecare a manifestat un interes deosebit pentru cunoașterea mai pe larg a vieții celorlalți colegi.

Întilnirea colegială la patruzeci de ani de la absolvirea Facultății de teologie din București a seriei 1928—1932 s-a încheiat cu propunerea organizării din timp a întilnirii tuturor colegilor seriei la împlinirea a patruzeci și cinci de ani de la înscrierea ca studenți la Facultatea de teologie din București.

ASISTENT

SERBAREA DE SFÎRȘIT DE AN LA ȘCOALA DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI ȘI SEMINARUL TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

Pentru dascălii, elevii și ostenitorii Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului teologic din București, ziua de 24 iunie a.c. a fost un popas sărbătoreț, popas prilejuit de serbarea de sfîrșit de an școlar a elevilor.

În dimineața zilei, în Paraclisul Seminarului, s-a săvîrșit slujba Te-Deum-ului de către un sobor de preoți în frunte cu Pr. Gheorghe Sirbu, spiritualul Seminarului.

După terminarea slujbei, la orele 12, în sala de festivități a Seminarului s-a desfășurat programul festiv al serbării.

La serbare au participat: Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian însoțit de Pr. Consilier Mihai Marinescu, profesorii Școlii, invitați și părinți ai elevilor.

Programul festiv a început cu «Imnul Patriarhal» după care a urmat cuvîntul de deschidere ținut de Dl. Director Nicolae Grosu.

Mai întii, vorbitorul a amintit despre munca pe care profesorii Seminarului au depus-o pe parcursul unui an școlar, în vederea formării și pregătirii elevilor ca viitori slujitori ai altarelor. «Ca și în anii precedenți — a spus vorbitorul — noi profesorii am utilizat, în chip creator, tradiționalele metode de școlarizare și educație, așa cum ne îndrumă regulamentul învățămîntului teologic și dispozițiile primite de la forurile superioare bisericești în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. În centrul preocupărilor noastre a stat totdeauna grija pentru întărirea convingerilor ortodoxe și pentru cultivarea iubirii de patrie. Ne-am străduit ca elevii noștri să-și îmbogățească mintea cu studiul eternelor temeuri revelate ale credinței și trăirii creștine, să le turnăm în inimi dragostea pentru slujirea binelui obștesc, să-i ajutăm a-și însuși cît mai deplin lumina cărții bisericești, să le lămurim cărările spre morală și ideal, în năzuința de a-și forma o pregătire serioasă pentru sfînta slujire a Bisericii. Prin aceasta s-au realizat cele două scopuri din procesul instructiv-educativ al Școlii noastre și anume: unul de a pregăti slujitori luminați și credincioși Bisericii noastre strămoșești și altul de a face ca elevii noștri să devină cetățeni conștienți și devotați patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România».

Arătînd că educația cetățenească și patriotică a elevilor s-a desfășurat pe baza unor teme aprobate de forurile superioare bisericești, care au alcătuit programa analitică a orelor de educație cetățenească, separate de orele de dirigiență, Dl. Director Grosu a prezentat în detalii situația școlară a elevilor, din care au reieșit frumoasele rezultate obținute.

În încheiere, adresîndu-se Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, vorbitorul a spus: «Constatăm cu satisfacție că rezultatele obținute sînt mai bune decît în anii școlari trecuți. Ele se datoresc în primul rînd sprijinului, grijii și îndrumării părintești a Prea Fericirii Voastre și condițiilor din ce în ce mai bune de studiu și meditație pe care elevii și profesorii lor le au la dispoziție în noul local de la Radu Vodă.

Vă sîntem deosebit de recunoscători că ați binevoit să cinstiți cu Înalta prezență a Prea Fericirii Voastre prea modesta noastră manifestare de astăzi.

Vă rugăm să primiți expresia sentimentelor noastre de devotament profund, recunoștință sinceră, dragoste fiască și ascultare desăvîrșită».

Apoi, Dl. Grosu a exprimat recunoștință și devotament Departamentului Cultelor pentru înțelegerea și sprijinul pe care-l acordă școlilor teologice și ostenitorilor lor, precum și tuturor colaboratorilor apropiați ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, încheind cu urări de succese și realizări frumoase pentru viitor, noilor absolvenți.

În continuare programul festiv a fost următorul:

Cor: «Tricolorul» — de Ciprian Porumbescu; Poezia «Gazel» de G. Coșbuc — recită elevul Dumitrașcu N.; Cor: «Rugăciune», de N. Méhul; Poezia «Speranța» — de M. Eminescu — recită elevul State Marin; Cor: «Deschideți mari», — de Glück; «Corul vînturilor» de Fr. Weber; Poezia: «Poemul țării mele» — de Tudor Vianu — recită Stoica Constantin; «Pe-al nostru steag» — cor — de Ciprian Porumbescu și corul «Cîntăm libertatea» — de Dimitrie Kiriac.

Corul Seminarului a fost dirijat de Dl. Prof. Petre Simionescu.

A luat apoi cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

«Ascultînd darea de seamă — a spus Prea Fericirea Sa — m-am bucurat nespus de mult pentru faptul că anul acesta elevii și-au însușit conștiințios materiile predate și că procentul celor rămași în urmă nu e mai mare ca în alți ani. De aceea binecuvîntez din toată inima munca profesorilor și a elevilor, dorindu-le tuturor o vacanță plăcută și să se întoarcă cu noi puteri de muncă pentru începerea viitorului an școlar».

În continuare Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a dat sfaturi elevilor de felul cum trebuie să se comporte în vacanță, amintindu-le datoriile ce le au față de părinți, față de organizațiile obștești din satele lor.

Celor premiați li s-au oferit daruri.

În numele absolvenților a vorbit elevul Stoica Ion, șeful promoției.

În cuvinte pline de respect tînărul absolvent a adus mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru grija părintească ce o poartă școlilor teologice, profesorilor Seminarului, care, cu timp și fără timp, le-au împărtășit din cunoștințele lor, pentru formarea lor intelectuală și morală, spre a deveni vrednici slujitori ai Sfintei noastre Biserici și buni cetățeni ai Patriei noastre.

În acordurile Imnului Patriarhal serbarea de sfîrșit de an a elevilor seminariști a luat sfîrșit.

ASISTENT

UN EVENIMENT DE SEAMĂ DIN ACTIVITATEA CORALEI PATRIARHIEI

Sub ctitoria și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Corala Patriarhiei a devenit una din cele mai active grupări care promovează cîntarea tradițională a Bisericii Ortodoxe Române, cu mijloacele artistice ale muzicii corale. Avînd ca dirijor și coordonator al activității pe Prof. Nicolae Lungu, — personalitate marcantă în pleiada muzicienilor români contemporani —, Corala Patriarhiei a reunit elemente de valoare, cu pasiune și dăruire pentru interpretarea muzicii corale bisericești, cultivînd — pe de-o parte — tradițiile statornicite de-a lungul anilor, iar — pe de alta — promovînd noile lucrări de valoare care se încadrează în aceste preocupări.

Între manifestările de seamă din ultimul timp ale Coralei Patriarhiei se înscrie și executarea în primă audiție a unei valoroase creații muzicale: *Cîntările Sfintei Liturghii, glasul 3, modul frigan, pentru cor mixt*, aparținînd Preotului Iulian Cârstoiu. Autorul, care a vădit încă de pe băncile școlii preocupări temeinice pentru valorificarea și îmbogățirea creațiilor muzicii noastre bisericești, a desfășurat pînă cu cîțiva ani în urmă o frumoasă activitate ca instructor și dirijor al corului Catedralei ortodoxe române din Oradea. Apreciîndu-i meritele, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian l-a numit dirijor al Coralei preoților din Capitală și dirijor secund al Coralei Patriarhiei. Între compozițiile sale se numără și lucrarea amintită, ce a trezit interesul iubitorilor de muzică bisericească corală, în frunte cu Prof. Nicolae Lungu, care — ajungînd la convingerea că aceasta este o creație de valoare ce merită să devină cunoscută — a rugat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian să-i acorde cinstea unei audiții. Cu prețuirea sa de totdeauna pentru cîntarea bisericească și cu grija manifestată pentru a o cultiva și a o face cunoscută în cercurile credincioșilor, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a acceptat această propunere.

Astfel, în ziua de 21 iunie 1972, la ora 18,30, a avut loc în Catedrala patriarhală executarea în primă audiție a *Cîntărilor Sfintei Liturghii*, de Pr. Iulian Cârstoiu.

A participat Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, însoțit de: P. C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale; P. C. Pr. N. Cazacu, secretarul Cabinetului patriarhal; PP. CC. Consilieri patriarhali și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor; profesori de la instituțiile de învățămînt bisericesc din Capitală ale Bisericii Ortodoxe Române.

Au fost de față preoți și credincioși din Capitală.

De asemenea, au participat muzicologi și membri ai Uniunii compozitorilor.

Prof. Nicolae Lungu a rostit un cuvînt introductiv, prezentînd Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian noua creație corală și activitatea pe tărîm muzical a autorului acesteia și subliniînd că audiția noilor cîntări liturgice se înscrie pe linia preocupărilor de seamă pe care Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române le-a cultivat în permanență în legătură cu valorificarea patrimoniului muzicii noastre bisericești, atît prin intermediul cîntării în comun cît și prin acela al cîntării corale.

Corala Patriarhiei a executat apoi în primă audiție *Cîntările Sfintei Liturghii*, sub conducerea autorului — Pr. Iulian Cârstoiu. Încă de la început s-a putut constata că, deși era vorba de un debut — totuși auditorilor li se înfățișa o lucrare matură, alcătuită cu multă seriozitate, sensibilitate și măiestrie artistică. Pe parcursul desfășurării lucrării, această constatare s-a impus cu certitudine, întreaga asistență rămînînd adînc impresionată de unitatea melodică a compoziției și de mijloacele artistice folosite de autor pentru cultivarea motivelor psaltice și armonizarea curgătoare a acestora.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a remarcat, la sfîrșitul audiției, că lucrarea prezentată aduce contribuții de valoare pentru muzica noastră corală bisericească, îndeosebi prin atmosfera de rugăciune și reculegere spirituală pe care o creează. Autorul nu a urmărit să construiască efecte muzicale, ci stări sufletești de interiorizare, de evlavie, sau de avînt eucernic. El și a axat creația sa muzicală pe linia muzicii psaltice, bisericești, ale cărei frumuseți și subtilități a reușit să le redea prin mijloace artistice remarcabile, găsînd noi posibilități de armonizare pentru melosul tradițional al glasului 3. Cursivitatea melodică a lucrării constituie de asemenea o calitate de seamă, la care se adaugă o adîncă sensibilitate și o transpunere adecvată a textului în fraze melodice, încheiate cu acorduri pline de finețe.

Pe lîngă aceste constatări, s-a remarcat aleasa pregătire și măiestria artistică cu care membrii Coralei Patriarhiei au interpretat *Cîntările Sfintei Liturghii*, de Pr. Iulian Cârstoiu, — creație menită să îmbogățească muzica noastră corală bisericească.

Pr. D. S.

† PREOTUL DUMITRU ERBAȘU

La începutul anului 1971, preoțimea din Protoieria Giurgiu, a încercat clipe grele și de mari dureri sufletești, pricinuite de trecerea întru cele veșnice — în ziua de 14 februarie 1971 — a celui ce a fost preotul Dumitru Erbașu, de la parohia Pietrișu, comuna Găujani Județul Ilfov.

Slujba prohodirii a fost oficiată în biserica parohială pe care răposatul a slujit-o timp de 39 de ani.

A oficiat P. C. Preot Dumitru M. Acsinte, Protoiereul Protopopiatului Giurgiu ajutat de către cucernici preoți.

În panegiricul pe care P. C. Protoiereu Dumitru M. Acsinte l-a rostit cu această ocazie a scos în evidență figura, personalitatea și activitatea răposatului, care a văzut lumina zilei la data de 16 august 1902, în comuna Lăunele de sus județul Argeș.

Seminarul l-a urmat la Curtea de Argeș și Facultatea de teologie la București.

Căsătorindu-se cu Maria N. Vasile, din satul Pietrișu, județul Ilfov, omul de la munte, a cerut și s-a așezat în acest sat pe malurile Dunării, fiind hirotonit preot la 15 mai 1917 pe seama acestei parohii.

Bun la suflet și om activ, răposatul a desfășurat o bogată activitate parohială și gospodărească. Printre altele a reparat Sf. locaș pe care l-a împodobit cu pictură, nouă. A construit — în curtea Sf. locaș — o măreață clopotniță, la parter fiind instalată cancelaria parohială.

În anul 1966, a avut durerea ca să-și piardă soția, simțindu-se din ce în ce mai singur, deși a fost înconjurat cu deosebită dragoste de cei doi copii. Anii din urmă, i-au fost umbriți nu numai de durerea încercată prin pierderea soției, dar și de durerea încercată datorită unei boli de ochi, ca și alte boli de inimă, care s-au agravat — mai ales — din vara anului trecut, curmînd acum la început de an, firul vieții sale pămîntești.

În galeria de elită a celor ce au păstorit în ținutul Vlașca, așadar se înscrie de acum înainte, la loc de deosebită cinste și preotul Dumitru Erbașu.

În numele preoțimii din Protoieria Giurgiu, s-au prezentat condoleanțe îndureratei familii. Aceleași condoleanțe s-au prezentat tuturor celor care au ținut ca în număr așa de mare, să însoțească pe ultimul drum pe cel ce le-a fost părinte și păstor.

Au mai rostit cuvinte de mîngiere și de omagiere a răposatului preoții: Ștefan Costea, Ion Serghe și Spirea Popescu.

După slujba prohodirii și cîntarea cu corul neînsuflețit al preoțului Dumitru Erbașu, purtat pe brațe de frații slujitori și însoțit de familie, ca și de enoriași, a fost înmormîntat în curtea bisericii.

Dumnezeu să-l ierte și în veci să fie pomenirea lui !

ASISTENT

† PREOTUL TĂTĂRĂSCU PETRE

În ziua de 6 decembrie 1971, după oficierea Sfintei Liturghii, a încetat din viață, pe neașteptate, preotul Tătărăscu Petre, parohul și duhovnicul parohiei Cioranii de Jos II, chemat la cele veșnice, la vîrsta de 66 ani. Lasă în urmă, cu inimi zdrobite de

durere soția, doi copii, rude, mulți prieteni și pe bunii săi enoriași pe care i-a păstorit cu tot devotamentul timp de 42 ani și 7 luni.

Preotul Tătărăscu Petre s-a născut la 13 mai 1905 în comuna Ciorani, fiu al preotului Nicolae Tătărăscu și al prezbiterii Maria Tătărăscu. Urmează cursul primar în satul său natal, și, cu înclinație spre preoție, urmează apoi Seminarul Central din București. Primește harul preoției în ziua de 1 mai 1929, pe seama parohiei Cioranii de Jos I, ca preot al doilea. Preot vrednic, plin de elan, înconjurat și iubit de bunii săi enoriași, într-un timp record, de numai un an, construiește o frumoasă biserică, cu clopotniță, pe care o înzestreașă și o înfrumusețează.

La 1 februarie 1935 a fost numit paroh.

După această merituosă activitate își completează studiile, devenind licențiat al Facultății de teologie din București.

A manifestat multă dragoste pentru cei ce au luptat pentru libertatea țării, îndrumând credincioșii să sprijine acțiunile cu caracter obștesc.

Pentru activitatea sa preoțească, pentru ținuta sa cetățenească, pentru pregătirea sa, este ridicat de Episcopia Buzăului la rangul de protoiereu al Protoieriei Raionului Mizil. Pentru merite primește cea mai înaltă distincție de «Iconom Stavrofor». Apoi în cadrul Protoieriei Ploiești, se remarcă din nou ca un preot cu activitate prodigioasă.

Toți, care l-au cunoscut, îi păstrează o aleasă amintire acestui vrednic preot. Cu enoriașii săi prietenos, popular, respectuos, apropiat și aplecat la toate necazurile lor.

Ca preot, cucernic, bun slujitor, bun predicator, stăruitor, bine pregătit și cu glasul său frumos oficia slujbe înălțătoare, întotdeauna se înflăcăra pentru împlinirea sacerdoțiului său.

A fost devotat Bisericii, și fiilor săi duhovnicești. În viață modest în toate manifestările sale, luptător înflăcărat pentru pace, sfătuitor și sprijinitor al tuturor acțiunilor obștești, apărător al cuceririlor și realizărilor poporului nostru muncitor.

Slujba înmormântării a fost oficiată de un numeros sobor de preoți, în frunte cu P. C. Protoiereu Marin Cilă, al Protoieriei Ploiești și P. C. Consilier Zamfir Ioan, de la Episcopia Buzăului.

P. C. Protoiereu Marin Cilă a vorbit în numele Centrului Eparhial și al Protoieriei Ploiești, arătând personalitatea acestui distins preot, regretele pe care le lasă în urmă, exprimând condoleante nemîngîiatei sale familii și îndurerărilor săi enoriași.

În numele Prea Sfințitului Episcop Anlim al Buzăului, a vorbit P. C. Consilier Zamfir Ioan, care a scos în evidență înaltele aprecieri ale P. S. Sale pentru felul merituos în care s-a achitat regretatul preot Petre Tătărăscu de sarcinile sale de protoiereu, de îndrumător al preoțimii și de bun colaborator al său.

A vorbit din partea enoriașilor cîntărețul Cătălin Petre, care, în cuvinte pline de simțire, arată marea durere a despărțirii de scumpul lor preot și duhovnic.

S-a dat apoi citire unei telegrame de condoleanțe.

Dar mai impresionant decît cuvintele care s-au spus la căpătîiul decedatului preot, a fost participarea multor credincioși care l-au petrecut pînă la cimitir, încît pe drept putem să spunem că toți am pierdut un preot cu adevărat vrednic și iubit.

ASISTENT

† PREOTUL IONESCU F. ALECU

S-a stins din viață, pe neașteptate, la începutul acestei primăveri preotul Ionescu F. Alecu, parohul parohiei Lița din județul Teleorman, în protopopiatul Turnu Măgurele.

De aceea, această frumoasă parohie a fost trist îndoliată când s-a aflat de moartea prematură, la numai 56 de ani a distinsului și iubitului păstor sufletesc, ce vreme de aproape 30 de ani a fost sfătuitoarea și mângietorul duhovnicesc al credincioșilor.

Fiu al unei familii de preoți — al Protoiereului Floru Ionescu de la Perezu, care din cei 9 copii pe patru i-a făcut preoți, iar trei fete preotese — cel de-al doilea copil, Alecu, primește în casa părintească o educație aleasă, creștinească și pilduitoare pentru toți.

După terminarea Seminarului «Nifon» din București, preotul Alecu Ionescu, urmează Facultatea de teologie, în care vreme activează ca funcționar la Centrul Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. În 1943 este numit preot la parohia Lița-Teleorman, unde în calitate de paroh, se îngrijește de credința enoriașilor.

Vestea trecerii sale din această viață a îndurerat pe toți cei ce l-au cunoscut și l-au prețuit, pentru că preotul Alecu Ionescu a fost un suflet ales, un preot bun, un slujitor convins și desăvirșit și un gospodar model în parohia sa.

Ceremonia înmormintării a avut loc în ziua de 29 martie 1972 în biserica pe care a păstorit-o și au iubit-o. Sute de credincioși din parohie au venit să aducă omagiul lor preotului care aproape trei decenii i-a slujit și i-a binecuvântat.

Soborul de preoți în frunte cu P. C. Protoiereu Emil Bildescu de la Protoieria Turnu Măgurele au prohodit cu jale pe colegul și prietenul lor, în prezența membrilor familiei și a credincioșilor.

După serviciul divin, P. C. Protoiereu Emil Bildescu a adus omagiul preoției din întregul protopopiat celui dispărut, prezentind familiei și credincioșilor condoleanțe și mângieri sufletesti, subliniind în alese cuvinte, calitățile deosebite ale preotului Alecu Ionescu, simțul său gospodăresc și activitatea pastoral-duhovnicească pe care a desfășurat-o în parohia sa.

Preotul Gheorghe Stoica, slujitor la aceeași biserică, a arătat meritele de slujitor, sfătuitoar și duhovnic al regretatului său coleg și dorința lui fierbinte și munca depusă pentru înfrumusețarea și înzestrarea bisericii lor.

Din partea colegilor vecini cu parohia Lița a vorbit preotul Andrei Mustăciosu, care a arătat că preotul Ionescu Alecu a fost un suflet ales, un bun cunoscător al Sfintei Scripturi, pe care o folosea în convorbirile cu credincioșii, subliniind tactul său și înțelegerea pe care a manifestat-o totdeauna, în relațiile cu membrii celorlalte culte din aceeași comună, cu care a colaborat pe teren social, obștesc, cultural și gospodăresc.

În incheiere, cîntărețul Parohiei Gheorghe Bujoreanu, a adus omagiul și mărturisirea regretului tuturor credincioșilor care plîng dispariția mai înainte de vreme a preotului lor, care știa să le fie aproape și gata la ajutor totdeauna.

Spre seară, purtat pe umeri de colegi și de prieteni, a fost condus și așezat în cimitirul satului, însoțit de regretul și lacrimile tuturor.

ASISTENT

† ARHIMANDRITUL IUSTINIAN FLOREA EXARHUL MÎNĂSTIRILOR DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

În dimineața zilei de 17 mai 1972 a încetat din viață la Bușteni, Arhimandritul Iustinian Florea, exarhul minăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor. Suferea de mai multă vreme de inimă. Cum s-a aflat trista veste a trecerii sale din această viață întreg Centrul Eparhial, mișcat de pierderea suferită, a luat măsurile convenite de a fi transportat de la Bușteni la Mînăstirea Cernica, unde își avea metania încă din tinerețe, de pe băncile fostului seminar monahal. Această veste a întristat în primul rînd pe numeroși cursanți de la Bușteni, care, înlăcrimați, au participat la prima rugăciune pentru iertarea și odihna sufletului său, oficiată de către soborul mînăstirii Sinaia, în vechiul ei Paraclis, în frunte cu P. C. Arhimandrit Ilarion Marin starețul Mînăstirii.

După transportarea sa la Mînăstirea Cernica, unde a fost așezat în Biserica Sfîntul Nicolae, trei zile la rînd, numeroși prieteni și cunoscuți au venit să aducă o floare și să verse o lacrimă la catafalcul său.

Trista ceremonie a pogribaniei a avut loc în ziua de 20 mai a.c. și a fost condusă de către P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal și un sobor de ieromonahi și preoți, printre care Arhimandritul Roman Stanciu, Starețul Mînăstirii, P. C. Pr. Petre F. Alexandru, Consilier mitropolitan, P. C. Arhimandrit Dionisie Udișteanu, P. C. Arhimandrit Ieronim Motoc, vicarul Episcopiei Dunării de Jos, P. C. Pr. David Popescu, de la Centrul Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Arhim. Benedict Ghiuș, P. C. Arhim. Grigore Băbuș și alții.

Din partea tuturor mînăstirilor din eparhie, delegați de monahi și monahii, stareți și starețe, odată cu buchetele lor înlăcrimate, au adus un ultim omagiu, îndrumătorului lor apropiat care aproape 20 de ani, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a coordonat viața lor duhovnicească, culturală și economică.

După ceremonia slujbei înmormîntării, care s-a săvîrșit cu sobrietatea obișnuită, a luat cuvîntul P. C. Arhimandrit Roman Stanciu, starețul Mînăstirii Cernica, subliniind personalitatea și valoarea spirituală și duhovnicească a celui dispărut. În cuvinte minunate, a arătat activitatea depusă de arhimandritul Iustinian Florea pentru viața monahală în toate încredințările pe care le-a avut, ducînd pretutindeni rînduielele tradiționale lăsate aici de Sfîntul Ierarh Calinic.

Din partea Centrului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și a colegilor a luat cuvîntul P. C. Pr. David Popescu, care a spus printre altele: «Ca o furtună năpraznică a venit asupra noastră miercuri dimineața știrea că Părintele Iustinian Florea, exarhul mînăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor nu mai este. Întregele Centru Eparhial, colaboratorii apropiați și prietenii au picurat o lacrimă pe o geană și au murmurat o rugă pentru iertarea sufletului său.

A plecat din mijlocul călugărilor și călugărițelor pe care i-a iubit și pe care i-a înțeles și ajutat în întreaga sa viață. Pentru că el, în calitate sa de ieromonah, Protosinghel sau Arhimandrit, preot și stareț

de minăstiri, pe cîți nu i-a luat sub manta sa în clipa nunții lor cu monahismul? Cîtoro nu le-a binecuvîntat primii pași cînd sub cupolele de aur ale credinței lor li s-a cîntat «Brațele părintești?» Cîți monahi, starețe și stareți, călugări modești, dintre care unii azi sînt ierarhi, nu au simțit picurînd printre zîmbetele sale părintești, din roua înțelepciunii, a bunătății și a înțelegerii? Ani de zile ca exarh al minăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, din Înalta încredințare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a coordonat și a urmărit bunele rînduiri ale vieții monahale din cuprinsul eparhiei noastre.

De aceea, astăzi, în clipa aceasta de adîncă durere pentru toți cei ce l-au prețuit, să deschidem puțin cartea vieții sale și să pășim pe urma pașilor săi, aducînd prin aceasta un pios omagiu amintirii sale și muncii sale depusă în slujba lui Hristos.

S-a născut la 3 octombrie 1907 în comuna Poienari, județul Roman, din părinți țărani, Gheorghe și Floarea. A urmat școala primară în satul natal și mai tîrziu, a urmat seminarul monahal aici la Minăstirea Cernica. Dorind a se desăvîrși în cunoștința studiilor teologice a urmat cursurile Facultății de teologie din Iași și și-a luat licența în teologie în anul 1940 cu nota 10.

Încredîndu-i-se diferite sarcini este numit în 1940 stareț la Minăstirea Bogdana-Bacău, pînă la 21 septembrie 1948, cînd trece ca eclesiarh la Episcopia Romanului, iar după un an, ca exarh al minăstirilor din acea eparhie și stareț la Minăstirea Sfinții Apostoli din Huși. La 1 septembrie 1950 intră din nou în Arhiepiscopia Bucureștilor, mai întîi ca stareț la Minăstirea Plumbuita și apoi la Antim, iar de la 1 noiembrie 1954 funcționează ca exarh al minăstirilor din eparhia noastră pînă în ziua neașteptatului său deces, îndeplinindu-și cu conștiinciozitate îndatoririle sale de serviciu.

Pentru munca depusă a fost distins cu rangul de arhimandrit și Crucea Patriarhală.

Dar viața, activitatea și rîvna depuse în ogorul Domnului de către Arhimandritul Iustinian Florea nu se pot cuprinde în date și în cifre. Ele nu se pot măsura cu nimic altceva decît cu inima. De aceea inimile noastre, ale tuturor, și ochii noștri înlăcrimați, mărturisesc cu regret pierderea suferită.

Arhimandritul Iustinian Florea a fost mai întîi un preot al lui Hristos. Dragostea pentru Mîntuitorul l-a îndemnat pe repauzatul să închine copilăria, tinerețea și întreaga sa viață monahismului și minăstirii, ale căror lucrări le-a condus și le-a coordonat atîția ani. Acum el ar putea să repete cuvintele Mîntuitorului: «Am săvîrșit lucrul pe care Mi-ai dat ca să-l fac și am arătat numele Tău oamenilor» (Ioan XVII).

De aceea despărțirea preotului de credincioși și de Biserica sa este dureroasă. Căci în ucenicia sa și-a consolidat pregătirea cu rînduielele Sfîntului Sava, hrănindu-și duhul din duhul marilor tradiții cernicane, de aici de unde radiază pentru sufletele credincioșilor, adevărul, pacea și sfințenia Sfîntului Ierarh Calinic. El a dus pretutindeni pe unde a lucrat duhul Sfintei noastre ortodoxii, al ascultării și al neprihanci... A dăruit din prisosul sufletului său sfaturi și îndemnuri, bucurii și min-

gieri atitor inimi. Pot mărturisi mulți dintre cei de față, delegați ai mînăstirilor — cite probleme spirituale, de credință sau de îndoieli, cite suflete înclinate spre viltoarea ispitelor nu au fost rediate cinului monahicesc, prin îndrumările înțelepte și prețioase date de către Părintele exarh Iustinian. Cite probleme de ordin gospodăresc, cu numiri și înființări de posturi cu diferite înlesniri pentru sfintele noastre mînăstiri nu a făcut. Dar arhimandritul Iustinian a fost un foarte bun slujitor al Bisericii. Participarea sa activă la ceremoniile rînduite de cultul nostru constituia o sărbătoare pentru toți. Totdeauna se caracteriza printr-o ținută impunătoare, cu prestață și plină de duh. Cine a avut ocazia să slujească cu el a putut simți seriozitatea și evlavia sa interioară față de marile mistere ale credinței noastre și mai ales pentru sfintele daruri din Sfinta Liturghie ?

Pe lîngă aceasta Arhimandritul Iustinian a fost un înțelegător și priceput duhovnic. Sfaturile și încurajările, îndrumările, muștrările și canoamele date după rînduială, au ridicat misiunea sa în rîndul marilor virtuți ale credinței noastre. Cite taine ascunse și cite fapte nemărturisite altcuiva, dar iertate de el la scaunul de duhovnicie nu au fost așezate prin rugăciunile sale la picioarele Tronului Ceresc.

De atîtea ori ca delegat de Centrul Eparhial la diferitele mînăstiri din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, la praznicele mari și diferite hramuri, Părintele exarh a explicat cuvîntul Domnului, ascultînd de glasul Sfîntului apostol Pavel care spunea lui Timotei : «Predică cuvîntul cu stăruință, cu timp și fără timp» (II Tim. IV, 2).

În viața sa a fost un om modest, plin de respect pentru conducerea Bisericii noastre, pentru conducerea de Stat și pentru ierarhii, preoții și colegii cu care a conlucrat.

Conducîndu-l astăzi cu florile de mai ale primăverii ce se deschide pentru el dincolo de marginile mormîntului să rugăm pe Bunul Dumnezeu să-l primească cu îndurare în sîmurile cele veșnice, făcîndu-l părtaş făgăduinței Mîntuitorului care a zis : «Eu sînt învierea și viața ; cel ce va crede în Mine, de va și muri, viu va fi în veac».

Apoi toți cei de față, în frunte cu soborul, în cortegiu, l-au condus spre cimitirul Sfîntul Iazăr și a fost așezat în rîndul părinților călugări, unde va aștepta să sune trîmbița celei de a doua veniri a Mîntuitorului și Dreptului Judecător.

ASISTENT

† PREOTUL CONSTANTIN NECȘOIU

În ziua de 19 iunie 1972, a închis ochii, după o lungă și grea suferință, preotul Constantin Necșoiu de la parohia Izvorul Tămăduirii din București.

Născut la 10 aprilie 1911 în comuna Ciulnița-Leordeni, județul Argeș, rămîne de vreme orfan de război, tatăl său murind în primul război mondial. A fost primit

la Seminarul teologic printre orfanii de război de la Cimpulung, pe care l-a absolvit în 1932, fiind clasificat printre primii, mai târziu urmînd și Facultatea de teologie, al cărei licențiat a fost.

A slujit ca preot la Viforita între anii 1933—1941, cînd se transferă la parohia Plumbuita din Capitală, iar din anul 1954 a slujit la parohia Izvorul Tămăduirii din Capitală, pînă în ziua tristului său sfîrșit, fiind considerat ca un preot dislinș, apreciat de credincioși și de autoritatea superioară bisericească.

Slujba înmormîntării s-a săvîrșit în ziua de 21 iunie 1972 de către un sobor de preoți, colegi și prieteni, — dintre care unii de pe plaiurile copilăriei sale, — sub conducerea P. C. Pr. Ioan Neamu, protoiereul Circ. I Capitală, în prezența unui număr mare de credincioși.

După trisla ceremonie, P. C. Protoiereu Ioan Neamu a adus omagiul preoțimii din Protoieria Circa I Capitală, prezentînd condoleanțe familiei — soției și celor doi copii —, precum și credincioșilor din parohia Izvorul Tămăduirii pentru pierderea mai înainte de vreme a păstorului lor sufleteș. În cuvinte deosebite și alese, P. C. Sa, arată că regretatul preot Constantin Necșoiu a avut un suflet cald, apropiat de credincioșii lui, un duhovnic prețuit de enoriași, fiind apreciat de autoritatea bisericească, precum și de colegii săi. Prin plecarea sa din mijlocul nostru lasă un gol în sufletele celor ce l-au cunoscut.

În numele colegilor a luat cuvîntul preotul Z. Ducu, arătînd aspecte din viața de școală, — seria de absolvenți 1932 — subliniînd marile calități sufletești și meritele lui preoțești, care au fost atît de prețuite de credincioșii săi vreme de aproape 40 de ani de slujire preoțească.

Preotul Silviu Șerbănescu, parohul bisericii, și colegul de slujire la același altar, al preotului Constantin Necșoiu, aduce omagiul și mărturisirea regretului întregii parohii, organelor parohiale și ale tuturor celor ce l-au cunoscut, care pierd în persoana celui dispărut un preot bun, un duhovnic deosebit și un părinte iubit. Prezintă condoleanțe familiei și cuvinte de mîngiere îndureratei soții și celor doi copii, și își ia un emoționant rămas bun de la colegul său de altar.

După ocolirea bisericii, fiind purtat pe umeri de colegi a fost condus și înmormîntat la Cimitirul Ghencea.

ASISTENT

EPISCOPIA BUZĂULUI

CONFERINȚELE DE ORIENTARE DIN CURSUL LUNII MAI 1972

Dind urmare hotărârii Sfințului Sinod din ședința de la 14 decembrie 1971, în cursul lunii mai s-a programat a doua conferință de orientare cu subiectul: «Cultul ortodox ca mijloc de sprijinire a bunelor relații dintre oameni». Cucernicii preoți avînd de precizat valoarea educativ-religioasă a sfințelor slujbe și a diferitelor forme de expresie ale cultului ortodox, precum și unitatea cultului în Ortodoxie, expresie a unității de credință și garanție a eficienței activității Bisericii pentru îndrumarea moral-religioasă a credincioșilor.

Cu aprobarea Prea Sfințitului Episcop Antim, itinerariul conferințelor a fost următorul:

În ziua de 11 mai s-a ținut conferința la Protopopiatul Panciu: delegat eparhial Pr. Consilier Economic Guță Gheorghe, Protopop Vasile Văcăreanu, secretar Preot Alex. Tudose-Dealul Neicu. Referatul a fost susținut de preotul Trifu Dumitru-Ruginesti I; la discuții au participat preoții: Popescu Vasile-Făurei, Cojan Gheorghe-Găgești, Gavrilescu Petre-Păsăști, Chilian C-tin-Vidra. Rapoarte de activitate au prezentat preoții: Galoiu C-tin-Panciu și Munteanu C-tin-Viișoara Păunești.

16 mai la Protopopiatul Focșani: delegat eparhial Pr. Marin Negulescu Inspector eparhial, Protopop Ion Munteanu, Secretar Pr. Chițiga Ion-Săpunaru. Referatul la subiect a fost susținut de Preotul Boris Munteanu Jelaboi orașul Focșani. La discuții au participat preoții: Nicolae Bălănuță-Donie, Ivan Nicu-Sf. Nicolae Precista, amii din orașul Focșani, Vasile Ciufu-Căiata, Radu Sașalovici-Odobasca, Rău Petrea-Tătăranu, Marin Alex.-Valea Cotești, Stancu Nicolae-Vinători. Rapoarte de activitate au prezentat: Preoții Radu Georgescu-Ciorăști și Chiriac Apostol-Suraia.

În ziua de 23 mai la Protopopiatul Pătîrlagele. Delegat eparhial Pr. Cocora Gabriel, Vicar administrativ, Protopop Ion Dobrescu, Secretar Pr. Romulus Agapiescu-Bisca Roziliei. Preotul Brebenel Ionel, Lunca-Frumoasă a susținut lucrarea iar la discuții au luat parte preoții: Constantinescu Petre-Calvini, Gheorghe Mihalcea-Cozieni, Apostol Dumitru Gura-Aninoasei, Teodor Gheorghe-Joseni, Chivoiu Nic.-Mlăjet, Nicolae Marcu-Pirscovul de Sus, Rotărescu Gh.-Valea Tencului și Ionescu D-tru-Măruntș. Au citit rapoarte de activitate preoții: Anton Costache-Plopeasa și Iancu Nicolae-Ruşavău.

În ziua de 25 mai la Protopopiatul Buzău. Delegat eparhial Pr. Ion C. Zamfir, Consilier Cultural, Protopop Nic. Sburlan, Secretar Pr. Leon Teodorescu, parohia

Mihai Viteazu. Referent, preotul Iacob D-tru-Lunca. La discuții au participat preoții: Mihăilă Cristea-Banu, Ion Frăsineanu-Cuv. Paraschiva, Prof. Dr. Vasile Sibiescu-Sf. Gheorghe, Virgil Frînculescu-Sf. Nicolae, Diacon Aurel Grigoraș-drd. în teologie, Pr. Mircea Nișcoveanu drd. în teologie — ambii de la Catedrala episcopală —, Dumitru Arghira-Simileasca, Sandu Tudor-Mănești, Constantin Rotaru-Rușețu, Nicolae Vășii-Tisăul de Sus și Tănase Iacob-Vispești. Rapoarte de activitate au prezentat preoții: Ion St. Mihai-Căldărăști și Andronic Ciobanu-Smîrdanul Mic.

În ziua de 30 mai la Protopopiatul Brăila. Delegat eparhial Pr. M. Negulescu-Inspector eparhial, Protopop Nic. Velescu, Secretar Pr. Alexandru Chiscăneanu-Brăilița, Preotul V. Manolescu-Brăila — a susținut referatul iar la discuții au participat preoții: Ion Petculescu-Adormirea Maicii Domnului, Constantin Noaptes-Sf. Ioan, Marin Dinescu-Ciocile, Petrache Lupu-Jirlău, Alexe Ion-Lanurile, Petre Surdeanu-Rimnicelu, Gh. Găzdaru-Sătuc.

Rapoarte de activitate au prezentat: Preotul Constantin I. Duțu-Mihai Bravu.

În ziua de 31 mai la Protopopiatul Rîmnicu-Sărat. Delegat eparhial Pr. Ion C. Zamfir-Consilier Cultural, Protopop Gh. Popescu, Secretar Pr. Iordache Moldoveanu-Năsterea Maicii Domnului. Desemnat cu susținerea referatului, a fost Pr. Emil Stanciu-Dimbroca. La discuții au participat preoții: Ion Chivu-Sf. Nicolae, Stan Iconaru-Amara, Macovei Stănescu-Blăjani, Soare Popescu-Boldu, Constantin Mănciulescu-Sălcioara, Vasile Mihalășcu-Scurtești, C-tin Efrimescu-Săgeata, Ion Vasilescu-Valea Rîmnicului și Dumitru Spoială-Ziduri. Rapoarte de activitate au prezentat preoții: Vasile Radu-Colibași și Ion Predescu-Robeasca.

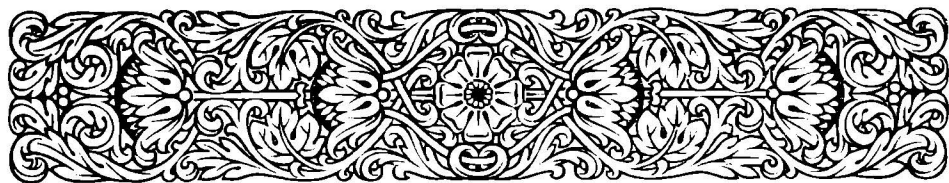
Conferințele și-au urmat programul lor obișnuit. Prea Sfințitul Episcop Antim a fost prezent la toate conferințele. Preoțimea Eparhiei l-a primit cu toată bucuria și au ascultat cu deosebit interes îndrumările ce s-au dat pe marginea temei în discuție și pentru activitatea bisericească din parohii.

Redăm numai câteva din gândurile Prea Sfinției Sale: «bunele relații dintre oameni constituie o problemă ce preocupă și Biserica. Cultul ortodox inițiază pe credincioși în actele divine, credința duce la obligații de conștiință, iar acestea la obligativitatea de cult. Utilitatea cultului o găsim în supunerea față de Dumnezeu. Cultul încorporează divinul în credincios. Sacrificiul liturgic constituie arhitectura întregului nostru cult ortodox. Biserica sfințește actele mai importante din viața credincioșilor noștri. Cultul este prin esența sa pătruns de idealul păcii». În încheiere a îndemnat la predicare cu regularitate, spre a se explica credincioșilor frumoasele învățături ortodoxe ce decurg din desfășurarea cultului ortodox. A sfătuit pe cuceranii preoți să sprijine cu tot devotamentul și entuziasmul, toate acțiunile obștești și bisericesti.

Venind în mijlocul preoțimii Prea Sfinția Sa a fost întâmpinat de către delegații eparhiali cu cuvînt de bun-sosît, de bucurie și satisfacție fiiască, cu prezentarea de ansamblu a problemelor ce preocupă Biserica.

Delegații eparhiali au adus la cunoștința preoțimii materialul documentar întocmit de Cancelaria Sfințului Sinod despre vizita la Roma a unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și rectorul Institutului teologic din București, în zilele de 14—24 martie a.c. Din delegație au mai făcut parte Pr. Profesor Dumitru Stăniloae și Pr. asistent Dumitru Popescu, de la Institutul teologic din București.

Pr. ION ZAMFIR

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

— ȘTIRI DIN EPARHIE —

CONFERINȚELE DE ORIENTARE DIN LUNA MAI 1972

Subiectul conferințelor de orientare din mai — Cultul ortodox ca mijloc de sprijinire a bunelor relații dintre oameni — a trezit un interes deosebit între preoți și a dat loc la numeroase dezbateri și luări de poziție asupra valorii orientative și religioase-educative a cultului ortodox.

Referatele prezentate, ca și discuțiile ce au urmat au prezentat și subliniat numeroase părți sau momente ale cultului ortodox, care cuprind doctrina creștină despre egalitatea oamenilor și popoarelor, frățietatea și buna înțelegere dintre oameni, pacea, libertatea, spiritul comunitar și de solidaritate între oameni.

Prezentarea directă către credincioși prin actele de cult a acestei doctrine, unită cu îndrumarea din predici și pastorale, acordă cultului ortodox o reală influență orientativă asupra problemelor privitoare la pace și progres social, ce frământă omenirea contemporană, influență care n-a fost totdeauna scoasă în evidență.

Prin cultul ortodox se realizează și instruirea credincioșilor asupra învățăturilor creștine și educația religioasă-morală în spiritul principiilor moralei creștine. Prin unele acte sau forme de expresie ale cultului, — ca Sf. Liturghie, Sf. Taine și ierurgiile, sărbătorile, predica, cîntarea în comun — se realizează o îndrumare religioasă, prin altele —, ca spovedania, unele ierurgii, rugăciuni la felurite trebuințe, etc. — se realizează o îndrumare individuală, adaptată nevoilor spirituale ale fiecărui credincios.

S-a accentuat în discuții necesitatea păstrării uniformității cultului ca mijloc de păstrare a unității de credință și a unității sufletești a credincioșilor. S-a cerut urmărirea practicilor individuale și inovatoare ale unor preoți, cum și obligația de a nu se da curs unor dorințe inovatoare ale unor credincioși, care solicită unele formule cultice, fără bază în doctrina sau practica ortodoxă.

În referatele prezentate și mai ales în discuțiile pe marginea lor s-au semnalat unele cauze, împrejurări sau lipsuri, care fac ca influența cultului ortodox asupra credincioșilor să fie mai redusă în unele parohii.

Între acestea au fost menționate :

Lungimea cultului tradițional, așa cum este prevăzut în tipicul oficial și în cărțile de cult. Prescurtarea la care s-a ajuns prin practica parohiilor ar trebui oficializată într-un tipic nou, pentru a nu provoca discuții între credincioși.

— Simbolismul bogat al cultului ortodox, care face ca unele părți ale cultului să nu poată fi înțelese. Inconvenientul s-ar putea înlătura prin predici liturgice, urmărite cu mult interes de credincioși.

— Participarea pasivă a credincioșilor la sfintele slujbe și îndeosebi la Sfânta Liturghie. Trezirea atenției lor s-ar realiza prin introducerea și generalizarea cîntării omofone, prin rostirea simbolului credinței de către credincioși sub îndrumarea cîntăreților etc.

— O cauză de înstrăinare a credincioșilor de cultul ortodox, este și îndeplinirea mecanică, pur formală a sfintelor slujbe de către preot și ajutoarele sale, precum și grăba și lipsa lor de seriozitate și de evlavie în timpul serviciilor.

— S-a cerut ca preotul și ceilalți slujitori să-și supravegheze totdeauna comportarea și ținuta, să officieze cu căldură și evlavie, citind sau cîntînd fie și mai puține rugăciuni sau psalmi dar cu dicțiunea cuvenită, clar și răspicat, cu căldură și evlavie cu respectarea tipicului și a stilului ortodox.

— S-a socotit necesar ca în biserici și oriunde se oficiază sfintele slujbe ortodoxe, să se creeze o ambianță plăcută, prin rînduială și curățenie în biserică, liniște și reculegerea cuvenită momentului.

— Pentru îndeplinirea scopului didactic-educativ al cultului este necesară folosirea integrală a timpului cît credincioșii participă la serviciile respective. Astfel în timpul împărțirii anaforei, a miruitului, să se citească din viețile sfinților, să se repete cîntările omofone învățate după programul stabilit de Sfîntul Sinod.

Referatele au fost susținute de: Pr. Gh. Buriană la Protoieria Galați, Pr. Călin Rugină la Protoieria Tecuci, Pr. C. Lembrău la Protoieria Constanța, Pr. Marin Apostol la Protoieria Medgidia, Pr. D. Gușatu la Protoieria Tulcea și Pr. V. Popa-Gemănarul la Protoieria Babadag.

S-a evidențiat prin tratarea subiectului în limitele planului primit de la Sfîntul Sinod și prin sublinierea caracterului orientativ, referatul Pr. Călin Rugină-Tecuci.

La discuții au participat, la fiecare Protoierie numeroși preoți, problema dezbătută fiind în centrul activității bisericești și sociale a preotimii.

În încheierea conferințelor s-au dat îndrumări preoților participanți de către delegații eparhiali, în legătură cu tema discutată și cu activitatea pe teren social a preoților.

SFÎNȚIREA BISERICII DIN SATU-NOU, MEDGIDIA

La 23 aprilie 1972, P. S. Arhiereu Gherasim a redeschis biserica din Satu-Nou, parohia Mircea-Vodă, județul Constanța.

Biserica din Satu-Nou a fost reparată în anii 1971—1972 și pictată în întregime de pictorul Pr. C. Lembrău-Constanța. Slujba sfințirii s-a făcut de P. S. Arhiereu Gherasim, ca delegat al P. S. Episcop Chesarie, însoțit de Pr. N. Grosu, Consilier Administrativ, Pr. Nicolae Virgil protoieru de Medgidia, diaconul Necula Nica de la Catedrala episcopală și un sobor de preoți.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii după raportul Pr. paroh D. Șoavă, P. S. Arhiereu Gherasim a arătat importanța Bisericii pentru mîntuirea sufletească și îndrumarea cetățenească a credincioșilor și a împărtășit mulțumiri Autorităților locale și arhieresti binecuvîntări celor care au jertfit pentru repararea bisericii și împodobirea ei cu

aleasa haină a picturii. Credincioșii au fost îndemnați ca să împodobescă biserica lor și cu prezența lor regulată la Sfintele slujbe, unde li se împărtășesc atâtea îndemnuri folositoare bunului trai și progresului obștesc, pe lângă cele ale mântuirii sufletului.

ȘFINȚIREA BISERICII DIN ȘERDARU-GALAȚI

Reparațiile la biserica din comuna suburbană s-au făcut prin sîrguința vrednicului Pr. Toma Dicu, cu sprijinul material și moral al Episcopiei.

Redeschiderea bisericii s-a făcut la 4 iunie 1972 din încredințarea P. S. Episcop Chesarie, de P. S. Arhiepiscop Gherasim însoțit de Consilierii eparhiali Pr. N. Grosu și Pr. D. Capaciurea, Pr. C. Mohonea, protoiereu de Galați și Diac. Necula Nica de la Catedrala episcopală.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii arhieresti, Pr. paroh a făcut un raport asupra reparațiilor făcute, citind nominal contribuțiile pentru reparații ale credincioșilor din parohie și ale multora din orașul Galați.

P. S. Arhiepiscop Gherasim a arătat că Episcopia a urmărit cu grijă ca și biserica ce s-a sfințit să se înnoiască, așa cum s-au înnoit toate în acest colț de țară, ca și pretulindeni. Apreciază înțelegerea și sprijinul dat de organele locale pentru procurarea materialelor și aduce mulțumiri și arhieresti binecuvîntări tuturor jertfitorilor pentru terminarea reparațiilor și împodobirea bisericii.

ȘEDIȚA CONSILIULUI EPARHIAL

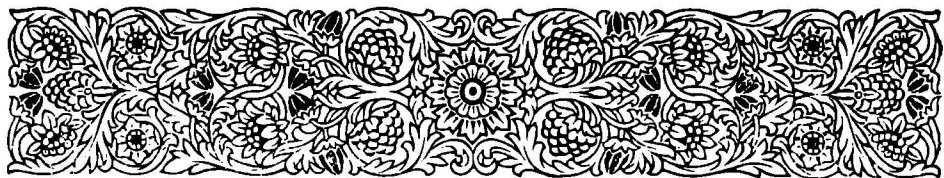
La 3 iunie 1972 s-a ținut la Reședința episcopală din Galați, ședința Consiliului Eparhial plenar, în prezența P. S. Episcop Chesarie, P. S. Arhiepiscop Gherasim, Arhim. Vicar Ieronim Motoc, a Consilierilor eparhiali și a membrilor Consiliului.

Dintre problemele de pe ordinea de zi care s-au dezbătut și hotărît menționăm :

— Transferarea Pr. Șt. Popescu-Dumbrăveni la parohia Cobadin, județul Constanța ; transferarea Pr. I. Aldea-Grădina, la parohia Castelu, județul Constanța ; informarea făcută de Pr. Nicolae Grosu — Consilier administrativ bisericesc asupra acțiunii pastorale, ce se întreprinde în Eparhie ; Măsuri pentru repararea și înfrumusețarea monumentelor istorice din Eparhie.

În încheierea discuțiilor, P. S. Episcop Chesarie a mulțumit participanților pentru aportul adus la hotărîrile luate și Departamentului Cultelor, pentru concursul dat pentru îndeplinirea cerințelor legale, necesare împlinirii măsurilor adoptate.

Pr. NICOLAE GROSU

R E C E N Z I I

Apocalypse syriaque de Baruch, Introduction, traduction du syriaque et commentaire, par Pierre Bogaert (Col. «Sources chrétiennes», no. 144), Editions du Cerf, Paris, 1969, vol. I (Introduction et traduction), 528 p.; vol. II (Commentaire), 284 p.

Apocalipsa siriacă a lui Baruh, scrisă între 70 și 135 d. Hr. se încadrează în genul apocaliptic a cărui istorie cuprinde ultimele veacuri î.d.Hr. și veacul I d.Hr., și care constituia un gen nou ce constă în revelarea tainelor divine manifestată prin vise sau prin viziuni simbolice, atribuite unui erou în afara timpului, dar care descoperea sensul istoriei lumii.

După distrugerea Ierusalimului la anul 70, iudaismul a primit influența marilor figuri ale epocii și a căpătat forma pe care, în parte, o păstrează până astăzi. Asupra acestei stări de spirit nu există izvoare mai complete decât *Apocalipsa lui Ezdra* și *Apocalipsa siriacă a lui Baruh* (care alături de *Apocalipsa Sfântului Evanghelist Ioan* infățișează simbolul comun al speranțelor mesianice și al vremurilor eshatologice).

Cele două apocalipse iudaice sînt înrudite prin planul împărțit în șapte părți, prin stil, ca și prin asemănarea procedeelelor apocaliptice. De aceea este susținută cu egală lărie anterioritatea fie a *Apocalipsei lui Ezdra* (care a circulat mai mult în Palestina) fie a *Apocalipsei lui Baruh* (care a circulat îndeosebi în diaspora iudaică).

În 1645 a fost publicat la Paris volumul al IX-lea al *Bibliiei Poliglote*, în care era introdusă o *Epistolă a lui Baruh* (transmisă în limba siriacă), deosebită de scrierea canonică ce poartă numele lui Baruh. Studiile și discuțiile asupra ei au continuat cu asiduitate pînă la 1866 cînd A. M. Ceriani (1828—1907) a publicat în traducere latină *Apocalipsa siriacă a lui Baruh* în care Epistola publicată la 1645 constituia doar o parte. În 1871 A. M. Ceriani a editat și textul siriac al *Apocalipsei lui Baruh*, punînd astfel început nenumăratelor studii, cercetări și ipoteze în legătură cu toate aspectele problemei autentificării *Apocalipsei siriace a lui Baruh*.

*

După o muncă îndelungată, folosind și sintetizînd toate studiile anterioare, Pierre Bogaert (călugăr în Mînăstirea Maredsous) a reușit să realizeze o bună și cursivă traducere în limba franceză, însoțită de un comentariu întemeiat pe toată literatura iudaică și creștină din primele veacuri ca și pe studiile scrise pînă în prezent asupra *Apocalipsei siriace a lui Baruh*. Traducerea este precedată de o foarte detaliată introducere, de o întindere neîntîlnită (459 p. din 812 p.).

Pierre Bogaert și-a propus ca în studiul său să urmărească, în primul rînd, rolul și importanța *Apocalipsei siriace a lui Baruh* în «istoria iudaică» și încadrarea ei între concepțiile teologice și în cadrul evenimentelor vremii, care pot fi întrevăzute și prin ajutorul altor izvoare.

Asupra acestui aspect ne vom opri mai pe larg după prezentarea conținutului celor două volume ale lucrării lui Pierre Bogaert.

*

Volumul I al lucrării se deschide cu un «Cuvînt înainte» și cuprinde: «Studiul introductiv» (p. 21—459) și «Traducerea» în limba franceză (p. 461—528) a textului *Apocalipsei siriace a lui Baruh*.

După o «listă de prescurtări» și după «Cuprinsul său», *Studiul introductiv* (p. 21—459) se deschide cu o «Prefață» (p. 21—32) în care se prezintă stadiul actual al studierii *Apocalipsei siriace a lui Baruh*.

Capitolul I — «Mărturiile manuscriselor Apocalipsei siriace a lui Baruh» (p. 33—95) — face prezentarea și judicioase aprecieri asupra manuscriselor Apocalipsei întregi (de tradiție siriacă și fragmentul grec), asupra tradiției manuscrise a Epistolei și asupra citațiilor din Apocalipsa lui Baruh în opere grecești și siriace.

Capitolul II — «Planul și unitatea literară a Apocalipsei siriace a lui Baruh» (p. 97—95) — se ocupă, mai întâi, de planul și de unitatea Apocalipsei și de planul și unitatea Epistolei, ca și de o Epistolă către babiloneni pierdută. Apoi se oprește îndeaproape asupra unității și izvoarelor Apocalipsei lui Baruh (izvoare eventuale posteroare anului 70; izvoare eventuale nedatate sau anterioare anului 70). Capitolul se încheie cu două apendice (reproduceri din unele studii anterioare asupra Apocalipsei, necesare demonstrației).

Capitolul III — «Genurile literare» (p. 96—126) — precizează, pe baza criticii interne genul literal principal și genurile literare accesorii folosite de autorul Apocalipsei: — locul *Apocalipsei siriace a lui Baruh* în apocaliptică (asemănarea între evenimentele din 587 î.d.Hr. și din 70 d.Hr.; Baruh cel istoric și Baruh eroul Apocalipsei); — genul epistolar și genul literar al testamentului în slujba apocaliptice.

Capitolul IV — «Plîngerile pentru dărîmarea Templului» (p. 127—176) — cercetează genul literar al «plîngerilor» și evenimentele din istoria națională de care sînt legate plîngerile (istoria literară a «plîngerilor asupra Ierusalimului»; plîngerile asupra Templului în iudaism; structura cronologică internă a Apocalipsei siriace a lui Baruh și data cuceririi Ierusalimului), ca și folosirea liturgică a Apocalipsei.

Capitolul V — «Paralipomenele lui Ieremia» și «Apocalipsa siriacă a lui Baruh» (p. 177—221) și *Capitolul VI* — «Pesiqa Rabbati» și «Apocalipsa siriacă a lui Baruh» (p. 222—241) — analizează asemănările literare care antrenează în chip necesar problema sensului dependentei dintre ele. Aceste două capitole sînt importante nu numai pentru critica externă ci și pentru determinarea mediilor în care *Apocalipsa siriacă a lui Baruh* și-a exercitat influența.

Capitolul VII — «Cîteva scrieri înrudite cu Apocalipsa siriacă a lui Baruh» (p. 242—269) — înfățișează critic și așază în perspectiva justă asemănările Apocalipsei lui Baruh cu *Antichitățile biblice* ale lui Pseudo-Filon și cu fragmentul latin transmis de *Testimonia Sfîntului Ciprian* sub numele lui Baruh.

Capitolul VIII — «Precizări relative la data Apocalipsei siriace a lui Baruh» (p. 270—295) — avînd în vedere importanța hotărîtoare a fixării datei scrierii pentru determinarea mediului istoric în care a apărut *Apocalipsa siriacă a lui Baruh*, autorul a reușit ca, studiînd din diferite laturi data în general acceptată (spre 116 d.Hr.), să aducă argumente pentru urecarea acestei date pînă la 95 d.Hr. Pentru aceasta a cercetat îndeaproape citațiile făcute din *Apocalipsa siriacă a lui Baruh* în *Epistola* lui Barnaba, interpretarea primului verset și a capitolelor XXVII și XXVIII din *Apocalipsa siriacă a lui Baruh*.

Capitolul IX — «Legenda lui Manase» (p. 296—319) — prezintă analiza unor detalii ale convertirii regelui Manase, urmînd să lămurească prezența legendei lui Manase în Apocalipsă și oprindu-se îndeosebi asupra textelor rabinice și creștine despre chinul lui Manase.

Capitolul X — «Cadrul geografic al Apocalipsei siriace a lui Baruh și patria autorului ei» (p. 320—334) — ținînd seama de realismul datelor topografice, apreciază că este posibil să se afirme că autorul (poate chiar eroul «Baruh» care și-a desfășurat activitatea între Hebron și Ierusalim) a trăit în Palestina, pe care o cunoaște bine și de unde ar fi scris comunităților din diaspora iudaică din Apus și din Răsărit. De altfel, concluze autorul, importanța mesajului teologic pe care îl transmite comunităților din diaspora și profunda ortodoxie iudaică a acestui mesaj indică pe autorul Apocalipsei ca fiind una din personalitățile de seamă ale iudaismului palestinian de după anul 70.

Capitolul XI — «Destinatarii Apocalipsei siriace a lui Baruh» (p. 335—352) — încearcă să lămurească problemele dificile legate de destinatarii Apocalipsei. În primul rând apocalipsele, fiind scrieri tainice, ori chiar esoterice, nu precizează mediul căruia se adresează; în al doilea rând în *Apocalipsa siriacă a lui Baruh* sînt amintiți destinatarii celor două epistole (dintre care una este încadrată în cuprinsul Apocalipsei, iar una este amintită doar), în al treilea rând aceiași destinatari sînt amintiți și în capitolul LXXVII, 12, 17 al Apocalipsei. În toate cazurile autorul vorbește de triburile exilate în Babilon și de cele exilate dincolo de Eufrat (totodată trebuie menționată amintirea felurită a triburilor: zece și două, ori nouă și jumătate și două și jumătate), ceea ce impune necesitatea precizării anume căror comunități este adresată Apocalipsa. Pierre Bogaert propune în legătură cu aceasta o ipoteză care rezolvă în parte problemele dificile, fără a pune alte probleme.

Capitolul XII — «Limba originală a Apocalipsei siriace a lui Baruh» (p. 353—380) — demonstrează că, întrucît sîntem reduși la existența numai a textului siriac, problema precizării limbii originalului Apocalipsei se încadrează mai mult în istoria culturii decît în exegeza textului.

Unele studii anterioare au susținut existența unui original ebraic, iar altele au susținut existența unui original grec. În legătură cu aceasta — după ce analizează utilizarea Septuagintei și a textului mazoretic, valoarea argumentelor în favoarea unui original semitic, ca și limba Apocalipsei în funcție de scopul ei — concludă că dacă am avea certitudinea existenței unui original ebraic, ar fi temerar să se încerce reconstituirea lui; iar existența unei versiuni grecești intermediare complică și mai mult problema limbii în care a scris autorul care «cunoștea ebraica și folosea izvoare iudaice».

Capitolul XIII — «Teologia Apocalipsei siriace a lui Baruh» (p. 381—444) — constituie cel mai important capitol al «Studiului introductiv». De aceea vom prezenta succint ideile principale din el în a doua parte a prezentării noastre. Aici vom prezenta doar felul în care este organizat materialul acestui capitol.

La început autorul înfățișează «Marile teme ale teologiei Apocalipsei siriace a lui Baruh» (— sensul suferinței și al nădejzii; — Templul și Legea). A doua problemă studiată este cea a «Numelor divine». Cea de-a treia problemă este cea a «Omului în teologia Apocalipsei siriace a lui Baruh» (— antropocentrismul; — libertatea omului și mintuirea prin fapte; — păcatul lui Adam). A patra problemă cercetată este cea a «Prozelitismului și universalismului». A cincea problemă este «Eshatologia: zilele lui Mesia și lumea ce va să vină» (— mesianismul și Mesia în Apocalipsa lui Baruh; — lumea ce va să vină: învierea; — Ierusalimul cel nou). Cea din urmă problemă din teologia *Apocalipsei siriace a lui Baruh*, cercetată de autor, o constituie «Anghelologia» (— date generale; — îngerul Remiel).

Încheierea la acest capitol, intitulată «Autorul și opera lui în mediul său», înfățișează încadrarea concepției teologice a autorului *Apocalipsei siriace a lui Baruh* în istoria gândirii iudaice din veacurile I și al II-lea d.Hr.

Concluzia studiului introductiv — «Apocalipsa siriacă a lui Baruh în istorie» (p. 445—459) — urmărește să prezinte sintetic locul «Apocalipsei siriace a lui Baruh în tradiția rabinică»; locul «Apocalipsei lui Baruh la frontierele religiei iudaismului» (— de la Baruh istoric la Baruh autorul Apocalipsei, — de la prima distrugere la a doua distrugere a Ierusalimului); Apocalipsa siriacă a lui Baruh în Biserica creștină.

Traducerea în limba franceză a Apocalipsei siriace a lui Baruh (p. 461—528) constituie a doua parte a volumului I. Vom prezenta în continuare ideile pe care le tratează cele șapte părți ale Apocalipsei, intitulată: *Cartea Revelației lui Baruh, Iul lui Neriaș*, tradusă din grecește în siriacă.

În partea întâia sînt tratate următoarele idei: — «Greșeală și pedeapsă» (cap. I—II); — «Rugăciunea lui Baruh pentru Ierusalim» (cap. III); — «Răspunsul Domnului: Ierusalimul ceresc» (cap. IV); — «Pedeapsa vine de la Domnul» (cap. V, 1—4); — «Sfatul bătrînilor» (cap. V, 5); — «Viziunea cuceririi orașului. Salvarea vaselor sfinte» (cap. VI); — «Continuarea viziunii: distrugerea orașului» (cap. VII—VIII); — «Plecarea lui Ieremia la Babilon» (cap. IX—X, 5); — «Marea plîngere a lui Baruh» (cap. X, 6—XII).

În partea a doua: — «Oracolul Domnului despre orașele prospere» (cap. XIII); «Surpriza lui Baruh în fața planului divin» (Cap. XIV); — «Vestirea unei răsplătiri echitabile» (cap. XV); — «Meritul nu este în funcție de vîrstă» (cap. XVI—XVII); — «Dumnezeu judecă pe om după starea lui finală» (cap. XVIII—XX, 2); — «Sfîrșitul cuvîntării lui Dumnezeu» (cap. XX, 3—5).

Partea a treia începe cu precizarea cîtorva date privitoare la viața lui Baruh (cap. XXI, 1—3) și apoi tratează despre: — «Marea rugăciune a lui Baruh pentru a dobîndi bunăvoința divină» (cap. XXI, 4—26); — «Răspunsul Celui preainalt: există o vreme pentru orice lucru» (cap. XXII—XXIII, 1); — «Anunțarea sfîrșitului» (cap. XXIII, 2—XXIV, 2); — «Semnele sfîrșitului» (cap. XXIV, 3—XXV, 4); — «Cele 12 plăgi» (cap. XXVI, 1—XXVIII, 2); — «Locul venirii (lui Mesia)» (cap. XXVIII, 3—7); — «Venirea lui Mesia și domnia Sa» (cap. XXIX—XXX); — «Cuvîntare către popor» (cap. XXXI—XXXII, 7); — «Plîngerea poporului. Concluzie» (cap. XXXII, 8—XXXIV, 1).

Partea a patra: — «Plîngerea asupra Templului» (cap. XXXV); — «Viziune despre vie și pădure» (cap. XXXVI—XXXVII); — «Baruh întreabă care este sensul viziunii» (cap. XXXVIII); — «Interpretarea viziunii» (cap. XXXIX—XL); — «Care vor fi criteriile judecării?» (cap. XLI); — «Răspuns: importanța ultimelor zile ale vieții» (cap. XLII); — «Anunțarea morții» (cap. XLIII); — «Testamentul bătrînilor» (cap. XLIV—XLV); — «Plîngerea poporului și răspunsul lui Baruh» (cap. XLVI—XLVII, 1).

Partea a cincea începe cu cîteva date referitoare la «postul lui Baruh» (cap. XLVII, 2 — XLVIII, 1), și continuă cu: «Rugăciunea lui Baruh. Mijlocirea pentru popor» (cap. XLVIII, 2—24); — «Răspunsul lui Dumnezeu: Judecata dreaptă» (cap. XLVIII, 25—41); — «Răspunsul lui Baruh: păcatul lui Adam. O nouă problemă: viitorul dreptilor» (cap. XLVIII, 42 — XLIX); — «Răspunsul lui Dumnezeu. Învierea morților» (cap. L); — «Preschimbarea celor nelegiuți» (cap. LI, 1—6); — «Descrierea paradisului. Preschimbarea celor dreți» (cap. LI, 7—16); — «Răspunsul lui Baruh» (cap. LII).

Partea a șasea: — «Viziunea despre nor și ape» (cap. LIII—LXXVII, 17).

Partea a șaptea: — «Trimiterea epistolei» (cap. LXXVII, 18—26); — «Epistola. Introducerea: apelul la reflecție» (cap. LXXVIII); — «Povestirea distrugerii Ierusalimului» (cap. LXXIX — LXXX); — «Mingîierea: pedepsirea dușmanilor» (cap. LXXXI — LXXXII); — «Apropierea sfîrșitului» (cap. LXXXII, 1—8); — «Deșertăciuna prezentului» (cap. LXXXII, 9—22); — «Indemn la observarea Legii» (cap. LXXXIV); — «Sfîrșitul lumii acesteia este aproape» (cap. LXXXV, 1—11); — «Sfîrșitul. Atitudinile sînt irevocabile» (cap. LXXXV, 12—15); — «Concluzia epistolei» (cap. LXXXVI); — «Trimiterea epistolei» (cap. LXXXVII).

Volumul al II-lea cuprinde:

— *Comentariul*, excepțional documental, al *Apocalipsei siriace a lui Baruh* (p. 7—164);

— *Bibliografia* completă și sistematic prezentată (p. 165—203);

— *Concordanța cuvintelor și conceptelor importante din Apocalipsa siriacă a lui Baruh* (p. 205—222);

— *Tablelă* concordanței între *diviziunea tradițională a textului* (după Ceriani și Fritzsche) și *cea după Violet* (p. 223—239);

— *Tabele generale*: — «Indice scripturistic» (p. 241—250); — «Indicele apocri-felor Vechiului Testament» (p. 250—263); — «Indicele autorilor de limbă greacă» (p. 264); — «Indicele autorilor de tradiție iudaică» (p. 265—270); — «Indicele de autori profani» (p. 271); — «Indicele literaturii creștine» (272—273); — «Indicele autorilor moderni» (p. 274—281).

La începutul veacului al doilea, cînd creștinismul se detașea de sinagoga iudaică într-un chip din ce în ce mai ireversibil și rupea multe din legăturile originare pentru a se îndrepta definitiv spre propovăduirea între neamuri, iudaismul, încă sub influența consecințelor războiului din anul 70, se concentra în credința în Dumnezeu istoriei sale, în fidelitatea față de Lege. În această vreme iudaismul își manifesta voința de a trăi într-o speranță în care mesianismul să nu mai ocupe totul, speranță în care cer-

litudinea unei judecăți generale deschidea, de asemenea, perspective asupra universalității minturii. În acest fel distrugerea Templului căpăta un sens providențial și își găsea locul în desfășurarea unui destin condus de Dumnezeu.

De aceea vom evidenția succint unele aspecte ale teologiei Apocalipsei siriace a lui Baruh, care justifică aceste noi perspective teologice.

— Raporturile *Apocalipsei lui Baruh* cu diaspora iudaică se încadrează în situația iudaismului de la sfârșitul veacului I, când diaspora iudaică îndeplinea un rol important în sprijinirea comunităților iudaice palestiniene, încă tulburate de evenimentele din anul 70, dar care deținea totuși rolul principal în domeniul teologic. De aceea era normal ca un personaj de autoritate deosebită în iudaismul palestinian să se adreseze triburilor exilate pentru a le reda curajul și a le reînsubleși credința în Lege, în vremea când Templul nu era decât un morman de ruine.

— *Apocalipsa lui Baruh*, spre deosebire de *Apocalipsa lui Ezdra*, constituie un strigăt de speranță în vreme de deznădejde și păstrează o ținută deschisă și optimistă. Însă, dacă mesianismul formează forța speranței predicate de autor, el nu pare totuși a constitui punctul central al mesajului cărții, care își propune mai degrabă să descopere sensul evenimentelor catastrofale de suferință, care se desfășoară și redau încredere în observarea Legii.

— Urmărint să explice sensul suferinței și al speranței, *Apocalipsa lui Baruh* afirmă că suferința este suportabilă în raport cu viitorul, pentru că Dumnezeu va consola pe cei drepti în «lumea ce va să vină». Pe de altă parte suferința posedă o oarecare valoare expiatoare, fiind adesea semnul iubirii divine și al alegerii poporului. Această teologie a suferinței este proprie *Apocalipsei lui Baruh*, care, pe lângă datele comune ortodoxiei iudaice, se străduiește să dea speranțe și să consoleze pe destinatarul său.

— În legătură cu distrugerea Ierusalimului și a Templului — care în alte opere pareau a fi sfârșit — în *Apocalipsa lui Baruh* se evidențiază caracterul providențial al distrugerii care încheie iconomia veche axată pe Templu și pe jertle, pe care o înlocuiește cu iconomia nouă axată pe o Lege unică pentru o lume unică, ambele ieșite de la un Dumnezeu unic.

În acest fel substituirea Legii în locul Templului constituie transformarea cheie care comandă supraviețuirea iudaismului după anul 70, fie în Palestina fie în diaspora. De aceea, *Apocalipsa lui Baruh* socotește cunoașterea sensului evenimentelor voite de Dumnezeu pentru îndreptarea poporului său ca absolut necesară.

— Antropologia ocupă un loc de prim ordin în teologia *Apocalipsei lui Baruh*, care socotește că «umanitatea, fără deosebire de rase, constituie rațiunea de a fi a lumii».

Astfel, se afirmă că un rol absolut fără egal în timpul creației și al istoriei min-turii are omul, care a fost creat liber, și că el este cauza personală a intrării păcatului în lume. Din această stare numai practicarea faptelor indicate de Lege poate salva omenia, a căror slăbiciune este compensată de mijlocirea celor drepti, care numai în viață se pot ruga eficace pentru păcătoși.

«Cofelătia între liberfatea oamenilor și păcatul lui Adam» cu consecințele lui materiale și morale, constituie o caracteristică a *Apocalipsei lui Baruh* (ca și a *Apocalipsei lui Ezdra*). În expunerea acestei învățături, Pierre Bogaert remarcă similitudinea de vocabular între *Apocalipsa lui Baruh* (LIV, 15) — care afirmă: 1. că Adam a păcătuit și a introdus moartea în lume și deci el are o responsabilitate specială în legătură cu soarta întregii omeniri; și 2. că toți oamenii au păcătuit urmînd lui Adam. Desigur, nu se spune că Adam a antrenat pe oameni în păcatul său, deoarece *Apocalipsa lui Baruh* susține prea mult libertatea omenească pentru a accepta o asemenea poziție — și Epistola către Romani (V, 12) unde Apostolul Pavel, el însuși fariseu și acceptînd aceleași idei, lămurea de principiu cauzalitatea adamică a păcatului în lumina cauzalității mintuitoare a Celui de-al doilea Adam. Asemănările și diferențele între cele două opere — care au dat naștere la nenumărate discuții — se explică prin faptul că «doctrina iudaică era deja formulată în mod limpede în epoca în care Saul din Tars era instruit de către Gamaliel».

— Concepția eshatologică a *Apocalipsei lui Baruh* se cristalizează în jurul următoarelor idei conducătoare: «Zilele lui Mesia și persoana lui Mesia»; «învieerea și

lumea ce va să vină»; și «Ierusalimul nou, a cărui reconstrucție și revelație sînt legate de cele două timpuri ale eshatologiei».

Cele trei descrieri ale împărăției lui Mesia (XXIX — XXX; XXXIX — XLII; LXXII—LXXIV) se completează reciproc și constituie un fel de preludiu la timpurile cele din urmă. El înfățișează un Mesia șef militar care trebuie să supună neamurile, dar a cărui carieră pămîntească este limitată în timp: după o împărăție descrisă în detaliu Mesia se reîntoarce în lumea cerească, fără a se preciza altceva.

Apocalipsa lui Baruh acordă un rol determinant învierii în inaugurarea «lumii ce va să vină», subliniind caracterul «simultan și universal al învierii», care în iudaismul de după anul 70 nu mai era contestată. De asemenea, se precizează că în lumea nouă pe care o inaugurează învierea generală va avea loc recompensa dreptilor și chinul celor nelegiuți. Epoca mesianică, oricît de minunată ar fi, nu operează decît o distincție parțială între cei buni și cei răi, căci ea se plasează mai mult la nivelul colectiv — cel al victoriei lui Israel — și nu la nivelul personal și moral.

Tema Ierusalimului nou, prin natura sa, pare legată de speranțele mesianice: Ierusalimul reconstituit va fi loc privilegiat, centrul împărăției mesianice. În această privință *Apocalipsa lui Baruh* oscilează între o concepție mesianică — abia perceptibilă — și o concepție pur transcendentă. Tema Ierusalimului ceresc se referă, asadar, și la timpurile mesianice și la «lumea ce va să vină»; însă subordonarea «zilelor lui Mesia», «lumii ce va să vină» constituie poate cauza extinderii temeii Ierusalimului ceresc — la început mesianic —, la categoriile mai universale ale «lumii ce va să vină» și ale noii creații.

— În legătură cu anghelologia *Apocalipsei lui Baruh* trebuie amintit mai întîi că în timp ce esenienii și unele școli iudaice erau preocupate de anghelologie și în timp ce saducheeii refuzau orice credință în îngeri, fariseii și curentul principal al iudaismului de după anul 70 nu au lăsat nici o urmă despre speculații asupra anghelologiei. De aceea, în *Apocalipsa lui Baruh* datele despre îngeri se încadrează în chip natural între concepția «funcțională» a anghelologiei.

Elementul important în teologia *Apocalipsei lui Baruh* îl constituie faptul că, între «antropocentrism și anghelologia funcțională», se recunoaște superioritatea dreptilor înviați asupra îngerilor. În acest fel anghelologia *Apocalipsei lui Baruh* confirmă antropologia ei, subliniind o trăsătură fundamentală a teologiei iudaice ortodoxe: locul central ocupat de Adam și de om, rațiune de a fi a creației și a întregii istorii a mîntuirii.

*

Din cele înfățișate pînă acum se poate sintetiza că în evoluția ideologică a iudaismului de la anul 70 pînă la anul 135 — epocă bogată în dascăli de seamă iudei care formau diferite curente teologice — «Baruh» și-a rezervat misiunea de a învăța îndeosebi pe iudeii din afara Palestinei, devenind oarecum conducătorul spiritual al diasporii.

Doctrina pe care o învață Baruh este cu desăvîrșire tradițională și ea renunță la maniera rabinică și împrumută genul literar suspect al apocalipticii datorită împrejurărilor istorice și destinațiilor dorinți de oracole și de viziuni.

Apocalipsa siriacă a lui Baruh este scrisă în primul rînd pentru iudei, dar are în vedere și posibilitatea utilizării ei în scopuri prozelitiste și apologetice. Iar în împrejurările istorice grele, în care destinatarii se aflau în fața unui viitor plin de amenințări, Baruh nu urmărește să propovăduiască în primul rînd speranța unei împărății mesianice (cu toate că aceasta ocupă un loc important în prezicerile din *Apocalipsă*), ci mai degrabă urmărește să propovăduiască observarea Legii, ceea ce atrage recompensa în «lumea ce va să vină» și învierea glorioasă.

Socotind că cunoașterea importanței și rolului pe care *Apocalipsa siriacă a lui Baruh* le-a avut în epoca de la sfîrșitul veacului I și din prima jumătate a veacului al II-lea, cînd se producea despărțirea definitivă între creștinism și iudaism, este folositoare, am prezentat pe larg valoroasa lucrare a lui Pierre Bogaert asupra acestei *Apocalipse*.

ION V. GEORGESCU

«BULETINUL MONUMENTELOR ISTORICE», anul XL, nr. 4/1971, 80 p.

Primul studiu inserat în volum, *Un program național privind conservarea, consolidarea și valorificarea cetăților dacice din Munții Orăștiei*, poate fi considerat un adevărat «semnal de alarmă».

Autoarea, Olga Mărculescu, consemnează aici discuțiile de la masa rotundă organizată de *Buletinul Monumentelor Istorice*, în urma apelului lansat de Hadrian Daicoviciu către toți arheologii, arhitecții și specialiștii din țară, pentru salvarea monumentelor din Munții Orăștiei.

La dezbaterile acestei *probleme de interes național* au participat, printre alții, acad. prof. Constantin Daicoviciu, directorul Muzeului de Istorie din Cluj, acad. prof. Emil Condurachi, arheologul Radu Florescu, reprezentantul Direcției Muzeelor, Hadrian Daicoviciu, redactorul șef al Revistei muzeelor și Buletinului Monumentelor Istorice, Lucian Roșu etc.

Dezideratul major al acestor discuții a fost, așa precum sublinia acad. prof. Constantin Daicoviciu, punerea în valoare științifică, Iuristică și culturală a acestui complex de așezări — cetățile dacice din Munții Orăștiei.

Generația de astăzi are ca obligație de seamă păstrarea cu sfințenie a acestor martori ai existenței poporului român de-a lungul veacurilor, transmiterea lor fără denaturări și alterări generațiilor următoare — menționa Dl. Lucian Roșu. Iar complexului de monumente din Munții Orăștiei trebuie să i se acorde o prioritate cu atât mai mare cu cât acesta este considerat «actul de naștere și de ființă» al poporului român.

Prin studiile întocmite în urma cercetărilor efectuate aici «s-a scris un capitol din Istoria României, poate cel mai important prin semnificația sa asupra genezei poporului nostru».

Starea în care se găsesc și degradarea naturală continuă, impune — menționa Hadrian Daicoviciu — începerea rapidă a conservării, consolidării și valorificării acestor monumente, izvor de cunoștințe științifice dar și factor instructiv-educativ de masă. «Fiindcă să nu uităm — sublinia Dl. Emil Condurachi — că ansamblul de monumente din Munții Orăștiei interesează nu numai Țara Românească, dar interesează cultura europeană în general!».

Continuând discuția pe aceeași linie, Dl. Radu Florescu consideră că urgența lucrărilor este cu atât mai mare cu cât aceste monumente sînt «unice nu în Europa, sînt unice în lume, de fapt, și merită să figureze în anuarul UNESCO, la rînd cu bisericile pictate din nordul Moldovei».

În Munții Orăștiei, la Costești, la Blidaru, Grădiște și Fetele Albe, trebuie creat un șantier național de reconstrucție, grație căruia cetățile dacice, această scumpă comoară a poporului român, să fie transmisă urmașilor, urmașilor urmașilor noștri.

Gheorghe Ionescu, *Mănăstirea Govora și egumenia lui Meletie Măcedoneanul (II)*. Prima parte a acestui articol a apărut în «Buletinul Monumentelor Istorice», nr. 2/1971. Pe baza unei vaste documentații, Dl. Gheorghe Ionescu aduce noi elemente referitoare la activitatea egumenului tipograf Meletie Măcedoneanul.

Om de acțiune, egumenul Meletie se zbate să refacă puterea economică a minăstirii Govora, al cărei conducător pe viață fusese numit, de către Matei Basarab, prin hrisovul din 6 ianuarie 1634.

În stăpînirea mănăstirii au reintrat, rînd pe rînd, și după multe judecăți, satul Nănașesti, din județul Argeș, Cerneții și celelalte sate dăruite de Udriște, postelnicul din Drăgoești, satul Malovețul dăruit minăstirii de «Radu logofăt și de fratele lui Radu comis», satul Frăsinet etc.

Din dorința de a întări și mai mult minăstirea în care se va instala a doua tipografie a țării, și al cărui rol cultural va fi astfel de o importanță deosebită pentru țară, Meletie egumenul a reușit să obțină o serie de scutiri. Acestea erau acordate de domnitor, Matei Vodă Basarab, și sfatul ce cuprindea pe Grigore, mitropolitul țării, pe Teofil, episcopul de Rîmnic, pe Efreim, episcopul de Buzău, pe toți egumenii din țară, pe boierii de seamă, și pe însuși Theofan, patriarhul Ierusalimului (ce se afla atunci în țară). Noile cumpărături și daniile sporesc mai mult puterea materială a Govorei.

Pe această bază solidă egumenul tipograf a pornit la activizarea și refacerea vieții culturale a minăstirii. Au fost tipărite aici cîteva cărți bisericești, în limba sla-

vonă, și prima carte de legi în limba română. Tipografia, ca și înființarea primei școli pentru învățătura copiilor (al cărui conducător este numit tot Meletie) au făcut din minăstirea Govora «unul din importante focare de cultură ale țării în această vreme a secolului al XVII-lea».

Potrivit hrisovului din 6 ianuarie 1634, numirea ca egumen la Govora a lui Meletie Macedoneanul a avut loc în jurul acestei date. Hrisovul menționa totodată că numirea era «pân' la moartea lui». Din motive necunoscute însă, după un ultim document datat în 15 iunie 1640, numele vrednicului egumen nu mai este înțilnit în alte hrisoave.

Cercetătorul Augustin Bunea îl identifică pe Meletie Macedoneanul cu un anume Milovitiuș — candidat la scaunul mitropolitan al Bălgradului.

Dr. Gheorghe Ionescu consideră însă, că, din lipsa unor izvoare care să ateste acest lucru, ipoteza menționată nu poate fi deplin acceptată. Aceasta cu atât mai mult cu cât, într-un zapis din 10 iulie 1642, fostul egumen Meletie apare ca martor, iar la 2 septembrie 1644 apare ca «proegumen al Govorii». Dacă ar fi candidat la funcția amintită — consideră autorul — Meletie Macedoneanul ar fi intrat în conflict cu Matei Vodă Basarab și deci, n-ar mai fi cutezat să revină în țară. Mai mult decât atât, pe baza unui hrisov din 26 aprilie 1647, autorul studiului este îndemnat a crede că Meletie este același cu Meletie Rusul, egumenul minăstirii Govora la acea vreme. Aceasta ar însemna că Meletie Macedoneanul și-a recăpătat egumenia pînă la sfîrșitul vieții, așa cum hotărîse inițial domnitorul.

Arh. Olga Băzu, *Restaurarea casei lui Udrîște Năsturel din Herești.*

La Herești, sat așezat la 35 km sud-est de București, dăinuie și astăzi — grație lucrărilor de restaurare întreprinse — «palatul de piatră» al familiei învățatului boier muntean Udrîște Năsturel, cunoscutul domnitorului Matei Basarab.

Casa, prin arhitectonica sa, în care se împlinesc elementele stilului renașterii cu cele ale artei decorative orientale, pare a oglindi, încă odată, spiritul cultivat al boierului Udrîște Năsturel.

Un prim fapt ce atrage atenția asupra palatului de la Herești, este lipsa detaliilor de construcție ce ar aminti de invaziile tătare, deși era așezată în regiune deschisă. Monumentul este făcut din piatră de calcar de Vrața. Frumusețea sa este mai mult sporită de așezarea «modernă» a camerelor.

În continuare, sînt prezentate pe larg fiecare din cele trei nivele ale clădirii (be-ciuri, parter, etaj) cu detaliile specifice.

Restaurarea casei lui Udrîște Năsturel s-a făcut mai întîi prin consolidarea și repunerea elementelor descoperite prin săpături, și apoi refacerea etajului — prin analogie cu porțiuni originale rămase în picioare pînă la cornișe în zona de est și la nord-vest.

În apropierea casei boierilor Udrîște și, încadrîndu-se armonios în ansamblul construcțiilor, este așezată biserica familiei.

Zidită inițial în plan dreptunghiular, fără abside laterale, cu altar poligonal, bisericii i se va adăuga apoi un pridvor. Transformările suferite ulterior (sec. XIX) au făcut ca ea să apară azi «ca o construcție fără caracter și proporție» impunînd o minuțioasă acțiune de restaurare.

Mihail G. Stephănescu, *O piatră de mormînt uitată și o pecete necunoscută: Mărturii vechi și noi despre marele spătar Zotu Tzigara.* Studiul evocă figura marelui spătar Zotu Tzigara — originar din Iania — și a soției sale Maria, fiica lui Petru Vodă. Boier «cărlurar și pios», Zotu Tzigara este trecut în *Catastiul averii minăstirii Galata*, 4 noiembrie 1588, printre donatorii acestei minăstiri. Alături de Petru Voievod, este ctitor al Bisericii Sfîntul Sava din Iași, și, împreună cu soția sa, ctitor la minăstirea Hlincea. Spre sfîrșitul vieții, Zotu se stabilește cu familia la Veneția. Aici i-a fost descoperită, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, de către Nicolae Iorșa, piatra de mormînt împodobită cu o stemă și o inscripție în care era și cuvîntul «Moldo-Vlahia».

Autorul prezintă în continuare figura domniței Maria, al cărei tip a fost descoperit recent la minăstirea Galata, în urma îndepărtării stratului de pictură mai nouă (sec. XIX).

Descrierea și interpretarea a două sigilii inedite — unul al lui Zotu Tzigara, celălalt al fratelui acestuia, Apostol Tzigara — dă posibilitate autorului de a elucida încă o problemă legată de boierul Zotu: controversa asupra interpretării dată acum 40 de

ani de O. Tafrafi, unei inscripții de pe sigiliul similar al boierului cărturar Zotu Tzigara.

Carmen Laura Dumitrescu, *Pictură de la Bucovăț*. Așa precum menționează auloarea însăși, studiu are la bază o amplă cercetare de teren și documente referitoare la biserica minăstirii Bucovăț (Coșuna).

În starea actuală, Biserica minăstirii Bucovăț prezintă un plan triconc, cu altar și două încăperi, una pentru proscomidie și alta pentru diaconicon, și cu pronaos dreptunghiular. Imaginea inițială a bisericii, ctitoria banului Stepan și a fiului său Pîrvul Clucerul, a fost dată la iveală în urma descoperirii tabloului votiv din pronaos prin curățirea picturii. Potrivit acestei imagini biserica a mai avut un pridvor deschis și un turn clopotniță.

Pisania bisericii nu s-a păstrat. După o transcriere a acesteia într-o condică a minăstirii, se acceptă totuși ca dată a construcției acestui locaș, octombrie 1572. Așezarea monastică de la Bucovăț este însă mai veche, ceea ce înseamnă că Stepan își înalță ctitoria pe locul unei biserici mai vechi.

Odată terminată, construcția este acoperită la interior și exterior cu o pictură cu ocru roșu, pe fondul alb al zidului. Motivele decorative sînt destul de simple (geometrice și figurative). Se consideră că mai înliu a fost pictat pronaosul (1574) și apoi altarul și naosul (1579—1589). După părerea autoarei, ctitorul picturii din altar și naos ar fi fost însuși voievodul țării, Alexandru al doilea. Dovada ar constitui-o atît punga cu bani (ofrandă) din mîna stîngă a lui Alexandru (din tabloul personajelor domnești), cit și prezența, aici, a portretelor fraților voievodului.

După aceste date de ordin general, autoarea prezintă amănunțit programul iconografic din turlă, altar, naos și pronaos cu transformările suferite de-a lungul vremii.

Diferența dintre pictura din altar și naos și pictura din pronaos — fiecare rod al unei alte echipe de zugrăvi — este dată atît de desen cit și de colorit (în naos, un fond albastru vînat — în pronaos un fond albastru negricios). Chiar și la picturile din altar și naos pare a fi clară activitatea a doi meșteri, fără ca aceasta să scadă din calitatea artistică deosebită a ansamblului pictural.

Meșterul care a realizat pictura pronaosului nu pare a fi la înălțimea celorlalți doi. Tema iconografică de aici este mai simplă și mai monotona.

În cadrul ultimei sale rubrici, *Cronică, recenzii*, «Buletinul Monumentelor Istorice» prezintă între altele, date interesante referitoare la comunicările făcute la «Al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine» (București, 6—12 sept. 1971); încheierea primei perioade din activitatea restauratorilor UNESCO în țara noastră (în special la biserica minăstirii Moldovița și biserica fostei minăstiri Humor) și raportul asupra acestei activități a șantierului-pilot, organizat în Moldova de Centrul Internațional de studii pentru conservarea și restaurarea bunurilor culturale și de Direcția Monumentelor Istorice din Republica Socialistă România.

Prof. N. STĂNCULESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

Johann von Gardner. *Lupta între Moscova și Petersburg în jurul cîntării canonice la mijlocul secolului al XIX-lea*. (În «Wegzeichen». Würzburg 1971, vol. 25, p. 421—436).

Veacul XIX poate fi numit, pe bună dreptate, timpul stabilizării definitive, în stil și sistem, a actualii cîntări corale în Biserica

Ortodoxă Rusă. Cîntarea corală — polifonică — la serviciile divine, rezultat al reformelor cîntării bisericești din veacul XIX, — este atît de înrădăcinată, încît nu se poate imagina un serviciu divin rusesc fără cor. Predilecția pentru executarea ne-unisonă a cîntărilor liturgice este foarte veche la ruși. Pe la mijlocul veacului XIX exista o deosebire în arta bisericească îndeosebi în cîntarea, în-

tre Moscova și Petersburg (Leningradul de azi), sesizabilă chiar pînă la începutul veacului XX. Moscova dispunea de o veche tradiție cu începuturi în veacul XIV, cînd ea era reședința mitropolitului conducător al Bisericii ruse. Și Moscova avea predilecție pentru cîntarea liturgică polifonică, adusă de cîntăreți ucraineni (1654). Petersburgul nu dispunea de o astfel de tradiție, era oraș nou, organizat în toate după model apusean. Aici, dirijarea cîntării bisericești revenea paraclisului imperial, care dispunea de un cor particular, condus de muzicieni renumiți și care servea de model tuturor corurilor bisericești din oraș. Dar serviciile divine erau scurte aici, la fel și cîntările liturgice erau scurtate, simplificate prin executare recitativă, sau chiar eliminate. În 1816, directorul paraclisului imperial, D. S. Bortneanski, primește însărcinarea să cenzureze toate cîntările noi liturgice, ceea ce nu prea convenea Moscovei. Prima întîlnire între tînăra tradiție a paraclisului din Petersburg și tradiția veche a Moscovei a fost la 1830. Directorul paraclisului primise însărcinarea să trimită un cîntăreț experimentat la Moscova pentru a instrui proștii și cîntăreții bisericești în cîntarea polifonică practică la Petersburg. Mitropolitul Filaret al Moscovei voia să apere tradiția muzicală moscovită, dar și să nu se opună dorinței imperiale, spunînd că «Petersburgul a învățat cîntul de la Moscova și că psalmii moscoviți se deosebesc de cei de la Petersburg numai prin faptul că execută mai precis prescripțiile liturgice». Iar clerului moscovit i-a spus Mitropolitul că delegatul de la Petersburg vrea numai să învețe cum să se comporte cînd vor veni oaspeți înalți. Neexistînd pe atunci piese corale bine precizate în scris, corurile bisericești rusești executau cîntările în mod foarte variat. Aproape fiecare eparhie, sau chiar fiecare cor, își avea varianta sa locală. Acest fapt voia să-l înlăture Petersburgul, impunînd drept model corul paraclisului imperial, care însă nu prea respecta — cum s-a menționat — specificul cîntării bisericești tradiționale. Fiind însă vorba de o cîntare bisericească, s-a cerut și aprobarea Sfințului Sinod pentru inovațiile proiectate. Acesta a instituit o comisie specială care să cerceteze cîntările de la paraclisul imperial sub raportul concordanței lor cu cîntarea bisericească tradițională. Comisia a dat un verdict negativ și Mitropolitul Filaret a comunicat că credincioșii Moscovei protestează împotriva introducerii cîntării bisericești de la Petersburg și că ei părăsesc biserica la

azul acestora, nerecunoscînd-o drept cîntare bisericească. Directorul paraclisului imperial (A. F. L'vov), muzician cu renume, se socotea însă unicul competent în cîntare și nu voia să țină seama de protestul Bisericii de la Moscova. El nu observa că cei de la Moscova nu se legau de probleme de armonie muzicală, ci erau interesați de autenticitatea melodiilor și de observarea rînduieilor liturgice. Directorul nu observa că reformele sale în cîntarea bisericească a celor opt glasuri priveau și ritualul liturgic prescurtat și simplificat la paraclisul imperial, și care, pînă atunci considerat excepție, trebuia să fie generalizat în toate bisericile, ceea ce nu era pe placul Moscovei. Se ciocneau deci două curente: cel conservator de la Moscova, și cel cu tendințe de secularizare, de la Petersburg. După multe discuții a biruit însă atunci Petersburgul, «cîntarea corală liturgică fiind în Biserica rusă practic secularizată cu ordin de sus». Numai corurile bisericești din Moscova și din cîteva eparhii au rămas cu vechea cîntare canonică, nemodificată.

Monopolul paraclisului imperial, ca legiuitor și instituție de pregătire a dirijorilor de cor a ținut pînă spre sfîrșitul veacului XIX, cînd corul reorganizat al Sinodului din Moscova, cu școala sa de cîntări bisericești, a început să se impună, reintroducînd treptat cîntarea corală liturgică tradițională în întreaga Biserică Rusă.

Antonios Alivisopoulos¹. *Biserica Ortodoxă din Creta*. (În «Wegzeichen», vol. 25, Würzburg 1971, p. 233—244).

În 1967, Biserica Ortodoxă din Creta și-a sărbătorit jubileul de 1900 ani de existență și a prînzat un act al Patriarhiei Ecumenice a fost ridicată la rangul de Arhiepiscopie, Mitropolitul de Herakleion primind titlul de Arhiepiscop și cei șapte episcopi titlul de mitropoliți. (Se știe că în Biserica greacă Arhiepiscopul este în rang superior Mitropolitului). Titlul oficial al Episcopului de Herakleion este acum: «Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop de Creta și Exarh onorific al Europei». În cadrul Patriarhiei Ecumenice Biserica din Creta are, din 1961, o semi-autonomie.

Biserica din Creta a fost înființată de apostolul Pavel pe la anul 65. Primul ei episcop a fost Tit. După registrul episcopilor, actua-

1. Șef de secție la Sfințitul Sinod din Atena.

lul Arhiepiscop Eugenios Psalidakis este al 80-lea. Biserica din Creta a stat întâi sub jurisdicția Episcopului din Roma, pe la sfârșitul veacului V a trecut sub Patriarhia din Constantinopol, apoi iarăși sub Roma și din timpul împăratului Leon III a rămas definitiv sub Constantinopol. A avut și timpuri grele: sub ocupația arabă (826—962), sub stăpânirea latină (1204—1645). Sub turci, situația s-a schimbat în bine, Biserica din Creta primind anumite privilegii. Greutăți a avut iarăși între 1821—1839 de cind are și martiri. Din 1878, de cind insula Creta are administrație proprie, a început să înflorească și viața socială în toate aspectele ei.

Biserica are 8 eparhii: 1) Arhiepiscopia din Herakleion, cu reședința la Herakleion; 2) Mitropolia de Gortyma și Arcadia cu sediul la Moires; 3) Mitropolia de Rethymnon și Aulopotamos cu sediul la Rethymnon; 4) Mitropolia de Kydonia și Apokoronos cu sediul la Chania; 5) Mitropolia de Lampe și Sphahia cu sediul la Speli; 6) Mitropolia de Hieropetra și Steteia, cu sediul la Hieropetra; 7) Mitropolia de Petra cu sediul la Neapolis; 8) Mitropolia de Kissomos și Selinon, cu sediul la Kostelli. Evident, numărul mitropoliilor e mare în raport cu cifra populației: 483.250 locuitori (în 1961).

Biserica din Creta, cum s-a menționat, este semi-autonomă, aflată sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice. Este condusă de un sinod local din care fac parte toți ierarhii insulei, avind ca președinte pe Arhiepiscopul de Herakleion. Sinodul se întrunește de trei ori pe an. Ierarhii sînt aleși de Sinod, iar Arhiepiscopul ales de Patriarhia Ecumenică din trei mitropoliți propuși de guvernul grec. Semi-autonomia Bisericii din Creta asigură drepturile Patriarhiei Ecumenice, iar aceasta li oferă libertate de acțiune în activitatea ei pastorală, potrivit condițiilor din insulă. În calendarul ortodox sînt 25 de sfinți autohtoni, cinstiți de Biserica locală. Între ei sînt: Tit, Andrei din Creta, Nicon Metanoitul ș. a. În insulă sînt 34 minăstiri cu 187 călugări și 74 călugărițe. Apar revistele: «Apostolos Titos», «Hagios Nicolaos», «Christianikon Phos» și «Christos kai Kosmos». Există aici 1042 de «Katechetika Scholia» (un fel de școli duminicale) și o serie de cămine pentru tineret și bătrîni.

Preoții sînt 749, majoritatea numai cu studii teologice medii.

În general, viața religioasă este înfloritoare.

Josef R a b a s ¹. *Ideea lui Chiril și Metodie în străduințele reformatoare ale clerului ceh* (În «Wegzeichen», Würzburg 1971, p. 333—347, vol. 25).

Străduințele reformatoare au oarecare vechime la clerul catolic ceh. Mai intens s-au vădit ele în anul 1848 — an de mari prefaceri în multe țări europene —, cînd într-o «Conferință privată» de la Praga se insista asupra restructurării serviciului divin, pentru a fi prezentat într-o formă înțeleasă de credincioși și corespunzătoare întregii creștinătăți catolice, cu utilizarea limbii credincioșilor și cu o autonomie oarecare cehă față de centrul Vatican. Idelle n-au putut fi concretizate atunci, dar nici n-au putut fi date uitării, căci pe la sfârșitul veacului XIX clerul le reia. Noile frămîntări au dus la crearea «Mișcării moderne catolice cehe», caracterizată prin pătrunderea sentimentului național ceh în viața spirituală și religioasă a catolicismului ceh și prin apropierea clerului de muncitori, deci avînd caracter național și social.

În dezvoltarea ei această «Mișcare modernă catolică» voia, între altele, — cel puțin în rîndurile unei părți a clerului — să reinvie și idei din moștenirea sfinților Chiril și Metodie, pentru ca în Biserică să se manifeste «individualismul slav», sfinții amintîți fiind considerați prototipul Ortodoxiei slave, deci implicit și cehe. Ca formă de organizare exterioară a mișcării menționate, s-a constituit în 1895 «Asociația preoților catolice», la congresele căreia participau — o noutate — și mireni. În program figurau, între altele, înflințarea unei patriarhii cehe independente, desființarea celibatului, introducerea limbii cehe în serviciile divine. Dar preoșimea ceho-slovacă se recunoștea și moștenitoarea Sfinților Chiril și Metodie, «moștenire pe care o vedeau nu numai în credința catolică, ci și în serviciul divin slav și într-o independență bisericească cehă, fiindcă pe timpul încreștinării de către Chiril și Metodie s-a îngăduit liturghia slavă proprie și o accentuată autonomie bisericească. Moștenirea menționată — credință creștină, liturghie slavă și independență administrativă — se cerea să fie pusă în practică pe la 1918. Înflințarea Patriarhiei cehe trebuia să servească și ca legătură cu Biserica Ortodoxă.

1. Profesor la Universitatea din Würzburg.

Aceste idei însă n-au fost acceptate de întregul cler catolic ceh, ceea ce a dus la schismă și la înființarea Bisericii Cehoslovace independente, existentă și azi, condusă de un «Patriarh».

Vojtech Tkalcik¹. *Ritul bizantin și cel roman în liturghia slavă* (În «Wegzeichen», Würzburg 1971, vol. 25, p. 313—332).

Se știe că liturghia s-a săvârșit la slavii din Cehoslovacia și Iugoslavia de azi după două rituri: răsăritean bizantin și apusean-roman. Părinții spirituali ai acestor două ramuri liturgice sînt apostolii slavilor: Chiril și Metodie. Întrebarea este în ce raport se găsesc aceste două rituri în liturghia chiril-metodiană? A fost unul înlocuit succesiv de celălalt, sau a fost practicat un fel de biritualism, o utilizare concomitentă a ambelor ritualuri? Părerile sînt împărțite. După unii cercetători apostolii slavilor au rămas credincioși ritualului bizantin în liturghia slavă, cel roman fiind introdus abia după moartea lor, prin glagoliții croați. Alții susțin că apostolii slavilor au primit în Moravia ritul roman, iar alții că l-au primit chiar în timpul petrecerii lor în Roma.

Cercetînd amănunțit documente de specialitate, autorul ajunge la concluzia că apostolii slavilor nici n-au renunțat la ritul bizantin pentru a-l înlocui cu cel roman, dar n-au practicat nici biritualismul. Lucrarea liturgică chiril-metodiană a crescut organic din teren bizantin și ea a fost treptat-treptat completată și îmbogățită cu elemente apusene. Faptul se observă cel mai clar în liturghie. La obișnuitele liturghii bizantine s-a adăugat «Liturghia lui Petru» fără să se părăsească însă terenul ritului răsăritean. Abia cu traducerea formularelor liturgice romane în slava cunoscută din «Manuscrisele de la Chlev», apostolii slavilor au acceptat liturghia romană propriu-zisă. Partea romană din liturghia slavă s-a format probabil în Roma, dezvoltîndu-se apoi în Moravia, în timpul activității lui Metodie, fără să elimine niciodată partea răsăriteană.

1. Profesor la Facultatea de teologie din Olmütz.

Opera liturgică a celor doi apostoli nu trebuie interpretată ca desconsiderarea sau renunțarea la moștenirea bizantină, ci mai curînd ca o îmbogățire a fondului răsăritean cu elemente apusene. Ei au creat un nou ritual liturgic, care a păstrat baza răsăriteană și a rămas deschis valorilor apusene. Au voit să creeze un întreg care să unească bogăția liturgică a Răsăritului și Apusului, afirmîndu-se astfel ca propovăduitori ai unui universalism creștin. După moartea lui Metodie și alungarea ucenicilor săi din Moravia, situația s-a schimbat. În nici o țară în care s-au refugiat ucenicii, opera liturgică a apostolilor slavilor nu s-a putut dezvolta mai departe în dimensiunea ei originală. În Bulgaria s-a păstrat din liturghia chiril-metodiană numai elementul răsăritean, iar în Croația numai cel apusean. Timp mai îndelungat s-au păstrat în Boemia concomitent ambele elemente și anume: ritul apusean în liturghie și calendarul liturgic răsăritean în ritual. Dar la sfîrșitul veacului XI a dispărut și în Boemia moștenirea chiril-metodiană. De atunci cele două elemente ale liturghiei slave se dezvoltă separat și în direcții diferite: la bulgari, macedoneni, sirbi și ruși în forma ritului bizantin, în Croația în forma ritului roman. (Diac. Prof. O. Bucevschi).

Georges Duhamel, *Puterea muzicii*, traducere din limba franceză de Adina Arsenescu, Editura Muzicală a Uniunii compozitorilor. București, 1970, 151 p.

Esurile și amintirile autorului înmănușiate în această carte nu pretind să explice muzica, ci vor să limpezească stări sufletești proprii. Ele au fost scrise, așa cum mărturisește autorul, «în speranța de a găsi o soluție pentru unele probleme pe care le scoate la iveală, zi de zi, misterul muzical».

Georges Duhamel își expune opiniile muzicale în 6 capitole intitulat: *Johann Sebastian Bach și dezbaterea muzicii pure*; *Magul tinereții mele*; *Muzica înseamnă ciberare*; *Opt file din carnetul meu*; *Virtuozul printre noi* și *Elogiu muzicii de cameră*.

Autorul îl caracterizează pe Johann Sebastian Bach ca pe un compozitor care a avut gustul pentru etern, a fost pătruns de o credință sinceră pe care a mărturisit-o și a creat sub lumina sentimentului religios.

Muzica este considerată de autor ca un mijloc universal de înfrățire a oamenilor, «o promisiune și un zălog al izbăvirii». Capodoperele clasice cer executarea și audierea lor într-un cadru festiv care implică raritatea, fiindcă «raritatea este o condiție a emoției artistice». Georges Duhamel mărturisește : «Am dus adesea război împotriva abuzului neuman de muzică necanonică. Mi-ar fi ciudă să critic, într-o zi. «muzica bună făcută de mină», sfânta, pura muzică. Dar să rămână sfântă și pură ! Muzica totdeauna mi-a îndreptat gândul spre rugăciune. Dacă rugăciunile nu sînt rostite cu o adevărată înălțare și cucernicie este mai bine pentru un suflet ales să nu se roage în fiecare zi».

Un muzician de valoare, un virtuoz, este posesorul «harului divin», un om al curajului și al muncii îndirjite. «Această regulă a muncii este atît de dură, atît de perfect-au-

steră, încît viața virtuozului înseamnă aproape întotdeauna o viață de renunțare. Școala virtuozității este școala abnegației. Sentimentul și gustul pentru perfecțiune să se numere printre semnele distinctive ale omului».

Opiniile lui George Duhamel despre rolul muzicii în general, și al celei clasice, «pure», în special, sînt interesante, bazîndu-se pe fine analize psihologice, pe o cunoaștere temeinică a muzicii clasice, pe nuanțări interpretative ale unor opere celebre, cu referiri la mari personalități creatoare din istoria muzicii europene și cu aprecieri de valoare asupra lor. Atitudinea sa față de muzică e de factură umanistă, cu o tentă raționalist-creștină și cu integrarea muzicii clasice în ontologie și gnozeologie, muzica fiind socotită un factor activ și esențial al existenței și cunoașterii omenești. (Pr. Ilie V. Iacobescu).

Peter A t a n a s o v (Bulgaria), *Tipografia din București a ieromonahului Lavrentie*, în «Revista Bibliotecilor», București, 1971, nr. 3, p. 171—175.

Peter Atanasov afirmă că în Bulgaria se găsesc trei exemplare incomplete din *Tetraevanghelul* ieromonahului Lavrentie : 1) în Muzeul istorico-arheologic al Bisericii de pe lângă Sinodul din Sofia, cota nr. 35 ; 2) la Biblioteca publică «Ivan Vazoc» din Plovdiv, cota 144.4. 3) în Biblioteca «Elenka și Kiril D. Avramov» din Sviștov.

Exemplarul din Sviștov cuprinde prima pagină a coacii in-folio, în care se află epilogul tipografului Lavrentie. Iată textul epilogului : «Pentru că cel în Treime închinat a binevoit a umple biserica sa cu sfinți cărți pentru glorificarea și folosul cîntărilor; drăpîncea și eu ieromonahul Lavrentie am rivnit cu ajutorul Sfîntului Duh și cu dragostea cea către dumnezeieștile sfînte biserici, am scris această de suflet mîntuitoare carte, împătrită Bunăvestire (Tetraevanghelie), pe care Sfîntul Duh prin gura apostolilor au revărsat-o pentru știința și îndeplinirea glorificării dumnezeirii cei una în trei fețe închinată : în zilele binecinstitorului și de Hristos iubitorului Domnului nostru Io Alexandru voevod, în timpul arhierelui kir vlădica Eftimie ; pentru aceasta eu robul lui Dumnezeu și mai mic între călugări ieromonah Lavrentie și cu ucenicul meu Ioan ne-am trudit în orașul București pe riul Co-

lentina și am făcut mănăstire (cu) hram, St. proroc înainte mergător și botezător Ioan și într-însa am făcut tipar ; aceasta am făcut zece ani pînă cînd am făcut forme și matrite ; și am început mai întîi să scriu cu mîna, această de suflet folositoare carte Tetraevanghel.

De aceea în genunchi plecîndu-mă mă rog... (rupt), cîntînd sau citînd sau co».

Ultimul cuvînt incomplet se continuă pe altă pagină, în exemplarul *Tetraevanghelului* din Leningrad : «îiînd unde va fi... (rupt) / -gheși îndreptați și -pe noi -pentru -aceasta. (rupt) / ne iertați / și nu ne judecați deoarece nu a scris Duh Sfînt ci mină de țîrină și Duh păcătoș și Aceasta s-a sfîrșit în anul de la nașterea lui Hristos 1582 (Vezi L. Démeny, *Noi contribuții la activitatea tipografică a lui Lavrentie*, în «Revista Bibliotecilor», 1969, nr. 4, p. 219—227).

Reiese clar din analiza epilogului că e vorba de mînăstirea Plumbuita, zidită de Petru cel Tânăr (1559—1568), înzestrată ulterior de Alexandru al II-lea Mircea (1568—1577) și soția sa, doamna Ecaterina.

Toate presupunerile privind tipărirea «*Tetraevanghelului*» la Brașov sau în altă parte a Transilvaniei cad de la sine prin

această descoperire. Cu zece ani înainte de apariția cărții, ieromonahul Lavrentie și ucenicul său Iovan au renovat biserica minăstirii Sf. Ioan Botezătorul, în timpul domniei lui Alexandru Voevod și sub mitropolitul Eftimie al Țării Românești (1569—1576). Lavrentie organizează cu ajutorul mitropolitului o tipografie în București, cu un caracter pur ortodox (Vezi G. Blücher, *Considerații filigranologice asupra Evangheliarului slavon al lui Lavrentie*, în «Revista Bibliotecarilor», București, 1969, nr. 12).

O însemnare din documentele Brașovului ne furnizează știrea că la 29 octombrie 1573 Mitropolitul Eftimie al Țării Românești se afla la Brașov, de unde și-a continuat călătoria la Tîrgoviște. Probabil că la această dată mitropolitul a aranjat cumpărarea tipo-

grafiei, iar la 12 decembrie ea e transportată la Plumbuita. O altă însemnare indică prezența unui trimis al domnitorului muntean Alexandru Volevod la 11 iunie 1573 în Brașov. «un popă» («ein popa»), în legătură cu o topografie. «der Druckerei Wegen», unde a stat patru zile. Acest eveniment pledează pentru punctul de vedere afirmat mai sus.

A fost nevoie de zece ani pentru pregătirea matrițelor și literelor. În modul și tehnica tipografică a lui Lavrentie se constată o asimilare originală a meșteșugului practicat și de Macarie (1508—1512), cit și de noi forme de litere și variante de turnare a lor.

Partea introductivă a epilogului corespunde ca formulă cuvînt cu cuvînt epilogului Tetraevanghelului slav, din 1512.

(C. B.)

CÎNTĂRILE SFINTEI LITURGHII

de Prof. Ioan Chirescu

(c o n t i n u a r e)

Răspunsuri mari *)

- La Sfințirea Darurilor -

Mila păcii

Andante moderato ♩ - 69

Mi - la pă - cu jert - fa la - u - dei
 M - la pă - cu jert - fa la - u - dei
 Mi - la pă - cu jert - fa la - u - dei.
 Mi - la pă - cu jert - fa la - u - dei.

Detailed description: This is a four-part musical score for the hymn 'Mila păcii'. It is written in G major and 4/4 time. The tempo is 'Andante moderato' with a metronome marking of 69. The score consists of four staves: Soprano, Alto, Tenor, and Bass. The lyrics are: 'Mi - la pă - cu jert - fa la - u - dei'. The music features a steady, calm rhythm with some melodic movement in the vocal lines.

Și cu Duhul Tău

Și cu Du - hul Tău
 Și cu Du - hul Tău
 Și cu Du - hul Tău
 Și cu Du - hul Tău

Detailed description: This is a four-part musical score for the hymn 'Și cu Duhul Tău'. It is written in G major and 4/4 time. The score consists of four staves: Soprano, Alto, Tenor, and Bass. The lyrics are: 'Și cu Du - hul Tău'. The music is marked 'mp' (mezzo-piano) and features a steady, calm rhythm with some melodic movement in the vocal lines.

Avem către Domnul

A - vem că - tre Dom - nul
 A - vem că - tre Dom - nul
 A - vem ca - tre Dom - nul.
 A - vem că - tre Dom - nul

Detailed description: This is a four-part musical score for the hymn 'Avem către Domnul'. It is written in G major and 4/4 time. The score consists of four staves: Soprano, Alto, Tenor, and Bass. The lyrics are: 'A - vem că - tre Dom - nul'. The music is marked 'mf' (mezzo-forte) and features a steady, calm rhythm with some melodic movement in the vocal lines.

*) Melodia după Anton Pann

Cu vrednicie...

Moderato $\text{♩} = 76$

Cu vred-ni - ci — e și cu drep - ta - te e — ste
 Cu vred-ni-ci - e și — cu drep-ta-te e - ste
 Cu vred-ni - ci — e și cu drep- ta- te e - ste

A

A Ta - tă - lui și Fi - u - lui și —
 a ne în - chi - na: Ta - tă - lui și Fi - u - lui și —
 A și
 a ne în - chi - na: și

sfîn - tu - lui Duh, *rit. mf*, *f* Tre - i - mei cei de o - fi -
 sfîn - tu - lui Duh, *mf*, *f* Tre - i - mei cei de o - fi -
 sfîn - tu - lui Duh, *mf*, *f* Tre - i - mei de-o fi -
 sfîn - tu - lui Duh, Tre - i - mei de-o fi -

in - tă și ne des - păr ți - tă.

in - tă și ne des păr ți - tă.

in - tă și ne des - păr - ți - tă.

in - tă și ne des păr ți - tă.

Sfint, Domnul Savaot!

Moderato

Sfint! Sfint! Sfint Dom-nul Sa-va-ot!

Sfint! Sfint! Sfint Dom-nul Sa-va-ot!

Sfint! Sfint! Sfint Dom-nul Sa-va-ot!

Sfint! Sfint! Sfint Dom-nul Sa-va-ot!

Plin e ce - rul și pă min - tul de mă ri rea Ta.

Plin e ce - rul și pă min tul de mă ri rea Ta, O sa-na, O sa-

Plin e ce - rul și pă min - tul de mă ri rea Ta, O sa-na! O sa-

Plin e ce - rul și pă min tul de mă ri rea Ta.

Meno mosso

dolce

O - sa - na — în - tru cei de sus! Bi ne e ste cu - vin -
 na! O - sa - na! O - sa - na! O - sa - na! O - sa na!
 na! O sa na! O sa na! O - sa - na! O - sa na!
 O sa - na — în tru cei de sus!

tat cel ce vi — ne în - tru nu — me - le Dom - nu -
 e - ste cu - vin - tat, bi - ne e - ste cu - vin - tat, O - sa -
 O - sa -
 O - sa -

lui. O sa na — în tru cei de sus!
 na! O sa - na! O sa na! O sa na! O sa na! O sa na!
 na! O sa - na! O sa na! O sa na! O sa na! O sa na!
 O sa na! O sa na - tru cei de sus!
 O sa na - tru cei de sus!

Amin

Andante

Musical score for 'Amin' in G major, 4/4 time. The score consists of four staves: vocal line, piano accompaniment (right hand), piano accompaniment (left hand), and a lower vocal line. The tempo is marked 'Andante'. The lyrics are 'A - min, a - min'. The first system ends with a 'rit.' (ritardando) marking. Dynamics include piano (*p*) and mezzo-piano (*mp*).

A - min, a - min

A - min, a - min

A - min

A - min

Pre Tine Te lăudăm

Lento assai $\text{♩} = 42$

Musical score for 'Pre Tine Te lăudăm' in G major, 4/4 time. The score consists of four staves: vocal line, piano accompaniment (right hand), piano accompaniment (left hand), and a lower vocal line. The tempo is marked 'Lento assai' with a tempo of 42 beats per minute. The lyrics are 'Pre Ti - ne Te lă u'. A note in the vocal line is marked with a breath mark and the instruction '(respirație individuală)'. Dynamics include piano (*p*) and pianissimo (*pp*).

Pre Ti - ne Te lă u

Pre Ti - ne Te lă u

(respirație individuală)

A

Continuation of the musical score for 'Pre Tine Te lăudăm'. The lyrics are 'dăm, pre Ti - ne bi - ne Te cu'. Dynamics include piano (*p*).

dăm, pre Ti - ne bi - ne Te cu

dăm, pre Ti - ne bi - ne Te cu

pre Ti - ne bi - ne Te cu

Solo *mp*

vin tam. *p* Ti e iti mul-tu-mim

vin tam. *p* Ti e iti mul-tu-mim

vin tam. *p* Ti e iti mul-tu-mim

vin tam. *p* Ti e iti mul-tu-mim

Doam ne *p* si ne ru gam, ne ru gam Ti e,

Doam ne *p* si ne ru gam, ne ru gam Ti e, ne

Doam ne *p* si ne ru gam Ti e,

Doam ne *p* si ne ru gam Ti e,

Dum-ne ze u-lui no *rall. e perdendosi* *pp* stru. *pp*

ru-gam Dum-ne-ze-ul no *pp* stru. *pp*

ne ru-gam Dum-ne-ze-ul no *pp* stru. *pp*

ne ru-gam Dum-ne-ze-ul no stru.

urmează „Axionul”

Cuvine-se cu adevărat

-Axion duminical *)-

Allegretto moderato $\text{♩} = 72$

Cu - vi - ne - se cu a

de - vă - rat să Te fe - ri - cim,

(respirație individuală) să Te fe - ri - cim,

Năs - că - toa re de Dum - ne - zeu

Năs - că - toa re de Dum - ne - zeu

Năs - că - toa re de Dum - ne - zeu

(respirație individuală)

*) Melodia de I Popescu Pasărea (1871-1943)
 Notă: „Axioanele praznicale” (vezi „Anexă” pag 175-245)

Cea pu ru - rea fe - ri - ci
(respirație individuală)

A

Cea pu ru - rea fe - ri - ci

și prea ne - vi - no - va
 , *mf*

tă și prea ne - vi - no - va
 , *mf*

și prea ne - vi - no - va
 , *mf*

tă și prea ne - vi - no - va

tă și Mai ca Dum - ne -
 , *p*

tă și Mai ca Dum - ne -
 , *p*

tă și Mai ca

tă

ze u - lui no - stru.

ze u - lui no - stru.

p Dum - ne - ze u - lui no - stru.

p Ce - ia ce ești *mp* mai cin -

p Ce - ia ce ești *mp* mai cin -

p Ce - ia ce ești, ce ești

Ce - ia - ce ești, ce - ia - ce ești

sti - tă de - cit - He - ru - vi

sti tă de - cit He - ru - vi

mp mai cin - sti - tă de - cit He - ru - vi

mp mai cin - sti - tă de - cit He - ru - vi

mii și mai mă - ri - tă făr' de-a -
 mii și mai mă - ri - tă făr' de-a -
 mii și mai mă - ri - tă făr' de-a -
 mii și mai mă - ri - tă făr' de-a -

se - mă - na re de - cît
 se - mă - na re de - cit
 se - mă - na re de -
 se - mă - na re de -

Se - ra - fi mii. Ca
 Se - ra - fi mii. Ca
 cît Se - ra - fi mii. Ca
 cît Se - ra - fi mii. Ca

rea fă - ră stri - că - ciu ne pre

rea fă - ră stri - că - ciu ne pre

rea fă - ră stri - că - ciu ne pre

rea fă - ră stri - că - ciu ne pre

Dum - ne - zeu Cu - vîn - tul

Dum - ne - zeu Cu - vîn - tul

Dum - ne - zeu Cu - vîn - tul

Dum - ne - zeu Cu - vîn - tul

ai năs - cut; Pre - Ti - ne - Cea

ai năs - cut; Pre Ti - ne Cea

ai năs - cut; Pre Ti - ne Cea

ai năs - cut; Pre Ti - ne Cea

cresc. molto e rit.

a tempo

cu a - de - vă - rat Năs - că - toa

cu a - de - vă - rat Năs - că - toa

cu a - de - vă - rat Năs - că - toa

cu a - de - vă - rat Năs - că - toa

meno mosso

de Dum - ne - zeu, Te mă - rim,

re de Dum - ne - zeu, Te mă - rim,

de Dum - ne - zeu, Te mă - rim,

re de Dum - ne - zeu, Te mă - rim,

rall.

rim, Te mă - rim.

rim, Te mă - rim.

rim, Te mă - rim.

rim, Te mă rim

Pre toți și pre toate

Moderato

Musical score for "Pre toți și pre toate". The score is in 4/4 time, key of D major, and marked Moderato. It consists of two systems of four staves each. The first system contains the vocal line and three piano accompaniment staves. The lyrics are: "Pre toți și pre toa — te. —" and "Pre toți și pre toa — te —". The second system continues with the lyrics: "A — min. —" and "A — min. —".

Musical score for "Și cu Du-hul Tău". The score is in 4/4 time, key of D major, and marked Moderato. It consists of four staves. The lyrics are: "Și cu Du — hul — Tău —" and "Și cu Du — hul — Tău —".

Ectenia după Axion

Moderato

Musical score for "Ectenia după Axion". The score is in 4/4 time, key of D major, and marked Moderato. It consists of two systems of four staves each. The first system is marked with a first ending bracket (1) and contains the lyrics: "Doam-ne mi-lu- e — ște —" and "Doam ne mi-lu- e ște —". The second system is marked with a second ending bracket (2) and contains the lyrics: "Doam-ne mi-lu- e — ște. —" and "Doam-ne mi-lu- e — ște. —".

3

Doam-ne mi-lu-e - ște. —
Doam-ne mi-lu-e - ște. —
Doam-ne mi-lu-e - ște. —
Doam-ne mi-lu-e - ște. —

4

Doam-ne mi-lu-e - ște. —
Doam-ne mi-lu-e - ște. —
Doam-ne mi-lu-e - ște. —
Doam-ne mi-lu-e - ște. —

5

Doam-ne mi-lu-e - ște. —
Doam-ne mi-lu-e - ște. —
Doam-ne mi-lu-e - ște. —
Doam-ne mi-lu-e - ște. —

urmează „Dă Doamne“!

1

Dă Doam-ne!
Dă Doam-ne!
Dă Doam-ne!
Dă Doam-ne!

2

Dă Doam-ne!
Dă Doam-ne!
Dă Doam-ne!
Dă Doam-ne!

3 *p* Dă Doam - ne! *mf* Dă Doam - ne!

4 *p* Dă Doam - ne! *mf* Dă Doam - ne!

5 *p* Dă Doam - ne! *mf* Dă Doam - ne!

6 *p* Dă Doam - ne! *mf* Dă Doam - ne!

5 *p* Dă Doam - ne! *mf* Dă Doam - ne!

6 *p* Dă Doam - ne! *mf* Dă Doam - ne!

mf Ți - e, Doam - ne!

mf Ți - e, Doam - ne!

mf Ți - e, Doam - ne!

mf Ți - e, Doam - ne!

urmează „Tatăl nostru“

Tatăl nostru *

Moderato ♩ = 66

Ta - tăl no - stru ,
 Ta - tăl no - stru ,
 Ta - tăl nos - tru! A
 A Ta tăl no stru ,
 ca - re - le ești in ce - ruri sfin -
 ca re le ești in ce ruri sfin
 ca - re - le ești in ce - ruri A
 tea - scă - se nu - me - le Tău Vi - e îm -
 țe - sca - se nu - me - le Tău A
 nu - me - le Tău Vi - e îm -
 nu - me - le Tău Vi - e îm -

*1 Melodia de Anton Pann

pă - ră - ți - a Ta, fa - că - se vo - ia

fa - că - se vo - ia

pă - ră - ți - a Ta, fa - că - se vo - ia

pă - ră - ți - a Ta, fa - că - se vo - ia

Ta, pre - cum în cer, A

Ta, pre - cum în cer, a - șa și pre pă -

Ta, pre - cum în cer, A

Ta, pre - cum în cer, a - șa și pre pă -

Meno mosso

mint. Pii - nea noa stră, pii - nea noa

Pii - nea noa stră,

mint. Pii - nea noa stră, pii - nea noa

noa — stră cea spre fi — in — tă, dă — ne — o

stră cea spre fi — in — tă, dă — ne — o no — uă

pii — nea noa — stră cea spre fi — in — tă, dă — ne — o

stră cea spre fi — in — tă, dă — ne — o

no — uă a — stăzi. Și ne iar — tă

a — stăzi. Și ne iar — tă, și ne iar — tă, și ne

no — uă a — stăzi. Și ne iar — tă no — uă gre —

no — uă a — stăzi.

no — uă gre — șa — le — le noa — stre, pre — cum și

iar — tă, și ne iar — tă și ne iar — tă pre — cum și

șă — le — le noa — stre, pre — cum și

pre — cum și

noi ier - tăm gre - și - ți - lor no ștri .
 noi ier - tăm gre - și - ți - lor no ștri . Solo
 noi ier - tăm gre - și - ți - lor no ștri . Ta - tăl
 noi ier - tăm gre - și - ți - lor no - ștri . A

Și nu ne du - ce
 Și nu ne du - ce pre
 no - stru! A nu ne
 nu ne du - ce, nu ne

și nu ne du - ce în - tru is - pi - tă, ci ne iz - bă - veș - te
 noi în - tru is - pi - tă ci ne iz - bă -
 du - ce - n - tru is - pi - tă, ci - ne iz - bă -
 du - ce - n - tru is - pi - tă, ci ne iz - bă - ve - ște

cresc poco a poco

ci ne iz bă veș te ci ne iz bă veș te de cel vi clean
 veș te de cel vi clean.
 veș te de cel vi clean.
 ci ne iz bă veș te, ci ne iz bă veș te de cel, veș te de cel vi clean.

p

A min. —
 A min. —
 A min. —
 A min. —

mf

Și Du - hu - lui Tău -
 Și Du - hu - lui Tău. -
 Și Du - hu - lui Tău. -
 Și Du - hu - lui Tău. -
 Și Du - hu - lui Tău. -

mf

Ți e, Doam ne. —
 Ți e, Doam ne. —
 Ți e, Doam ne. —
 Ți e, Doam ne. —

p

A min. —
 A min. —
 A min. —
 A min. —

Unul Sfint

Maestoso

U - nul Sfint, U - nul Domn I
 U - nul Sfint, U nul Domn I -
 U nul Sfint, U - nul Domn I -
 U nul Sfint U - nul Domn I -

sus Hri - stos, în - tru mă - ri - rea lui Dum - ne -
 sus Hri - stos, în - tru mă - ri - rea lui Dum - ne -
 sus Hri - stos, în - tru mă - ri - rea lui Dum - ne -
 sus Hri - stos în - tru mă - ri - rea lui Dum - ne -

zeu Ta - tăl A - min.
 zeu Ta - tăl A - min.
 zeu Ta - tăl A - min.
 zeu Ta - tăl A - min.

Se rosteste „Predica” sau
 se cîntă „Chinonicul”

Lăudați pre Domnul

- Chinonic - *)

Ar. de D. G. Kiriac
1966 1928

Andantino poco lento $\text{♩} = 52$

First system of the musical score. It consists of four staves: a vocal line and three piano accompaniment staves. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Andantino poco lento' with a metronome marking of 52. The vocal line begins with a rest, followed by the lyrics 'Lă - u - dați,'. The piano accompaniment features a melody in the right hand and a bass line in the left hand. Dynamics include piano (*p*) and accents (*>*).

Second system of the musical score. It continues the vocal and piano parts. The vocal line has the lyrics 'Lă - u - dați,'. The piano accompaniment continues with the same melodic and harmonic structure. Dynamics include piano (*p*) and mezzo-piano (*mp*).

Third system of the musical score. It continues the vocal and piano parts. The vocal line has the lyrics 'Lă - u - dați,'. The piano accompaniment continues with the same melodic and harmonic structure. Dynamics include mezzo-piano (*mp*) and accents (*>*).

*) Alte Chinonice (vezi „Anexa” pag. 246-285)

mf
Lă - u - dați
mf
Lă - u - dați
mf
Lă - u -
Lă - u - dați

f
pre Dom
f
pre Dom
dați
p
A

a poco dim.

p
A
pre
pre

poco a poco cresc

nul din ce

nul din ce

Dom nul

Dom nul din ce

ruri.

ruri.

ruri.

mf

Lă - u - dați pre El

mf

Lă - u - dați pre El

mf

Lă - u - dați pre El in - tru

in - tru cei de sus

in - tru cei de

cei de

Più mosso

sus.

A - li - lu

A - li

sus.

A li

i a, A - li - lu

lu i a, A - li - lu i

lu i a, A - li -

System 1: A musical score in G major (one sharp) and 4/4 time. It consists of four staves. The top staff is a vocal line with lyrics 'lu - li - a' and a fermata over the final 'a'. The second staff is a vocal line with lyrics 'a,' and a fermata. The third staff is a vocal line with lyrics 'lu - li - a' and a fermata. The bottom staff is a piano accompaniment with a bass line.

System 2: A musical score in G major and 4/4 time. It consists of four staves. The top staff is a vocal line with lyrics 'lu - li - a' and a fermata. The second staff is a vocal line with lyrics 'A - li - lu - a' and a fermata. The third staff is a vocal line with lyrics 'lu - li - a' and a fermata. The bottom staff is a piano accompaniment with a bass line.

System 3: A musical score in G major and 4/4 time. It consists of four staves. The top staff is a vocal line with lyrics 'A - li - lu - a' and a fermata. The second staff is a vocal line with lyrics 'A - li - lu - a' and a fermata. The third staff is a vocal line with lyrics 'A - li - lu - a' and a fermata. The bottom staff is a piano accompaniment with a bass line. The tempo marking 'rall..' is placed above the first staff.

Bine este cuvîntat...

Allegretto *mp*

Bi - ne e - ste cu - vîn - tat Cel ce
 Bi - ne e - ste cu - vîn - tat Cel ce
 Bi - ne e - ste cu - vîn - tat Cel ce
 Bi - ne e - ste cu - vîn - tat Cel ce

vine întru numele Dom - nu - lui; e - ste Dom - nul
 vine întru numele Dom - nu - lui; Dum - ne - zeu e - ste Dom - nul
 vine întru numele Dom - nu - lui; e - ste Dom - nul
 vine întru numele Dom - nu - lui; Dum - ne - zeu e - ste Dom - nul

cresc. și s - a a - ră - tat no uă.
cresc. și s - a a - ră - tat no uă.
cresc. și s - a a - ră - tat no uă.
cresc. și s - a a - ră - tat no uă.

fz

In timpul împărțirii credincioși -
 lor se cântă: „Trupul lui Hristos” (vezi pag 165)

Văzut-am lumina...

Allegretto *dim.*

Vă - zu - t-am lu - mi - na cea a - de - vă - ra - tă, pri -
 Vă - zu - t-am lu - mi - na cea a - de - vă - ra - tă, pri -
 mi - t-am Du - hul cel ce - resc;
 mi - t-am Du - hul cel ce - resc;
 mi - t-am; A - fla - t-am cre - din - ța
 mi - t-am; A - fla - t-am cre - din - ța
 ne - des - păr - ți - tei Sfin - tei Tre - imi în - chi -
 ne - des - păr - ți - tei Sfin - tei Tre - imi în - chi -
 cea a - de - vă - ra - tă, ne - des - păr - ți - tei Tre - imi
 cea a - de - vă - ra - tă, ne - des - păr - ți - tei Tre - imi

mf *mf* *f* *f* *dim.* *dim.*

The image shows a musical score for the hymn 'Văzut-am lumina...'. It consists of three systems of music. The first system has two vocal staves and a piano accompaniment. The second system continues the vocal lines and piano accompaniment. The third system also continues the vocal lines and piano accompaniment. The score includes various musical notations such as dynamics (f, mf, dim.), articulation (accents), and phrasing slurs. The lyrics are written below the vocal staves.

nîn - du - ne, că a - cea - sta ne - a mîn - tu - it pre noi. —
 nîn - du - ne, că a - cea - sta ne - a mîn - tu - it pre noi. —
 că a - cea - sta ne - a mîn - tu - it pre noi. —
 că a - cea - sta ne - a mîn - tu - it pre noi. —

Moderato

A - min. —
 A - min. —
 A - min. —
 A - min. —

Ectenie

1 Doam - ne mi - lu - e - ște. —
 Doam - ne mi - lu - e - ște. —
 Doam - ne mi - lu - e - ște. —
 Doam - ne mi - lu - e - ște. —

Doam - ne mi - lu - e - ște. —
 Doam - ne mi - lu - e - ște. —
 Doam - ne mi - lu - e - ște. —
 Doam - ne mi - lu - e - ște. —

Ți - e, Doam - ne! —
 Ți - e, Doam - ne! —
 Ți - e, Doam - ne! —
 Ți - e, Doam - ne! —

mp
A - min. ___
mp
A - min. ___
mp
A - min. ___
mp
A - min. ___

mf
În-tru nu - me-le Dom-nu - lui. ___
mf
În-tru nu - me-le Dom-nu - lui. ___
mf
În-tru nu - me-le Dom-nu - lui. ___
mf
În-tru nu - me-le Dom-nu - lui. ___

p
Doam - ne mi - lu - e - ște. ___
p
Doam - ne mi - lu - e - ște. ___
p
Doam - ne mi - lu - e - ște. ___
p
Doam - ne mi - lu - e - ște. ___

mp
A - min. ___
mp
A - min. ___
mp
A - min. ___
mp
A - min. ___

1.
Allegretto

Fie numele Domnului...

mp
Fi - e nu - me - le Dom - nu - lui bi - ne - cu - vîn - tat de a - cum și pî - nă - n
mp
Fi - e nu - me - le Dom - nu - lui bi - ne - cu - vîn - tat de a - cum și pî - nă - n
mp
de a - cum și pî - nă - n
mp
de a - cum și pî - nă - n

veac! de a -

veac! de a -

veac! *2. mp* Fi e *cresc.* nu me le Dom nu lui bi - ne - cu - vin - tat de a -

veac! *mp* Fi e *cresc.* nu me le Dom - nu - lui bi - ne - cu - vin - tat de a -

cum și pi - nă - n veac! Fi - e nu - me - le Dom - nu - lui

cum și pi - nă - n veac! Fi - e nu - me - le Dom - nu - lui

cum și pi - nă n veac! Fi - e nu - me - le Dom - nu - lui

cum și pi - nă - n veac! Fi - e nu - me - le Dom - nu - lui

bi - ne - cu - vin - tat de a - cum și pi - nă - n veac!

bi - ne - cu - vin - tat de a - cum și pi - nă - n veac!

bi - ne - cu - vin - tat de a - cum și pi - nă - n veac!

bi - ne - cu - vin - tat de a - cum și pi - nă n veac!

Apolisul

Moderato

Doam-ne mi-lu e-ște

Doam-ne mi-lu e-ște.

Doam-ne mi-lu e-ște

Doam-ne mi-lu e-ște

A min

A min

A min

A min

Mărire Tatălui..

Recitativ

Mă-ri-re Tatălui și Fiului și Sfântului Duh

Mă-ri-re Tatălui și Fiului și Sfântului Duh.

Mă-ri-re Tatălui și Fiului și Sfântului Duh.

in tempo

și acum și pururea și în vecii ve-ci-lor A-min

și acum și pururea și în vecii ve-ci-lor A-min

și acum și pururea și în vecii ve-ci-lor. A-min

și acum și pururea și în vecii ve-ci-lor A-min

recitativ *cresc.* *in tempo*

Doamne miluește, Doamne miluește, Doamne miluește, Bi - ne - cu - vin -
 Doamne miluește, Doamne miluește, Doamne miluește, Bi - ne - cu - vin -
 Doamne miluește, Doamne miluește, Doamne miluește, Bi - ne - cu - vin -
 Doamne miluește, Doamne miluește, Doamne miluește, Bi - ne - cu - vin -

tea ză. A min.
 tea ză. A min.
 tea ză. A min.
 tea ză. A min.

Andante *cresc. molto* *f* *p*

A min. *f* *p*
 A min. *f* *p*
 A min. *f* *p*
 A min. *f* *p*

Sfârșitul Liturghiei după glasul al 5-lea

3 *mp* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

4 *mp* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

5 *mp* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

6 *mp* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

7 *mp* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

5 *mp* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

6 *mp* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

7 *p* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

8 *p* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

9 *p* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

10 *p* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

11 *pp* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

7 *p* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

8 *p* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

9 *p* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

10 *p* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

11 *pp* Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

8

Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

Doam - ne mi - lu - e - ŝte. —

Allegretto *cresc.*

Prea sfin-tă Năs-că - toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu - e - ŝte-ne pre noi. —

Prea sfin-tă Năs-că - toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu - e - ŝte-ne pre noi. —

Prea sfin-tă Năs-că - toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu - e - ŝte-ne pre noi. —

Prea sfin-tă Năs-că - toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu - e - ŝte-ne pre noi. —

Prea sfin-tă Năs-că - toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu - e - ŝte-ne pre noi. —

Ți - e, Doam - ne! —

Ți - e, Doam - ne! —

Ți - e, Doam - ne! —

Ți - e, Doam - ne! —

A - min. —

A - min. —

A - min. —

A - min. —

ANTIFONUL I-iu *)

Mărire... și acum... Binecuvintează

Allegretto $J = 80$

Mă-ri-re Ta-tă-lui și Fi-u-lui și Sfin-tu-lui

Mă-ri-re Ta-tă-lui și Fi-u-lui și Sfin-tu-lui

A _____ și Sfin-tu-lui

și Sfin-tu-lui

Duh, Duh, Duh, — Și a-cum și pu-ru-rea și în ve-cii ve-ci-lor, A -

Duh, — Și a-cum și pu-ru-rea și în ve-cii ve-ci-lor, A -

Moderato $J = 76$

min. — Bi-ne-cu-vin-tea — ză, su-fle-te al meu pre Dom-nul, Și

min. Bi-ne-cu-vin-tea — ză, su-fle-te al meu pre Dom-nul, Și

min. al meu pre Dom-nul, Și

min. al meu pre Dom-nul, Și

*) La sărbătorile praznicale, în loc de «Mărire...și acum... Binecuvintează» se cântă «Pentru rugăciunile» (vezi pag.103)

toa-te ce-le din lă-un-trul meu — nu-me-le cel sfint al

toa-te ce-le din lă-un-trul meu — nu-me-le cel sfint al

toa-te ce-le din lă-un-trul meu —

toa-te ce-le din lă-un-trul meu —

Lui. Bi-ne ești cu-vîn-tat Doam — ne! —

Lui. Bi-ne ești cu-vîn-tat Doam — ne! —

Bi-ne ești — cu-vîn-tat — Doam — ne! —

cu-vîn-tat Doam — ne! —

Ectenia mică

Moderato

1 Doam-ne mi-lu-e — ște. —

Doam-ne mi-lu-e — ște. —

Doam-ne mi-lu-e — ște. —

Doam-ne mi-lu-e — ște. —

2 Doam-ne mi-lu-e — ște. —

Doam-ne mi-lu-e — ște. —

Doam-ne mi-lu-e — ște. —

Doam-ne mi-lu-e — ște. —

Allegretto

p *cresc.*

Prea sfin - tă Năs - că - toa - re de Dum - ne -

p *cresc.*

Prea sfin - tă Năs - că - toa - re de Dum - ne -

p

Prea sfin - tă Năs - că - toa - re de Dum - ne -

p

Prea sfin - tă Năs - că - toa - re de Dum - ne -

mf, *p*

zeu, mi - lu - e - ște - ne pre noi. —

mf, *p*

zeu, mi - lu - e - ște - ne pre noi. —

mf, *p*

zeu, mi - lu - e - ște - ne. pre noi. —

mf, *p*

zeu mi - lu - e - ște - ne pre noi. —

mf

Ți - e, Doam — ne! —

mf

Ți - e, Doam — ne! —

mf

Ți - e, Doam — ne! —

mf

Ți - e, Doam — ne! —

p

A — min. —

p

A — min. —

p

A — min. —

p

A — min. —

ANTIFONUL al II-lea *)

Mărire... și acum... Unule născut

Allegretto ♩ = 80

Mă-ri-re Ta-tă-lui și Fi-u-lui și Sfin-tu-lui

Mă-ri-re Ta-tă-lui și Fi-u-lui și Sfin-tu-lui

A _____ și Sfin-tu-lui

și Sfin-tu-lui

Duh, _____ min. _____

Duh, _____ A _____ min. _____

Duh, _____ și a-cum și pu-ru-rea și în ve-cii ve-ci-lor, A-min. _____

Duh, _____ și a-cum și pu-ru-rea și în ve-cii ve-ci-lor, A-min. _____

Moderato ♩ = 76

U-nu-le năs-cut Fi-u-le și cu-vin-tul lui Dum-ne

U-nu-le năs-cut Fi-u-le și cu-vin-tul lui Dum-ne

A _____ și cu-vin-tul lui Dum-ne

și cu-vin-tul lui Dum-ne

*) La sărbătorile praznicale, în loc de «Mărire... și acum... Unule născut» se cântă «Mintuște-ne pre noi» (vezi pag.112)

zeu — Ce — la ce ești fă — ră de moar — te și ai pri — mit

zeu — Ce — la ce ești fă — ră de moar — te și ai pri — mit

zeu fă — ră de moar — te

zeu fă — ră de moar — te

pen-tru mîn-tu-i - rea noa-stră a te în-tru - pa din sfîn-ta Năs-că -

A în-tru - pa din sfîn-ta Năs-că -

pen-tru mîn-tu-i - rea noas-tră a te în-tru - pa din sfîn - ta Năs-că -

toa - re de Dum-ne-zeu și pu - ru - rea Fe - cioa - ră Ma - ri - a

toa - re de Dum-ne-zeu și pu - ru - rea Fe - cioa - ră Ma - ri - a

toa - re de Dum-ne-zeu și pu - ru - rea Fe - cioa - ră Ma - ri - a

și pu - ru - rea Fe - cioa - ră Ma - ri - a

Ca - re - le ne - schim - bat Te - ai în - tru - pat și răs - tig -

Ca - re - le ne - schim - bat Te - ai în - tru - pat și răs - tig -

Ca - re - le ne - schim - bat Te - ai în - tru - pat

Ca - re - le ne - schim - bat Te - ai în - tru - pat

nin - du - Te Hri - stoa - se Dum - ne - ze - u - le Cu moar - tea pre

nin - du - Te Hri - stoa - se Dum - ne - ze - u - le Cu moar - tea pre

Dum - ne - ze - u - le Cu moar - tea pre

Cu moar - tea pre

poco rit. *a tempo*

moar - te ai căl - cat U - nul fi - ind din sfin - ta Tre -

móar - te ai căl - cat U - nul fi - ind din sfin - ta Tre -

moar - te ai căl - cat U - nul fi - ind din sfin - ta Tre -

moar - te ai căl - cat U - nul fi - ind din sfin - ta Tre -

cresc.

i — me îm-pre-u - nă mă-rit cu Ta - tăl și cu Du - hul

cresc.

i — me îm-pre-u - nă mă-rit cu Ta - tăl și cu Du - hul

cresc.

i — me îm-pre-u - nă mă-rit cu Ta - tăl și cu Du - hul

mf

i — me cu Ta - tăl și cu Du - hul

f *mf* *poco rit.*

Sfint, min-tu-e - ște - ne pre noi.

Sfint, min-tu-e - ște - ne pre noi.

Sfint, min-tu-e - ște, min-tu-e - ște-ne pre noi.

mf *dim.*

Sfint, min-tu-e - ște - ne pre noi.

Ectenia mică

Moderato

1 *p*

Doam - ne mi-lu - e - ște. —

p

Doam - ne mi-lu - e - ște. —

p

Doam - ne mi-lu - e - ște. —

p

Doam - ne mi-lu - e - ște. —

2 *mf*

Doam - ne mi-lu - e - ște. —

mf

Doam - ne mi-lu - e - ște. —

mf

Doam - ne mi-lu - e - ște. —

mf

Doam - ne mi-lu - e - ște. —

Allegretto

cresc.

Prea sfin-tă Năs-că - toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu e - ște ne pre noi. —

Prea sfin-tă Năs-că - toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu e - ște ne pre noi. —

Prea sfin-tă Năs-că - toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu e - ște-ne pre noi. —

Prea sfin-tă Năs-că - toa-re de Dum-ne-zeu mi-lu - e - ște ne pre noi. —

Ți - e, Doam ne! —

Ți - e, Doam ne! —

Ți - e, Doam ne! —

Ți - e, Doam ne! —

A min. —

A min. —

A min. —

A min. —

Pentru rugăciunile *)

*Urmează „Fericirile” (vezi pag.11)
sau „Troparul” de rînd, după care
„Veniți să ne închinăm” (vezi pag.116)*

Moderato $\text{♩} = 76$

Pen-tru ru-gă - ciu ni - le Năs-că - toa - rei de Dum-ne -

Pen-tru ru-gă - ciu - ni - le Năs-că - toa - rei de Dum-ne -

Pen-tru ru-gă - ciu - ni - le Năs-că - toa - rei de Dum-ne -

Pen-tru ru-gă ciu - ni - le Năs-că - toa - rei de Dum-ne -

*) In stil psaltic

1. 2

zeu, Mîn-tu - i - to - ru - le, mîn-tu - e - ște - ne pre
 zeu, Mîn-tu - i - to - ru - le, mîn-tu - e - ște - ne pre
 zeu, Mîn-tu - i - to - ru - le, mîn-tu - e - ște - ne pre
 zeu, Mîn-tu - i - to - ru - le, mîn-tu - e - ște - ne pre

rit. 3

noi. - e - ște - ne pre noi.
 noi. - e - ște - ne pre noi.
 noi. - e - ște - ne pre noi.
 noi. - e - ște - ne pre noi.

Ectenia mică

Moderato

1 2

Doam - ne mi-lu - e - ște. —
 Doam - ne mi-lu - e - ște. —
 Doam - ne mi-lu - e - ște. —
 Doam - ne mi-lu - e - ște. —
 Doam - ne mi-lu - e - ște. —
 Doam - ne mi-lu - e - ște. —

Allegretto

Prea sfîn-tă Năs-că - toa - re de Dum - ne - zeu, mi - lu -

Prea sfîn-tă Năs-că - toa - re de Dum - ne - zeu, mi - lu -

Prea sfîn-tă Năs-că - toa - re de Dum - ne - zeu, mi - lu -

Prea sfîn-tă Năs-că - toa - re de Dum ne zeu *p_{mi} - p_{lu} -*

e - ște-ne pre noi -

e - ște-ne pre noi -

e - ște-ne pre noi -

e - ște-ne pre noi -

Ți - e Doam - ne!

Ți - e Doam - ne!

Ți - e, Doam - ne!

Ți e, Doam - ne!

A - min -

A - min -

A - min -

A - min -

urmează „Mintuește-ne pre noi”

Mintuește-ne pre noi

Moderato $\text{♩} = 76$

Musical score for the hymn "Mintuește-ne pre noi". It features four staves: three vocal staves (Soprano, Alto, Tenor) and one piano accompaniment staff. The tempo is Moderato with a quarter note equal to 76 beats per minute. The key signature has one flat (B-flat). The score is divided into two systems. The first system contains the first two lines of the hymn. The second system contains the next two lines. Dynamics include *mf* (mezzo-forte) and *cresc.* (crescendo). The lyrics are: "Min-tu - e - ște - ne pre noi, Fi - ul lui Dum - ne - zeu, Cel ce ai în - vi - at din morți, pre cei - ce - ți cîn - tăm. Cel ce ești mi - nu - nat întru Sfinți, cîn - tăm. Cel ce ai în - vi - at din morți, cîn - tăm. Cel ce ești mi - nu - nat întru Sfinți, cîn - tăm."

„Mărire Tatălui“ ...
Allegretto

Musical score for the hymn "Mărire Tatălui". It features four staves: three vocal staves (Soprano, Alto, Tenor) and one piano accompaniment staff. The tempo is Allegretto. The key signature has one flat (B-flat). The score is divided into two systems. The first system contains the first two lines of the hymn. The second system contains the next two lines. Dynamics include *mf* (mezzo-forte) and *p* (piano). The lyrics are: "Ți - e: A - li - lu - ia. — Mă - ri - re Ta - tă - lui și Fi - u - lui și Ți - e: A - li - lu - ia. — Mă - ri - re Ta - tă - lui și Fi - u - lui și Ți - e: A - li - lu - ia. — A — Ți - e: A - li - lu - ia. —"

NOTĂ : Textul cuprins între \diamond — \diamond se cântă Duminică și la sărbătorile Sfinților; la sărbătorile mari din timpul anului acest text se înlocuiește ca la pag. 114-115

Moderato

sfin - tu - lui Duh. Min - tu - e - šte - ne pre noi

sfin - tu - lui Duh. Min - tu - e - šte - ne pre noi

și sfin - tu - lui Duh. Min - tu - e - šte - ne pre noi

și sfin - tu - lui Duh. Min - tu - e - šte - ne pre noi

Fi - ul lui Dum - ne - zeu. Cel ce ai în - vi - at din morți. Pre

Fi - ul lui Dum - ne - zeu. Cel ce ești mi - nu - nat întru sfinți.

Fi - ul lui Dum - ne - zeu.

Fi - ul lui Dum - ne - zeu.

cei - ce - ți cîn - tăm Ți - e : A - li - lu - ia.

cîn - tăm Ți - e : A - li - lu - ia. A

Ți - e : A - li - lu - ia. Și a - cum și

Ți - e : A - li - lu - ia. Și a - cum și

„Și acum...
Allegretto

Pentru textul cuprins între \diamond — \diamond a se vedea „nota” de la pag.112

A — min. — U-nu-le năs-cut
 A — min. — U-nu-le năs-cut *etc. ca la pag. 105*
 pu-ru-rea și în ve-cii ve-ci-lor A - min. A
 pu-ru-rea și în ve-cii ve-ci-lor A - min.

La Nașterea Domnului (25 Decembrie) :

Cel ce te-ai năs-cut din Fe- cioa — ră, pre *etc. ca la pag. 112*
 Cel ce te-ai năs-cut din Fe - cioa — ră

La Botezul Domnului (6 Ianuarie) :

Cel ce te-ai bo-te-zat în I — or — dan, pre *etc. ca la pag. 112*
 Cel ce te-ai bo-te-zat în I - or - dan,

La Duminica Floriilor :

Cel ce-ai șe-zut pe mîn-zul a — si — nei, pre *etc. ca la pag. 112*
 Cel ce-ai șe-zut pe mîn-zul a - si - nei,

La Înălțarea Domnului :

Cel ce te-ai în-năl-țat de pe pă-mînt la cer, pre

Cel ce te-ai în-năl-țat de pe pă-mînt la cer,

etc. ca la pag.112

La Pogorîrea Duhului Sfînt :

Mîn-gî-i - to - ru - le bu — ne, pre

Mîn-gî - i - to - ru - le bu — ne,

etc. ca la pag.112

La Șchimbarea la față (6 August) :

Cel ce te-ai schim-bat la fa-ță-n mun-te-le Ta - bo - ru - lui, pre

Cel ce te-ai schim-bat la fa-ță-n mun-te-le Ta - bo - ru - lui,

etc. ca la pag.112

La Înălțarea Sfintei Cruci (14 Septembrie) :

Cel ce cu tru-pul te-ai năs - tig - nit, pre

Cel ce cu tru-pul te-ai năs - tig - nit,

etc. ca la pag.112

Veniți să ne închinăm

Andante maestoso $\text{♩} = 66$

Veniți să ne-n-chi-năm
 Ve-niți să ne-n-chi-năm
 și să că-dem

Ve-niți să ne în-chi-năm și să că-dem
 Moderato $\text{♩} = 76$ poco rit.

și să că-dem la Hri-stos. Min-tu-e e-ște-ne pre noi, Fi-ul lui Dum-ne
 și să că-dem la Hri-stos. Min-tu-e e-ște-ne pre noi, Fi-ul lui Dum-ne
 la Hri-stos. Min-tu-e e-ște-ne pre noi, Fi-ul lui Dum-ne

zeu. Cel ce ai în-vi-at din morți, Pre cei ce-ți cîn-tăm
 zeu. Cel ce ești mi-nu-nat întru sfinți,
 zeu. Cel ce ai în-vi-at din morți, cîn-tăm
 zeu. Cel ce ești mi-nu-nat întru sfinți,

Pentru porțiunea cuprinsă între ♩ — ♩ , a se vedea nota de la pag. 112

Ți-e: A - li - lu - ia.

Ți-e: A - li - lu - ia.

Ți-e: A - li - lu - ia.

Ți-e: A - li - lu - ia.

Doam-ne mi-lu - e - ște.

Doam-ne mi-lu - e - ște.

Doam-ne mi-lu - e - ște.

Doam-ne mi-lu - e - ște.

urmează „Troparul” și „Condacul
Hramului” (vezi anexă pag. 286, 290, 293 sau
„Ăpărătoare Doamnă” (vezi Anexă
pag. 288)

Doamne mîntuiește...*)

Moderato, assai
dolce

Doam-ne min-tu - e - ște,

Doam-ne min-tu - e - ște,

Doam-ne min-tu - e - ște,

Doam-ne min-tu - e - ște, min-tu - e - ște.

pre cei bi - ne - cre - din - cioși.

pre cei bi - ne - cre - din - cioși.

pre cei bi - ne - cre - din - cioși.

pre cei bi - ne - cre - din - cioși.

de 2 ori, apoi :

*) La sărbătorile mari sau cînd slujba este cu Arhiepiscopul, se cîntă înainte de „Sfînte Dumnezeule.”

pre noi. noi. noi. noi.

A min. A min. A min. A min.

Sfinte Dumnezeule

(Glasul al 7-lea)

Moderato $\text{♩} = 74$

Sfin - te Dum - ne - ze - u - le, Sfin - te ta —

re, Sfin - te fă - ră de moar - te,

re, Sfin - te ta - re, Sfin - te fă - ră de moar - te,

re, Sfin - te fă - ră de moar - te,

Notă: La praznice în loc de „Sfinte Dumnezeule” se cântă „Cîți în Hristos” (vezi pag. 34), iar la sărbătoarea „Cinslivei Cruci” (14 Sept.) și la Duminica a III-a din „Postul Paștelui” se cântă „Crucii Tale” (vezi pag. 36)

*poco rit.**a tempo*

mi - lu - e - ște - ne pre noi, pre noi. —

mi - lu - e - ște - ne pre noi, pre noi. —

mi - lu - e - ște - ne pre noi, Sfin - te Dum - ne -

mi - lu - e - ște - ne pre noi. — Sfin - te Dum - ne -

Sfin - te Dum - ne - ze - u - le, Sfin - te ta - re, Sfin - te fă -

Sfin - te Dum - ne - ze - u - le, Sfin - te ta - re, Sfin - te fă -

ze - u - le, Sfin - te ta - re, Sfin - te fă -

ze - u - le, Sfin - te ta - re, Sfin - te fă -

ră de moar - te, mi - lu - e - ște - ne

ră de moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre

ră de moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre

ră de moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre

pre noi. Sfin te Dum-ne- ze u le, Sfin - te ta —
 noi, pre noi. Sfin-te Dum-ne- ze-u - le, Sfin - te ta —
 noi. Sfin - te Dum - ne - ze - u - le, Sfin - te ta —
 noi. Sfin - te Dum - ne - ze - u - le, Sfin - te ta —

cresc.
cresc.
cresc.
cresc.

re, Sfin - te fă - ră de moar - te,
 re, Sfin - te fă - ră de moar - te,
 re, Sfin-te ta - re, Sfin - te fă - ră de moar - te,
 re, Sfin - te fă - ră de moar - te,

mf
mf

Mărire...și acum...

mi - lu - e - ște - ne pre noi. Mă - ri - re
 mi - lu - e - ște - ne pre noi. Mă - ri - re
 mi - lu - e - ște - ne pre noi. Mă - ri - re
 mi - lu - e - ște - ne pre noi. Mă - ri - re

p
p
p
p

Ta - tă-lui și Fi - u - lui și Sfin - tu - lui Duh; și a - cum și pu - ru - rea
 Ta - tă-lui și Fi - u - lui și Sfin - tu - lui Duh; și a - cum și pu - ru - rea
 Ta - tă-lui și Fi - u - lui și Sfin - tu - lui Duh; și a - cum și pu - ru - rea
 Ta - tă-lui și Fi - u - lui și Sfin - tu - lui Duh; și a - cum și pu - ru - rea

și în ve - cii ve - ci - lor, A - min. Sfin - te fă -
 și în ve - cii ve - ci - lor, A - min. Sfin - te fă -
 și în ve - cii ve - ci - lor, A - min. Sfin - te fă -
 și în ve - cii ve - ci - lor, A - min. Sfin - te fă -

ră de moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre noi.
 ră de moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre noi.
 ră de moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre noi.
 ră de moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre noi.

După ce Preotul zice: „Puternic”,
se cîntă :

Mai rar

Sfin-te Dum-ne-ze-u-le,

Sfin-te Dum-ne-ze-u-le,

Sfin-te Dum-ne-ze-u-le,

Sfin-te Dum-ne-ze-u-le,

Sfin-te ta-re, Sfin-te fă-ră de

Sfin-te ta-re, Sfin-te fă-ră de

Sfin-te ta-re, Sfin-te ta-re, Sfin-te fă-ră de

Sfin-te ta-re, Sfin-te fă-ră de

moar-te, mi-lu-e-ște-ne pre noi.

moar-te, mi-lu-e-ște-ne pre noi.

moar-te, mi-lu-e-ște-ne pre noi.

moar-te, mi-lu-e-ște-ne pre noi.

Se citește « Apostolul »

Înainte de Sfînta Evanghelie
Și Duhului Tău

Moderato

Și Du - hu - lui Tău.

Și Du - hu - lui Tău.

Și Du - hu - lui Tău.

Și Du - hu - lui Tău.

Mărire Ție, Doamne!

Moderato

Mă - ri - re Ți - e, Doam - ne, mă - ri - re Ți e.

Mă - ri - re Ți - e, Doam - ne, mă - ri - re Ți e.

Mă - ri - re Ți - e, Doam - ne, Mă - ri - re Ți - e.

Mă - ri - re Ți - e, Doam - ne, mă - ri - re Ți e.

După Sfînta Evanghelie

Se citește Sfînta Evanghelie

Mărire Ție, Doamne!

Maestoso

Mă - ri - re Ți - e, Doam - ne, mă - ri - re Ți e.

Mă - ri - re Ți - e, Doam - ne, mă - ri - re Ți e.

Mă - ri - re Ți - e, Doam - ne, mă - ri - re Ți - e, mă -

Mă - ri - re Ți - e, Doam - ne, mă - ri - re Ți e, mă -

rit

mă - ri re Ti e

mă - ri re Ti e

ri - re Ti - e, Doam ne, mă - ri re Ti e.

ri - re Ti - e, Doam ne mă ri re Ti e

Cînd slujește Arhieru, după
cîntarea Evangheliei și „Mărire Ție,
Doamne, se cîntă.”

Maestoso

Întru mulți ani Stăpine!

În - tru mulți ani, Stă - pi - nel

În - tru mulți ani, Stă - pi - nel

În - tru mulți ani, Stă - pi - nel

În - tru mulți ani, Stă - pi - nel

Ectenie

După Sfînta Evanghelie

1

p

Doam ne mi - lu - e - ște -

p

Doam ne mi - lu - e - ște -

p

Doam ne mi - lu - e - ște -

p

Doam ne mi - lu - e - ște -

Doam ne mi lu e ște

2

mp

Doam - ne mi - lu - e - ște -

mp

Doam ne mi - lu - e - ște -

mp

Doam - ne mi - lu - e - ște -

mp

Doam - ne mi - lu - e - ște -

Doamne miluește intret

127

1

Doam-ne mi-lu-e ște Doam-ne mi-lu-e ște Doam-ne mi-lu-e - ște -

Doam-ne mi-lu-e ște Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște -

Doam-ne mi-lu-e ște Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște -

Doam-ne mi-lu-e ște

2

Doam-ne mi-lu-e ște, Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște -

Doam-ne mi-lu-e ște, Doam-ne mi-lu-e ște, Doam-ne mi-lu-e - ște -

Doam-ne mi-lu-e ște, Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște -

Doam-ne mi-lu-e - ște -

3

Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște -

Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște -

Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște -

Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște, Doam-ne mi-lu-e - ște -

4

Doam-ne mi-lu-e-ște, Doam-ne mi-lu-e-ște, Doam-ne mi-lu-e-ște

Doam-ne mi-lu-e-ște, Doam-ne mi-lu-e-ște, Doam-ne mi-lu-e-ște

Doam-ne, Doam-ne, Doam-ne mi-lu-e-ște

Doam-ne Doam-ne Doam-ne mi-lu-e-ște

5

Doam-ne mi-lu-e-ște, Doam-ne mi-lu-e-ște, Doam-ne mi-lu-e-ște.

Doam-ne mi-lu-e-ște, Doam-ne mi-lu-e-ște, Doam-ne mi-lu-e-ște

Doam-ne mi-lu-e-ște, Doam-ne, Doam-ne mi-lu-e-ște

Doam-ne mi-lu-e-ște, Doam-ne, Doam-ne mi-lu-e-ște

6

Doamne miluește, Doamne miluește, Doam-ne mi-lu-e-ște

Doamne miluește, Doamne miluește, Doam-ne mi-lu-e-ște

Doamne miluește, Doamne miluește, Doam-ne mi-lu-e-ște

Doamne miluește, Doamne miluește, Doam-ne mi-lu-e-ște

Notă: Ectenia pentru răposați, vezi pag 46

